

TUTSEK ANNA

ÉGIG ÉRŐ RÓZSAFA

ELBESZÉLÉSEK

**SINGER ÉS WOLFNER
IRODALMI INTÉZET RT. KIADÁSA
BUDAPEST**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-361-8 (online)
MEK-18744

TARTALOM

ELŐSZÓ
ÉGIG ÉRŐ RÓZSAFA
VEZEKLÉS
ARCKÉP
KATÓKA HÚSVÉTJA
HOGYAN KELL EGY VÁRAT BEVENNI
ÚJ ÉLET
ORGONAVIRÁG
SZERETET
MILI KISASSZONY
SZOMORÚ EMLÉKEK
ERZSIKE
ZSÓFI NÉNI
MAGDA
KALANDOS UTAZÁS
LOTTIKA
EGY PREMIÈRE
A GYÜRÜ
A TITOKZATOS VŐLEGÉNY
HOMOKSZEMEK
A LÁTHATATLAN KERESZT
KESERŰ LECKE
KIADÓ SZOBA
A KIS DOKTOR
VOLT EGYSZER...
BŰNHÓDÉS
VÉN LEÁNY
MI HÁRMAN
NAGYON SZERETETT
TALÁLKOZÁS
A MINDENTTUDÓ VENDÉG
VILMA
A SZÁZADIK SZÜRKE LÓ
A JÖVENDŐMONDÓ
KARÁCSONYI ÁLOM
A FALON TÚL
EGY SZEM CSERESZNYE
LÁTOMÁS
FÉLBEMARADT ELBESZÉLÉS
ANYÓKA A HIVATALBAN
KÜLÖNFÉLE VÉLEMÉNYEK
AZ ELVESZTETT TEKINTÉLY
ELMARADT HÁZASSÁG
AZ UTITÁRSÁK
VERA
ÖT KÖTŐTŰ
KÉT GYERMEK
ÉDESANYÁNK
FURCSA ÖREGEK
ÁPRILIS
CIRKUSZ A SZOBÁBAN
HÁT IGY TÖRTÉNT
SUSANNE BOSSZÚJA
AKIK NEM ISMERIK EGYMÁST
TEGNAP ÉS MA

ELŐSZÓ

Bevallom, kissé félve és kételkedve indítom útnak ezt a kötetet.

Vajjon fogja-e a mai olvasót érdekelni? Negyvenöt év munkásságának ez a kis töredéke, amely három nemzedék fiatal leányai életének tükörképét adja, amelyben három generáció leányainak fokozatosan változó problémája, öröme, bánata szólal meg. Talán lehetne ugys mondani: egy darabka kultúrtörténet, apró mozaikokból összerakva, amely megmutat a régi, oly tragikus gyorsasággal elsüllyedt, napsugaras világban élő leányok életéből - végig, egészen a mai nap leányainak életéből egy-egy kis darabot, egy jelenetet, egy gondolatot, egy érzést, - három leánynemzedék életének eseményeit.

Szerettem és megértettem a fiatal lányokat, a fejlődő, kibontakozó kis lelkeket, amikor még magam is fiatal voltam. Szerettem és megértettem később is, mikor az évek elszálltak felettem és szeretem, megértem és figyelemmel kísérem még ma is, mikor már csak egy-két lépésem van hátra. És fölteszem magamnak a kérdést: - Vajjon ment-e sok átalakuláson, változáson keresztül a leányok életfelfogása, lelki struktúrája negyvenöt év alatt?

Bizonyára. Ha az olvasó megnézi a dátumot, hogy melyik novella mikor íródott, azonnal látni fogja, szinte évről-évre a változást.

De hiszem és vallom, hogy a mai élet sötét, viharos útvesztőjében is örökéletű és mindig egyforma maradt a tiszta leánylélek és mindig lehet találni - nem is olyan nagyon ritkán - egy-egy háládatos, alázatos szeretettől, jóságtól tündöklő tiszta leányszívet, amelyből kinő az égig érő rózsafa!...

TUTSEK ANNA

ÉGIG ÉRŐ RÓZSAFA (Karácsonyi legenda.)

Az Úr nagyon megharagudott az emberekre.

- Megadtam nekik mindent, hogy boldogok és elégedettek legyenek a földön, - mondta komoran. - És ők mégis folyton békétlenkednek, elégedetlenkednek és rontják, pusztítják egymást. Talán egyetlen igaz, önzetlen, jó lélek sincs közöttük... Megérdemelnék, hogy megint vizözönnel büntessem meg őket.

Az angyalok serege ijedten hallgatta a szomorú, komor kijelentést. Már látták, amint a borzalmas vizözön másodszor is elpusztítja az egész földet és mind az embereket.

Az egyik angyal, a legfiatalabb közöttük, végre mégis bátorságot vett magának és az Úr színe elé járult.

- Oh Uram, - esdekelt, - engedd meg, hogy én lemenjek a földre és keressek egy igaz lelket. És ha találok, annak az egynek a kedvéért bocsáss meg mindegyiknek!

Az Úr rátekintett a kis fehérszárnyú angyalra és szeliden intett:

- Menj hát és keress!

És az angyal kiterjesztette szárnyait és leszállt a földre.

Karácsony estéje volt éppen. Sok szép, gazdag lakásban égtek a karácsonyfán a gyertyák vagy színes villanykörtek, ujjongó gyermeksereg ugrált körülötte; a szegények kunyhóiba is került itt-ott egy kis öröm, játékos emberek jóvoltából.

De az angyalt mindez nem tévesztette meg.

Ő belelátott az emberek lelke mélyébe. Tudta, hogy a gyermekek mind jók, azért, mert nem ismerik még a bűnt, a felnőttek jótekonysága pedig rendesen csak hiúságból fakad, vagy üres szívet takar.

Szállt, szállt az angyal karácsony éjszakáján országról-országra, városról-városra, faluról-falura, elrepült a pusztaságba, a hegyek fölé és az erdők közé, - de seholsem találta meg azt a tiszta, önzetlen, igaz lelket, amelyet keresett.

Az emberek szerte a világon gyilkos háborúságban pusztították egymást és mindenki csak magára gondolt, kapzsi önzéssel, irigykedéssel, haszonleséssel csak a maga javát akarta és közben megfélekezett az Úrról, akinek mindent köszönhetett.

Csüggedten ült le az angyal az útszélen egy kőrakásra és fehér szárnya fáradtan hanyatlott vállára.

- Oh Uram, - sóhajtott halkán, - be fog teljesedni a Te akaratod, mert Te Reád nem gondol igaz lélekkel senki ezen a földön...

Ekkor egyszerre egy sugár hatolt a sötétségen át, egy halvány kis sugár, de amely mind fényesebben kezdett csillogni az angyal szeme előtt.

Az angyal fölemelte fejét s amint a fénysugárra nézett, rögtön tudta, hogy az egy gondolat, egy érzés fénye, amely valahonnan a messze távolból sugárzik ég felé egy tiszta szív mélyéből.

Kibontotta szárnyát és utra kelt, hogy megkeresse a tiszta szívet, amelyből a fénysugár fakadt. Hamarosan rátalált.

Egy egyszerű, szegényes szobában feküdt az ágyban egy beteg kisleány. Hónapok óta feküdt már így - és tudta, hogy talán nem is lesz többé soha egészséges.

De nem panaszkodott és nem békétlenkedett. Türelmesen és megadással viselte betegségét és megcsókolta édesanyja kezét, aki ápolta és gondozta.

- Anyuskám, - mondta mindig, - én olyan boldog vagyok, hogy te itt vagy, hogy te az én anyuskám vagy, hogy te szeretsz engem! Milyen jó is nekem, hogy ilyen drága, édes anyukám van!

Édesanyja szeliden mosolygott reá, megsimogatta haját és elfordult, hogy gyermeke ne lássa hulló könnyeit.

- Kislányom, - mondta, - ma karácsony estéje van. Én nagyon szegény vagyok és nem tudok neked drága, szép ajándékokat venni. De úgy szeretnék mégis valamivel örömet szerezni neked. Mondd, minek örülnél a legjobban?

A kisleány arca felragyogott.

- Anyukám, én legjobban örülnék egy szál piros rózsának. Olyan rég nem láttam már virágot!...

És az édesanya elment és utolsó kis pénzén vett egy szál gyönyörű, hosszúszerű bíborpiros rózsát és odatette a kisleány ágyára.

A kisleány boldogan mosolygott és odaszoritotta a rózsát szíve fölé és behunyta a szemét.

- Istenem, - mondta magában, - én olyan boldog vagyok! Köszönöm neked, édes jó Istenem az édesanyámat és ezt a szép virágot és én úgy szeretném valamivel meghálálni, megköszönni ezt a boldogságot. Szeretném Neked följánlani ezt a szép rózsát, Istenem, mert ez olyan szép és nekem olyan kedves, de nem tudom, hogyan juttassam el Hozzád! Fogadd el tőlem ezt a rózsát, Uram!...

Az angyal ott állott a kisleány ágya mellett és hallotta, amit a kisleány gondolt és érzett és kezével megérintette a rózsát, amelyet a kisleány a szíve fölött tartott.

És az angyal kezének érintésére a rózsa lebocsátotta gyökereit a kisleány szívébe és egyszerre nőni, nőni kezdett, hajtott, zöldelt, virult, száz meg száz rózsabimbó nyílt ki rajta, tulnőtt a kis szoba mennyezetén és fölért egészen az égig és az Úr színe előtt meghajtotta lombkoronáját és a piros rózsák bársonyszirma bíborszínben égett, mint egy-egy meleg, tiszta leányszív.

És az Úr ráhajolt az égig érő rózsafára és szeliden, megbocsátóan mosolygott.

Mosolyára egyszerre kisütött a nap a földön és aranyfénnel ragyogott a fehér hóval borított hegyeken és völgyeken...

- Milyen gyönyörű karácsony reggel van, - mondták az emberek. - Mintha tavasz lenne, olyan ragyogó a napsütés!

És az Úr egyenként lehullatta a bíborpiros rózsaleveleket a földre és akinek a szívére reá-hullott egy-egy rózsalevél, az olyan jó és tiszta lett, mint annak a kisleánynak a szíve, amelyből nőtt az égig érő rózsafa...

(1895.)

VEZEKLÉS

I.

- Eh, nekem hiába mesélsz! Én nem hiszek semmiféle megváltozásban. Ki amilyen természettel születik, olyannal is hal meg. A farkasból sohasem lesz bárány.

- Hiszen nem is azt vitatom én, Edit. Persze, hogy a farkasból soha sem lehet bárány. De aki például természettől nem rosszindulatú, csak a körülmények vagy a helytelen nevelés teszik gőgössé, elbizakodottá, kevélyé, alkalomadtán bizonyára mindig csak a jó természet győzedelmeskedik benne s a megszokott hibákat, rossz tulajdonságokat valamely nagyobb esemény, lelki rázkódtatás, megváltozott körülmények, vagy az erős akarat és önfegyelmzés kiirthatják belőle. Így aztán mégis lehetséges, hogy a farkasból csakugyan bárány lesz és...

- Ugyan ne papolj annyit, Terka. De unalmas is vagy te azzal az örökös bölcsekedéssel! Mindig csak a te nagy tudományoddal hozakodol elő!

Terka mélyen elpirult és elfordította a fejét.

- Nem akartalak untatni, Edit. Azt hittem, szívesen vitatkozol egy-egy kérdés fölött, mint régebben az önképzőkörben szoktuk.

- Akkor is untam, most még jobban unom! - felelt Edit félvállról. - És különösen a tudakosságot nem szeretem, - tette még hozzá bántó, éles hangon.

- Terka, - szakította félbe hirtelen a kellemetlenné váló társalgást a fehér hajú öreg asszony, aki a két leány mellett ült a szobában, - legyen szíves kérem, hozza rendbe a kötésemet. Leejtettem a szemeket, nem tudom fölvenni. Az én öreg szemem már nem látja jól.

- Nagyon szívesen, kedves Klára néni, - felelt Terka, készséggel kivette az öreg asszony kezéből a kötést s gyorsan és ügyesen hozta rendbe.

Edit ásitozva állt fel a divánról, ahol eddig heverészett, az ablakhoz lépett és kitekintett.

- Hál'Istennek, derülni kezd, - szólt, - befogatok s kikocsizom egy-két órára. Lehet, hogy átmegyek Zboray bárónéhoz; uzsonnára ne várjanak haza.

Kiment. Klára néni és Terka sokáig hallgatva ültek egymással szemben. Klára néni kötött tovább, Terka pedig kézimunkáján dolgozott.

Egyszer Klára néni föltekintett s könnyet látott csillogni Terka szemében. Erre fölkelt, oda-lépett melléje s gyöngéden végigsimította a fiatal leány szép barna haját.

- Mi bántja, édes leányom? - kérdezte szelíden.

- Oh, Klára néni, nem bírom tovább ezt az életet! - fakadt ki Terka, s keserű könnyek gyöngyöztek alá szeméből. - Edit napról-napra ridegebb, kiállhatatlanabb lesz. Én, a magam részéről még csak lenyelném valahogy, hiszen utóvégre nekem nem rokonom, engem csak megfizet azért, hogy itt vagyok; de hogy Klára nénivel is oly szeretet nélkül bánt, ezt nem nézhetem tovább!

- Csenedesdjék, fiam. Nem szabad mindent úgy fölvenni. Hiszen Edit alapjában nem rossz.

- Ez az éppen. Tudom, hogy nem rossz, miért bánt hát úgy velünk, mintha cselédei volnánk? Az intézetben, ahol együtt tanultunk, mindig kedves volt, jó volt hozzám, bár kissé fenhéjazó a nagy vagyona miatt, amelyért úgy hizelegtek neki mindnyájan. Én sohasem hizelegtem s talán éppen azért szeretett engem s mindig jó barátnők voltunk. Mikor drága édes jó anyám meghalt, azért fogadtam el oly szívesen meghívását, hogy jöjjek, legyek társalkodónője, kísé-

rője, mert azt hittem igazi otthonra találok itt... De mikor idejöttem, Editre alig ismertem rá. Lehet, hogy tulságosan érzékeny vagyok, de édes Istenem, én eddig csak szeretetet, jóságot tapasztaltam, hiszen az én édes, drága anyuskám a szíve melegével vett körül... És azóta, oh azóta... Nem otthonra találtam itt, miként reméltem, miként Edit ígérte, hanem rideg életre, minden szeretet nélkül.

Klára néni kezére hajtotta fejét. Az ő szeméből is könnyek peregtek alá.

- Gyermekem, - szólt elfojtott hangon, - te csak egy félév óta érzed ezt, de én így élek már tíz esztendeje...

Terka odaborult eléje és megfogta a kezét.

- Klára néni, édes jó Klára néni...

- Tulajdonképpen azóta érzem oly nagyon, hogy milyen kellene Edit, hogy legyen, amióta látom: te milyen vagy. Tíz éves koráig az apja nevelte; az anyja, szegény Sarolta nővérem, már régen meghalt. Edit alig volt még három éves. Francia és német nevelőnők s az apja ésszerűtlen kényeztetése teljesen elrontották a gyermeket, úgy, hogy az apja egyszerre észre vette, hogy nem bír többet vele. Abban az időben halt meg az én feledhetetlen jó férjem s úgy jöttem aztán én ide, sógorom kérésére, hogy helyrehozzam, amit mások elrontottak rajta. De már késő volt. Az intézetben, ahova beadtuk, még megjárta, de mihelyt hazajött, ebbe a nagy kényelembe, jólétbe, ahol két inas, három szobalány, szakács, kocsis, kertész várja a parancsait s a környék minden nagyralátó családja töri magát a gazdag örökösnő kegyei után, mindennek vége volt. Három év óta pedig, hogy apja meghalt s ő korlátlan úrnő lett, teljesen ki van forgatva önmagából. Az én szavamra nem hallgat semmit, ha valamiért megintem vagy figyelmeztetem valamire, egyszerűen letorkol azzal, hogy itt ő az úrnő, s azt teheti, ami neki tetszik. Valóban, az én helyzetem már tarthatatlan itt...

- Klára néni, - kiáltott Terka fölindulva, - minek is maradnánk mi tovább itt? Editnek úgy sincs szüksége reánk, hagyjuk el a házat!

- Édes lányom, - felelt Klára néni búsan, - én már öreg asszony vagyok, vagyonom sincs semmi, hova menjek, merre menjek, új életet kezdeni?...

- Jöjjön velem, Klára néni, - esdekelt Terka. - Én végeztem a tanítónőképzőt, folyamodom állásért s ha kineveznek valamely csendes kis faluba, Klára néni velem jön... S ha ott ülünk majd együtt a virágos kis udvarban és gyöngéd keze olyan jóságosan simítja végig homlokomat, azt fogom képzelni, hogy az én édes jó anyám áldott keze pihen a fejemem...

Klára néni meghatva nézett Terka gyöngédségtől, szeretettől ragyogó szemébe.

- Édes, jó gyermekem... Talán egykor csakugyan kopogtatni fogok a te ajtódon egy kis szeretetért... egy kis jóságért... De most úgy érzem, Editnek még szüksége van rám. Még nem akarom elhagyni őt, a testvérem gyermekét. És nem hagyom fel a reményt: hátha mégis megváltozik. Még várjunk...

II.

Edit azonban nem változott meg. Kiállhatatlan, kevély, szeszélyes és kiméletlen maradt továbbra is.

Sőt egy nap a következő dolog történt.

Terka és Klára néni együtt üldögéltek künn a tágas erkélyen és dolgozgattak csendesen, midőn egyszerre Edit, feldult arccal, egészen kikelve magából, rohant ki hozzájuk.

- Terka! - kiáltott haraggal, - ellopták az új gyémánt fülbevalómat! Az ezerkétszáz koronás gyémántfüggőmet, amelyet Zboray bárónővel egyformát vásároltunk a múlt hónapban!

Terka nyugodtan nézett fel kézimunkájáról.

- Bizonyára nem lopta el senki, - mondta csendesen. - Ott lesz a szobádban, az ékszereid között. Mindjárt megkeressük.

- Mondtam már, hogy ellopták! Én már kerestem a komornámmal, Jeanettel együtt mindenfelé. Nincs sehol. Tegnap este, mikor a sétalovaglásból hazajöttem, Jeanette maga vette ki a fülemből és bezárta az ékszerszekrénybe, melyet szobámba az öltözőasztalra tett. Most nincs ott. A szobában senki más nem járt, csak te.

Terka halálsápadtan állt fel és rémülten nézett Editre, mint aki nem hisz füleinek.

Klára néni is fölemelkedett és szigorú hangon szólt:

- Mielőtt csak egyetlenegy szót is tovább beszélnél, Edit, melyet később keservesen megbánhatnál, el fogsz most rögtön indulni velem és Terkával együtt és mindenütt keressük az ékszerszekrényt. Ha nem találjuk, akkor ki fogjuk kutatni a cselédséget.

A Klára néni szokatlanul szigorú hangjára Edit egy pillanatra meghökkent, de aztán dacosan vetette föl a fejét.

- Az én cselédeim mind kipróbált, hűséges, régi emberek, nem engedem őket gyanúsítani.

- Úgy? - szólt Klára néni s végig mérte Editet hidegen, szigorúan. - Jól van. Gyerünk.

Terka reszketve, magánkívül a méltatlankodástól, követte őket. Lázasan igyekezett kerestek, kutattak most mindenfelé. Jeanette, a francia komorna, roppant buzgalommal segédkezett nekik. Klára néni maga követelte, hogy ott legyen velük s folyvást szemmel tartotta, hogy ki ne szaladhasson egy pillanatra sem. Egyetlen szekrény nem maradt átvizsgálatlanul, egyetlen bútor nem maradt a helyén. Mindhiába, az ékszer nem volt sehol.

- Ugy-e mondtam, - szólt Edit diadalmasan. - Semmi kétség benne, valaki ellopta. Valaki visszaélt jószággal és bizalmammal!

- Most követelem, hogy menjünk az én szobámba s ott is keressük meg mindenütt, - kiáltott Terka eltikkadt hangon.

- Menjünk! - szólt Edit gögösen.

- Előbb a cselédszobába fogunk menni, - jelentette ki Klára néni a legnagyobb határozottsággal.

- Én majd leszaladok és kiküldöm a cselédeket! - ajánlkozott buzgón Jeanette.

- Egy tapodtat sem mozdul innen! - kiáltott rá Klára néni, élesen a szeme közé nézve, mire Jeanette sunyin lesütötte a fejét s az ajkát kezdte harapdálni.

A kutatásnak különben a cselédszobában sem volt eredménye, az ékszer nem került elő sehonnan.

- Mutassák meg a zseböket, - szólt Klára néni azután a cselédekhez, mire valamennyien készséggel kifordították a zsebeiket s megmutatták a pénztárcájukat, mely majdnem valamennyinél üres volt.

- Megálljon! - kiáltott hirtelen Klára néni Jeanettere, ki egy ügyes mozdulattal csusztatott valamit a zsebéből a ruha ujja alá. - Mutassa, mi az?

A másik pillanatban már ott tartotta kezében a gyémánt függőket, míg Jeanette fogait csikorgatva, ökölbe szorított kézzel talán ráugrott volna, ha két inas hirtelen meg nem kapja kétfelől a karját.

Jeanettet elvitték a rendőrségre, a két leány pedig és Klára néni az izgalomtól és felindulástól kifáradva mentek szobáikba.

III.

Másnap Edit még későbbben kelt fel, mint rendesen. Reggelijét szobájába vitette, azután sétálni ment a parkba.

Kissé csodálkozott, hogy se Klára néni, se Terka nem keresték fel, hogy megkérdezzék, mint rendesen szokták, hogy nincs-e szüksége valamire?

Eljött az ebéd ideje és ők nem mutatkoztak.

Edit bosszúsan csengetett az inasnak, s megparancsolta, hogy hívja ide Terka kisasszonyt.

- A kisasszony és az öreg nagyságos asszony még reggel kihajtottak a vasúthoz és elutaztak, - felelt az inas.

Edit az ámulattól majdnem sóbálvánnyá meredt. Elutaztak, anélkül, hogy neki szóltak volna! Vajjon hova mehettek? Hirtelen rosszat sejtve, a Klára néni szobájába sietett s ott körülnézett. Az íróasztalon egy levél volt, neki címezve.

Lázás gyorsasággal szakította fel a borítékot.

A levél így szólt:

- Édes Editem! A szívem fáj, midőn ezeket a sorokat írom, de nem tehetek másként, elmegyek tőled, a te házadból, amely nem volt nekem édes otthonom, elmegyek tőled, aki nem voltál nekem szerető leányom. Szerettelek volna őrizni, nevelni, védeni, vezetni az életen át, de neked nincs szükséged reám, szeretetem nem viszonzotad szeretettel és szíved be volt zárva előttem. Édes jó anyád, az én feledhetetlen nővérem, talán sírva néz le most reánk, de én nem tehetek másképp. Megyek tova azzal a jó lélekkel, aki azt a kis zugot, ahol öreg napjaimra meghúzhatom magam, kedvessé teszi nekem, azt a darabka kenyeret, amire szükségem van, szeretettel adja.

Isten áldjon meg, Edit! Légy boldog és elégedett, szívéből kívánja Klára nénéd.

Mintha villám sujtotta volna le Editet, úgy állt ott. Valami összeszorította a torkát, a szívét, de nem tudott sírni.

Betámolygott a Terka szobájába, ott is körülnézett, de ott nem talált semmit. Minden a legnagyobb rendben volt, de Terka eltávozott egyetlen búcsúszó nélkül. Edit megértette, hogy sokkal jobban meg volt bántva, semhogy írni tudott volna neki.

Most aztán mitévő legyen? Klára néni nem írta meg, hogy hova mennek. Hol keresse őket? Mert, - és az dicséretére legyen mondván Editnek, - az első pillanattól kezdve csak azon töprengett, hogyan találhatná fel őket?

Eleinte még remélte, hogy talán visszatérnek, talán csak meg akarták büntetni és aztán megbocsátanak és visszajönnek ismét.

De nap telt nap után és se hír, se hang Klára néniről és Terkáról.

Edit úgy bolyongott, járt-kelt a nagy kastélyban és parkban, mint egy elátkozott királyleány. Nem volt kedve menni sehova és ha valaki hozzájött, annak is első kérdése az volt mindig: Hol van Klára néni? Hol van Terka?

- Elutaztak, - tördelte kinosan Edit.

- Hova utaztak?

- Nem tudom... Nem tudom...

A látogatók csodálkozva néztek össze; sejtették, hogy itt valami történt. Aztán, mivel egy magányosan élő fiatal leány nem fogadhat társaságot, lassanként mindenki elmaradozott.

A nemrég oly élénk kastély csendes, elhagyatott lett. És Edit olyan egyedül maradt. Nem volt senki rokona, Klára nénin kívül, senki hozzátartozója... s bármilyen gazdag volt is, azért mégis csak egy fiatal, tapasztalatlan leány volt, aki ebben a rettenetes magárahagyatottságban sehogy sem tudta megtalálni a helyét. Most már megtanult sírni is és néha órákon át ott maradt bezárkózva szobájában és sírt, sírt keservesen.

És hiába gondolkozott, töprengett, hogy mit tegyen, nem tudta kitalálni. És számos ismerőse között nem tudott egyetlen igaz, jó barátira akadni, akihez bizalommal fordulhatott volna, hogy elmondjon neki mindent s tanácsot kérjen tőle, hogy mitevő legyen? És az igazat megvallva, szégyelte volna el is mondani valaki idegennek, hogy mi történt.

Hat hónap telt el így szomorú, kinos magányosságban, Editre nézve, hat hosszú kinos esztendő. Végre egy napon levelet hozott a posta Klára nénitől. Oh mily örömmel, milyen lázas izgalommal bontotta föl Edit.

- Jól vagyunk, édes Edit, - írta Klára néni, - olyan boldogan, nyugodtan éldegélünk az én jó Terkámmal, az én édes kis leányommal. Remélem, te is jól vagy és jól mulatsz!

Most már nem gondolkozott sokat Edit. Nem kellett senkitől tanácsot kérnie, csak a szívétől. A postabélyegzőn ott volt a község neve, ahonnan a levelet küldték. Egy kis falu, Erdélyben. Jó messzire az Edit kastélyától.

És két nap múlva Edit mégis ott volt abban a kis faluban.

Töredelmesen, bűnbánattal, lehajtott fejjel lépte át annak a kis háznak a küszöbét, ahol igazán nem várták őt, de ahol jöttén úgy megörültek, mint a tékozló fiúnak megörülhetett az apja, a hajdankorban, midőn bűnbánóan hazatért... A gög, a kevélység, a ridegség, az önzés, mind, mind kívül maradtak a küszöbön túl, ott valahol messze a nagyvilágban, és nem is találkozott velük Edit soha többet.

Akkor sem, amikor Klára nénivel és Terkával ismét visszatért a kastélyba. Velök tért vissza az Edit szívébe is a szeretet és a jóság.

(1895.)

ARCKÉP

Ha valami nagyon kedvesre, nagyon kellemesre akarok gondolni, ha azt akarom, hogy az élet sötét, borús fellegeit vidám, derüs napsugár aranyozza be, akkor reád gondolok, Évike.

Te vagy a napsugár, a tavasz, a fiatalság.

Álmomban átrepülöm a hegyeket, átúszom a vizeket és ott vagyok, nálatok, messze, messze innen, a ti csöndes kis városotokban a Maros mellett, a ti fehér kis házatokban a virágos kert közepén.

Milyen szép ott minden! Mennyi virág!... Piros verbénia, rózsaszín jácint, kék nefelejts, sárga viola...

És májusban tele s tele az egész kert gyöngyvirággal! Istenem, gyöngyvirág... Ez az édes, fehér, gyöngéd kis virág, az én legkedvesebb virágom, amely úgy teletölti édes illatával a kertet, mintha az egész levegő virágoznék.

És ebben a gyöngyvirágerdőben, vidáman dalolva, nevetgélve ott jársz te, Évike. A kezeden gyöngyvirág, a hajadban gyöngyvirág, a kebleden gyöngyvirág.

Fehér ruhádban, szőke hajaddal, mosolygó kék szemeddel olyan vagy igazán, mintha a gyöngyvirág tündére volnál.

Szeretném, ha minden fiatal leány olyan volna, mint te vagy. Olyan igaz szívéből jó, olyan számítás nélkül kedves és olyan öntudatlanul szép. Olyan friss, olyan üde, olyan derült, olyan vidám és mégis olyan komoly, amikor kell.

Azok közé tartozol, akik nemcsak maguk tudnak boldogok lenni, hanem boldoggá tudják tenni azokat is, akik közelükben élnek.

És ez nagy tudomány.

Nagyon kevesen tudják.

Mert úgy van az, Évike, hogy mikor te ezeket a sorokat fogod olvasni, eszedbe sem jut, hogy reád gondoltam, rólad írtam.

Mert legfőbb ékességed, hogy szerény vagy nagyon s hogy nincs benned egy parányi ön-hittség sem.

Ha valahogy mégis megtudnád, megsejtenéd, bizony elpirulnál, úgy, de úgy, no éppen úgy, mint egy nyíló moharózsa.

Majdnem annyira, mint akkor, egyszer, emlékszel-e? Már azt mégis csak elmesélem. Hiszen a cicák is tudják, meg Ilus is tudja, a kis hugod.

Úgy volt az, hogy Ilus egyszer hozott valamit a kötőjében. Két hófehér, tarkafülű, gyönyörű kis cicát! Ó, micsoda öröm volt az! Nem győztétek eleget nézegetni, becézgetni.

Hamar tejcskét is adtatok nekik. Aztán te nagyvigan fölkapta az Ilus hintájára, mely oda van erősítve a gyermekszoba ajtaja közé, s onnan gyönyörködte, mint nyalogatják a bohó kis cicák az édes tejcskét.

Aztán Ilusnak az a bohó gondolata támadt, hogy be kell pólyázni a kis cicákat, meg ne fázzanak.

Nosza rajta, be is pólyáztátok rögtön, még fejkötőt is adtatok rájuk s te aztán öledbe vetted a két kis macskakölyköt, hintáztattad őket és daloltál nekik:

- Tente baba, tente!...

És mikor javában énekeltél a bepólyázott cicáknak, egyszer csak megjelent az ajtóban Mariska néni. Az még semmi sem lett volna, hanem a Mariska néni huszárhadnagy fia is, csörömpölő karddal, vidáman nevető arccal...

Sicc, hogy elfutottak a cicák, de szerettél volna bizony elfutni te is utánok, azt hiszem életedben először sajnálkoztál azon, hogy nem vagy te is cica, s elpirultál olyan nagyon, de nagyon, ahogy csak egy fiatal leány tud elpirulni, mikor valamiért nagyon zavarba jön.

Ne bánd azt te, Évike.

Ne resteld olyan nagyon, hogy nagy leány létedre tudsz még örömet találni a gyermekjátékokban. Mert csak azt bizonyítja, hogy jó vagy és boldog vagy!...

(1896.)

KATÓKA HÚSVÉTJA

A húsvéti ünnepeket Katóka falun töltötte, Mari néninél.

Úgy történt, hogy mikor Mari néni, Miklós bácsi és Milike mult héten Budapesten voltak, hát addig kérték nagyanyust, míg beleegyezett, hogy Katóka az ünnepeket Mari néninél töltsse.

Nagyanyus eleinte nem akarta, de Katóka olyan szomorú arccal nézett reá, a kis Milike meg olyan kedvesen könyörgött és hízelt, hogy végre is - hiszen nagyanyus szíve nincs kőből - hát beleegyezett.

Katóka roppant boldog volt.

Mindig ünnepnek tekintette, mikor Mari nénihez pár napra lerándulhatott, hát még most, húsvétkor, a legkedvesebb, legvidámabb ünnepek idején, mikor annyi víg falusi mulatságban lehet majd része.

Milikével fognak majd piros tojást festeni, sokat, sokat; falun nem olyan drága ám a tojás, mint a városban.

Aztán sütnék ünnepi kalácsot, diós patkót, mákos patkót. Elmennek a templomba, meglátogatják a szegényeket és ünnep első napján, délután érkeznek a vendégek. Innen is, onnan is, a szomszéd faluból is, leányok, fiatal emberek. Foly a vidám mulatozás, a társasjáték, »Haragszom rád«, »Künn a bárány, benn a farkas«... De egyszerre csak, hallga!... csitt!... megszólal a szomszéd szoba ajtajában a cigány hegedűje!

Hej, milyen vidám ujjongás kíséri a hegedűszót!

Egyszerre táncra perdül a fiatalság.

Egy pillanat alatt ki van hordva a bútor a szobából, föl van szedve a szőnyeg a padlóról s járják frissen, vigan, hévvel a csárdást.

Másnap pedig, ünnep másodnapján, kora reggel már hangos visitozás, sikoltozás hallatszik az udvaron.

Szalad a sok fehérccseléd, ki jobbra, ki balra, utánok a legények, dézsával, vödörrel.

Hamarosan utóléri a lányokat s az a boldogabb, akit minél jobban öntenek le a vízzel. Sikoltoznak, kiabálnak ugyan, de nagy szégyen volna, ha valamelyiket nem öntöznék meg húsvét másodnapján.

Dél felé aztán jönnek a kisasszonyokhoz is a fiatal emberek.

Itt már nem dézsával és vödörrel viszik a vizet, hanem gyűrűbe vagy melltűbe rejtett elmés szerkezetű kis fecskendővel permeteznek illatos rózsavizet a nevető, sikoltozó kisasszonyok szeme közé.

A kis fiuk aztán piros tojást kapnak, meg kalácsot, a fiatalemberek meg néhány szál ibolyát, gyöngyvirágot, melyet a leányok maguk szedtek a kertben, a réten.

Nagyvárosban már nem divatosak ezek a régi, kedves szokások, de faluhelyen, vidéken még teljes mértékben tartotta a hagyomány.

Ezért örült Katóka annyira az ő húsvéti kirándulásának.

Furcsa volt mégis, hogy mikor aztán hazakerült, mégsem igen beszélt róla.

Sőt, ha valaki említette, szörnyen elpirult és lopva nagyanyusra nézett, akinek azonnal mosolygásra állt a szája.

De nagyanyus hallgatott, mint a sír, soha nem árult el senkinek semmit.

Hogy történhetett mégis, hogy valami kiszivárgott erről a rejtélyes dologról?

Nem tudom igazán.

Én elmondom úgy, amint én hallottam, ha nem úgy volt, akkor Katóka majd megcáfolja.

Az ünnepek előtt pár nappal érkeztek meg. Éppen még volt annyi idő, hogy a szokásos ünnep előtt való nagy tisztogatást elvégezzék.

Már ezt Mari néni a világért el nem engedte volna.

Nem is tekinti ünnepnek, ha nem csinálhat előtte nagytakarítást és nem süthet kalácsot.

A két leány, Katóka és Milike buzgón segített neki. Sőt a Milike hugocskája, a kis Erzsike is, vigan ugrált ide-oda, s azt állította magáról, hogy ő is segít takarítani.

Nagypénteken reggelre készen voltak mindennel.

Ragyogott, fénylett az egész ház a tisztaságtól.

- No gyermekek, - mondotta Mari néni, elégedetten körütekintve, - meg vagyok elégedve veletek. Gondoskodom majd róla, hogy vasárnap jól mulassatok. Ma azonban, nagypéntek lévén, csak bőjtös edeltet eszünk s délelőtt elmegyünk a templomba, a szent sírt meglátogatni.

El is mentek, ájtatosan imádkoztak s ekkor történt, hogy visszafelé jövet összetalálkoztak az uton azzal a bizonyos fiatal szomszéd földbirtokossal, Balázs Imrével, akinek már a múlt évben is mindegyre valami dolga akadt Almáson, mikor Katóka pár hétig itt nyaralt.

Katóka szörnyen elpirult, Balázs Imre pedig kijelentette, hogy ő is éppen a templomba akart ugyan menni, de most már előbb elkiséri Katókáékat hazáig.

El is kísérte, s mikor elbúcsúzott, megkérte Mari nénit, engedné meg, hogy holnap délelőtt eljöhessen megnézni, hogyan festik a piros tojásokat a leányok. Majd ő is segíteni fog nekik s megtanítja néhány új divatú tojásfestésre.

Mari néni szívesen megengedte s a leányok örültek nagyon.

- Holnap reggel pedig még a Máli néninek is kell valamit készíteni, - mondta Mari néni, - minden ünnepen küldök neki egy üveg tokaji bort, meg valami süteményt vagy tortát.

Máli néni a Milike keresztanyja volt s a Balázs Imre nagynénje, Mari néninek gyermekkori jó barátja. Már öreg volt és beteges s bizony szívesen fogadta az ilyen kedves figyelmet.

- Én majd készítek egy jó tortát, - ajánlkozott Katóka készséggel, s magában mindjárt el is gondolta: Az indiai torta nagyon jó, a multkor készítettem s jól sikerült. Hogyan is kell csak? 17 deka megtört cukrot és tíz egész tojást habütben habverő segítségével addig habarunk, míg jó sűrű és habos lesz. Azután a tüztől eltávolítjuk és még rövid ideig habarjuk. Most habverő helyett főzőkanalat veszünk és 14 deka átszitált finom lisztet óvatosan belekeverünk és az egészet vajjal kikent, liszttel behintett kerek formába töltjük és gyenge tűz mellett jól kisütjük. Ha a torta egészen kihült, felső részét lemetsszük, belsejét óvatosan kivesszük s a kivájt tortát fél liter habtejszínből készült habbal, melyhez 10 deka finomra tört vaniliás cukrot hozzákeverünk, jól megtöltjük és a lemetezett felsőrészt megint reá helyezzük. Végül csokoládéjéggel bevonjuk.

Másnap reggel hozzá is kezdett Katóka a tortához.

Éppen a tejszínhabot verte s a vaniliás cukrot akarta közéje keverni, mikor jött Balázs Imre.

Bejött ám a konyhába is és gyönyörködve nézte a Katóka tüztől kipirult arcát.

Katóka sietett a tortával, hogy aztán hozzákezdjenek a piros tojás festéséhez. El is készült hamar, csak azon csodálkozott, mikor mindent elrakott, hogy a vaniliás cukor ott volt mind a tányéron, holott ő tisztán emlékezett, hogy éppen akkor keverte bele a habba, mikor Balázs Imre a konyhába lépett.

De csakhamar megfeledkezett mindenről a tojásfestés közben és egészen elpirult örömeiben, mikor Balázs Imre egy szép piros tojást adott át neki, melyre sajátkezüleg vésett rá egy szívet, s a szívbe bele volt írva a neve: Katóka.

Vasárnap reggel aztán mosolyogva állítottak be valamennyien Máli nénihez boldog ünnepeket kívánni.

Katóka vitte a tortát, amely gyönyörű volt, Erzsike egy bokréta virágot, az üveg tokaji bort pedig egy kosárba tették és azt vitte Pajtás, a hű kutyas.

Milike virágot is vitt, meg egy fekete berlini hárász kendőt, melyet maga horgolt.

Máli néni nagyon örült a kedves figyelemnek, ő is viszont boldog, vidám ünnepeket kívánt nekik, megölelte, megcsókolta őket, Pajtást megsimogatta, Miklós bácsit és Imrét megkínálta jóféle barackpálinkával s a leányoknak mindegyiknek egy-egy cserép szép virágot adott, Erzsikének meg egy gyönyörű szép cukortojást.

- No most kóstoljuk meg a tortát is, - mondta Máli néni, - a mi kedves kis gazdasszonyunknak, Katókának a remekművét!

Fölvágta a tortát s rendre megkínálta vele mindegyiket.

Legelőször Mari néni vett, de amint beleharapott, ijedten tette le tányérjára s elszörnyülködve nézett Katókára. Miklós bácsi pedig, amint megkóstolta, nagyot hahotázva ugrott fel, s tréfásan huzgálta meg Katóka fülét.

- Lányom, lányom, - kiáltotta nevetve, - hiszen te ebbe a tortába cukor helyett sót tettél.

Katóka azt hitte, hogy a föld mindjárt megnyílik lába alatt és ő elsüllyed. Szívéből óhajtott is, bárcsak valóban elsüllyedhetne!

Azt a nevetést, amely körülötte felhangzott, úgy képzelte, hogy élete utolsó napjáig sem fogja elfelejteni!

Még Milike is nevetett és sugdosott valamit a Katóka fülébe, amitől ő csak még jobban elpirult, Miklós bácsi pedig egyenesen kimondta:

- Már édes kis lányom, úgy látszik te szerelmes vagy!...

Csak egy valaki ette meg bátor elszántsággal az egész szelet tortát, amelyet kivett a tányérjába: Balázs Imre.

Sőt azt is kijelentette, hogy soha életében még ilyen jót nem evett!

És hálás, boldog pillantással nézett Katókára.

(1896.)

HOGYAN KELL EGY VÁRAT BEVENNI

A komor reggeli szürkületben két fiatal leány sétálgat alá s fel a pályaudvaron. Az egyik tizennyolc, a másik tizenöt éves. Nagyon izgatottnak látszanak mind a ketten. Különösen a kisebbik alig bír magával.

- Emma, én úgy félek! Meglátod, nem fogjuk felismerni őket. Elmennek mellettünk s nem tudjuk, hogy ők azok.

- Dehogy nem! Alig hiszem, hogy László hat év alatt oly nagyon megváltozott volna. Én nagyon jól emlékszem reá.

- Vajjon édesapa nagyon fog-e haragudni? Azóta bizonyosan észrevette, hogy mi eljöttünk hazulról. Hátha László nem is akar majd hazajönni? Mit gondolsz, milyen a felesége?

- Oh Dóra, ki tudna mind erre felelni? Egy félóra múlva majd mindent megtudunk. Én remélem, hogy tervünk jól fog sikerülni. Az Isten megsegít, hiszen olyan jó szándék vezérel!

- Hátha apa most is kérlelhetetlen lesz?

- Reméljük inkább a jobbat.

- Tudod-e, hogy a napokban véletlenül benyitottam édesapa szobájába. Haragosan rám kiáltott, hogy mit keresek itt, s hirtelen elfödött az ujságlappal egy arcképet. Nem láthattam jól, de nekem úgy tetszett, hogy az a László arcképe volt. Megnéztem aztán az albumban, a szalonzstalon, és csakugyan, Lászlónak az a kis fiu korabeli arcképe, ahol mint kadét van levéve, hiányzott. Később ugyan megint visszakerült, de én majdnem egészen bizonyos vagyok benne, hogy édesapa vette ki és nézegette a szobájában.

- De ha úgy szereti, miért haragszik mégis annyira reá, hogy még a nevét sem szabad kimondanunk előtte már hat év óta.

- Hiszen tudod jól, már akkor is haragudott, mikor László, mint hadnagy annyi könnyelmű adósságot csinált. Édesapának majdnem minden megtakarított pénze reá ment, mikor kifizette. Akkor László javulást fogadott és csakugyan egészen meg is változott. De alig egy év múlva kijelentette apának, hogy kilép a katonaságtól, mert egy vagyontalan leányt szeret s el akarja venni feleségül. Te még akkor kilenc éves kislány voltál, alig emlékezhetsz édesapa bánatára és haragjára, de én emlékszem jól. Jaj, milyen heves jelenetek voltak apa és László között! Szegény apának borzasztó volt az a gondolat, hogy egyetlen fia ne legyen katona, miként ő is, meg nagypapa, sőt dédapa is volt! De László hajthatatlan maradt. Csakugyan otthagya a pályáját, elköltözött a városból, postatiszt lett és elvette feleségül azt a leányt, akit szeretett. Édesapa pedig attól kezdve úgy tekintette Lászlót, mintha meghalt volna. Megtiltotta nekünk, hogy a nevét is kimondjuk és hallani sem akart többet róla. A pénzt is, amit László negyedévenként küldött, hogy adósságát letörlessze, amelyet apa érette fizetett, azonmódon mindig a takarékpénztárba küldte az öreg Márton inassal. Jóformán csak onnan tudta apa, hogy László él s jól megy dolga. Most egy év óta azonban az adósság le van törlesztve s én jól veszem észre, hogy édesapa azóta nagyon nyugtalan s a lelke mélyéből óhajtana valamit hallani Lászlóról.

- Te Emma, hiszen apa még azt sem tudja, hogy neki már kis unokája is van!

- Nem bizony. Mikor László megírta nekünk, nem mertük apának megmondani! Én azt hiszem, édes Dórám, hogy mi mind a ketten tulontul félénkek, gyávák voltunk. Ha szegény édes jó anyánk élne, ő azóta bizonyosan kibékítette volna őket.

- No de most annál jobban helyre hozzuk, amit eddig elmulasztottunk. Ugy-e, mikor tegnap megkaptuk a László levelét, melyben írja, hogy itt utaznak keresztül, mind a kettőnknek

egyszerre jött az a gondolata, hogy kijövünk a vasuthoz, nem engedjük őket tovább utazni, bevisszük édesapához és kibékitjük őket! Oh Emma, Emma, ha ez sikerülne!

E pillanatban megszólalt a villamos csengő, mely a vonat megérkezését jelezte. Egyszerre nagy sürgés-forgás támadt az állomáson, hordárok, vasuti szolgák futkostak ide-oda, s a következő percben berobogott a vonat.

Tarka, gomolygó emberáradat tódult ki a kocsikból. Mindenki sietett, idegesen taszigálva egymást, egyik a másikra ügyet sem vetve igyekezett előre. Hordárok nyolc-tíz poggyásszal megrakodva furakodtak át az emberek között, falusi asszonyok kosarakkal, nagy batyuval a hátukon igyekeztek helyet csinálni maguknak.

A két leány szinte elkábulva állott az emberáradat között, lélegzetüket is visszafojtva, nagyra nyitott szemmel nézegettek jobbra-balra, de nem tudták fölfedezni, akiket kerestek.

Egy fiatal csinos asszony állott meg majdnem éppen mellettük, egy három-négy éves fiúcskát vezetve kézen.

- Itt álljunk meg, Lacikám, - mondta hangosan, - várjuk meg, amíg apuka jön!

Emma egyszerre figyelmes lett s megragadta a Dóra kezét.

- Ez, ez kell, hogy legyen, - suttogta kipirult arccal s közelebb lépett.

E pillanatban egy magas, barna, széles vállú férfiú sietett az asszony mellé s karját nyujtotta neki.

- Éppen huszonnégy percig áll a vonat, - mondta, - azalatt kényelmesen megreggelizhetünk.

- László! - szólalt meg egyszerre valaki mellette, halk, félénk hangon.

A férfi hirtelen hátrafordult s meglepetten nézett a két fiatal leányra.

- Mi tetszik? - kérdezte, kalapját udvariasan megemelve.

- László! Nem ismered meg? Mi vagyunk, Emma és Dóra...

- Testvéreim...

És a következő percben ott csüngött mind a két leány László nyakán.

*

Az öreg ezredes nyugtalanul járt alá s fel a szobájában.

Egyik cigarettát a másik után szívta és dobta el. Éppen huszadszor vette ismét a sapkáját és indult kifelé, de ledobta megint.

- Hova menjek? Merre keressem? És hátha azalatt hazajönnek?

Ujra kimegy a konyhába.

- Kati, - harsogja recsegő, haragos hangon a reszkető szakácsnéra, szintén már vagy huszadszor. - Hány óra volt, mikor a kisasszonyok elmentek?

- Nem tudom, kérem alásan, - hebegi a szegény szakácsné.

- Nem tudja? Hogy nem tudja? Mért nem tudja? Hiszen a konyhán mentek keresztül! A konyhaajtó kulcsát vitték el!

- De olyan lábujjhegyen mentek a lelkeim, - tördeli Kati. - Nem ébredtem fel!

- Miért nem ébredt fel? Magának fel kell ébredni! Magának nem szabad aludni! Maga egy megbízhatatlan, vén álomszuszék! Maga elsején el fog menni a házamtól.

Szegény Kati szipogva emeli köténye sarkát a szeméhez. Jaj, milyen nehezére esik a hallgatás! De hát ha már megígérte a kisasszonyoknak, hogy hallgatni fog, nem is szólja el magát.

- Ne tessék úgy haragudni, ezredes úr, - szepegi, - hiszen mindjárt itthon lesznek a kis-asszonykák. Bizonyosan valami meglepetést akarnak szerezni az ezredes úrnak; nem gondolták, hogy olyan hamar föl tetszik kelni.

Az ezredes úr nagy dérrrel-durral megy vissza a szobájába. Ej no, hiszen lehetséges, hogy csakugyan nevenapja vagy születésnapja van ma. Ördög tudja! Bizonyosan két óriási virág-bokrétával állít be mindjárt ez a két gyerek. Azért keltek fel ma hajnalban...

Ej no, hogy is nem jutott ez hamarabb az eszébe. Persze, ez a szerencsétlen hirtelen természetű. Mindjárt előnti a harag.

Lépések hallatszanak, valaki jön a konyhán keresztül... Halk suttogás és lábtapogás az ajtó előtt.

No, csak hogy itt vannak! Az ezredes úr hirtelen karosszékébe vágja magát s az ujságot kezébe veszi. Adta leányai! Bizonyosan rózsát hoznak, mert tudják, hogy azt szereti. Talán éppen a Margitszigetre mentek ki érte. Csak azt tudná, hogy nevenapja van-e vagy születése napja.

Az ajtó csendesen megnyílik s halk apró lépések topognak végig a szőnyegen. Az ezredes úr teszi magát, mintha rettenetesen el volna mélyedve az ujság olvasásába.

- Nagypapa! - hall egyszerre egy csengő, bátor gyermekhangot s egy piciny kezecske támaszkodik a térdére.

Az ezredes úr leejti az ujságot kezéből. Egy szőke hajú, nagy kékszemű, gyönyörű gyermekarc tekint bátran a szemébe s a kis kezecske most fölnyúl az arcához és megsimogatja.

- Laci! - tör ki önkénytelenül az ezredes úr ajkáról, s hirtelen a gyermek után kap.

- Mi ez? Mi ez? - hebegi szinte megbénultan a meglepetéstől s egyszerre úgy érzi, mintha köd borulna a szemére.

Feje hátrahanyatlik, de a ködön keresztül is látja gyermekeit az ajtóban, a két leányt és Lászlót, összekulcsolt kezüket esdőleg emelve feléje s ott a háttérben egy idegen női alakot.

- Apám, apám! - kiáltanak a leányok és hozzá sietnek, - bocsáss meg!...

- Apám, apám! - kiált László is s térdre borul előtte. - Bocsáss meg, szeress megint!...

Az öregúr szemére mindjobban ráborul a köd. Haragudni, kiáltani akar, de tekintete ráesik a kisgyermek angyal-arcára. Most már tudja ki ez. Az unokája. Szeme egyszerre megtelik könnyel. Úgy érzi, mintha valaki a szívéhez nyult volna. És szeretné, ha egyszerre száz karja volna, hogy mindegyikkel egyszerre ölelje magához gyermekeit, fiát és unokáját.

Odahajtja öreg fejét megtagadott, elűzött fiára és nem is küzd már a könnyek ellen, amelyek szeméből aláperegnek.

- Leányom! - fordul aztán a fiatal asszony felé, aki még mindig ott állt az ajtóban.

A fiatal asszony odasiet és szeretettel csókolja meg az öreg katona kezét.

- - - - -

- No, ti ugyan rohammal vettetek be engem, - fenyegeti meg az ezredes úr később, mikor kissé magához tért, Emmát és Dórát. A kis Lacika már régen a térdén lovagolt és gyönyörködött a nagypapa aranyos gallérjában. - Ez szép attak volt, mondhatom!

- Azért vagyunk katonának a leányai, - nevettek a leányok boldogan, - hogy tudjuk, hogyan kell egy várat bevenni!

(1896.)

ÚJ ÉLET

Véget értek a »meleg napok« az intézetben.

A kilenc osztálytársnő, kik együtt végezték az utolsó három évet, együtt tették le a vizsgákat, most mint »érett« lányok, diplomás tanítónők gyűltek össze búcsúzni az egyik osztályban.

Nagyon mélabús hangulat fogta el őket.

Amíg tanulniok kellett, készülni a nehéz »képesítőre«, hányszor sóhajtották türelmetlenül:

- Jaj, csak már véget érne ez az év! Csak már tul lennénk ezen az unalmas tanuláson!...

Most aztán tul voltak.

Valamennyinek jól sikerült a vizsgája, valamennyinek ott volt a tanítónői oklevél a kezében - és most a válás percében valamennyien meghatottan gondoltak arra, hogy ilyen boldogok, ilyen gondnélküliek nem lesznek talán soha az életben, mint voltak itt, az intézet falai között.

Mert most szólítja őket az élet, ki kell menniök a világba, ki jobbra, ki balra, s vajjon mit hoz nekik az ismeretlen jövő: rózsás leányálmok teljesülését, avagy bánatot, csalódást, megpróbáltatást?

- Hej, mégis csak Aranka köztünk a legboldogabb! - sóhajtották ketten-hárman is, s némi kis irigykedéssel néztek arra a karikagyűrűre, amely az Aranka ujján csillogott.

Az a karikagyűrű!

Év közben is milyen tisztelettel nézegették a leányok s milyen feltétlen hódolattal környezték ennek révén Arankát.

Nem győzték bámulni, hogy hát tulajdonképen miért is tanul tovább Aranka, hogyha már menyasszony?...

- No bizony, - szólt Tilda, aki mindig a szóvivő volt, - ha nekem vőlegényem lenne, dehogy tanulnék tovább. Azonnal férjhezmennék hozzá és elutaznánk Olaszországba.

- Én nem mennék mindjárt férjhez, - mondta Berta, - mert roppant kellemes lehet menyasszonynak lenni. Hanem a vőlegényemnek mindennap bonbont kellene nekem hozni. Még pedig csokoládé bonbont.

- Jobb szeretném, ha virágot hozna, - fűzte tovább a beszélgetést Erzsike, - és aztán sok, sok verset írna hozzám! Te, Aranka, ír-e a te vőlegényed is verset?

- Nem ír, - felelt Aranka mosolyogva, - de szereti olvasni. Azt mondja: szívesebben olvas el egy jó verset, minthogy megírjon két rosszat.

- Okos ember! - kiáltott Róza meggyőződéssel, - csak azt az egyet nem értem, miért tanulsz te tovább? Karácsonykor volt az eljegyzésed és ahelyett, hogy szépen otthon maradtál volna, mint boldog menyasszony, hát mindnyájunk csodálkozására a vakáció után pontosan visszajöttél s úgy tanulsz tovább, mintha semmi sem történt volna!

- Ezt is megmagyarázom, - szólt Aranka komolyan. - Lássátok leányok, ha én most kima-radtam volna az intézetből, annyi mintha nem is tanultam volna. Ha pedig még ezt az egy évet végzem, letehetem a képesítőt s kezemben van a diploma. Az ember soha sem tudhatja, hogy milyen sorsba jut, még ha férjhez is megy. Az a diploma nem kér enni, szép csöndesen meg-huzódik majd egy fiókban - és Isten őrizzen meg tőle, de ha valaha úgy kerülne, hogy az édes jó uram nem tudna többet dolgozni, vagy segítő társra lenne szüksége, milyen boldogság lesz majd, ha melléje állhatok s ha levehetem a gondnak felét válláról. Én szegény leány vagyok,

nincs vagyonom, de még ha gazdag volnék, akkor is megszerezném magamnak tanulással a függetlenséget, az önállóságot, mert a vagyont elveszíthetjük, de ami itt a fejünkben van, az a miénk marad örökre.

- Bizony igazad van, - ismerték be a lányok s most még nagyobb tisztelettel néztek Arankára.

- De nehogy azt higgyétek, hogy ez a bölcsesség tőlem származik, - mosolygott Aranka, - az én édes jó apám elvei és nézetei ezek; én csak azt teszem és mondom, amit ő helyesnek talál.

*

És most letelt az év; vége volt a tanulásnak s a leányok búcsúztak egymástól.

Aranka volt a legjobban meghatva.

Másnap reggelre volt kitűzve az esküvője s mi tagadás benne, kissé nagyobb lámpaláza volt, mint a vizsga előtt.

- Isten áldjon meg, leányok! - búcsúzódott, - ki tudja, látlak-e még titeket valaha! Úgy sajnálom, hogy ma este már mind elutaztok, s nem lehettek jelen az esküvőmön.

A leányok titkon összenéztek s integettek egymásnak. Valamit terveztek, valami meglepetést, miről tudták, hogy Arankának jól fog esni.

Másnap reggel a templomban nyolc rózsaszínruhás, mosolygó arcú fiatal leány állott az oltár előtt, kis virágkosárral kezükben, s mikor a menyasszony fehér ruhában, mirtuszkoszorúval és fát్యollal a fején, vőlegénye karján az oltár elé lépett, a leányok odahintették kosarukból a rózsákat lábai elé!

Arankának az örömtől és a meghatottságtól könnyek gyűltek a szemébe; nem tudott szólni semmit, de mikor vége volt a szertartásnak, odament hozzájuk s mindegyiket megcsókolta.

De a lányok még ezzel sem érték be.

Mikor a fiatal pár kihajtatott a vasúthoz, hogy hazautazzanak új otthonukba, a kocsinak az intézet ablakai alatt kellett elhaladnia.

Aranka szinte önkéntelenül is fölneézett, mintha még egyszer búcsúzni akarna attól a háztól, ahova eddigi életének minden kedves, vidám, boldog emléke fűzte.

És ime az ablakban ott álltak a lányok, mosolygó arccal, rózsákkal kezükben s odahintették a rózsákat Aranka ölébe, amint a kocsi lassan elhaladt.

- Isten veled, Isten veled! - kiáltozták csókokat dobva feléje. - Kisérjen áldás! Legyen virágos mindig az életed!... Ne feledj el minket!

- Köszönöm, köszönöm! Nem feledlek el!... - kiáltott vissza Aranka boldog mosollyal, tuláradó szívvel, s ölében a virágokkal, a szeretett férfival maga mellett, bizalommal és örömmel indult új otthona, jövődő élete elé.

(1897.)

ORGONAVIRÁG

Lassan halad a kocsi fölfelé a Feleken. A lovak alig tudják húzni a meredek kaptatón. Még akkoriban kocsin jártak Kolozsvárról Tordára. A vasut nem volt kiépítve. És ugyancsak siettek az utasok mindig hazafelé, még napnyugta előtt. Az országút jó volt ugyan, de mégsem volt kellemes, ha a magas Felektetőn utólérte az este az embert.

A kocsiban egy férfi ült s egy csinos, fiatal asszonyka. Fejét férje vállára hajtva szundikál. A férfi cigarettázik s úgy ügyeli az asszonyt szeretettel.

Csend van, csak a lovak csöngettyűjének csilingelése hallatszik, meg a kerekek egyforma kattogása. Úgy látszott, mintha a magányos fűzfák az út mentén egyenként sétálnának el a kocsi mellett s távolról az erdős hegyek mindinkább közelednének.

Egy zökkenésre fölébred az asszony s kinyitja a szemét.

- Nem fázol, kicsi? - kérdezi gyöngéden a férj.

- Nem, - feleli az asszony, egyet ásit, aztán mosolyogva néz az urára. - Csak már otthon lennénk! Rendben van most már minden, ugy-e Kálmán? Többet nem kell Kolozsvárra mennünk ezért a birtokvásárlási dologért?

- Nem, édesem. Rendben van minden. Közjegyző előtt aláírva, készpénzzel kifizetve. Most már végleg mienk a birtok. Jó kezelés mellett kétszer annyit fog jövedelmezni. Jövő tavasszal aztán építtetni fogunk és kiköltözünk oda. Jó lesz?

- Veled mindenütt jó, Kálmán.

Megszorítja a kezét és ismét rámosolyog szeretettel, gyöngéden.

Lassan hanyatlik a nap alá.

- Mindjárt beesteledik, - aggodalmaskodik az asszony - és még feleuton sem vagyunk tul.

- Hajtson sebesebben, János!

- Nem hajtok biz' én, instálom, - felel az öreg kocsis. - Meredek ez a kaptató. Ki vannak már fáradva a lovak.

- Mindjárt a »Hármas«-nál vagyunk, kicsi, ott pihenünk egy félórát s aztán majd sebesebben hajthat János. Ni, látod már a két jegenyefát? János, itt jobbról álljon meg, Illyésné; a másik Hármasnál nincs jó kút.

A néhány házból álló kis falu összes komondorai eszeveszett ugatással ugrálják körül a kocsit s a lovakat. Alig tudja János szétverni őket az ostorral.

- Ugy-e kiszállunk, Kálmán? - szól az asszony. - Egészen elzsibbadt a lábam.

Könnyedén ugrik le a kocsiból és sétálni kezd alá s fel az országuton, míg Kálmán a kocsissal a lovakat látja el.

A vendéglősné előkerül a házból s odasiet a fiatal asszonyhoz.

- Jaj, de régen nem láttam már, lelkem kis nagyságos asszony! Tegnapelőtt erre mentek, de meg sem állottak, egy percre sem. Bizony, mint menyecskét nem is láttam még! Az Isten éltesse sokáig és adjon jó szerencsét! Hogy megnőtt lelkem, hogy megszépült! Jaj, mikor farsangolni vitték volt, csak olyan vékony kisasszonyka volt ni, mint az ujjam!

- Hát emlékszik még arra, Illyésné? Hiszen van annak már három esztendeje!

- Bizony lelkem, éppen három. De emlékszem én azért, még arra a napra is emlékszem, mikor aztán tavasszal hazavitték. Egy ügyes, barna urfi lovagolt ott mellette. Huj, hogy ficáncoltatta a lovát! Még azon a sövényen is átugratott, ott ni! Éppen szerda nap volt, vagy nem, péntek! Azért emlékszem olyan jól, mert azon a délután estem én le a lajtorjáról és eltörtem a lábomat. Jaj, édes kis nagysás asszony lelkem, mennyit kinlódtam én akkor! Három hónapig nem tudtam a lábamra állani!...

A fiatal asszony elgondolkozva sétált tovább, otthagya a fecsegő vendéglősnét.

Véletlenül vagy szándékosan ment a sövény felé?... Olyan volt éppen, mint azelőtt három évvel, midőn átugratott rajta - ő! Emlékszik, hogy sajnálta akkor a letiport, legázolt virágokat... Pedig éppen úgy tiporta le aztán az ő szívét is...

Emlékezett a vidám, boldogan áttáncolt bálókra...

Emlékezett az első virágra, amelyet tőle kapott... Emlékezett az édes, rózsaszín leányálmokra, melyeket dúrva kézzel tépett szét a valóság... Emlékezett a lázas, gyötrő várakozásra nap-nap után, hét-hét után... El fog jönni, el kell jönnie, hiszen megígérte...

De nem jött el...

Hanem jött helyette lassú léptekkel a feledés, fiatal leányszívek e szelidkező gyógyítója. És aztán jött Kálmán...

A fiatal asszony mosolyog. Milyen régen is volt mindez. És milyen gyerekes volt az a szerelme a mostani nagy, megmérhetetlen, édes, nyugodt boldogsághoz képest.

A kis kocsmából hangos beszéd s lármá hallatszott ki, majd zajosan kinyílik az ajtó s egy magas, erős férfi áll meg a küszöbön. Kigyult, fénylő az arca s apró fekete szemei csillognak. Egyet rug az ajtó előtt heverő macskán s kíváncsian tekint körül.

- Mit látok! Nini, te vagy az pajtás? - kiált egyszerre, észrevéve Kálmánt.

- Szervusz, Dezső - szól Kálmán csodálkozva. - Hát te mit csinálsz itt?

- Hogy mit csinálok? Jelenleg éppen mulatok a Hármásban. Különben pedig erdélyi ökröket akarok vásárolni a hatfaludi uradalomnak; annak a számtartója vagyok. No, gyere be, jó társaság van odabenn, a kisjenői szolgabíró, meg Tolnai Bandi, Polynáról. Egyenesen tőle jöttünk ma reggel, aztán pihentünk itt egyet, kissé hosszú pihenő, mi? De az öreg Illyésné bora nagyszerű! No gyere, tarts velünk! Mulassunk egyet, úgy mint hajdan, kolozsvári gazdász korunkban!

- Nem lehet, pajtás, sietünk haza!

- Sietünk? Ugyan, kivel sietsz?

- A feleségemmel, Dezső.

- Mi a szösz! Te megházasodtál? Oh, szegény fejed! Azaz ne érts félre, pajtás! Én mindenkit sajnálok, aki megházasodik, mert az én jelszavam: éljen az arany szabadság!... Nincs a világnak az az asszonya, akiért én föláldoznám az én szabadságomat. És - hitem szerint - nem is érdemli meg egy asszony sem... No, azért ne haragudj, pajtás... Egyszer én is közel voltam hozzá, hogy megcselekedjem azt a bolondot. Szerencsére idejekorán észretértem... Szegény kislány, talán még most is vár... De hát hol a feleséged? Mutass be neki, kérlek!

Kálmán kelleetlenül köhécselt s félrenézett.

- Tudod, Dezső barátom, - kezdte.

- Kálmán, Kálmán! - hangzott egyszerre az országút felől a fiatal asszony hangja, - nem indulunk még?

A sétától felfrissült, üde, kipirult arccal sietett feléje az asszonyka, kezében egy csomó lila-fürtös orgonavirággal. Ott szedte a sövény mellől, a kerítésen túl.

Észrevette az idegen férfit, megállt s meglepetve nézett rajta végig.

- Nini, Méri Dezső, maga az? Hogy kerül maga ide?

- Magda... azaz... nagyságos asszonyom... én nem is hittem volna... ez valóban...

Még hebegett valamit Dezső, aztán bambán elhallgatott. Nem tudott mit mondani.

Kálmán és Magda titkon összenéztek, mint két csinytevő iskolásgyermek. Kálmán kissé elnevette magát.

- Lásd, Dezső pajtás, hol nem találkozik az ember régi ismerősökkel! Hát még most is azt mondod: éljen az arany szabadság?

Magda pedig kíváncsi, mosolygó, fürkésző pillantással nézte végig Dezsőt, keresve ebben a szívének most már oly ismeretlen, oly közömbös emberben a régi, megsiratott ideált...

Egy szál orgonavirág hullott ki a kezében tartott bokrétaból. Odaesett a porba eléjük. Egyikük sem vette észre. Valahol távolabb egy kerek kút nyikorgása hallatszott. A lánc a vödörrel csörömpölve hullott le a mélybe. A lovak türelmetlenül kapálták a földet.

- Készen vagyunk, instálom, indulhatunk! - szólt a kocsis és felkapott a bakra.

Kálmán kezét nyújtott Dezsőnek.

- Isten áldjon meg, pajtás. Ha még egyszer ezen a vidéken jársz, látogass meg. Jól esik az embernek régi ismerősökkel találkozni!

Nem volt a hangjában semmi gúnyolódás, de Dezső annak vette s nem felelt rá semmit. Beszálltak, s a kocsis az ismét előrerohanó komondorok hangos ugatása között elindult.

A fiatal asszony szótlanul simult közelebb férjéhez s engedelmesen hagyta magát beburkolni a nagykendőbe. Aztán egyszerre fölemelte a fejét és mosolyogva nézett az urára. Nem tudta jól kifejezni, amit gondolt, csak annyit mondott:

- Milyen jó, hogy te - te vagy!...

Dezső pedig ott állott még egy darabig a kút mellett, mélyen a szemére huzta a kalapját és halkán fütyülni kezdett. Egyszerre észrevette a porba lehullott orgonaágat. Lehajolt utána s fölvette. Valami keserű, irigységféle érzéssel nézett az elrobogó kocsis után...

Egykor az övé lehetett volna az egész üde, friss orgonabokréta. Nem kellett. És más boldogan, büszkén ment vele tova. Neki most már csak az maradt, ami a porba hullt...

A lovak csengői, a kerek kátogása még sokáig hallatszik a csöndes alkonyatban. Messziről úgy látszik, mintha a kocsis egy helyben állana s csak lassan-lassan kisebbedne és zsugorodna össze alig kivehető kicsiny ponttá, míg végre egészen elenyészik és egybeolvad a távoli fákkal és bokrokkal.

A kocsmából kihangzó zavaros lárma és éneklés bántóan veri föl az est csöndjét. Dezső valami kellemetlen, sivár ürességet érez a lelkében... Úgy tetszik neki, mintha még mindig hallaná az eltávozott kocsis robogását.

Aztán egyet legyint a kezével, messzire elhajítja az orgonavirágot s visszamegy a kocsmába.

(1897.)

SZERETET

- Bözsike, nem tudsz kissé gyorsabban jönni?

- Oh anyuskám, ne siessünk! Nézd csak, mily gyönyörű babákat tett ide is a kirakatba az angyal! Jaj, és ez a kis kocsi! Meg ott a konyha, főzőedényekkel!

A kis Bözsike édesanyja, Vári Simonné, meglassította lépéseit. Együtt volt a kis leányával a kereskedőnél, aki varrásáért kifizette a pénzt s úgy tervezte, hogy hamar hazaviszi Bözsit s aztán elmegy vásárolni. Hiszen ma karácsony van. De aztán látva, hogy a gyermeknek olyan öröme telik a fényes kirakatok nézésében, elhatározta, hogy majd inkább délután szalad el. Ugyis hamar meglesz a vásárlás, hiszen olyan nagyon, nagyon kevésre telik...

Bözsike ismét megállt egy kirakat előtt.

- Jaj, nézd csak, anyuskám, nézd, de gyönyörű!...

Az anya nem azt nézte, hanem egy kis fiúcskát, aki hangosan sírva állt éppen ott előtte. Négy-öt éves lehetett, göndör, szőke fürtű s oly finom, drága ruhába öltöztetve, hogy Váriné előbb meg sem merte szólítani. Gondolta, apja vagy anyja talán bement a boltba, s a gyermek azért sír, mert ott künn hagyták. De csak nem jött senki. A fiucska mind keservesebben kezdett jajveszékelni. A járókelők némelyike megfordult és reá nézett, de mindenki sietve, közömbösen haladt tova.

- Mi bajod, kis fiú? - kérdezte végre Váriné, mikor látta, hogy senki sem törődik a gyermekkel.

- Haza akarok menni! - zokogott a fiucska.

- Hol lakol?

- Otthon. Édes apánál...

- Hát hogy hívják az édesapádat?

A gyermek csodálkozva nézett rá nagy, könnyben uszó szemével.

- Édes apának!

- És téged hogy hívnak?

- Dódinak.

- De miféle Dódinak?

A fiucska hallgatott. Látszott rajta, hogy nem érti ezt a kérdést. Aztán újra sírni kezdett.

- Haza akarok menni! Haza akarok menni!

Váriné most már tisztában volt azzal, hogy a gyermek eltévedt, de nem tudta hirtelen, mitevő legyen? Bözsike ezalatt rég hátat fordított a kirakatnak s a kis fiúhoz hajolva, a gyermekek jószívűségével vigasztalni kezdte.

- Ne sírj, Dodi! Anyuka majd hazavisz. Vagy gyere inkább hozzánk, légy az én kis testvérem!

Megfogta a fiucska kezét, Váriné megfogta a másik kezét s lassan tipegetek végig az utcán.

Váriné azután egyenesen a rendőrbiztoshoz tartott, ki az utcasarkon állt.

- Biztos úr kérem, ez a gyermek eltévedt, de nem tudja megmondani, hogy hívják és hol lakik.

- Hát akkor bejelentjük a rendőrségnél s ha majd ott keresik, ráakadnak.

- De hát addig mi lesz a gyerekekkel?

- Biz az ott marad a rendőrségi őrszobában, amíg ráakadnak. Hát csak szaporán előre, kis legény!

Meg akarta fogni a gyermek kezét, de az sírva kapaszkodott Bözsikébe. Szegényke úgy meg volt már ijedve és úgy félt mindenkitől, hogy már csak gyermektársában volt bizodalma.

Bözsike átölelte a remegő, síró kis fiut s úgy kérlelte anyját.

- Vigyük haza magunkkal, édesanyám!

Várinénak is megesett a szíve rajta, hogy a félénk, szép, úri gyermek, aki bizonyára csak jólét-hez van szokva, esetleg egy egész délutánt, vagy talán a karácsonyestét is ott töltse el a rideg őrszobában.

- Tessék fölírni a nevemet és a lakásomat - mondta a rendőrnek, - hazaviszem magamhoz a kis fiut, legyen addig nálam, amíg keresik.

A rendőr fölírta az asszony nevét, de figyelmeztette, hogy azért csak menjen el személyesen is a rendőrséghez s jelentse be a gyermeket. Váriné megköszönte a figyelmeztetést s aztán kézenfogva a gyermekeket, megindult velök hazafelé.

Igazán megható volt látni a kis Bözsike anyáskodó gondoskodását a szepegő fiucskával. Otthon, a szegényes kis ebédnél a legjobb falatokat a tányérjára rakta s alig találta helyét örömeiben, hogy neki most van testvérkéje.

- Anyuskám, hátha a jó Isten küldte nekünk Dódit, hogy én ne legyek egyedül és ne unjam magamat, mikor neked annyit kell varrni és nem játszhatol velem!

Váriné csak mosolygott a gyermek örömén.

- Lehet, kislányom, lehet!

Dódi pedig egészen megbarátkozott új környezetével s olyan jól érezte magát Bözsivel, hogy már nem is emlegette többet, hogy haza akar menni. Bözsi mesélt neki a Jézuskáról, aki ma este sok, sok szép játékot és ajándékot fog hozni a jó gyermekeknek. Dódi olyan örömmel és áhitattal hallgatta, mintha neki soha senkise mesélt volna az angyalról.

Várinénak föltűnt, hogy a gyermek egyszer sem emlegeti apját és anyját. Csak Katáról és Máriról beszél; de Mári rossz és Katát sem szereti, mert nem akarja a kezét megfogni, amikor sétálnak, ő pedig úgy fél.

- Talán árva gyermek, - gondolta magában Váriné, - és Kata meg Mári talán a nénjei, vagy a cselédek. A jó ég tudja. Ez a szegény kicsike nem tud megmondani semmit; látszik, hogy nem igen foglalkoztak vele. Pedig előkelő, úri gyermeknek látszik!

Délután Váriné elment bevásárolni karácsony estére. Bözsire bizta ezalatt a házat és a kis fiut. Bözsi már hat éves volt és okos, komoly leányka, rá lehetett bízni.

Várinénak az uton jutott eszébe, hogy most már a kis fiunak is kellene valamit vennie. Hátha nem jönnek érte estig. Micsoda lelki fájdalom volna a gyermeknek, ha neki semmit sem hozna a Jézuska? Számolgatni kezdte pénzét, biz az oly kevés volt, úgy be volt az osztva, már hetekkel előre az utolsó garasig, nem telik ebből semmi új kiadásra. Legfeljebb, ha nem veszi meg saját magának azt a két pár meleg harisnyát, amelyre már oly régóta szüksége van. Egy pár percig még habozott, de aztán, mikor a sátorhoz lépett, honnan leánykája számára kiválasztott néhány olcsó játékot, nem állhatott ellent, s csak vett az idegen, ismeretlen fiucskának is egy pár darabot.

- Nem ver meg ezért az Isten, - gondolta magában, - a harisnyát még nélkülözhetem. Hiszen nincs is olyan nagyon hideg.

Vett egy pici kis fenyőfát is, néhány aranyalmát, aranydiót reá. Szegényes volt biz az, de a jó asszonynak szíve repesett örömeiben. Tudta, hogy az ő kis Bözsikéjének milyen végtelen nagy lesz az öröme!

*

Mig a Vári Simonné kis szobájában fölgyultak a karácsonyfa vékony viaszgyertyái s a két gyermek kitörő, boldog örömmel ugrándozta körül a fát és a Jézuska ajándékait, addig a belváros egyik négyemeletes palotájában, az elsőemeleti fényes lakásban nagy volt a fölfordulás és az ijedelem.

Illetőleg csak a cselédszobában volt a zavar. A többi szoba sötét és csendes volt. Géczey István úr, a gazdag bankár csak este hét órakor szokott hazamenni s csak akkor gyújtják föl a villanyfényt az összes termekben.

A cselédszobában egy természetes asszonyság tördelte a kezét, egy másik vékonyabb lány meg az asztalra borulva sírt rettenetesen. A kályha előtt meg az inas ült s egykedvűen kotorta a szenet a kályhában.

- De hogy is lehetett oly könnyelmű, Kata! - ismételte mindegyre a természetes asszonyság. - Miért nem vigyázott jobban! Most mi lesz!

- Agyonüt a nagyságos úr, agyonüt! - zokogta Kata, elsősorban is a saját becses személyére gondolva. - Én nem merek a szeme elé kerülni. Pali, mondja el maga neki, hogy mi történt!

- Már hogy én? - dörmögte az inas, - már azt a bolondot bizony nem cselekszem! Csak tessék és mondja el maga!

Dél óta, hogy a kis Dódi, Kata mellől eltévedt az utcán, így pörölt a három cseléd, de egyiküknek sem jutott eszébe, hogy valamit tenni is kellene a gyermek feltalálására. Csak várták haza a nagyságos urat reszketve, félelemmel telve, s mikor úgy hét óra tájban megszólalt a villamos csengő, eszüket vesztve rohantak ki mind a hárman az előszobába.

Géczey István úr üzleti ügyeivel naphosszat úgy el volt foglalva, hogy teljességgel nem maradt ideje kis fiával foglalkozni. Ebédre sem szokott hazamenni, csak a vacsoránál látta a gyermeket, ki félénken ült az asztalnál s még szólni sem mert ahoz a bácsihoz, akiről azt mondták, hogy az édesapja. Anyja három évvel ezelőtt halt meg, a gyermek nem is emlékezett reá. Úgy nőtt fel szegényke a cselédekre bízva. Apja tökéletesen elégnek tartotta, ha jól megfizetett és - szerinte - megbízható cselédek tartott mellette. Ha majd nagyobb lesz, nevelőintézetbe akarta adni. Az ő szemében az volt a legfontosabb, hogy minél több pénzt, minél nagyobb vagyont tudjon szerezni gyermekének és a pénzszerzés ezer gondja és fáradalma közt valóban nem ért rá a gyermekkel törődni.

Mikor az uton hazafelé ment, jutott eszébe, hogy ma karácsony estéje van. Gyorsan bement egy boltba, összevásárolt egy csomó szebbnél-szebb, drága, értékes ajándékot s egy gazdagon földíszített karácsonyfát. Hiszen nem volt otthon senki, aki a földíszítés kedves, fáradságos munkájával szeretettel vesződött volna.

Három szolga vitte utána a csomagokat, de amikor az előszobában a cselédek kétségbeesett, kisírt arcát meglátta, mindjárt kitalálta, hogy valami baj van.

Mint egy megsebzett oroszlán ordított föl, mikor megtudta, hogy a gyermek még délben, sétaközben eltévedt a nagy tolongásban.

Még annyi időt sem vett magának, hogy összeszidja a cselédek, miért nem jelentették be azonnal a rendőrségnél, vagy miért nem értesítették őt rögtön.

Kettőt-hármat ugorva, kalap nélkül rohant le a lépcsőn, belevetette magát egy kocsiba és hajtattott oly gyorsan, amint csak a lovak bírták, a rendőrséghez.

És mialatt a kocsi végigrobogott az utcákon, Géczey István úr lelkében valami mardosó önvád ébredezett. Csak most érezte, mennyire szívéhez van forrva az a gyerek, s csak most érezte, hogy mily kevésbé törődött vele eddig. Csak most érezte, hogy nem elég az, ha éjet-napot egybetéve vagyona gyarapításán dolgozik, gyermeke érdekében s hogy egyetlen elvesztett órát, melyet elvont fiától, a világ minden pénzével sem vásárolhatja vissza. Gyötrődő lelkében felmerült az ezer meg ezer veszedelem, melynek az eltévedt gyermek ki lehetett téve a nagyváros forgatagában és kétségbeesett, szívéből fakadt kiáltással szólt a kocsisnak:

- Gyorsabban, hajts gyorsabban!...

*

Özvegy Vári Simonné kis házában már rég tövig égtek a karácsonyfa gyertyácskái. Rendre eloltogatta mindegyiket, összerakosgatta a szobában szanaszét heverő holmit, s aztán megállott a kis ágynál, ahol egymást átölelve aludt a két gyermek. Dódi, a szőkefürtű, gazdag úri fiucska, szívéhez szoritva tartott egy krajcáros kis ólomkatonát, Bözsi pedig arcát odahajította a Dódi fejére. Mind a kettőnek ki volt pirulva az arca, s úgy mosolyogtak álmukban, ahogy csak az angyalok és a gyermekek szoktak mosolyogni.

Egyszerre megzörgették az ajtót. Váriné sietve nyitotta ki. Sejtette, hogy a gyermeket keresik; csodálkozott, hogy már eddig is nem jöttek érte.

Csakugyan Géczey István rohant be, halvány, dult ábrázattal.

- Hol a fiam? - kiáltotta minden köszönés nélkül.

- Alszik, nagyságos uram, - felelt Váriné halkán s odavezette Géczeyt az ágyhoz. - Ez az, ugy-e?

- Ez, ez, - kiáltott Géczey, s ráborult a gyermekre. - Dódikám, ébredj föl, itt van édesapa!

De Dódika nem ébredt föl, olyan édesdeden aludt. Csak még jobban magához szoritotta az ólomkatonát s még jobban odabujt Bözsihez.

- Kifáradtak a játékban, - szólt Váriné, szíves készséggel helyezve egy széket az ágy mellé. - Úgy örült mind a két gyermek a karácsonyfának s a kis apró semmiségeknek. Tessék leülni, majd én felköltöm és felöltöztetem.

Géczey épségben, egészségben látva fiát, nyugodtabb lett s kíváncsian tekintett körül. Látta a szegényes kis szobát, a szegényes kis karácsonyfát, amelynél nála még a cselédeknek is díszesebb volt, s látta a szegény asszony ágyában boldogan aludni az ő gyermekét, szeretettel ölelve magához egy hitvány kis ólomkatonát és gyermektársának mosolygó fejét.

Szinte szégyenkezve nyult a gazdag úr tárcájához s pénzt vett ki belőle.

- Szíves fáradságáért, asszonyom...

- Köszönöm, nem pénzért tettem, - felelt egészen elpirulva Váriné. - Kislányom nagyon megszerette a fiucskát; a szeretetet pedig nem lehet pénzzel megfizetni.

Gyorsan odahajolt Dódihoz s fölvette az ágyból.

Géczey roppant zavarba jött.

- Igaza van, asszonyom, - szólt restelkedve, - a szeretetet nem lehet pénzzel megfizetni.

Most felébredt mind a két gyermek s rettenetes sírásra fakadtak, mikor megtudták, hogy Dódit haza akarja vinni az apja.

- Nem megyek haza, nem megyek haza, - zokogott Dódi, belekapaszkodva Bözsibe. - Itt maradok Bözsinnél; a Jézuska is idehozta nekem a játékokat!

Hiába biztatta apja, hogy odahaza még szebb karácsonyfa várja, gyönyörű játékok, a kisleány nem kellett semmi, csak Bözsike és az ő ólomkatonája.

- Hagyja itt kérem, reggelig, - szólt végre Váriné, - a gyermek most álmos, föl is van melegedve, könnyen meghűlhetne. Reggel majd könnyebben haza lehet csalogatni.

Mit volt mit tenni? Géczeynek kénytelen-kelletlen bele kellett egyeznie. Lehajtott fejjel, egyedül, szomorúan tért vissza fényes, magányos lakásába, karácsony estéjén.

Nem merte erőszakkal elvinni fiát, mert érezte jól, hogy a gyermek a szegény asszony házában találta meg azt, amit nála nélkülözött: a szeretetet...

*

Ajándékot nem akart elfogadni Vári Simonné, de egy jól fizetett állást, hol kenyerét becsületes, szorgalmas munkával megkereshette, szívesen elfogadott s már néhány nap múlva elfoglalta gazdasszonyi állását, Géczey István úr házában.

Többet nem kellett keserves, fáradságos varrással fenntartania magát, s többet nem volt a gazdag úr fényes lakása sem magányos, elhagyatott.

Két gyermek vidám lármája verte fel a csendet s Géczey István úr, ha ezennél kevesebb pénzt is szerzett, de jobban ráért a fiát szeretni és nevelni.

(1897.)

MILI KISASSZONY

Este nyolc óra volt már, mikor Mili kisasszony az utolsó öltést is megtette. Most már teljesen elkészültek gyönyörű rózsaszín ruhácskáink. Másnap egy táncmulatságba akartunk menni.

Oh, milyen szép, aranyos kis ruhák voltak. Könnyűk, lengék, frissek, mint a tavaszi virág. Felpróbáltuk. Pompásan illett. Böske húgom örömeiben ugrált, mint egy kis csikó. Én pedig derékon ragadtam Mili kisasszonyt, s úgy megforgattam, úgy megtáncoltattam, hogy a szegény, kövér kis kisasszony csak úgy lihegett.

- Jaj, jaj, kedves Iluskám, - kiáltott nevetve, - engedjen el, nem nekem való a tánc már! Soha nem is szerettem.

- Hogyan lehet a táncot nem szeretni? - csodálkoztam én. - Mili kisasszony drága, én azt hiszem, száz esztendőskoromban is mindig táncolni fogok!

Mili kisasszony csak nevetett s föltette kalapját és köpenyét. Egyszerre ugrottunk oda mindketten Böskével.

- Mili kisasszony, még ne menjen haza. Maradjon itt vacsorára és zongorázzon nekünk, hadd táncoljunk kicsit!

E percben lépett be anyuka a szobába, s kiszabadította a nevető, lihegő, kipirult arcú Mili kisasszonyt kezeink közül.

- Gyermekek, - szólt komolyan, - ne tartóztassátok tovább Mili kisasszonyt. Ugyis egy egész órával tovább maradt, mint kellett volna, csakhogy bevégezze a ti ruhátokat.

- Ó, kérem, nem tesz semmit, - szólt közbe Mili kisasszony. - Nagyon szívesen tettem.

- De az édesanyja már várja azóta, - fordult feléje anyuka.

A Mili kisasszony arcán egyszerre fölragyogott a szeretet, a gyöngédség egy fényes sugara. A szeme csak úgy csillogott, amikor felelt.

- Bizony, azóta már nagyon vár a lelkem jó anyám! Azért is sietek haza, különben igazán szívesen zongoráznék a kislányoknak.

Anyuska egy fehér asztalkendővel letakart kosarat adott a kezébe.

- Kérem, ezt vigye haza az édesanyjának, Mili kisasszony. Egy kis üveg, betegnek való jó erős bor is van benne. A ruhákért pedig engedje meg, hogy egy napi munkabérrel többet fizessék. Mert olyan szorgalmasan dolgozott, hogy egy nappal hamarább lett kész, mint számítottuk.

Mili kisasszony egészen elvörösödött örömeiben. Kezet akart csókolni anyuskának, de ő nem engedte. Minket megölelt, jó mulatást kívánt a holnapi táncmulatságra és aztán elsietett.

- Milyen furcsa ez a Mili kisasszony, - nevetett Böske. - Milyen csunya, divatját mult a ruhája, pedig varróné! Mért nem varr magának egy csinos ruhát? És az a kalap! Mint egy madárijesztő!

- Kedves lányom, - szólt anyuska - egykor Mili kisasszony is szép volt és fiatal és csinosan öltözködött. Vessétek le rózsaszín ruhátokat, tegyétek el aztán üljetek ide mellém, majd elbeszélem a Mili kisasszony életének történetét.

*

Bodnár Györgynek hívták az édesapját, vasuti tiszt volt s egy vasuti szerencsétlenség alkalmával elvesztette az életét. Bodnárnét annyira megrázta a csapás, hogy halálosan beteg lett.

A jó szomszédok, jó ismerősök ápolták az Isten nevében. A kis Milike még akkor csak öt esztendő volt. Mikor jobban lett az özvegy, akkor kezdődött még csak az igazi szenvedés számára. A csekély kis nyugdíjból, amelyet kapott, nem tudta fenntartani magát és kis leányát.

Dolgozni akart hát. Csakhogy a nagy betegségből, amelyet kiállott, súlyos idegbajt kapott. Láttatok ugy-e, hogy reszket a keze és a feje s alig tud járni szegény. És mégis mindennek ellenére dolgozott, erőltette magát, varrt, amennyit csak birt reszkető kezével. Dolgozott a gyermekéért, hogy az ne szenvedjen szükségét. Sokszor mondta az orvos, hogy ha kimélné magát, meggyógyulhatna. De ő csak dolgozott tovább, mert nem akart kislányától megválni, nem akarta árvaházba adni, mint sokan tanácsolták, pedig úgy könnyebb lett volna neki, jobban kimélhette volna magát.

Milike pedig nőtt, fejlődött, mint egy kis virág. Napról-napra szépült. De nemcsak szép gyermek volt, hanem jó is. Anyjának igazán minden öröme, boldogsága! És amint nőtt, fejlődött, úgy vált mindinkább segítségére. Megtanult varni és olyan ügyesen, olyan szépen varrt, hogy nemsokára a legkeresettebb varróné lett a városban.

Tizennyolc éves korában olyan csinos lány volt Milike, hogy párját kellett volna keresni. Aki csak meglátta vasárnap délutánonkint, ha ott állott a régi, ódon ház boltíves ablakában, a virágok között, amint összekulcsolt kézzel, mosolygó kék szemével vidáman tekintett el az utcák fölött, senki sem állhatta meg, hogy vissza ne forduljon feléje.

Az ismerősök szívesen köszöntötték:

- Jónapot, Milike!

És ő vidáman mosolyogva viszonzta:

- Jónapot! Jónapot!

Mindig vidám volt, mindig jókedvű. Mosolygó kék szemével úgy nézett mindig a világba, mintha valami nagy, nagy öröme, vagy boldogságra várna. Talán arra a mesebeli királyfira, aki rózsanyiláskor, hajnalhasadáskor el fog jönni érette, hogy aranyos palástjába magával vigye.

És a királyfi egy napon meg is érkezett. Nem aranyos hintón, hanem csak úgy gyalogszerrel; korona sem volt a fején, csak egy csinos puha kalap, meg aranyos palotája sem volt, csak két kis szobája, ott a Nagy-utcában, berendezve csinosan, mint egy puha, meleg kis fészek. Annak a kis lakásnak asszonyául, magának feleségül kérte meg a dolgos kezű szép Milikét.

Oh, milyen boldog volt Milike!

Most kellett volna csak látni, miként égett a munka keze alatt. Hogy dalolt egész nap, mint egy kis csalogány! Ő maga varrta meg az egész kelengyét. A fehér menyasszonyi ruhájától a kis csipkés fejkötőig, mindent ő maga készített el.

Édesanyja is boldog volt, leánya boldogságában gyönyörködve. Úgy érezte, mintha a boldogság megfiatalítaná és ismét egészséges volna.

Esténkint, mikor vőlegénye elment hozzájuk, Milike néha odaült édesanyja lábához a kis zsámolyra, ölébe hajtotta fejét, s tuláradó boldogsággal mondta:

- Meglássá, lelkem anyám, úgy fogunk élni mindhárman együtt, mint a menyországbán. Ugy-e, édes Kálmán?

- Úgy, úgy, - mormogta Kálmán, kissé kedvetlenül sodorogtatva bajuszát. Látszott rajta, hogy valami bántja, csak még nem tudja, hogyan mondja meg.

Néhány nap múlva Milike egyszer csak abba hagyta a dalolást. Egy kissé halvány lett, egy kissé komoly lett és máskor mindig mosolygó kék szemében valami nagy, nagy szomorúság látszott. Néha ki is volt sírva a szeme.

- Mi bajod, kis Milikém? - tudakolta az anyja aggódva.

- Semmi, édesanyám lelkem, semmi, - nyugtatta meg Milike és megpróbált ismét mosolyogni.

Egy este aztán kipattant a titok. Milike odatérdelt anyja elé: könnytelen száraz szemmel nézett föl reá és mondta:

- Édesanyám lelkem, többé nem vagyok a Kálmán mátkája. Visszaküldtem neki a jegygyűrűt.

Anyja ijedten kiáltott föl:

- Miért? Hogy tudtad ezt megtenni?

- Azt kívánta tőlem, hagyjam el az édesanyámat. Nem akart tudni arról, hogy édesanyám velünk lakjék. Azt akarta, hogy édesanyámat, aki miattam fölálldozta egészségét, aki engem annyira szeret, s akit én annyira szeretek, bizzam idegenek ápolására. Egy lelketlen, szívtelen, önző ember. Szívemből kihalt iránta minden szeretet. Sokáig küzdöttem magamban, hiába mondtam neki: dolgozni fogok, megkeresek én annyit, hogy anyám nem lesz magának terhére. Nem akart tudni róla.

- De gyermekem, édes kislányom, hiszen azért nem kellett volna fölálldozni a boldogságodat! Hiszen én szívesen elmentem volna tőled, csak te légy boldog. Azért néha meglátogathattál volna engemet. Itt maradtam volna szívesen egyedül, a szomszédék Juliskája majd csak bebenézett volna hozzám. Hiszen az nem baj, ha velem akármi, akárhogy van, csak te légy boldog, gyermekem!

- Tudtam édesanyám lelkem, hogy ezt mondaná. Azért nem is szóltam semmit eddig, csak mikor már végkép szakítottam Kálmánnal.

- Irjunk neki, még mindent jóvá lehet tenni. Vissza fog térni, hiszen szeret téged!

- De én nem szeretem többé! Egy olyan lelketlen, önző embert nem tudok szeretni. Hogyan, téged hagyjalak el, édesanyám, akinek tudom, hogy mindene vagyok. Reggel, mikor felkelsz, ne láss engemet, este, ha lefekszel, ne csókoljam meg a kezedet?... Idegenek, fizetett cselédek ápoljanak és én, a te leányod csak éppen látogatóba menjek hozzád? És miért? Mert Kálmán lelketlen, önző ember, akinek szívében - meggyőződtem róla - nincs semmi jóság, semmi szeretet! Még ha bele is egyezne talán, hogy ott lakjál nálunk, rosszul bánná veled, és én azt nem bírnám eltűrni. Jobb így, édesanyám, maradjunk mi együtt! Én nem hagylak el téged soha!

*

És nem is hagyta el soha. Lássátok gyermekeim, Mili kisasszony lassankint megöregedett. Szépsége elhervadt, fényes kék szeme a sok varrástól elveszítette fényét. De szívének jóságát, lelkének nemességét és azt az aranyos vidámságát, jókedvét megőrizte. Édesanyját éppen úgy imádja most is és az öreg, tehetetlen, béna asszonynak megédesíti, verőfényessé teszi szomorú öregségét.

Olyan megható őket együtt látni. És én tudom, hogy Mili kisasszony soha, egy percig sem bánta meg, amit tett.

*

Sokáig hallgatva ültünk édesanyánk mellett, mikor bevégezte elbeszélését. Odanéztem a rózsaszín ruhára, mely a fogásra volt akasztva.

A homályos, a lámpa fényétől csak alig megvilágított szobába úgy tűnt föl nekem a rózsaszín ruha, mint egy lobogó, mely alatt hosszú sorban látom haladni egymásután az élet közkatonaikat, akik előtt tisztelettel hajlunk meg. Azokat a közkatonaikat, akiket alig ismernek, akik csendesen élnek és csendesen halnak meg, de akik szívökben a jóság, a szeretet, a nemes érzések gazdag kincsesbányáját hordozzák. És egyszerű életökben ott harcolnak, ott küzdenek és ott halnak meg a szeretet rózsaszínű lobogója alatt.

(1898.)

SZOMORÚ EMLÉKEK

- Sárika!

A gyertyavilág éppen rásütött a leányka arcára. Aludt mélyen, édesen, a fiatalság nyugodt, mély álmával.

A néni sóhajtott egyet, aztán gyöngéden megérintette a leányka vállát s a gyertyával arcába világított.

- Sárika!

Sárika hirtelen fölriadt.

- Mi tetszik, Irén néni? - kérdezte álmosan dörzsölgetve a szemét.

- Nagyon sajnálom, édes leányom, de föl kell, hogy keltsenek. Nyisd ki a szemedet és nézz körül a szobában.

Sárika kissé csodálkozva tekintett körül.

A szobában olyan rendetlenség volt, mintha költözködés lett volna. Egyetlen szék sem volt a maga helyén. Sárika ruhái, amiket este levetett, ide-oda dobálva; a fél cipője a szoba közepén, úgy, hogy akárki megbotozhatott benne, a másik fele pedig Isten tudja merre?

- De hát miért nézzek körül? - kérdezte Sárika csodálkozva.

- Nem érted, édes lányom? Hányszor intettelek, figyelmeztettelek, hogy este, mikor lefekszel, a ruháidat rakd rendbe s a szobát éppen úgy rendezd el, mint nappal; minden szék, minden bútordarab a maga helyén álljon. Hát az asztalkáról, az ágyad mellett, hol a gyertya, a gyújtó? A csokoládé-bonbonos doboz látom ott van, még lefekvés után is szopogattad a cukorkákat, de egyetlen szál gyújtó sincs kezéd ügyében, hogy ha éjjel szükséged lenne rá. Nagyon sajnálalak, édes Sarikám, de most föl fogsz kelni és mindent elrendezel, úgy, ahogy kell. S miután látom, a figyelmeztetés nem használ, ezentul minden este fel foglak kelteni álmodból - addig, amíg rendhez fogsz szokni.

Sárika kissé duzzogva kelt föl s kelleetlenül rakosgatta össze ruháit. Irén néni pedig sóhajtva gondolta magában:

- Látszik, hogy nem az édesanyja nevelte szegénykét, hanem az apja; az mégsem tudja úgy hozzászoktatni mindenhez, ahogy kell. Szegény jó Sarolta hugom, miért is kellett neki oly korán meghalni...

- No, hál' Istennek, készen vagyok, - szólt most Sárika és sietve bujt vissza ágyába.

- Hát a másik cipőd hol van, Sárika? - kérdezte Irén néni. - Csak az egyiket látom itt, pedig úgy tudom, két lábad van?

- De édes Irén néni, majd megkeresem reggel. Hiszen éjjelre úgy sem kell!

- Nem lányom, most keresd meg. Először is, reggel igen sok idő telik el a keresgéléssel, másodszor meg nem tudhatod, vajjon éjjel nem lesz-e hirtelen szükséged reá?

Sárika kissé hitetlenül mosolygott.

- Igen, igen, Sarikám, - szólt Irén néni. - És hogy meggyőzzelek arról, hogy nemcsak hiábavalóságból akarlak rendhez szoktatni, majd elbeszélek valamit az én életemből, ami intő például szolgálhat neked. Juttasd eszembe holnap, hogy meséljem el.

- Most, most, édes Irén néni, - kiáltott Sárika, aki rendkívül szerette hallgatni Irén néni érdekes meséit. - Az álom ugyanis egészen kiment a szememből, s olyan kíváncsi vagyok!

Felült ágyában s várakozással nézett Irén nénire, aki mosolyogva simogatta meg arcát.

- Te kis kíváncsi, - mondta. - Hát jól van, mesélek neked most.

Letette a gyertyát a kis asztalra s leült Sárika ágya mellé.

- Még egészen kislány voltam, mikor az édes jó anyám meghalt. Édesapám nevelt fel, ő tanított, gondozott és volt apám és anyám egy személyben. De imádtam is érte, valóságos rajongással szerettem s egyetlen tekintete, intése parancs volt előttem. Csak egyre nem tudott rászoktatni: a rendre és pontosságra. Nagyon hanyag, szeleburdi gyermek voltam s az maradtam nagylány koromban is. Édesapám többször intett és korholt ezért, de hasztalan. Figyelmeztetett rá, hogy jöhet olyan körülmény is, mikor keservesen meg fogom bánni azt, hogy nem vagyok rendszerető. Én ilyenkor mindent megígértem, de tulajdonképpen el nem tudtam képzelni, miféle komoly dolog is származhatik abból, hogy a cipőmet nem teszem a helyére vagy a lámpába elfelejtek reggel petróleumot tölteni. - Hiszen ezek mind olyan csekélységek, - gondoltam magamban, - felesleges volna tulságosan komolyan venni.

Mikor tizenkilenc éves lettem, édesapám bálba vitt. Szegénynek nagy áldozat volt ez, mert nem szívesen éjszakázott, már idős ember is volt s nehezebbre esett a virrasztás. De azért csak jött velem s mindent megtett, hogy én jól mulassak. Oh, milyen boldog is voltam, sokat táncoltam és nagyon szerettem valakit, aki engem is szeretett. Nagybátyád volt az, Sárika, Kálmán bácsi, akinek aztán felesége is lettem, de csak később, évek múlva, mert egy szomorú eset jött közbe.

Egy éjjel ismét a bálból jöttünk haza, ahol felségesen mulattam. Boldogságomban észre sem vettem, hogy édes jó apám mennyire fáradt és kimerült. Dalolva, táncolva mentem a szobámba, ledobáltam magamról ruháimat s az ágyba bujva még álmomban is folyton keringőztem. Egyszerre valami zajra, valami tompa zuhanásra riadok föl. Rémülten nyitom ki a szememet és hallgatózni kezdek. Még koromsötét éjszaka volt. Nem láttam semmit, de a másik szobából, hol édesapám aludt, halk nyögés hallatszott. Kiugrom az ágyból s gyertyát akarok gyújtani, de nem találom a gyujtót sehol. A sötétben tapogatózva bemegyek a másik szobába. - Édesapám, - kiáltom, - valami bajod van? Semmi felelet, csak ismét a halk nyögés hallatszott. Semmi kétség, apám rosszul volt. De mintha a nyögés nem az ágyból, hanem a szoba tulsó sarkából hallatszott volna. - Édesapám! - kiáltom újra rémülten, de nem felel senki, most már a nyögés sem hallatszik, síri csend van a szobában. Szent Isten, csak gyertyát tudnék gyújtani!... Tapogatózom ide-oda a szobába, végre elérem a kis asztalt, ahol a gyujtó és a gyertya szokott állani, de nem találom ott, hanem valami nehéz tárgyat döntök le a kezemmel, amely csörömpölve törik szét ezer darabra. Eszembe jut, hogy ez bizonyára a drága kínai váza, amelyet még tegnap tettem oda, portörülgetés közben, ahelyett, hogy mindjárt visszatettem volna a helyére, a szekrény tetejére. De mit törődtem én most a kínai vázával, csak a halk nyögést hallottam ismét a sarokból s egy elhaló hangot: - Orvost... segítséget...

A hideg verejték kiült homlokomra... Irgalmas Isten, mit tegyek! - Ki akartam rohanni a konyhába, hogy a cselédet fölkeltssem, de amint keresztül szaladok szobámon, megbotlom egy széken, amely nem állt rendes helyén, s hanyatt vágódva a padlón, odaütöm fejemet a szekrény sarkához. Egy pillanatra talán eszméletemet is elveszítettem, olyan erős volt az ütés; éreztem, mint foly végig a vér arcomon... de gyorsan fölugrottam... Mindegy, akármi történik is velem, csak az ajtót tudjam elérni. De hirtelen a rémület elzsibbasztotta minden tagomat. Hol van a kulcs?... Este mindig be szoktam zárni az ajtót, s a kulcsot lehuzom... De vajjon hova tettem?... Ha világosság volna, azonnal meg tudnám találni... de hol van egyetlen szál gyujtó?... Félőrlten, halálos rémületbe vergődve tapogatózom ide-oda, de itt egy csipke, ott

egy virág, keztyű, legyező, könyv, zsebkendő akad a kezembe... sehol semmi a maga helyén, hogy sötétben is megtalálhatnám...

Hirtelen eszembe jut, hogy talán az apám szobájából kivezető ajtón rajta van a kulcs. Valahogy megtalálom az ajtót, csakugyan a kulcs rajta van, kirohanok, fölkeltem a cselédet, s a konyhában végre találok gyujtót és gyertyát az asztalon. Reszketve megyek be, s a gyertya fényénél rettenetes látvány tárul elémbe. Ott fekszik édesapám a földön, eszméletlenül s én vértől elborítva térdelek eléje és az egész szoba olyan, mintha rablók garázdálkodtak volna benne...

Beletelik egy félóra, míg az orvos megérkezik... Szegény apámat szélütés érte... Pár napi szenvedés után meghalt... És én soha, sohasem tudtam szabadulni attól a gyötrő önvádtól, hogyha akkor éjjel azonnal segíthettem volna rajta, talán még ma is élne... Halálom óráján is vissza fogok emlékezni arra a rettenetes éjszakára, amikor félőrülten rohantam a sötét, rendetlen szobában fel s alá, s az életemet adtam volna oda egyetlen szál gyujtóért, amelyet nem tettem a rendes helyére.

Irén néni elhallgatott s kezébe rejtette arcát. A szomorú emlékek ráborultak a lelkére és könnyeket sajtoltak szeméből.

Sárka egész lelkében megrendülve karolta át nyakát.

- Irén néni, édes Irén néni!... Mindig emlékezni fogok erre a szomorú történetre. Ha valaha észreveszem, hogy rendetlen vagy hanyag vagyok, csak arra gondolok, hogy kis okoknak mily nagy következményei lehetnek, s igyekezni fogok leszokni hibámról, mielőtt még engem is ilyen szomorú emlék szoktatna le róla!...

(1898.)

ERZSIKE

...És tudod, Juliska néni, Dobai Mici azt mondta a Kemény Mariskának, hogy ha a vizsgára nem készül el a majolika festéssel, hát ő megkéri a mamáját, hogy jövőre inkább más iskolába adja, de én soha sem mennék más iskolába, mert sehol sincs ilyen aranyos, édes Mihályi kisasszony, és ma új bluza is volt, fehér horgolt csipkével, én is tudok olyan csipkét horgolni, Lendvai Mártától kaptam a mintát, annak a Mártának mindenféle horgolt csipkemintája van, mondtam is neki: neked talán bizony csipkebányád van és úgy nevettünk ezen és én is fogok a szünidőn horgolni, de neki a nénje is segít, olyan gyönyörű szőke haja van...

- Szent Isten! - kiáltott fel Juliska néni nevetve és hirtelen a vele szemben ülő kislány szájára tette a tenyerét, - még valami bajod lesz, Erzsike, ha ennyit beszélsz egyfolytában. Legalább vegyél lélekzetet is közbe.

Erzsike is nevetett, de kissé meg is szégyelte magát.

- Aranyos Juliska néni, - szólt mentegetőzve, - ne haragudj, senkivel sem tudok olyan jól elbeszélgetni, mint veled!

- Már amennyiben én jól tudok hallgatni, ugy-e? - nevetett ismét Juliska néni. - No jól van, jól, hát csak folytasd, te kis szajkó. Hiszen nektek pipiskéknek valóságos életszükséglet, hogy kibeszéljétek magatokat.

De Erzsike nem folytathatta tovább, mert valami lekötötte a figyelmét.

Egy öreg, összetöporodott parasztasszony állt meg a nyitott kapuban s egy darabig tétovázva nézett be az udvarra.

Erzsike a tornácról, ahol ültek, jól látta, hogy pár lépést tett visszafelé, aztán mégis, mintha meggondolta volna a dolgot, belépett a kapun.

Lassú, fáradt léptekkel bandukolt végig a hosszú udvaron. A hátán egy nagy zsákot cipelt, amelynek súlya alatt egészen meggörnyedt.

Megállt a tornác lépcsője előtt, letette hátáról a zsákot s vontatott hangon szólalt meg:

- Tessék megvenni ezt a zsák krumplit.

- Nincs szükségünk krumplira, jó asszony, - felelt nyájasan Juliska néni.

Az öreg asszony hallgatott egy darabig, aztán nagynehezen újra föltette a zsákot vállára, s indulni akart.

- Tessék megvenni - szólalt meg ismét, - nagyon nehéz, nem birom hazavinni. Már reggel óta hordozom és senkinek sem kell.

- Vegyük meg, Juliska néni, - szólt Erzsike, aki végtelenül megszánta a szegény öreg asszonyt.

Juliska néni már közben fel is állott és hívta a cselédet, hogy vigye a krumplit a pincébe és mérje meg.

Erzsike is velök ment, s amíg a cseléd kimérte a krumplit, meg nem állhatta, hogy meg ne kérdezze az öreg asszonytól:

- Ugyan néni lelkem, minek cipeli maga ezt a nehéz zsákot? Hát nincs senkije, aki vásárra vigye a krumpliját?

- Senkim sincs, - felelt az öreg asszony, - úgy állok itt, mint a megszedett fa, amelynek se levele, se virágja, se gyümölcse... Tavasszal halt meg az egyetlen unokám, szép derék szál legény... addig jó volt... ő dolgozott helyettem... még malacunk is volt... a földcskénk is szépen termett... most alig terem egy pár krumpli benne, én nem birom kapálni...

Már sírt is az öreg asszony, mint a záporosó s az Erzsike könnyen elérzékenyülő szívecskéje is összeszorult és nedves lett a szeme. Az emberi nyomor és vigasztalhatatlan szomorúság megillette a lelkét.

Mert nincs is szomorúbb dolog, mint az öreg ember bánata. Aki fiatal, azt még vigasztalhatja a remény, de a kiaszott fa nem hajt ki többet új tavasszal...

- És hol lakik néni, - kérdezte aztán, mialatt Juliska néni kifizette a pénzt az öreg asszonynak s egy pohár kávé is töltött neki, melyet az öreg hálálkodva fogyasztott el.

- Kint lakom a tanyán, az egresi dűlőtől egy kőhajításnyira, - mesélte. - Volt szép kis viskónk, de már annak is dűledezik a fedele, nincs aki bezsuppolja. Mindenkit eltemettem, aki hozzám tartozott, csak rajtam nem könyörül a halál... Néha a betevő falatom sincs meg, öreg vagyok, nem bírok úgy dolgozni, mint régen...

Erzsike sokáig komoly maradt, mikor már az öreg falusi asszony régen eltávozott.

Komoly maradt azután is, két-három napig is, nem fecsegett annyit össze-vissza, mint szokott. Látszott, hogy valamin töri a fejét. Juliska néni nem faggatta. Úgy is tudta, hogy majd elmondja neki a kis huga minden bűját-baját, apró-cseprő titkait.

Egy délután, mikor nem volt előadás az iskolában, elkéredzett Erzsike Kemény Mariskához, az ő legjobb barátnőjéhez. Juliska néni szívesen elengedte, mert ő is nagyon szerette a kedves, okos, komoly kis Mariskát.

Eltelt a délután, már hét óra volt, nyolc óra is lett s Erzsike még nem jött haza. Juliska néni érte küldte a szobaleányt Mariskáékhoz, s hívatta haza Erzsikét vacsorázni.

Pár perc múlva Keményné, a Mariska édesanyja, egészen sápadtan jött át hozzá s mondta, hogy a két leány elkéredzett délután, hogy kísétáljanak az egresi dűlő felé és még nem jöttek haza.

Juliska néninek egyszerre eszébe jutott a minapi öreg asszony.

- Nincs miért aggódnunk, - nyugtatta meg Keménynét, - sejtem, hogy hova ment a két leány. Mindazáltal jó lesz, ha a cselédet elejébök küldjük, mert nagyon ott felejtik magukat.

És csakugyan, alig telt bele egy félóra, jött a két leány, kipirulva, kiizzadva, a kezük is földes volt, a cipőjük is sáros.

- Ne haragudj, édes Juliska néni, - esdekelt Erzsike könnyes szemmel, - hogy ilyen nyugtalan-ságot okoztunk neked is, meg a néninek is... De igazán észre sem vettük, hogy úgy eltelt az idő!

- Hát hol voltatok, jó madarak, ilyen sokáig? - korholta őket Juliska néni.

- Emlékszel-e még arra az öreg, öreg asszonyra, ki a minap krumplit árult? - gyónt töredelmesen Erzsike, - úgy megsajnálтам szegényt, akkor. De nem volt pénzem, hogy segítsek rajta. Rendeztem hát egy kis gyűjtést az iskolában. Mindegyik leány adott egy-két krajcárt, amennyi éppen volt nála, én egy hétig az uzsonnapénzemet is hozzátettem. Öt pengőt gyűjtöttem így össze. Ma délután aztán Mariskával együtt kivittük az öreg asszonynak. Nem tudtuk a nevét, de magyarázat után utbaigazítottak a tanyai emberek. Oh, ha láttátok volna, hogy örült szegény... Éppen kapált kinn a kis földjén. Aztán, mert láttuk, milyen nehezen bírja szegény asszony a munkát, segítettünk neki kapálni, s a veteménye közül is kigyomláltuk a burját... És megígértük, hogy amikor csak lehet, mindig elmegyünk neki segíteni...

Juliska néni nem szólt semmit. Keményné sem, csak mintegy önkénytelen mozdulattal meg-simogatták mind a ketten a két leányka fejét.

(1898.)

ZSÓFI NÉNI

- 887 frt. 11 kr.

- 872 frt. 11 kr.

Hiába minden. Tizenöt forint hiányzik. Ujra elől kezdi. A rovatokban a hosszú számoszlopok már táncolnak előtte, az erős villanyfénytől szeme káprázik. Szegény öreg fejében még most is visszhangzik a vonatok zakatolása, éles füttyölése, dübörgése, a vasuti állomások folytonos zaja, lármája s a jegyet váltó utasok türelmetlen, ideges veszekedése.

Pedig most már csend van. Reggel öt óráig nem indul több vonat.

A többi pénztárosnő már el is ment, csak a kis Verácska vesződik még ott a szomszéd fürkében. Lehet, hogy neki sem vág össze a számadása, vagy ki tudja, mi baja lehet, mert nagyon szomorúnak látszik. Arcát kezére hajtja, s mintha sírna.

Máskor bizonyosan megkérdezi Zsófi néni: mi bántja? Mert szereti a csendes, komoly kis Verácskát. De most nem ér rá szóba állani vele.

Verácska azonban egyszerre föláll, összecsomagolja holmiját, fölteszi kalapját, kabátját, s aztán beszél a szomszédjához:

- Kedves Zsófi néni, ugy-e lesz olyan szives és holnap reggel helyettesít? Én csak egy órával később jöhetek. Valami nagyon fontos dolgom van. Azalatt helyettesít, ugy-e aranyos, édes Zsófi néni?

Zsófi néni csak fejével int. Hogyne, nagyon szivesen. Szokta ő azt máskor is.

De most nincs ideje beszélgetni Verácskával, pedig úgy látszik, mintha várná, hogy megkérdezze: mi bántja? De hát a hiány!... A hiány!... Oh, hát soha sem fog kiderülni?

- 887 frt. 11 kr.

- 872 frt. 11 kr.

Hiába, hiába!... A tizenöt forint hiányzik.

Sóhajtvá szedi össze az írásokat. Már nem bírja tovább keresni.

Kiveszi a pénzt a fiókból, egész halom bankó - és összerakja. A hiányzó tizenöt forintot mint hiányt, kitünteti a pénztári naplóban, aztán becsomagolja és lepecsételi a bankóhalmazt s a naplót beviszi a főnökhöz.

A főnök átveszi, futólag áttekinti, figyelmezteti, hogy nézzen utána: hátha a számadásban van a hiány. Ráírja: »láttam« - a neve helyére egy kriksz-krakszot tesz, s azzal Zsófi néni mehet haza.

Még egyszer lemegy a pénztárhoz, összeszedi a számadásokat és hóna alá véve, viszi magával haza, hogy otthon ismét, nyugodtan átvizsgálja.

A meleg, fülledt levegőjű kis fürkéből kilépve a hideg pályaudvarra, megcsapja az éles esti levegő.

Már csend van mindenütt, de nem az éjszaka nyugalmas csendje, hanem csak a vasuti állomások majdnem félelmes, pillanatnyi pihenése, mely olyan, mint a mesebeli óriás pihenése, ki nyitott szemmel alszik s hangos lélekzetvétele hét mérföldre elhallatszik.

Itt-ott megszólal egy villamos csengő, a pályőrök piros lámpái föl-fölvillannak a távolból, a fekete sínpárok fénylenek a villanyfényben. Valahol messzebb a kocsitologatók kiáltoznak, hallatszik az összetolt kocsik tompa puffanása s egy-egy inspekciós tisztviselő sietve halad tova a sötét éjszakában.

Zsófi néni fázódva huzza össze nyakán kendőjét. Az egész nagy pályaudvart meg kell kerülnie, hogy lakásához érjen.

Lassan, fáradtan halad föl a szűk csigalépcsőn. A szobája sötét és hideg. Nem várja senki.

Fölkattantja a villanyt, aztán legelőször tüzet gyújt. Majd vizet forral föl teának s aztán leül, magányos, sovány kis vacsoráját elfogyasztani. Nem sok az egész; egy kis maradék sült az ebéd-től, egy darabka kenyér, meg egy csésze tea, rum nélkül persze.

És egyedül... évek hosszú sora óta, mindig egyedül... Már úgy meg is szokta, mintha mindig így lett volna.

Nem is azért olyan töprengő, bús az arca. A hiány bántja most, az a tizenöt forint, mely neki, hej, olyan keservesen esik.

Egy télikabátot akart magának venni. Egy jó meleg, prémes kis kabátot, mert hideg van már nagyon, s az ócska kabát olyan viseltes, molyrágta, nem tart semmi meleget többé.

Szabad idejében már két hét óta mindennap elment kirakatokat nézni és télikabátra alkudozni.

Talált is egy kedvére valót, jó meleg béléssel, jó szövetből, kis prémgallérral. Huszonöt forintot kért előbb érte a kereskedő, de aztán, hosszas alkudozás után leengedte tizenötre.

Zsófi néni erősen meghagyta, hogy tegye félre, holnap eljön érte. A pénz, hosszas takarékoskodás, vagy talán nélkülözés után, néhány még soványabbra fogott vacsora és elfelejtett reggeli segítségével végre mind együtt volt.

Most aztán vége.

A tizenöt forintot be kell fizetnie a pénztárba, s csak a jövő hónapban kezdhet ismét pénzt félretenni. Addig fázhatnak tovább s addig az a pompás kis télikabát is elkel. Meg kell mondania a kereskedőnek, hogy ne tegye félre az ő számára...

Sóhajtvá ült le az asztalhoz, hogy újra átvizsgálja a számadásokat. Azért hozta el magával, mert egyetlen reménye, hogy az éjszaka folytán talán mégis ráakad valahol a hibára.

Fáradhatatlan türelemmel kezdi ismét előlről a száraz, unalmas munkát. Egyik számoszlopot a másik után vizsgálja, lassan, türelmesen.

De hasztalan. Nem találja meg a hibát sehol.

És az eredménytelen munka idegrontó fáradságától zsibbadtan, kiejti a tollat kezéből s arcát tenyerébe hajtva, fáradt, fénytelen szeméből lassan hullanak alá a könnyek.

Az izgalom, a bosszúság, a tehetetlen bánat szomorú könnyei; nem fakadnak a mult emlékeiből sem, vagy lelki harcok gyötrelmeiből, de azért éppen olyan keserűek, éppen olyan fájók s a szívet éppen annyira égetők, mint a nagy veszteségek szomorú könnyei.

A Zsófi néni szürke kis életében az a tizenöt forint s a télikabát, amelyre olyan szüksége volt, éppen olyan nagy szerepet játszottak, mint más embernél ezrek vagy milliók.

És ő, ámbár már rég leszámolt mindennel s nem érzékenyedett egykönnyen el, most oly keservesen sírt, mint talán régen, évekkel ezelőtt, mikor még az ő hajója is ott evezett a nyílt tengeren, hol a zúgó szélvihar és háborgó vész annyi száz meg száz hajót sodor tova, fekete vitorlával, eltörött kormányrúddal és süllyeszt alá az örvénybe, vagy dob összetört romokban ki a puszta szigetre...

Az ő hajója is odakerült a puszta szigetre.

És mint annyi más hajótörött, elhelyezkedett ő is a hajótörésből megmaradt pár szál deszka szűk korláta közé. Vágyai, reményei, álmai a boldogságról, fiatalságával együtt ott pihentek a tenger örvénylő mélyén.

Nem remélt, nem várt, nem óhajtott többé semmit, hanem beérte azzal, ami megmaradt s boldog volt, hogy hosszas utánjárás, futkosás, kilincselés és hajdani előkelő összeköttetések révén, végre sikerült pénztárosnői állást nyernie a vasutnál.

Beérte vele; meg volt elégedve és élt, miként élnek ezer meg ezer hozzá hasonló szegény hajótöröttek, az élet közkatonái, megalkudva a sorssal és nem követelve többé az élettől semmit.

Egyedül állott. Akik szerették s akiket szeretett rendre elvesztette, eltemette mind. Kit a földre, kit a szíve mélyébe.

Vállán keresztjével, lassan vándorolt tova életének magános utain, nem kérdezve: meddig, hová és miért?...

De ma este, amint ott sirdogált, tenyerébe hajtott arccal, könnyeinek ködfátyolán át mintha egyszerre belátott volna szomorú multjába, örömtelen jelenébe és sivár, szürke jövőjébe...

Egyszerre olyan elhagyatottnak érezte magát; olyan üresnek, olyan sivárnak látta egész életét, olyan céltalannak, olyan hiábavalónak tovatűnő napjait.

Lelkére rászakadt az élet terhe, s megszállta az a borús, keserű hangulat, melyet többé-kevésbé ismerünk mindnyájan; mikor egy-egy magános órában felsajognak a rég behegedt sebek s visszatérnek az elfelejtettnek hitt emlékek...

Mi teljesült be abból, amit az élet egykor ígért neki?... Hová vezette a napfényes út, amelyen egykor elindult, dal, virágok és tündérszép álmok között?...

Emlékezett...

Visszagondolt gyermekkorára és édesanyjára, aki úgy szerette őt...

Behunyja szemét és kezére támasztja homlokát. Így jobban látja. Itt volt az ablak, éppen így, ebben az irányban. Az ablak mellett ült édesanyja, naphosszat varrogatva, foltozgatva vagy kötögetve... Soha bele nem fáradt, soha meg nem unta... Látja jóságos, drága két szemét, amint szeretettel reá tekint... A csillagok tekinthetnek így alá fényes nyári éjjelen, a menyboltozat örök végtelenségéből...

Igen... Itt volt az ablak...

És mint egy régi, elfelejtett dal visszhangja csendül folyton fülébe: - itt volt az ablak...

Aztán sötét lesz...

*

Éles csengetés riasztja föl egyszerre Zsófi nénit.

Hirtelen fölkapja fejét, mint aki álmából ébred föl.

Valóban nem tudta, hogy ébren van-e, vagy csak álmában hallotta a csengetést.

Odakünn, túl a nagy épülettömegén, kelet felé már szürkülni kezdett az ég.

Hajnalodott.

Zsófi néni dideregve burkolja magát kendőjébe. Igen restelli, hogy így ülve elaludt az asztal mellett, ahelyett, hogy rendesen lefeküdt volna. Holott ma még korábban kell elindulnia, mert megigérte Verácskának, hogy helyettesíteni fogja. Most már készülhet is, már öt óra.

Sóhajtvá szedi össze az asztalon a papiros-csomót, s amint rendbeszedi, még egyszer, még egy utolsó, reménytelen kísérletképpen, felületesen átfutja az egész számoszlopot.

Egyszerre fölkiált.

Oh, Istenem, mi történt vele?

Nem, semmi különös. Csak az, ami néha meg szokott történni a legjobb számolókkal is, okos férfiakkal, gondolkozó fejekkel, akik egész életükön keresztül mindig csak számokkal vesződnek.

Mikor kereste, nem találta meg a hibát, - és most hirtelen, véletlenül, egyszerre rábukkant.

Ismét és ismét átnézi. Nem akar hinni szemének. Pedig úgy van.

Örömmel dobogó szívvel áll föl az asztaltól. Úgy érzi, mintha édesanyja jelent volna meg előtte, s az ő jószágos, áldott keze vezette volna rá a hiba nyomára.

Szegény Zsófi néni! Talán sokan elnevelték volna magukat, ha meglátják az öreg nőt ott állni, ráncos, virrasztástól fakó arcával, szemében két fénylő könnycseppel, kezét örömtől dobogó szívére kulcsoltan.

Hogyan is lehet ilyen csekélység fölött búsulni, vagy örülni? Hiszen az életnek sokkal mélyebb, komolyabb kérdései, sokkal nagyobb tragédiái és sokkal érdekesebb, bonyodalmasabb eseményei vannak...

De aki megérti a kicsiny emberek kicsiny életét, a névtelen hősök, a közkatonák csöndben lejátszott drámáit, az nem haladhat el közömbösen a titkon elsírt könnyek és a jeltelen sírok előtt - és az nem nevet ki téged, szegény Zsófi néni!...

De most már csakugyan csengetnek. Erősen, élesen berreg a villamos csengő.

Zsófi néni gyorsan az ajtóhoz siet és kinyitja.

Verácska ront be, s egyenesen a Zsófi néni nyakába borul.

- Mi az? Mi történt? - kiált Zsófi néni ijedten. - Tán elkéstem volna? Hiszen még csak most van öt óra.

- Nem, nem, - nyugtatja meg Verácska. - Nincs még késő. Egyéb baj van. Azaz, hogy csak nekem baj... meg Gábornak... Zsófi néni lelke, azért rontottam be ilyen korán, hogy még itthon találjam. Minden bizodalom, utolsó reménységem magában van, drága, jó Zsófi néni!... Az Isten nevére kérem, segítsen rajtam, hiszen maga olyan jó...

Zsófi néni megsimogatja Verácska arcát, s szeliden, gyöngéden szól hozzá.

- Szívesen megteszek mindent, Verácska, amit csak tudok. Mire van szüksége? Mi történt? Beszéljen!

De Verácska alig bírja elmondani nagy szomorúságát, bánatát. A könnyek mindegyre elfojtják szavát.

- Oh, képzelje csak, Zsófi néni... Gábor, a vőlegényem... hiszen tudja, ismeri őt... ma kellene, hogy az utolsó vizsgát letegye. Akkor mindjárt megkapja a rég megígért állást... És akkor... oh Istenem... akkor végre megtarthatjuk az esküvőt... De a vizsga-díjat, amit oly nehezen kuporgattunk össze... tegnap reggel kilopták a villamoson a zsebéből... a tárcával együtt, amit én hímezttem neki... Gonosz zsebtolvajok... A kabátja zsebet is fölvtágták... Szegény Gábor, egész nap lótot-futott... a rendőrségre feljelenteni... persze hiába... Aztán kölcsönt keresett

mindenfelé... de hát szegény fiunak ki kölcsönöz? Ha most vissza kellene lépnie a vizsgától... ha megint elmaradna a pénz miatt... mint eddig... nem kapja meg az állást... nem tarthatjuk meg az esküvőt... Oh Istenem, Istenem...

- Mennyire van szüksége, Verácska?

- Tizenöt forintra, - zokogja Verácska. - A többi már összehoztuk valahogy... De ennyi még hiányzik... És azt már sehonnan sem tudjuk előteremteni... már mindent eladtunk, elzálogosítottunk... Oh, Zsófi néni lelkem... csak kölcsön kérem, a jövő hónapban megadjuk...

- Itt van, Verácska, - mondja Zsófi néni egyszerűen, s kiveszi a fiókból az összekuporgatott kis pénzcsekét s odaadja neki. - Majd megadják, mikor tehetik.

Verácska nyakába borul, összecsókolja, sír is meg nevet is, megcsókolja a kezét s mint a szélvész, kirohan az ajtón.

Zsófi néni egy pillanatig csendes, derűs mosollyal néz utána. De egyszerre elkomolyodik.

Hát a télikabát?

Ej no, - hiszen majd megveszi jövő hónapban. Talán nincs is olyan nagyon szüksége rá. Hátha jó lesz még az ócska is!

Igaz, hogy neki Verácska tulajdonképpen senkije és semmije és ha valaki megtudná, amit most tett, talán bolondnak is nevezné érte. De hát ő is volt egykor fiatal, ő is szeretett és szenvedett és keresztülment a nélkülözés keserves iskoláján; miért ne segítsen hát valakin, ha teheti?

Összeszedi az asztalról a számadásokat, lecsavarja a villanyt s magára veszi viseltes kabátját.

Odakünn már ébred az éjszaki szél. Hangos sipolás, füttyölés és csengetés jelzi, hogy már várja az ő fehér rabszolgáit.

Zsófi néni sietve, elégedett, nyugodt lélekkel halad le a lépcsőn.

Igaz, hogy télikabátja nem lesz, - de milyen jó, hogy a hiány megkerült!...

(1898.)

MAGDA

- Volt egyszer...

- Egy király!

- Nem gyermekek, nem király volt, akiről most mesélek, csak egy egyszerű kis lány, de aki gazdag volt, mint egy király és bátor, mint egy katona.

Emlékszem jól a házakra, ahol laktak.

Egy nagy, hosszú udvar végén állott. A fala egészen befuttatva vadszőlővel, még a fedelére is felkúszott az inda. Olyan volt az egész, mint egy kis zöld kunyhó; nem látszott azon egy csöpp fehér fal sem. Csak az ablakok kukucskáltak ki fényesen, tisztán a zöld levelek közül. És a ház előtt, a kis kertben, sok, sok virág és sok, sok gyerek. És az ablakokban is virág. Egy virág, egy gyerek... egy virág, egy gyerek...

Szép volt ez nagyon. Csakhogy a virágok kiszívták a föld erejét, a gyermekek meg elvették az édesanyjukét.

Rendre elvettek tőle mindent. Arcáról a rózsákat, szeméből a fényt, lelkéből a gondtalan vidámságot. Mindent, mindent odaadott nekik: az egészségét, a szépségét, az ifjúságát, a vidám kacagását, a csengő hangját. És mikor már nem volt többé semmije, amit odaadhatott volna szíve szeretteinek, édes gyermekeinek, akkor az utolsónak, a legkisebbnek odaadta az életét.

Mikor az megszületett, ő meghalt.

A gyermekek és a virágok ott maradtak árván a vadszőlővel befuttatott, zöld falu kis házban. Nyolc gyerek!... Istenem! És az apjuk egész nap házon kívül elfoglalva, hogy megkeresse a nyolc pár cipőcske, nyolc darab ruhácska, nyolc karéj kenyér árát...

Mikor a temetésről hazamentek, édesapjuk magához szőlitotta Magdát, a legnagyobbik leányt. Magda éppen tizennégy éves volt akkor, szelid, csendes, dolgos kis leány, édesanyjának jobb keze.

- Magduskám, lelkem, mit gondolsz, vegyek valakit a házhoz, egy öreg nénit, aki vezesse a háztartást és gondozza a gyermekeket, vagy adjam őket mind ki a házból, intézetbe, rokonokhoz? Vagy pedig elvállalod te ezt a nehéz feladatot?

- Elvállalom, édesapám.

És nemcsak elvállalta, hanem becsületesen meg is felelt nehéz feladatának. Ettől a naptól kezdve kora reggeltől késő estig folyton lehetett hallani a Magda kis cipőjének kopogását.

Kop-kop, lépcsőn le, lépcsőn fel, padlásról pincébe, kamrából konyhába, gyermekszobából a kertbe... kop-kop... És körülötte folyvást a gyermekek és a virágok. A piciny gyermeklábak ott topogtak mindig mellette és a kíváncsi éhes kis szájak soha nem szüntek meg kérni és kérdezni.

- Magduska, adj egy kis kenyeret!

- Magduska, kérek tejecskét!

- Magduska, mért van a macskának négy lába, a csirkének meg csak kettő?

- Magduska, a virágok nem tudnak beszélni?

És Magduska fáradhatatlanul, szeliden, vidáman mosolyogva szelt nekik kenyeret, adott nekik tejecskét és felelgetett türelmesen minden bohó kérdésökre. Sohasem volt türelmetlen, indulatos hozzájuk, sohasem sokalta a munkát és sohasem panaszkodott fáradtságról.

Vannak bizony ilyen leányok, nemcsak a könyvekben, hanem az életben is. Mert Magdát véletlenül én magam is ismertem jól és amit most nektek elmondok, leányok, az nem mese, hanem igaz történet.

*

Telt, mult az idő, egyik év a másik után, Magduska már tizenkilenc éves volt, kész nagy leány s a legkisebb fiucska is már ötödik évében járt.

Oh, eleinte nem ment minden olyan simán, olyan jól, mint a mesében. Hiszen Magdának még semmi tapasztalata, semmi gyakorlata nem volt, úgy kellett rendre mindent megtanulnia. Bizony apuska eleinte gyakran evett kozmás ételt, a gyermekek néha elkéstek az iskolából s megtörtént, hogy egyik-másik cserép virág is elpusztult, mert nem ápolta, gondozta elég jól. Azt Magda rendesen megsiratta, mert nagyon szerette a virágokat.

Hanem rendre megtanult mindent. Volt egy régi, jó öreg cselédjük, az nagyban segítségére volt Magdának és az édesapa sohasem haragudott, ha valami nem úgy sikerült, mint ahogy kellett volna.

Esténként, mikor ott ült gyermekei körében, mindig oktatta, tanította őket és a Magda cipőcskéi - kop-kop - most tizenkilenc éves korában még vidámabban kopogtak a lépcsőn le, lépcsőn fel, mint azelőtt.

Gyönyörű szép lánnyá fejlődött Magda. Olyan üde volt, olyan friss, mint egy rózsa. Mikor a kertben, virágai közt babrált, az embernek nevetett a lelke, ha látta. Ahova lépett, vitte magával a tavaszt, a fiatalságot, a szépséget...

De nem volt hiú egy csöppet sem.

Ha barátnői hizelegve mondták neki:

- Milyen szép vagy, Magda! - csak nevetett. Neki az mindegy volt. Még sohasem volt bálban, táncmulatságban. Nem is kívánczolt. Úgy meg volt elégedve otthonával, úgy el volt foglalva a háztartással, hogy igazán sohase jutott eszébe a multság.

Egy őszi délelőtt Magda éppen a virágaival volt elfoglalva. A közelgő dér elől kiszedte mind a kertből, átültette cserépbe, bevitte a konyhába s ott rendezgette, melyiket vigye be a szobába, melyiket a pincébe telelni. A lehullott és letört virágokat, leveleket összeszedte és szép koszorút kötött belőlük, hogy kivigye délután a temetőbe, édesanyja sirjára.

- Jó reggelt, Magda! - köszönt be Katinka, Magda legjobb pajtása, aki csak úgy, reggeli ruhában átfutott hozzá, hogy valami fontos ujságot közöljön. - Képzeld csak, vasárnaphoz két hétre táncmulatságba megyek!...

Lekönyökölt a konyhaasztalra, a virágok közé s ragyogó arccal mesélt csodadolgokat rózsaszín ruháról, táncos fiatalemberekről, fényes táncteremről...

Magda csak hallgatta vidám érdeklődéssel és kötögette tovább a koszorút.

- Milyen jó volna, ha te is velünk jöhetnél, - sütötte ki végre Katinka.

Magda csodálkozva nézett rá.

- Én? Ugyan mi jut eszedbe?

De Katinka nem hagyta magát. Fejébe vette, hogy Magdának is velök kell mennie s addig-addig beszélt neki, hogy végre Magdának is kedve támadt résztvenni egyszer egy táncmulatságon.

Édesapának sem volt ellene semmi kifogása, szívesen beleegyezett, sőt még egy csinos fehér ruhával is meglepte Magdát.

Hogy körülvették a gyermekek, mikor Magda Kipróbálta a gyönyörű kis ruhát. Nem mertek közeledni hozzája, még Marci is, a legbátrabb, a leghuncutabb, olyan tisztelettel fogta meg a lecsüngő szalag végét, mintha legalább is aranyból lett volna.

- Milyen szép vagy, Magduska! Éppen, mint a tündérkirályné a mesében! - kiáltozták s körülugrálták Magdát.

És Magda teljes szívből örült a szép ruhának, a táncmulatságnak. Hogyne, hiszen ő is fiatal volt és még sohasem mulatott, sohasem táncolt máshol, mint otthon, a testvéreivel.

Katinka mindennap átfutott hozzá s nem beszélt egyébről, mint a közelgő mulatságról s alig várták már azt az estét.

Azonban úgy volt megírva a sors könyvében, hogy Magda ne vegyen részt azon a mulatságon, amelynek úgy örült előre.

Két nappal azelőtt a kis Marcika beteg lett. Köhögött, láza volt, a feje fájt s nem tudott az ágyból fölkelni. Magda azonnal elzárta a szekrénybe a bál ruháját s odaült kis testvére ágya mellé.

Másnap az orvos kijelentette, hogy Marci himlős, még pedig nagy mértékben, a gyermekeket el kell távolítani s jó lesz, ha Magda is másra bizza az ápolást és szintén eltávozik a házból, vagy pedig azonnal kórházba viszik Marcit.

Azonban Magda hallani sem akart erről.

Apja eleinte rábeszélte, kérte, hagyja ott öccsét, mert ha ő is megkapja a betegséget, szép kis arca örökre elcsúfulhat, sima bőre himlőhelyes lesz.

De Magda csak fejét rázta.

- Hát kis öcsémet idegen kezére bizzam? Nem, nem, itt van az én helyem...

És odaült az ágy mellé és kitartott a helyén, mint egy bátor katona. Nem félt, nem remegett a maga szépségeért, még csak nem is gondolt rá s a bál éjszakáját átvirrasztva töltötte a kis beteg mellett, anélkül, hogy egy percig is eszébe jutott volna zugolódni a sors ellen, hogy most nem táncolhat, mulathat.

Mert lelkében a jóság, a szeretet, az alázatosság ragyogó sugara világított, mely elárasztotta fényével életének utjait és világított magának is és azoknak is, akik vele egy uton haladtak.

De az Isten még nagyobb megpróbáltatást mért Magdára. Mikor öccse jobban lett, ő kapta meg a veszedelmes betegséget. És - szomorú elmondani - de úgy történt, szép kis arcát föl-szántotta a himlő, nem nagyon ugyan, de sima, rózsás arcbőre mégis örökre oda volt.

Tulzás volna, ha azt mondanám, hogy Magda nem búsult ezen. Bizony mikor legelőször meglátta magát a tükörben, keserves sírásra fakadt és még sokáig kesergett miatta.

Hanem aztán lassanként megnyugodott.

A bátor kis katona ismét elfoglalta helyét és szívének minden gazdagságával fordult ismét azokhoz, akik azelőtt sem azért szerették őt, mert szép volt, hanem azért, mert jó volt...

*

Öt év mult el azóta.

A mult héten véletlenül találkoztam Magdával az utcán.

Megtelt, megerősödött, az arca piros, egészséges volt; nagyon csinosan volt öltözve s egy kétéves kislányt vezetett a kezénél fogva. Arcáról csak úgy sugárzott a boldogság, pedig a himlőhely most is látszott rajta. Alig ismertem rá; csak a szeme volt a régi, az a tiszta, fényes, jósággal teljes kék szem, amely olyan volt, mint a tavaszi ég.

Magda férjnél volt már három éve.

Férje, egy derék, jó ember, imádta őt és a kislányukat és azt mondta nekem, hogy olyan jó és olyan szép asszony nincs több a világon, mint az ő felesége.

(1899.)

KALANDOS UTAZÁS

Másodikat csengetnek. - Tessék beszállni! - Gyorsan, gyorsan!

- Feri, a táskám!... Hol a nagy kendőm? Ilka, Feri... jaj, mit is akartam mondani...

- Kérem, édesanyám, szálljon be. Nézze, itt a jegy, ezt tegye jól el. Aztán csak bátran, édesanyám lelkem, ne féljen semmitől!

- Dehogy félek, édes fiam, dehogy félek!... Jézus Mária, a táskám hol van?... Igen, itt a kezemben!... Hát a jegy?... Jaj, hova is tegyem... Csak el ne veszítsem! Isten veled, fiam, Isten veled, Ilka... Jaj, mit is akartam még mondani...

Az öreg asszony rettenetes zavarban van. Ide-oda fordul, tipeg-topog, s már harmadikat csengetnek, mikor fia és egy kalauz hirtelen fölsegítik a már-már induló vonatra.

Táskájával, nagykendőjével, s még néhány kisebb-nagyobb csomaggal kezében megfélemlítve hull a kocsi egyik szögletébe s mozdulni sem mer.

A jó öreg asszonynak rettenetes uti láza van. Ő, aki máskor olyan jókedvű és beszédes, most csendesen ül ott és félénken tekint körül. Még sohasem utazott egyedül. Egyáltalában egész életében még csak egyetlen-egyszer utazott (az »édes jó urammal«), de az már nagyon régen volt.

- Kérem a jegyet, - szólt be a kalauz.

Az utasok rendre fölmutatják jegyüket, s az öreg asszony is kinyitja vörös bőrtáskáját, hogy elővegye a féltve őrzött jegyet. Ejnye, ugyancsak jól eltette a sok holmi közé. Keresgéli, keresgéli, de csak nem kerül elő.

- A jegyet kérem, - szól türelmetlenül a kalauz.

- Hiszen azt keresem, - felel jólelkű buzgalommal az öregasszony, s egyenként kezdi ölébe kirakni a táska tartalmát.

Előkerül egy olló, egy megkezdett kötés, egy kis babaruha, egy gyüszű, egy kis zacskó levendulával töltve, egy bűgő csiga, egy pár recélt keztyű - egyszerre nagyot zökken a kocsi, s a feneketlennek látszó táska egész tartalma kiborul.

Az öregasszony szégyenkezve, ijedten szedegeti föl a szerte-szét hullott holmikat, a kalauz pedig türelmetlenül szólal meg harmadszor:

- A jegyet kérem!

- Oh Istenem, én nem tudom hova lett! Bizonyosan emlékszem rá, hogy a kezemben volt és ide tettem! - rebegi az öregasszony, izgatottságtól és ijedtségtől izzadó homlokát kezével törülgetve. - Kérem, segítsenek keresni, én már nem látok jól!...

A kalauz jó borra való reményében lehajol, hogy keresni segítsen. A nyugalomukban megzavart utitársak bosszankodnak, a vörös bőrtáska egész tartalma ismét közszemlére kerül. Az öregasszony könyökig elmerül zsebében, kifordítja, befordítja, de hasztalan. A jegy csak nem kerül elő.

- Nincs egyéb hátra, - szól a kalauz, - mint ismét megfizetni. Alkalmasint nem is tetszett váltani.

- Ejnye, - pattant föl az öregasszony, - már hogy én nem váltottam volna jegyet!... Láthatta, ha van szeme, hogy a Feri fiam váltott és ideadta a kezembe! Én el is tettem, de hogy hova lett, nem tudom!...

- Nincs időm a beszélgetésre, - kiált bosszúsan a kalauz. - Meddig tetszik utazni? Tessék azonnal megfizetni a jegy árát és ötven krajcár büntetést. Gyorsan, gyorsan.

- Büntetést?... - hebegi megrebbenve az öregasszony. Azt hiszi azért, mert összeszidta ezt az urat. Többet egy szót sem mer szólni. Ijedten veszi elő tárcáját, kifizeti az összeget, aztán a jegyet gondosan bekötözi zsebkendője sarkába, a zsebkendőt a vörös bőrtáska mélyébe rejti, a táskát bezárja, a kulcsot pénztárcájába, a pénztárcát zsebébe teszi, aztán nagyot fohászkodva ül le.

Milyen rosszul kezdődik ez az ő utazása. Nem hiába félt annyira nekiindulni ennek a hosszú útnak. De már annyira vágyott egy karácsonyt a leányával, kis unokáival eltölteni. Három éve már, hogy mindig készülődik erre a nagy útra. Holnap van karácsony estéje. Csak szerencsésen megérkezne... Leánya, veje, unokái már hogy várják! Éppen karácsony estére fog megérkezni. A karácsonyfán a színes viaszgyertyák már meg lesznek gyújtva, a fehér asztalon a Jézuska hozta ajándékok. És aztán nyílik az ajtó és belép... a nagymama...

Milyen örömrivalgással ugranak majd a nyakába a gyermekek, a leánya...

Szeliden mosolyog magában az öregasszony. Feje lehanyatlik s kezét öntudatlanul összekulcsolja, mintha egy drága, szeretett lény feje fölött kulcsolná áldólag össze...

A vonat sebesen halad előre, a sötét éjszakában. A megvilágított állomások és őrházak egymásután maradoznak el. Ahol hosszasabban áll meg a vonat, ott fölhatol a nyüzsgő zaj és lármá, zsidongás, bent, a lefüggönyözött ablakok mögött alvó utasok közé.

A fehér füstfelhő ott húzódik az ablak mellett, mint egy láthatatlan szellem szárnyai, s a szikrák táncolnak, repkednek a szétfoszló felhőben, mintha az ég csillagai futottak volna alá.

Az öregasszony fáradtan, törődötten bóbiskolja át az éjszakát. Lefeküdni nincs hely, különben sem tudna az izgatottságtól, félelemtől nyugodtan aludni.

Lassan-lassan megvirrad. A táncoló tűzcsillagok a fehér füstfelhőben már nem látszanak. Reggel öt óra, s közelednek az egyik nagyobb állomás felé, ahol reggelizni lehet...

Az öregasszony nagyon éhes. Szeretne ő is leszállni, hogy egy kávét megigyon, mint a többi utas, de nem mer. Egyik utitársa biztatja, hogy menjen csak bátran előre, mások után, ne féljen semmitől.

Az öregasszony pár percnyi habozás után végre is rászánja magát a leszállásra. Rendbehozza ruháját, megigazítja kalapját, s lekászolódik a meredek lépcsőn. Pénzes tárcáját már jóelőre kezébe vette, hogy a nagy sietségben el ne maradjon a fizetéssel s gyorsan megy ő is arra, amerre másokat lát menni.

De véletlenül éppen olyanok után indul, akik itt maradnak. Szerencsésen keresztül megy a várótermen s egyszerre csak künn találja magát az állomás másik felén, az úton, egy csomó szaladgáló, kiabáló szolga, málhahordó, kocsis között.

- Kérem, hol lehet itt reggelizni? - szólít meg egy embert.

- Az étteremben, - felel az kurtán s tovább megy.

- De hol az étterem? Kérem szépen, mutassa meg, hol az étterem?

De mindenki siet és senkinek sincs ideje megmutatni, hogy merre menjen. Ide-oda fut, öt-hat ajtón is benyit, végre, Isten tudná megmondani miként, egy kicsiny szobába jut, hol egy üvegfal mellett egy fiatalember ül, aranyos szárnyas csíkkal a gallérján.

- Kérem, mutassa meg, merre van az étterem? Nem találom oda, - kiált majdnem sírva. - Egy kis meleg kávét szeretnék...

A fiatalember készséggel föláll, kinyit egy ajtót, keresztül vezet egy keskeny folyosón, kinyit egy másik ajtót, s az öregasszony egyszerre ott van az étteremben.

De e pillanatban éles csengetés hallatszik. Az étterem egy perc alatt kiürül, mire a lihegő, kifáradt öregasszony kifut, a vonat fűtyülve halad el az orra előtt.

Dermedten, mintegy sóbálvánnyá meredve áll ott.

Az lehetetlen, hiszen még öt perce sincs, hogy ő leszállt. Itt valami tévedés történt!

- Oh, Istenem, a vonat! - kiált kétségbeesetten, s szembeszalad az előbbeni fiatalemberrel, aki egy csomó írással kezében halad el mellette. - Uram, a vonattal mi történt?

- Az bizony elment!

- De... hát... miért?

- Valószínűleg mert úgy szokott, - felel nevetve a fiatalember.

- De hát én velem most mi lesz? - tördeli az öregasszony és könnyek homályosítják el szemét, e becsületes, öreg szemet, melynek megtört fénye sok nehéz munkáról és gondban átvirrasztott éjszakáról tett tanúságot.

A fiatalember fölhagy a nevetéssel, mintha kissé elszégyelte volna magát. Talán volt neki is öreg édesanyja otthon, aki szerette és imádkozott érette s akinek könnyeit fájt volna látnia.

- Nagyon sietős az útja? - kérdi részvétellel.

- Nagyon. Karácsony estéjét a gyermekeim között akartam tölteni. A vöm, Eperjessy Gábor tiszteletes úr vár reám kocsival Földváron, honnan két óra alatt Árkosfalván vagyunk. És most lemaradtam... Mit fognak gondolni... Hogy megijednek, ha nem érkezem meg... És mi lesz velem?...

- Nincs egyéb hátra, mint megvárni a holnap reggeli vonatot. Sajnos, ma már nem indul több. Bizony csak holnap estére érkezik meg, kedves néni. De nem olyan nagy baj, Földvára sürgönyözni fogunk a tiszteletes úrnak, hogy minden aggodalomnak elejét vegyük.

- Oh, édes fiam, az Isten fizesse meg, hogy olyan szíves egy öregasszonyhoz! Milyen jó ember! Milyen öröme telhetik benne az édesanyjának.

- Szót sem érdemel, néni! Majd én eligazítok mindent. Sürgönyözök a poggyászáért is, hogy el ne tévedjen. Jó lesz?

- Jó, fiam, jó, én már egészen úgy teszek, ahogy mondja. Én járatlan vagyok az ilyen dologban és most még jobban félek. Hát itt maradok, ha meg kell lenni holnapig.

A fiatalember készséggel elkíséri még egy közeli kis vendéglőbe is. Meghagyja, hogy holnap reggel korán legyen künn az állomáson és aztán elsiet, mert ma egész nap szolgálatban van.

De milyen hosszú ez az egy nap! Uram Isten, milyen hosszú! A szegény öregasszony azt hiszi, sohasem lesz már holnap reggel s a kétes tisztaságú vendéglő szobájában ülve azt se tudja, unalmában, bánatában mit tegyen.

Mikor lassan-lassan leszáll az alkony, nagyot sóhajtva néz körül és bizony-bizony könnyei is hullanak szeméből. Milyen szomorú karácsony este. Soh'se hitte volna, hogy öregségére még ezt is megérje!

Bánatában este már hét órakor lefekszik; csak akkor jelenik meg egy kis derüs mosoly az arcán, mikor a vetkőzésnél kihull az egyik zsebéből az elveszettnek hitt jegy.

- No csak találkozzam veled még egyszer, te kalauz, - gondolja magában s gondosan ezt a jegyet is a zsebkendője sarkába köti.

Reggel még egészen sötét van, mikor fölkel. Egész éjjel nem tudott aludni az izgalomtól. Kibandukol az állomáshoz, hol még egy lélek sincs. Majdnem két óra hosszát kell még várnia. Türelmesen leül a váróterem egyik szögletébe, azzal a szándékkal, hogy csak egy kicsit pihen. Azzal hátrahajtja fejét s nyomban elalszik.

Most berobog a vonat az állomásra. A tegnapi sürgés-forgás, tolongás, jöves-menés ismétlődik ugyanúgy, miként naponként szokott. Még csak néhány perc s az öregasszony ismét lemaradna, mikor egyszerre erős rázás ébreszti fel.

- Néni, néni, ébredjen fel, mert mindjárt elkésik!

Az öregasszony hirtelen felüti fejét, s a tegnapi fiatalembert látja maga előtt állani.

- Úgy hiszem, kissé elszunyókáltam, - dűnnyög, még mindig álmosan s megdörzsöli szemét.

- Igen, néném, de nem baj, csak most szálljon föl gyorsan, mert itt van már a vonat. Van-e jegye?

- Van fiam, kettő is, az egyik itt van nálam, a másik a táskámban maradt, - szól eléggülten, s megmutatja a jegyet. - És az a fránya kalauz még azt merte mondani, hogy nem váltottam jegyet!

- Jaj néni, hiszen az egyik sem érvényes már, mást kell váltani!

- Mást?... Hát én három jeggyel utazzam? Nem lehetne-e a kettőt becserélni?

- Nem bizony. De jöjjön kérem, szálljon föl előbb, majd eligazítom aztán a jegy dolgát. Földvárra sürgönyöztem még tegnap reggel, valamint a kézi poggyászáért is. Ott átveheti. Kocsit is rendeltem, mert a tiszteletes úr ma nem tud ismét kimenni a vasúthoz. Minden rendben van.

- Az ég áldja meg szivességéért, - hálálkodik az öregasszony, - s amint a vonat elindul, amíg csak láthatja, folyton szívesen mosolyogva integet neki, mint valami régi, jó ismerősnek. Aztán megkönnyebbült sóhajjal ül le.

Úgy látszik, viszontagságai véget értek. Poggyásza nincs, így nincs mivel bajlódnia és háborítatlanul gyönyörködhetik a hóborította szép vidékben, a fehér hegyekben és a fehér felhős égben.

Körülbelül öt órai út után elérkezik az utolsó állomáshoz, ahol le kell szállnia. A kalauz lesegíti az öregasszonyt, aki ismét majd elveszti a fejét a zajban, sürgés-forgásban.

Aztán a kalauz valamit szól egy embernek, az ismét egy másiknak, az elmegy, visszajön s egy perc múlva az öregasszony már ott szorongatja kezében a tartalmas vörösbőr táskát, a nagykendőt, esernyőt s a sok kisebb-nagyobb csomagot.

Csakhamar a szekér is előkerül, amely meg volt számára rendelve s nemsokára összes poggyászával fenn ül a kis bricskában, a széna közé elhelyezett ülésen.

Bizony nem fedett kocsi, s a hideg téli időben a szél is megfujja a jó öreget. De ő nem bánja. Beleburkolózik a nagy kendőjébe s úgy melegíti a gondolat, hogy nemsokára otthon lesz.

Otthon, leánya, unokái között, akiket nem látott már három éve. Csak azt sajnálja, hogy amiért tulajdonképpen útnak indult, a karácsony estét nem tölthette közöttük. Nem gyönyörködhetett a gyermekek örömtől ragyogó arcában, megvilágítva a karácsonyfa fényétől, nem tehette oda a karácsonyi asztalra a maga kis ajándékait, mondván a gyermekeknek:

- Ime, ezt a nagymamától küldi a Jézuska!...

Nem láthatta a betlehemet s a három kis fiut pásztoroknak felöltözve, s nem hallhatta a karácsonyi zsoltosmát, amit énekeltek. Azt a szent estét egyedül kellett eltöltenie egy idegen város idegen vendéglő szobájában.

De mindegy, az már elmúlt és most nemsokára ott lesz övéi között.

Két órai hosszú, fáradságos szekerezés után végre beérkeznek a faluba, s a szekér megáll a tiszteletes úr háza előtt.

Már egészen beesteledett!

A tiszteletes úr házában ablakai fényesen ki vannak világítva. Oh, hogy várják már ott a megkészt nagyanyát!

A szekér zörgésére kiset a tiszteletes úr, kifut a felesége is, úgy emelik ki a törödött, fáradt öregasszonyt, a nyakába borulnak, elhalmozzák csókkal, öleléssel.

- Anyám, édes lelkem jó anyám!!... Csakhogy itt van, csakhogy megérkezett.

- Itt vagyok, itt, de hát a gyermekek! Hol vannak a gyermekek?

- Menjünk be anyám, menjünk be a szobába.

Bemennek, kinyitják az ajtót, s az öregasszony meglepetve áll meg a küszöbön.

Ragyogó karácsonyfa áll a szoba közepén, a kis viaszgyertyák meggyújtva rajta, a fehér asztalon előtte a gyermekek Jézus hozta ajándékai, s ott, jobbra a nagy Betlehem, a jászol és mellette a három kis fiú, pásztoroknak öltözve.

És amint a nagymama belép a szobába, rákezdik a karácsonyi éneket. A tiszteletes úr harmoniumon kíséri:

- Mennyből az angyal, leszállt hozzátok...

Az öregasszony szemét törölgeti. Félelme, fáradsága és viszontagságai a vasuton, a hosszú, keserves nap, az álmatlanul átvirrasztott éjszaka az idegen vendéglőben, a háromszorosan megfizetett út s a hosszú, fárasztó szekerezés a hideg téli estén, minden, minden feledve van.

- Nekünk ma van karácsony estéje, édesanyám, hogy megérkezett, - sugja fülébe leánya, átölelve anyját.

(1899.)

LOTTIKA

- Apuska, itt van az új télikabát! Nézd, milyen szép! Bársony gallérja is van és milyen jó meleg bélése! Próbáld föl, apuska!

- Mindjárt, Lottikám, mindjárt! Csak még azt a néhány számot írom ide. Így. Na, most lássuk azt a télikabátot. Ej, ej, hiszen ez valóban gyönyörű! Tóth uram, maga egy remekművet készített!

Tóth Pál szabó uram szerényen mosolyog.

- Még a királynak sincs ennél külön, nagyságos uram!

Apa és leánya a nagy dicsérgetésben nem is veszik észre, hogy bizony ennek az új kabátnak gallérja ócska bársonyból van készítve, s a bélése sem egészen kifogástalan! Olyan jólelkű, hívő szemmel néznek mind a ketten a világba, minden kételkedés, minden bizalmatlanság nélkül, mint két gyermek.

De Lottika mégis észrevesz valamit.

- Tóth úr kérem, nézze, itt egy kis ránc van! Talán igen bő a háta? Mintha a válla kissé ferdén állana...

Tóth úr gyorsan végigsimítja kezével a kabátot, itt is húz egyet rajta, ott is.

- Oh dehogy, dehogy, kisasszonykám! Teljesen kifogástalan. Különben is a viselésben majd kisimul.

- Persze, hogy kisimul, - szól Lottika és szinte restelli, hogy azt a megjegyzést tette.

De most ki kell fizetni a szabót, mert apa már türelmetlen, vágyó pillantásokat vet az íróasztala felé. Lottika gyorsan szekrényéhez megy, a fehérneműje közül kiveszi a gondosan elrejtett pénzt s odaadja a szabónak, aki mély hajlongások közt távozik.

Oh, hány hónapi szigorú takarékoság, sőt nélkülözés eredménye volt az az összekuporgatott pénz. Lottika már a múlt télen emlegette, hogy édesapjának egy új télikabátra volna szüksége, mert a régi már olyan kopott, olyan viseltes, hogy nem mehet ki vele az utcára. De édesapa hallani sem akart róla.

- Nekem ez jó még. Csak nektek legyen meg minden, ami kell, - mondta mindig.

De Lottika azért mégis elkezdett még jobban takarékoskodni, mint eddig. Két kis öccsét, Dezsőt és Gyurit is beleavatta tervébe.

- Gyerekek, - szólt hozzájuk olyan komolyan, mint egy öreg anyóka, - Édesapa két-három hónap múlva kész lesz a nagy munkájával és akkor elmegy a Simpson-cég igazgatójához, hogy bemutassa a találmányát. De csak nem mehet ebben a kopott kabátjában, még azt hinnék, hogy valami szegény vándor, s szóba sem állnak vele! Takarékoskodnunk kell hát, hogy gyűjtsünk pénzt egy új kabátra. Megelégsztek-e ezentúl mindennap csak egy tál étellel?

- Meg! - felelték gondolkodás nélkül, egyhangulag a fiuk.

- Édesapa ugyis külön ebédel, mikor hazajön a hivatalból; nem fogja észrevenni, neki mindig készítek még valamit. Aztán Linát elküldöm, tudok én cseléd nélkül is főzni, takarítani, s ha még szorgalmasabban fogok hímezni, egy hónapban megkereshetek tíz-tizenöt forintot, azonkívül amit megtakarítok!

Még sokáig számolgatott, tervezett a három gyermek, a kerek ebédlőasztal körül ülve. Az őszi nap búcsúzó sugara beragyogott az ablakon, s arany koszorút szőtt fejükre, a jóság, a hála, a szeretet arany koszorúját...

*

Domay Endre még nem volt idős ember, de a sok gond, a megfeszített munka, az álmatlan éjek és a lázas, szorgalmas tanulmányozásban, kísérletezésben eltöltött idő hamar megőszítették.

Korán maradt özvegyen, három gyermekkel. Lottika volt a legidősebb, tizennégy éves, Dezső tizenkettő, Gyuri tíz.

Domay egész életét egy nagy munkának szentelte. Gépészmérnök volt s valami új szerkezetű villamos gépet talált föl, de csak papiroson, mert nem volt elég pénze, hogy gyakorlatilag is kísérleteket tegyen. Hiába kínálta találmányát többfelé is, senkinek sem volt kedve és bizalma megpróbálni. És így Domay évről-évre csak dolgozott, tanult tovább, eredménytelenül; díjnokoskodott a minisztériumban és várta az eljövendő szép napokat, amikor mégis csak értékesítheti találmányát. És akkor véget fog érni minden nélkülözés és egyszerre gazdagok lesznek!...

Leghálásabb közönsége Domaynak Lottika volt, ki tizennégy évvel már vállára vette a háztartás nagy gondját. Oly rendíthetetlen bizalommal hitt ő is apja terveiben és oly, majdnem anyai szeretettel gondolta az álmaiban, munkájában élő édesapát, mintha meleg kis szívének minden gyöngédségével akarná kárpótolni azért a sok csalódásért, megpróbáltatásért, melyet az élet reá mért.

Az évek teltek-multak. Lottika ma már tizenkilenc éves és büszkén mondhatná el magáról, hogy ő nevelte fel öccseit. De Lottikában nincs semmi büszkeség. Amit tett, azt természetesnek találta, hogy úgy kellett lennie. Jó volt és szelid, türelmes és dolgozós és rendíthetetlen bizalommal hitt édesapja találmányában.

Olyanok voltak ők ketten, mint két igazi gyermek, akik édes bizalommal várják a karácsonyi angyal ajándékát és szentül hiszik, hogy a fényes karácsonyfát igazán az angyal hozza az égből.

Végre elérkezett a nagy nap, midőn a Simpson-gyár igazgatója, hosszas gondolkodás és tárgyalás után, fölhívta Domayt, hogy mutassa be találmányát, s ha jónak bizonyul, értékesíteni fogják.

Milyen lázas izgalomban voltak Lottika és az édesapja! Milyen pontosan rakta össze az iratokat és rajzokat Domay, amelyekre szüksége volt; Lottika milyen buzgalommal kefélt ki apja ruháját, kalapját s milyen gondosan kötötte meg nyakkendőjét.

A nagy sietségben és izgatottságban aztán észre sem vette egyikük sem, hogy Domay a régi télikabátjában indult el. Az új ottmaradt az előszobában, a fogason.

Lottika aztán leült kis varróasztalához, az ablak mellett, s foltozni kezdte a fiuk ruháját. De gondolatai folyton ott jártak apjánál. Vajjon milyen eredménnyel jön majd haza? Ismét csalódva? Nem, nem; valami azt súgta, hogy most minden jól fog sikerülni. Szíve tele volt reménységgel s boldog mosollyal építette légvárát.

Egyszerre csengetés hallatszott az előszoba ajtaján. Lottika gyorsan ugrott fel.

- Hogyan, már hazajött volna édesapja?

Kiszaladt és kinyitotta az ajtót. Egy idegen férfi állott az ajtóban, kezében valami csomagot tartott.

- Itthon van a nagyságos úr? - kérdezte és gyors mozdulattal belépett az előszobába.

- Édesapa? Nincs itthon, - felelt csodálkozva Lottika.

- Bocsánat, igaz, hiszen tudtam is, hogy nincs itthon. Azaz hogy kérem, - bocsánat, - hát a nagyságos asszony itthon van-e?

- Kicsoda? - kérdezte Lottika, bámuló szemmel nézve az idegenre.

- Ónagysága, a kedves édesanyja?

- Édesanyám?... Oh... meghalt... hat éve már!...

- Oh bocsánat, pardon... milyen szórakozott vagyok, hiszen tudtam ezt is persze... bocsánat, hiszen nem is ezt akartam kérdezni... Bocsánatot kérek, hogy annyit fecsegek össze-vissza, pedig milyen sok dolgom van. Tehát nincs itthon senki. Ezt a két üveg bort küldi a nagyságos úr, valódi egri vörösbor, tessék átvenni.

Lottika még jobban elcsodálkozott.

- Édesapa bort küld haza? De hát miért?

- Nem tudom, kérem. A Reil és Társa cégnél rendelte meg; engem biztak meg vele, hogy hozzam el. Bizonyosan vendégeket vár.

Lottika arca egyszerre földerült.

- Oh, már sejtem! - kiáltott örömmel. - Bizonyosan elfogadta az igazgató úr a találmányát és most talán idejönnek az áldomásra! Vagy talán régi barátjaival találkozott össze s örömeiben meghívta őket egy pohár borra!

Az idegen helyeslőleg bólintott s mialatt Lottika beszélt, vizsgálódó pillantást vetett körül s szeme megakadt az ujdonatúj télikabáton.

Lottika önkénytelenül követte az idegen férfi pillantását s egyszerre észrevette ő is a kabátot.

Ijedten csapta össze a kezét.

- Jaj Istenem, édesapa az ócska kabátjában ment el az igazgatóhoz! Az ujat itt felejtette!...

Az idegen érdeklődve nézegette a kabátot.

- Itt felejtette, - szólt sajnálkozva. - Ej, ej, milyen kár! Ha megengedi, kisasszony, én szívesen elviszem neki, még ott van nálunk a boltban.

- Oh igazán, milyen jó ön uram, - szólt Lottika hálásan. - De most már mindegy. Ha már eljött az igazgató úrtól, ugys hazajön nemsokára.

- Nem, - szólt közbe az idegen gyorsan. - Nem jön még haza, én hallottam, mikor mondta ott nálunk a boltban, hogy még sokfelé kell mennie, még több igazgatóhoz. Igen, igen, csak tessék rámbizni, kisasszony, én szívesen elviszem neki; ugys azt mondta, megvárja, míg én visszamegyek. A régít majd visszahozom, tessék csak rám bízni.

Lottika egy kissé különösnek találta ugyan, hogy édesapa egy borkereskedésben van most s ez az egész dolog olyan furcsának tetszett neki. De az idegen úr olyan előkelően, olyan nyugodtan beszélt, hogy nem is mert ellenkezni, mikor leakasztotta a kabátot a fogasról, sőt még meg is köszönte szíves fáradozását.

Az idegen, bizalomgerjesztő úr, karján a télikabáttal, már az ajtó felé indult, de hirtelen megállott.

- Oh pardon, bocsánat, - szólt, - szinte elfeledtem, amiért a kedves apa tulajdonképpen ide küldött. Tessék, itt van a két üveg bor. Három forint az ára.

- Kifizessem? - kérdezte Lottika zavarban.

- Igen, - felelt az idegen nyugodtan. - Kedves apja azt izente, tessék nekem átadni a pénzt. A számla nála van.

Lottika egészen meg volt zavarodva. Hamar kivette pénztárcáját zsebéből s átadta az idegen úrnak a három forintot. - Oh Istenem, - az utolsó pénzecskéjét ebben a hónapban!

Az idegen úr átadta az üvegeket, barátságos mosollyal köszönt, még azt is mondta: kezét csókolom, s karján a télikabáttal, délceg léptekkel elhajtott.

Lottika visszaült varróasztalához. De a varrás most kevésbé haladt, mint azelőtt.

Alig várta már, hogy hazajöjjön édesapja, hogy hirt hozzon, - most már bizonyos, hogy jó hirt. A borosüvegeket odatette az ebédlőasztalra, s még kis borospoharakat is készített elő egy tálcára.

Végre, végre, hosszas várakozás után, hazajött Domay. Lottika szívdobogva futott eléje. Édesapja szeme ragyogott az örömtől s boldogan ölelte magához leányát.

- Lottikám, édes gyermekem, azt hiszem, végre célhoz értem. John Simpson, az igazgató úr, rendkívül kedves, értelmes ember, a fia is. Az már teljesen magyar. Megbeszéltünk mindent. Nagyon jónak találták, kipróbálták, jó hasznót remélnek belőle, s én részesedni fogok a haszonból. Holnap ismét elmegyek, hogy minden részletet megbeszéljünk, s a szerződést is aláírjuk!

Lottika sírva-nevetve csókolgatta édesapja kezét.

- Oh, milyen boldog vagyok, apuskám!

De hirtelen elakadt a szava.

- Hol van az új kabátod, édesapa? Miért jöttél mégis a régivel haza?

Domay kissé restelkedve vetette le az ócska kabátot.

- Én bizony itthon felejtettem, édes lányom. A nagy sietségben a régi kabátomban mentem el!

- Azt tudom, apa. De hiszen az az úr elvitte neked az új kabátot.

- Miféle úr?

- Akivel a bort hazaküldted.

- Miféle bort?

- Ezt ni, apa. Ezt a két üveget, amelyet te vettél.

- Én nem vettem semmiféle bort. Hogy került ez ide?

Lottika egyszerre elsápadt, s alig bírta elmondani apjának, hogyan történt a dolog.

- Ez bizony egy közönséges csaló volt, édes lányom, - szólt apa, mikor Lottika elmondta az egészet. - Most már nincs se kabát, se három forint, se bor! Mert ebben az üvegben bizony csak festett víz van! Téged ugyan alaposan rászedtek!

- De mikor olyan bizalomkeltően tudott beszélni, - zokogott Lottika. - Ki hitte volna, hogy csaló!...

- Nem szabad olyan hiszékenynek lenni, lányom! Légy óvatosabb, elővigyázóbb. No de mindegy, ne sírj úgy azért. Még szerencse, hogy többet is nem lopott el. Ne sírj, no. Ha Isten segít, most már ugyanis jobbra fordul a sorsunk. De azért máskor légy óvatosabb.

*

Lottika sokáig nem tudott megvigasztalódni. Úgy fájt neki, hogy éppen az ő meggondolatlansága miatt érte őket ilyen kár. Persze, most már, ha visszagondolt arra az előkelőnek látszó úrra, csodálkozott és szidta magát, hogyan is engedte magát olyan gyerekes, gyámoltalan módon rászedni.

Meg is fogadta, hogy ezentul óvatosabb lesz.

Mikor apja másnap ismét elment az igazgatóhoz, Lottika nem tudta visszatartani könnyeit, amint apjára rásegítette az ócska, kopott kabátot.

Domay vigasztalólag simogatta meg arcát.

- Ne sírj, no, kis lányom, hiszen jó ez még nekem.

Ha már olyan ügyetlen volt Lottika, legalább egy jó ebéddel akarta kárpótolni apját és a fiukat. Senki sem tudta, hogy egész éjjel fenn virrasztott és varrt, hímezett, hogy minél hamarabb helyreépítse a kicsalt három forintot.

A konyhába ment s a szorgos munkától és a tűz melegétől halvány kis arca egészen kipirosodott.

Egyszerre csengetés hallatszott.

Gyuri, aki éppen otthon volt, mert ma nem kellett iskolába mennie, kinyitotta az ajtót. Lottika is kifutott a konyhából, kezében a főzőkanalat szorongatva.

Ismét egy előkelően öltözött, barátságos arcú fiatalember állott az előszobában.

- Mit akar? - kiáltott rá Lottika haragos hangon, okulva a tegnapi eseten.

A fiatalember kissé csodálkozva nézett rá.

- Domay úrnak valami jegyzetekre van szüksége az íróasztala fiókjából. Azért jöttem, hogy megkérjem a kisasszonyt, adja át.

- Nem adom, - felelt Lottika határozottan.

- De kérem, engem Domay úr bizott meg azzal, hogy átvegyem.

- Nem hiszem, - szólt Lottika, s édes, bársonyos tekintetű nagy gyermekszemével kételkedve nézett az idegenre.

Az idegen úr mosolygott és illedelmesen meghajtotta magát.

- Én Simpson Artur vagyok, John Simpson gyárigazgató fia. Domay úr és édesapám éppen most tárgyalják a tudvalevő dolgot és sürgősen szükségük volna egy írásra, amelyet Domay úr elfelejtett elhozni. Sajnálom, hogy nem hoztam semmiféle igazolást magammal, de azért jöttem én magam, mert ez az írás nagyon fontos, s én tudom, miről van szó. Domay úr azt mondta, hogy a kisasszony ide tudja adni, ott van az íróasztal középső fiókjában.

- Nem igaz, amit mond, - rebegte Lottika és görcsösen szorongatta a főzőkanalat kezében. - Menjen ki innen. Bizonyosan maga is csak olyan, mint az a tegnapi előkelő úr volt!

A fiatalember önkéntelenül is elnevette magát, erősen megnézte Lottika haragtól, félelemtől kipirult arcocskáját, aztán meghajtotta magát és szó nélkül eltávozott, de az ajtóból még egyszer visszanézett Lottikára.

Lottika magával elégedetten ment vissza a konyhába.

- Ugy-e, Gyuri, most nem hagytam magam rászedni! - szólt diadalmasan öccséhez.

Gyuri megvakarta a fejét.

- Hátha ez nem volt csaló? Olyan becsületes képe volt.

Lottikának egyszerre nagyon melege lett.

- Oh dehogy! - szólt bátortalanul. - Különbö a másik is olyan volt. Hidd meg, ez is csak rá akart valamivel szedni. Talán azt akarta, hogy csak nyissam ki az íróasztal fiókját, s aztán... aztán elrabolta volna azt a kis pénzt...

Ezt már nagyon is kételkedve mondta Lottika. S igen vegyes érzelmek között látott hozzá a főzéshez, amidőn egyszerre ismét csengettek.

Ezuttal édesapa jött haza, nagyon izgatottan, jóformán nem is köszönt, hanem egyenesen az íróasztalához sietett.

- Lottikám, miért nem akartad odaadni az írást Simpson Artur úrnak, - kérdezte, miközben a fiókban keresgélt.

- Hogyan, hát az csakugyan Simpson Artur volt? - rebegte Lottika sápadozva.

- Persze. Azt mondta, hogy te ki akartad dobni.

- Oh Istenem... én azt hittem, hogy megint egy csaló! Nagyon haragudott?...

- Nem, csak nevetett. Elbeszéltem neki, hogy jártál a multkor, s azt mondta, hogy igazad volt, neki igazolást kellett volna vinnie magával. Nagyon derék fiatalember!

- Oh Istenem, hogyha most az én ügyetlenségem elrontotta volna a te dolgodat, édes jó apám, - zokogott Lottika, apja nyakába borulva.

Domay alig tudta megvigasztalni.

De Lottika most még sokkal nehezebben vigasztalódott meg, mint a mult alkalommal. Annyira szégyelte meggondolatlanságát, hogy mikor másnap Simpson Artur ismét eljött, alig akart bemenni a szobába.

- Kisasszony, - szólt Simpson mosolyogva, - nekem kell bocsánatot kérni a tegnapi esetért. Nagyon megijesztettem, ugy-e?

Lottika rettenetesen elpirult. Szép, nagy szeme zavarában tele lett könnyel s legjobban szeretett volna ott rögtön elsüllyedni.

De Simpson Artur olyan kedvesen, olyan közvetlen vidámsággal tudott beszélni, hogy Lottika zavara is csakhamar eltűnt, s nemsokára ő is vigan nevetett tévedése fölött.

*

A Domay Endre találománya fényesen bevált. Lottikának most már nem kell többé egész éjszakán át varni. Nyugodtan gondolhatja édesapját s az öccseit, akik most is anyókanak hívják.

Simpson Artur mindennap meglátogatja őket. Eleinte mindig valami ürügyet keresett, hogy hozzájuk mehessen. Soha, Domaynak senkivel annyi hivatalos dolga nem volt, mint Simpson Arturral, - aki pedig aztán tulajdonképpen nem is az öreggel beszélt, hanem mindig csak Lottikával.

De most már, egy hónap óta, Simpson Artur mint a Lottika vőlegénye jár a házhoz. Igen bizony, Lottika boldog menyasszony, ősszel lesz az esküvője.

Simpson Artur azt állítja, hogy az ő boldogságát csak annak a bizonyos szélhámós, borral kereskedő csibésznek köszönheti, mert akkor szerette meg Lottikát, mikor kipirult arccal, a főzőkanállal kezében harciasan hadonászva, ki akarta őt dobni!...

(1899.)

EGY PREMIÈRE

- Ej, ej, már nyolc óra elmúlt s a kicsike még nem jön! Mi dolog ez? Hiszen máskor mindig olyan pontos szokott lenni!

Aggódva megy anyóka az ablakhoz s kitekint, de nem lát senkit. Majd az ajtóhoz siet s hallgatózik, de a jól ismert lépések neszét sem hallja. Talán csak nem történt valami baj? Nem, anyóka erre nem is akar gondolni. Ő nem szokott, mint az öreg asszonyok legtöbbször, mindjárt a legrosszabbtól félni, s ok nélkül való rémképekkel gyötörni magát. Ő bizik a jó Istenben, s tudja, hogy az ő akarata nélkül egy hajunk szála sem görbül meg.

Bizonyára a barátai csalták el a kicsikét egy sétára vagy talán a szerkesztőségben akadt valami sürgős dolog, táviratok érkeztek, vagy valami efféle. Anyóka már sokat hallott ilyesmiről; szinte meg is tanulta, bár soha sem értette.

No, de akármi is, kikap érte a gyerek, hogy öreg anyját így megvárakoztatja s a vacsorát elhülni és kiszáradni hagyja!

Végre... kop... kop... hallatszanak az ismerős lépések, s havasan, vizesen, vigan toppan be a kicsike, egész hideg légáramlatot hozva magával.

A kicsike egy körülbelül harmincöt-negyven éves férfiú, már deresedni kezdő hajjal és szakállal, de az anyja szemében még most is csak gyermek, akit még meg is verne, ha nem volna mindig olyan jó.

- Anyó, anyó, örülj! - kiáltja már az ajtóban, lerázva a havat magáról s gondosan megtöröli vizes bajuszát, mielőtt anyjának kezét csókolna. - Haragudtál reám ugy-e, hogy úgy megkés-tem! De ha tudnád milyen jó hirt hozok?

- Jó hirt, Antal? No gyorsan, mondd el! De előbb ülj le ide a kályha mellé melegedni. Megfáztál, ugy-e?

- Anyókám, képzeld csak, honnan jövök! Az igazgatótól! És találd el, mi az a jó hír? Elfogadták a darabomat...

- Valóban? Oh, Antal...

Az öreg asszony ragyogó arccal hajol előre. Ez igazi örömhír volt! Évek óta várakoznak már reá, azalatt az Antal haja is fehéredni kezdett s ő is ime, egészen megvénült. Hányszor látta fiát komor arccal hazajönni, csüggedten dobva magát egy székre: - nem fogadták el!

De aztán csakhamar visszatért jókedve; ismét munkához fogott. Javíthatott, dolgozgatott a régin, vagy írt újat, azt az anyóka nem tudta, csak nézte áhitattal, miként dolgozik s lábujj-hegyen tipeggett a szobában, hogy ne zavarja.

Néha Antal félredobta a tollat, odaült melléje s víg történeteket beszélt el neki. Ő oly jóízűen el tudott nevetni rajta, aztán elmondta a szomszédoknak, büszkén hozzátéve: Antal beszélte!

Egyáltalán, amit Antal beszélt, vagy tett, az minden nagyszerű volt. Imádta a fiát, de azért nem mutatta előtte nagyon s néha igyekezett pörölni is vele, még meg is szidta. Hiába, a tekintélyt fönn kell tartani, különben majd okosabb akar lenni a gyerek az anyjánál.

Igy éldegéltek ők már majdnem negyven év óta ketten; negyven év óta, hogy anyóka özvegyen maradt s bátran, Istenben bízva, hozzálátott: megküzdzeni az élettel.

Antal sohasem volt távol a háztól. Az anyja nevelte, tanította is, amíg lehetett és reá nézve más asszony nem is létezett a világon. Ezt az egyetlen, jóságos, édes arcot látta gyermekkorában ágya fölél hajolni; ezt a dolgos két kezet látta hajnaltól késő éjjelig szorgos munkában fáradni, hogy megkeressék a mindennapi kenyeret.

Az évek teltek, ők maguk sem tudják: miként? Anyóka dolgozott, Antal nőtt, tanult, aztán egyszer irogatni kezdett, hogy ő is keressen valamit, s aztán - Isten tudja hogyan, újságíró lett belőle, csak úgy, mint más emberből ügyvéd, orvos, vagy hivatalnok lesz.

Mindazáltal természetesen csak édes-keves fizetést kapott, miből alig tudta fenntartani magát és édesanyját, kit most a világért sem engedett volna dolgozni.

Voltak barátai, akik szerették szelid, gyöngéd, jólelkű természetéért s akiknek néha elpanaszolta nehéz helyzetét.

- Próbáld meg színdarabot írni, - biztatták azok. - Mai nap csakis azt érdemes írni, aki hasznát is akarja látni!

Antal megpróbálta. Nagyon nehezen ment. Azonban anyjára gondolt, kinek oly örömet okozna sikere s kinek öreg napjait szerette volna széppé, kényelmessé s minden gondtól mentté tenni.

De visszautasították darabját. Azonban nem csüggedt. Dolgozott tovább. Lassan és nehezen, de a reményt nem veszítette el.

Tudta, hogy az ő tehetsége csak középsterű s hogyha mégis sikert akart elérni, azt szorgalommal kell kiküzdenie. Dolgozott hát szorgalmasan s amellet vidám volt és elégedett.

Néha-néha eszébe jutott, hogy meg kellene nősülnie, de visszariadt a gondolattól, hogy elhagyja édesanyját, vagy olyan nőt hozzon a házhoz, aki nem becsülné meg eléggé az öreg asszonyt.

Aztán az udvarlásra nem is jutott ideje. Antalnak negyven évvel tisztább és érintetlenebb szíve volt, mint más férfinek húsz éves korában.

- Majd, - gondolta magában, - majd ha egyszer első darabját elfogadják s kényelmes helyzetet teremt magának, majd talán körülnéz egy csinos, jó kis feleség után, ha ugyan nem lesz késő. De talán akkor sem. Hiszen volt kit szeretnie.

És most végre célhoz ért.

Amint ott ülnek az asztal mellett s Antal rátekint arra az öreg, boldogságtól ragyogó arcra, azt gondolja magában, hogy érdemes élni és dolgozni.

...Az elfogadott darabot tanulni kezdték, nemsokára kitűzték előadásra. Milyen nagy öröm volt az, mikor Antal hazajövé, a próbáról beszélt! Remélte, hogy sikere lesz. Sikerral biztatták barátai is, kik gyakran fölkeresték őt, mert szívesen mentek a bár szegényes, de tiszta és vidám lakásba s a víg fiúk a jólelkű, kedélyes, kedves öreg asszonyt mindnyájan úgy tisztelték, mintha saját édesanyjuk lett volna.

Még csak két hét volt hátra. Antal már kezdett izgatott lenni s az anyóka is. Különösen az anyóka egy idő óta olyan furcsán érezte magát; néha minden ok nélkül szédülni kezdett, egy éjjel pedig hirtelen föl kellett kelnie és kinyitnia az ablakot, mert azt hitte: mindjárt megfullad.

De azért másnap reggel mégis kiment a piacra bevásárolni, bár csunya, hideg, szeles idő volt. Mikor hazajött, úgy érezte, nagyon rosszul van. Le kellett feküdnie.

Nos, nem történt semmi különös, rendkívüli dolog. Nagyon közönséges az egész, nagyon mindennapi.

Hiszen már öreg volt az anyóka és gyöngé. Eljött az ő ideje és utrakelt csöndesen, bátran, Istenbe vetett hittel, miként élt.

Meghalt és eltemették...

Ugyanazon nap volt a temetése, mikor az Antal darabjának az első előadása. Antalnak tompa, kábult fájdalmában eszébe sem jutott, hogy az előadás elhalasztását kérje. Ő egyáltalán, mióta az anyóka beteg lett, semmi egyébre nem gondolt. Éjjel-nappal ott ült ágya mellett s hűségesen, gyöngéden ápolta.

De nem tudta megmenteni...

És most, amint a temetésről hazament az üres, hideg szobába, ez volt az első este, amelyet egyedül töltött benne. Leült az ablakhoz, a kezére hajtotta fejét. Sírni nem tudott. Nem a férfi bánatának enyhítésére adattak a könnyek.

Eszébe jutott minden; a rövid betegség, a halálküzdelem, a temetés, az orvosságok, melyeket bevett, még a köménymagleves is, melyből az utolsó nap reggelén néhány kanállal evett, s mely még most is ott áll egy csészében az ablakpárkányon.

De vajjon anyóka hol van, merre van most?...

És eszébe jutnak utolsó szavai is:

- Szerettem volna látni, Antal...

Vajjon mit szeretett volna látni?

Egyszerre megkondultak a harangok. Hét órára harangoznak. És mintha a harangkongásra hirtelen ujuló, éles fájdalom járná át szívét.

- Szerettem volna látni, Antal...

A színházi előadás kezdődik most, az ő színdarabjának az előadása, melyet anyóka úgy szeretett volna látni s melyet nem láthat meg immár többé soha.

Antal gépiesen föláll. Veszti kalapját s az utcára megy.

Odakünn egész nap sűrű pelyhekben hullott a hó. Antalnak eszébe jut, hogy a koporsó födele is milyen havas volt.

Most megszűnt a hóhullás, a fellegek elvonultak s a hold fehér fénnel világít alá. Igazi téli táj, fehér, hideg és tiszta.

Antal öntudatlanul irányozza lépteit a színház felé. Sűrű csoportokban sietnek az emberek oda. Új darab, új szerzőtől, mindenesetre érdekes. Akár siker, akár bukás a vége, érdemes ott lenni.

Antal kábultan áll meg a kivilágított előcsarnok legalsó lépcsőjén s egy oszlophoz támaszkodik.

Hallja maga körül a beszédet, látja a siető, tolongó embereket s úgy érzi, mintha valami ismeretlen láz ragadná meg s magával sodorná az embertömeget.

Ott van a meleg, virágtól s parfümtől illatos levegőjű színházban; a páholyok tele szép nőkkel, leányokkal, kiknek a kivágott ruhából előfehérlő nyakuk és a sok ékszer elvakítja a szemet.

A földszinten is tele minden hely s mindenki feszült figyelemmel tekint a színpad felé.

És most felgördül a függöny, megkezdődik az előadás. Megelevenednek az oly sok álmatlan éjszakán át álmodott alakok, s egyszerre csak fölhangzik az első taps...

És ott, egy homályos szögletben, egy ráncos, öreg arc hajlik elő s egy reszkető kéz szorítja meg az ő kezét...

- Szerettem volna látni, Antal...

Antal összerázkódik és föleszmél. Az előcsarnok már egészen üres. Valami tompa moraj hallatszik onnan belülről, mint egy távoli tenger hullámozása.

Mit érdekli őt immár mindez?...

Tompa, zokogásszerű sóhaj szakad föl melléből. Most tisztán hallatszik ki a fölriadó taps zúgása.

Antal lehajtja fejét, kilép a havas, hideg éjszakába s egy keskeny, sötét utcának tart.

Az az út a temetőbe vezet. Ott alszik anyóka. Öreg, törődött teste az első éjet tölti a hideg, fagyos földben. Talán ha most fölkeresi, csöndesebb lesz pihenése s könnyebb lesz a föld fölötte.

(1900.)

A GYÜRÜ

- Persze, te ismét szorgalmaskodol, Ágnes! - kiáltották Böske és Klárka, nagy lármával, vidámsággal rontva be a szobába, hol Ágnes hímzése fölél hajolva dolgozott.

- Csak ezt a kis terítót szeretném bevégezni új évre, - mondta Ágnes mosolyogva s megölelte barátnőit. - Mari néninek készítem. Annyi hálával tartozom neki. Hiszen tudjátok, hogy ő tanított meg sütni, főzni, háztartást vezetni.

- Már az igaz, hogy ahhoz értesz is, Ágnes, - szolt Klárka felkönyökölve az asztalra s őszinte bámulattal nézett Ágnesre.

- Egyébhez sem értek, - felelt Ágnes sóhajtván. - Ha eszembe jut, mily gyötrelmes hónapok voltak azok az intézetben, mikor mindenáron tanítónő szerettem volna lenni, hogy édes jó anyámnak segítségére legyek kis testvéreim fölnevelésében... És mikor a sok kinos, keserves tanulás után az első vizsgálaton mégis megbuktam!... Brr... Gondolni sem szeretek reá! Hiába no, a csillagászat, a fizika, a matematika sehogy sem megy az én buksi fejembe!

- Ugyan kérlek, - szolt közbe Böske, - éppen eleget tudsz te azért. Mindenki végre nem lehet tudós. A mindennapi életben a praktikus tudásnak több hasznát veszi az ember, mint az elvont tudományoknak.

- Éppen ezt mondta Mari néni is, mikor én olyan kétségbeesve sírtam és nem tudtam mihez kezdeni. Ő fedezte fel, hogy sokkal több tehetségem van a főzéshez, mint a tanuláshoz, s ő oktatott ki arra is, hogy éppoly kevésbé szegény, ha az ember a főzőkanállal keresi meg a kenyérét, mint a varrótűvel vagy az íróttal...

- Hát ebben teljesen igaza is van Mari néninek, - mondta lelkesen Klárka. - Te Ágnes, én büszke volnék, ha olyan szépen tudnék keresni, mint te! Nincs estély, nincs mulatság, nincs nagyobb ebéd, vacsora a városban, ahol a te kitűnő tortáid, süteményeid, pogácsáid ne szereplnének! A cukrász világért sem készíti olyan jól, mint te. És azt mondja anyuska, hogy azért is szereti jobban, ha te készíted el, mert tudja, hogy minden tiszta és rendes nálatok és nem pancsolod össze.

- Jaj, te Klárka! - kiáltott ijedten Böske, a faliórara nézve, mely éppen öt órát mutatott, - mi itt elfecsegjük az időt és el sem mondtuk még Ágnesnek, hogy tulajdonképpen miért jöttünk! Hát hallgass csak ide, milyen nagyszerű tervünk van. Szilveszter estéjén nagy társaság lesz nálunk, kérlek, el ne ígérkezzél aztán másfelé, mert okvetlenül számítunk reád!

- De gyerekek, nekem nincs olyan szép ruhám, amivel olyan nagy társaságba elmehetnék!

- Dehogy nincs! Hát az a szép kis rózsaszín batiszt ruhácskád, amivel a múlt héten Malvinéknál voltál? Olyan voltál benne, mint egy friss rózsabimbó.

Ágnes kissé aggódva gondolt reá, hogy az a rózsaszín batiszt ruhácska annyiszor volt már kimosva, hogy aligha áll ki még egy mosást, de gondolta, majd megbeszélük ezt még az édesanyjával ketten.

- Aztán, - kapott a Böske szavába Klárka, - anyuska kéret, légy szives és készíts két nagy tál olyan finom vajas pogácsát, tudod, amit te találtál föl s mi elneveztük gyöngyharmat-pogácsának, olyan pompás! A hozzávalót anyuska elküldi azelőtt való nap, mint rendesen... És... és... most jön ám a nagy meglepetés...

Klárka sietve vett ki egy kis dobozt a zsebéből s száz papír közül kigöngyölgetett belőle egy csinos kis aranygyűrűt, közepén kék türkizkövel, mely egy szívet ábrázolt.

- Nézd, nézd... - kiáltották most már egyszerre mind a ketten. - Anyuska adta ezt a gyűrűt... Ez lesz az egyik Szilveszter-esti meglepetés... Keverd bele a tészta közé, úgy hogy valamelyik pogácsába jusson... aztán aki megtalálja, azé lesz!

Ágnesnek is nagyon tetszett ez a terv, s a három leányka már előre is pompásan mulatott azon, hogy milyen vigyázva fognak majd a fiatalemberek és leányok beleharapni a pogácsába, és keresni benne az elrejtett gyűrűt!

*

Fényesen sikerült a Szilveszter-esti multság. Egész sereg rózsásarcú, jókedvű fiatal leány és fiatalember táncolt, keringett, nevetgélt, játszott a Kláriék nagy szalonjában, honnan minden bútort kihordtak.

Olyan nagy volt a jókedv, hogy még Dobó László is, a Klárika és Böske édesanyjának testvéröccse is odavegyült a mulatozó fiatalság közé. Pedig Dobó László már harminc éves komoly férfi volt s nem is igen szokott táncolni.

De most ő is táncolt, még pedig a legtöbbet Ágnessel, aki egyszerű rózsaszín ruhájában, kipirult arcával, fénylő kék szemével olyan volt, mint egy üde virágszál.

A rózsaszín batisztruhát szerencsésen sikerült még egyszer kimosni, este meg sem látszott rajta, hogy bizony már egy kissé fakó. Ágnes arcán sem látszott meg, hogy azelőtt való nap mennyit dolgozott. Friss, rózsás, üde volt. Azt a kissé szomorú, bágyadt vonást a szeme körül nem a fáradság véste oda. Csak olyankor tűnt fel arcán, mikor Dobó Lászlóval táncolt.

Szegény kis Ágnes! Pedig hogy igyekezett uralkodni magán és elrejtteni érzelmét, lecsitítani szívét. Komolyan kezdett haragudni magára.

- Te buksi, bolond te! - szidta magát, - hát nem szégyenled magad, egy ilyen komoly, okos férfiról ábrándozni! Hát azt hiszed, hogy ő egy percig is tudna komolyan venni egy olyan nagy csacsit, mint te vagy, aki a tanítónői vizsgálaton megbukik és egyebet sem tud, mint sütni, főzni!...

Hanem az igaz, hogy azt pompásan tudta!

Tizenkét órakor behozták a két nagy tál gyöngyharmat-pogácsát, mely olyan puha és omlós, finom és ízletes volt, hogy még akkor is egy pillanat alatt elfogyott volna, ha nem is tudja mindenki, hogy egy gyűrű van elrejtve valamelyikbe!

Milyen vidám nevetés, kíváncsi kapkodás, kiáltozás töltötte be a nagy ebédlőt. És milyen jóízűen falatozta a fiatalság a pompás, friss pogácsákat, mintha nem is ettek volna alig pár órával előbb egy nagy vacsorát végig!

Éppen a tizenkét órát ütötte a nagy falióra, mikor Dobó László egyszerre felkiáltott:

- Itt a gyűrű!

A kettétört pogácsából, melyet kezében tartott, óvatosan kiszedte a csillogó kis gyűrűt, megtörülte s aztán Ágnes felé fordulva ragyogó szemmel nézett reá.

- Boldog új évet kívánok, édes kis Ágnes kisasszony! Megengedi-e, hogy magának adjam ezt a gyűrűt?

Ágnes felnézett reá és valamit olvashatott ki a Dobó László szeméből, mert elpirult mélyen és még a lélekzete is elállt.

- Éljen! Éljen! Boldog új évet! Éljen a háziasszony! - hangzott a vidám, zűrzavaros kiáltozás körülöttük és Dobó László közelebb hajolt Ágneshez és komolyan a szeme közé nézve kérdezte:

- Vagy tudja mit, édes Ágnes? Megengedi-e, hogy holnap az édesanyja előtt huzzam az ujjára ezt a kis gyűrűt, addig, amíg egy karikagyűrűvel kicserélem?

Ágnes nem tudott felelni. Csak a fejével intett némán, boldogan...

(1900.)

A TITOKZATOS VŐLEGÉNY

Vége volt a tennisz-játéknak, s a két leány, Olga meg Katinka, karonfogva indultak lefelé. Arcuk ki volt pirulva a játék hevétől, különösen az Olgáé, aki egész lelkesedéssel ugrált és futkosott ide-oda a labda után. Oh, mennyire is szerettek tenniszezni, mind a ketten. Olga, mikor a Katinka meghívására minden évben ellátogatott néhány hétre hozzájuk, talán a tennisz-játéknak éppen annyira örült, mint legkedvesebb barátnője viszontlátásának.

Gyönyörű nyári lakásuk volt Katinkáéknak Fenyőházán, az erdélyi kedves kis fürdőben. A Katinka apja, Domay Miklós, nagyon vagyonos földbirtokos volt s megengedhette magának azt a fényűzést, hogy kényelmes nyaralót építtetett Fenyőházán, egyetlen leányának gyönyörű kis ponni-fogatot tartott s minden nyáron annyi vendéget hívott, amennyi csak elfért a házában.

Apja, anyja nagyon szerette és kényeztette Katinkát. De lehetetlen is lett volna nem szeretni azt a kedves, vidám, aranyos kis leányt, aki az egész háznak napsugara, csicsergő kis madara volt.

Az intézetben is, ahol négy évet töltött Katinka, valamennyi osztálytársa rajongott érte. Katinka is szerette mindegyiket, de mégis legjobban Peterdi Olgát, aki szegény is volt, árva is volt, s olyan szelid, szerény és csendes, mint egy kis fehér virág.

Nem volt senkije Olgának, csak a bátyja, Peterdi Zoltán, aki bár maga is fiatal volt még, de úgy gondozta kis hugát, mintha édesapja lett volna. Olga imádta is bátyját. Legforróbb vágya volt, hogy ha majd kikerül az intézetből és tanítónő lesz, abban a városban kapjon állást, ahol bátyja mint mérnök működött. Aztán ő vezesse a háztartását, főzzön neki, varrjon neki, viselje gondját gyöngéd szeretettel és így éljenek csendesen békességben.

És úgy is lett.

Mikor Olga végezte a tanítónőképzőt, Peterdi Zoltán kieszközölte, hogy nemsokára megkapta a tanítónői kinevezését ugyanoda, ahol ő volt.

Aztán berendezték kis háztartásukat: virágos kis kert közepén édes, barátságos otthont. Virág volt az ablakban, virág volt a kertben; piros rózsa az arcukon, a szívökben. Dolgoztak, fáradtak, munkálkodtak szorgalmasan, mind a ketten s a sok virág nyilott, nyilott mindenfelé; a szeretet napja fakasztotta, nyilasztotta a sok piros örömvirágot.

*

Ebben az évben Olga valamivel későbbben érkezett meg. Katinka hívó, sürgető leveleire mindig kitérően válaszolt. Napról-napra halogatta elutazását.

Mikor már nem halaszthatta tovább, szinte sírva búcsúzott el kis lakásától, virágos kertjétől.

Bátyja elől igyekezett rejtegetni szomorúságát s Zoltán tette is magát, mintha nem venné észre.

- Az idén valószínűleg hamarabb megyek érted, - mondta, mikor kikísérte a vasúthoz. - És az is lehetséges, hogy tovább maradok, talán két hétig is.

Olga kissé csodálkozva nézett bátyjára.

Eddig alig szokott Zoltán négy-öt napot ott tölteni, nem igen kapott hosszabb szabadságot. És éppen most akar több időt ott tölteni, mikor...

Nem akarta tovább gondolni, mert úgy érezte, mindjárt sírni kezd.

- Nagyon szép lesz, édes Zoltán, csak jöjj minél előbb!

- Majd tudatni foglak!

Olga elutazott, Zoltán pedig mosolyogva nézett a tova robogó vonat után.

- Majd, majd, - nevetett vigan, boldogan magában.

Katinka talán még kitörőbb örömmel fogadta Olgát, mint máskor. Volt valami igazán meghatározó a fiatal, vidám lány őszinte szeretetében, igaz ragaszkodásában, mellyel a nála sokkal komolyabb, csendesebb leány iránt viseltetett.

Olga is igaz szeretettel ölelte át Katinkát. De nem tudta leküzdeni, két könnycsepp tört elő szeméből és lassan pergett végig arcán.

- Mi bajod, Olgicám? - kérdezte Katinka egészen ijedten.

- Semmi, semmi, - felelt Olga, gyorsan letörülve könnyeit.

- Valami bánatod van? Búsúlsz valamiért? - faggatta tovább Katinka.

Olga csak fejét rázta s egyébről kezdett beszélni.

De Katinkát nem lehetett olyan könnyen megnyugtatni. Észrevette az Olga arcáról, hogy valami bántja, valami szomorú gondolatot rejteget s ez nem hagyta nyugodni. Hogyan, most, mikor ő olyan nagyon-nagyon boldog, éppen Olga legyen szomorú? Elhatározta, hogy kiveszi belőle a titkot. Csak éppen annyi időt engedett neki, hogy átöltözzék, mikor sétálni akartak indulni, odavonta magával az erkélyre.

- Jöjj, Olgicám, beszéljünk előbb egy kissé. A zene még úgy sem kezdődött el. Aztán itt sokkal zavartalanabban is vagyunk, mint a sétatéren, a sok fürdővendég között. Jöjj, gyónj meg nekem. Mi bajod van?

- De biztosítlak, édes Katinkám, semmi.

- Engem ne biztosíts, hanem gyónj! Te, Olga, talán bizony a szíved, mi?

Hamisan mosolyogva nézett rá.

Olga elnevette magát, de aztán elkomolyodva fordította félre a fejét.

- Nem, Katinkám, a szívemnek nincs semmi baja, legalább nem abban az értelemben, ahogy te gondold.

- Hát akkor mi bajod?

- De édes lelkem, csak nem foglak én mindjárt a megérkezésem után családi dolgokkal untatni.

- Családi dolgok?

- Igen. Engemet, illetve Zoltánt illeti...

- Zoltánt...

Katinka hirtelen félrefordította az arcát és lehajolt, mintha valamit keresne. Valószínűleg azért lett oly lángvörös az arca.

- Ejnye, leesett egy gombostűm...

- Úgy van, - folytatta tovább Olga. - Hát ha éppen akarod, elmondom. Néhány héttel ezelőtt Zoltán kijelentette nekem, hogy meg akar házasodni.

Katinka még mindig a gombostűt kereste.

- Hát aztán? - kérdezte kissé félénken.

- Ó, Katinka! - kiáltott fel egyszerre Olga, kitörő keserőséggel, - te azt nem értheted, hogy mit jelent ez nekem. Mindenem volt nekem Zoltán; apám, anyám, testvérem, barátom. Alig egy éve, hogy berendeztük kis háztartásunkat, oly boldog voltam, hogy vele együtt lehettem, és most mindennek vége legyen... Elveszíttem őt, egy idegen lép közénk, aki közelebb fog hozzá állani, mint én és aki talán nem tudja őt majd boldoggá tenni és aki talán meg sem érdemli őt...

- De Olga, - kiáltott Katinka, most már kissé elsápadva. - Honnan gondolod ezt? Mondta Zoltán, hogy kit akar elvenni?

- Nem. Mikor látta, hogy nekem mily rosszul esik, félbeszakította beszédét.

- Ne beszéljünk többet erről a dologról, - mondta, - amíg meg nem barátkozol ezzel a gondolattal. Akkor majd jöjj hozzám és mondd meg. - És én igyekeztem kibékülni, megbarátkozni ezzel a gondolattal, de nem sikerült. Ó, Katinka, sorra vettem ott a kis városban minden leányismerősömet, de a lelkem fáj, ha arra gondolok, hogy Zoltán azok közül választott valakit. Egyik közönségesebb, korlátoltabb gondolkodású, mint a másik.

- Hát... hát... csak azok ellen volna kifogásod? Máskülönben nem bánnád?

- Nem vagyok olyan önző, Katinka, hogy azt kívánjam, az én kedvemért sohase házasodjék meg Zoltán. Csak azt kívánom, hogy boldog legyen, hogy olyan leányt vegyen feleségül, aki minden tekintetben méltó hozzá, s aki engem is tudna egy kicsit szeretni. Hadd maradhassak azért én is ott tovább, az ő közelében. De Katinka, ha te is ismernéd ott azokat a lányokat, megértenéd az én félelmemet és szomorúságomat.

Katinka elmosolyodott.

- Édes Olgicám, bizd az időre és a jó Istenre az egész dolgot. Hátha Zoltán még nem is választott, vagy hátha úgy fogja eltalálni, hogy neked is örömed telik még benne?

Olga sóhajtott:

- Adja Isten; de én nagyon félek. Igen, hogy ha...

Nem fejezte be, amit mondani akart. Katinkára nézett s Katinka csodálatosképen megint leejtett egy gombostűt. Aztán hamarosan karonfogta Olgát és mentek sétálni, meg tenniszezni.

Este, lefekvéskor, Katinka bekopogtatott Olgához. Eloltotta a gyertyát s odaült az ágya szélére.

- Valamit akarok neked mondani, Olgicám, - suttogta halkán - és azt sötétben jobban el tudom mondani. Te olyan bizalommal voltál hozzám ma délután, legszorosabb családi dolgaidat is elmondtad. Én is bizalommal akarok lenni irántad és egy nagy, nagy titkomat mondom el neked!...

Olga megölelte Katinkát és megsimogatta az arcát.

- Csak ki vele bátran, Katinkám! Tudod, hogy mennyire érdekel minden, ami téged illet. Mi hát az a nagy titok?...

- Még nem tudja senki, csak a szülőim. Te vagy az első, akinek megsugom. Férjhez megyek!

Olga örvendezve kiáltott fel.

- Oh, igazán? Katinkám, mennyire örülök! Boldog vagy-e?

- Nagyon, nagyon boldog!

- És ki a vőlegényed?

- Ez éppen a nagy titok, Olga. Még nem szabad elárulnom, csak mikor az eljegyzésünk meglesz.

- Itt van?

- Nincs. De nemsokára eljön. Akkor majd meglátod. Azt hiszem neked is meg fog tetszeni. Olyan derék, jó ember.

- De hát hol ismerkedtél meg vele?

- Már régóta ismerem. De csak a múlt nyáron vettem észre, hogy több nekem, mint pusztán jó ismerős. És úgy látszik, ő is úgy gondolkozott, mert a tavasszal találkozott édesapával és megkérte tőle a kezemet. Apa azt mondta, hogy ha én is akarom, neki nincs kifogása ellene. Én pedig azt mondtam, hogy akarom, nagyon akarom. És most nemsokára el fog jönni és akkor megtartjuk az eljegyzést.

Már majdnem hajnalodott, mikor a két leány elaludt. Annyi kérdezni és mondani valójuk volt egymásnak. De egyet csak nem akart Katinka elárulni, a vőlegénye nevét.

- Majd megtudod, majd meglátod, - felelte titokzatosan, mikor Olga faggatta.

*

Eltelt egy pár hét. Olga kezdett nyugodtabb lenni. Már nem búsult annyira; különösen a tennisz-játéknál tökéletesen elfeledte minden aggodalmát.

Egy reggel Katinka ragyogó arccal sietett eléje.

- Ma érkezik meg! - kiáltotta boldogan ugorva Olga nyakába. - Irt édesapának. A tízórai vonattal itt lesz. Elébe megyünk az állomáshoz. Apa és édesanya a nagy kocsival, mi ketten az én ponni-fogatommal.

- Én is menjek? - kérdezte Olga.

- Természetesen! Neked nem szabad hiányozni. Oh, édes Olgám, oly nagyon, nagyon boldog vagyok!

Megölelte Olgát s körültáncolt vele a szobában.

Közben befogtak a kocsikba s a két leány vidáman helyezkedett el a szép kis ponni-fogaton, melyet Katinka maga szokott hajtani.

Gyors trappban hajtottak végig a kocsin. A nagy családi kocsi, melyben édesapa és anya ültek, alig tudta utólélni őket.

Cézár, a nagy fekete ujjfundlandi kutya is ott szaladt a kis kocsi mellett. Mintha csak tudta volna, hova mennek, olyan víg csaholással ugrált a lovak előtt. A nyakövére piros szalagcsokor volt kötve. Katinka kötötte rá ma reggel, mintha még azzal is az örömét akarta volna kifejezni. Olga mosolyogva nézte egy darabig, miként száguldozik Cézár, aztán Katinkához fordult. Annak az arca csak úgy ragyogott a boldogságtól. Kis kezében erősen tartotta a gyeplőt. Rózsapirosra gyult arccal mosolygott rá Olgára.

- Mindjárt ott leszünk!

Olga tulajdonképpen nem szívesen ment. Úgy érezte, nincs helye egy idegennek ennél a családi találkozásnál.

De nem akarta a Katinka kedvét rontani.

Megérkeztek a kis állomáshoz.

Éppen egy negyedórát kellett várni a vonat megérkezéséig.

A két leány karonfogva sétálgatott az alatt a kis állomás előtt a virágos kertben. Katinka érthető izgatottsággal nézte mindegyre az óráját.

A két öreg nyugodtan ült le egy padra. Apa szivarra gyújtott, édesanya meg mosolyogva kísérte figyelemmel a lányokat.

Most megszólalt a villamos csengő, mely a vonat közeledését jelezte. Néhány utas, ki föl akart szállani, kiállott poggyászával a perren elé. Katinkáék is odaállottak. Olga szerényen hátrább húzódott.

- Vajjon milyen is a Katinka vőlegénye? - gondolta magában. - Szőke-e vagy barna?

Most megérkezett a vonat. Sipolva, tüsszögve állt meg. Az állomásnál egy kis mozgás keletkezett. Akik föl akartak szállani, gyorsan odasiettek, mert csak egy percig állt a vonat. Két vagy három utas leszállott. Olga kíváncsian tekintett körül.

Egyszer csak felkiáltott:

- Zoltán, édes Zoltán!

Odarohant és bátyja nyakába borult.

- Ó, milyen meglepetés! Miért nem tudattál, hogy ma érkezel! Tudod-e, hogy csak véletlenül vagyok ma itt? Bátyám, lelkem, milyen váratlan öröm ez, hogy éppen most érkeztl!

Zoltán is igaz szeretettel ölelte át kis hugát, aki nem fogyott ki a kérdezősködésből. Egészen elfelejtette Katinkáékat és a vőlegényt.

De egyszerre csak eszébe jutottak s karonfogva Zoltánt, feljők vezette.

- Édes Katinkám, nézd, milyen váratlan meglepetés, megérkezett Zoltán is!

Zoltán sietett kezet csókolni az öregeknek, Olga pedig kissé elfogódva nézett körül. Rajtuk kívül más senki sem volt az állomáson. A vonat is már rég elrobogott.

- Hogyan? Hát a vőlegényed nem érkezett meg? - kérdezte suttogva Katinkától.

- De igen! - felelt Katinka hangosan.

E percben lépett melléje Zoltán s kezet csókolt neki is. Katinka a karjába öltötte a kezét.

- Engedd meg, édes Olgám, hogy bemutassam neked a vőlegényemet, Peterdi Zoltán mérnök urat.

Olga a meglepetéstől egy pillanatra szólni sem tudott.

De aztán hirtelen fölfogta a helyzetet, s nevetve ölelte át mind a kettőjüket.

- No, ti engem ugyan szépen megréftatok! De hogy nem is sejtettem én ezt hamarább?

- De most már csak kibékülsz az én házasságommal, kis hugom? - kérdezte Zoltán.

- Nagyon, nagyon boldog vagyok, - felelte Olga félig sírva, félig nevetve.

(1900.)

HOMOKSZEMEK

- Ez az Emma igazán bolond - mondták az osztálytársai, sőt még a legjobb barátnői is. - Mintha nem volna ugyis elég dolgunk! Hiszen annyi a tanulnivalónk, meg a kézimunkánk, hogy azt se győzzük!

- Nem szeretem az ilyen tulbuzgalmat, - jegyezte meg fitymálva Erzsike, aki különben a leghanyagabb tanuló volt az egész osztályban. - Igazán nem értem, mi szüksége volt neki még a csetneki csipke horgolását is megtanulni és még úgy tüntetni vele az igazgatónő előtt!

- Hát hiszen ami azt illeti, - szólt közbe Ilonka, - az a csetneki csipke igazán nagyon szép...

- De semmi szükség, hogy még azt is megtanuljuk! - kiáltott hevesen három-négy leány is egyszerre. - Még csak az kellene, hogy azt is kötelező tantárggyá tegyék a felsőbb leányiskolákban!

- Az ellen már én is tiltakoznám, - mondta Ilonka határozottan. - Borzasztó unalmas munka lehet! Pedig olyasmit érzek a levegőben, mert az igazgatónő nagy érdeklődéssel nézte azt a csipkedarabot, amit Emma megmutatott neki s többször is hangosan mondta:

- Gyönyörű! Igazán gyönyörű! Ezt minden magyar leánynak meg kell tanulni!

- Köszönöm szépen, nem kérek belőle! - kiáltott hevesen Rózsika. - Ettől Emma igazán megkímélhetett volna minket!

E pillanatban érkezett az iskolába Emma s odalépett a vitatkozó leányokhoz.

- Fogadni mernék, hogy engem szapultok, - szólt nevetve. - No, valljátok csak be! Az orrotok hegyéről látom.

- Igenis, téged szidtunk, - mondta Ilonka, - azért a te hires csetneki csipkédért!

- De ugyan, lányok, - szólt Emma elkomolyodva, - miért bánt titeket annyira, hogy én azt megtanultam s az üres óráimban horgolom?

- Hát éppen ez az! Az üres óráidban! - kiáltott Erzsike, - mintha olyan sok üres óránk volna nekünk, szerencsétlen prepáknak! És mire való volt az igazgatónőnek eldicsekedni a te emberfeletti szorgalmaddal és megmutogatni neki privát diligenciád gyönyörűséges termékét!

- Nem dicsekvésből tettem, - pattant föl Emma haragosan, - nagyon jól tudjátok ti is, hogy nem vagyok dicsekvő természetű! De tudom, hogy Sarolta néni nagyon érdeklődik minden magyar kézimunka és iparművészeti dolog iránt, s hogy különben is nagy pártolója a magyar iparnak, hát azért mutattam meg neki. Mert a csetneki csipke igazi magyar munka, régi magyar motívumokból összeállítva s van olyan szép, mint a legszebb írlandi, velencei vagy brüsszeli csipke. S végre is, ha nekem kedvem telik benne, hogy otthon, az üres óráimban horgoljak magamnak ilyen szép csipkét, hát nektek semmi közötök hozzá.

Erre az erélyes beszédre a lányok nem tudtak mit felelni. Csak Erzsike dűnnyögte még durcásan:

- Hiszen jó, jó, csak aztán kötelező tantárggyá ne tegyék még azt is!

- Attól még nagyon messze vagyunk! - szólt Emma vállát vonva. - De az se lenne olyan nagy szerencsétlenség, ha például a keresztszemöltögetés vagy tüfestés helyett magyar csipke készítését tanulnánk az iskolában. Az én édesapám azt mondja, hogy évenként százezrek kerülnek külföldre Magyarországból - csak a csipkéért. Hát nem jobb volna, ha ez a pénz itt maradna az országban?

Erre már Esztike se tudott mit mondani. Különben is éppen csengettek, megkezdődött az előadás, s a beszélgetés annyiban maradt.

*

Közeledett húshagyó kedd, farsang utolsó napja. Az intézetben, régi szokás szerint, nagy farsangi mulatságot rendeztek a leányok, még pedig jelmez-bált! Néhány héttel már azelőtt az igazgatónő kijelentette a leányoknak, hogy nagyon szeretné, ha az idén magyar bált rendeznének. Nem annyira hogy magyar jelmezben jelenjenek meg, hanem ami rajtuk lesz, az utolsó szalagig minden magyar gyártmány legyen!

A leányok, akik az igazgatónő lelkes, okos magyarázatára kezdték megérteni, mily óriási, fontos jelentősége van annak, ha mindent, amit csak lehetséges, magyar gyártmányt veszünk, egészen felbuzdultak ezen az eszmén, s kezdtek nagy tanácskozásokat tartani, hogy ki milyen ruhában jelenjen meg a magyar bálon.

Négyen közülök, Emma, Ilonka, Mariska és Etelka, az Emma édesanyjának tanácsára elhatározták, hogy fehér babos, kék ruhát fognak csináltatni, a régebben úgynevezett »honi szőttest«, amilyenben egykor édesanyáik is végigtáncolták a bálakat, azokban a sötét, komor időkben, amikor nem volt szabad egyébbel kimutatni a magyar érzelmet, mint hogy magyar ruhát, magyar gyártmányt viseltek csupán, asszonyok, férfiak, leányok, gyermekek, mind.

Gyönyörű kis mintát választottak ki. Sima alj, alól egy széles s három keskeny fodorral, hozzá dúsan ráncolt blúz széles övvel; a nyakánál kissé kivágva s félrövid ujjak. Díszítésül meg a nyak és az ujjak körül szép, széles csipke.

A leányok el voltak ragadtatva.

A varrónő, aki a ruhák készítését elvállalta, megígérte, hogy mind a négy ruha teljesen egyforma lesz s egy szombat délután, mikor nem volt előadás az iskolában, elindultak a leánykák bevásárolni.

Emma édesanyja, aki a Magyar Védő Egyesület tagja volt, kioktatta őket, hogy melyik boltba menjenek, ahol minden biztonnyal magyar gyártmányt kapnak és nem silány külföldi holmit, magyar áru gyanánt.

A szövetet szerencsésen meg is vásárolták, ugyanolyant, mint amilyent kerestek. A hozzávaló bélés, gomb, zsinór is kikerült mind magyar gyárak áruiból.

De aztán egyszerre megakadtak. Magyar gyártmányú csipkét nem kaptak abban a boltban.

Mikor kijöttek tanácstalanul állottak meg az utcán.

Most aztán mit csináljanak? Hol vásároljanak?

- Menjünk be rendre minden üzletbe, ahol csipkét látunk a kirakatban, - indítványozta Ilonka, - s ahol magyar csipkét árulnak, ott fogunk vásárolni.

Miután nem tehettek egyebet, hát elfogadták ezt az indítványt, bár egy kissé aggódva, mert már kezdett sötétedni. De biztatták egymást, hogy majd sietni fognak.

Ilonka volt a vezető. Az egyik boltból ki, a másikba bementek, de mindenünnen csalódva és csipke nélkül távoztak.

Az egyik helyen azt mondták nekik a szokásos ékes kereskedelmi nyelven:

- Magyar csipke? Kérem, az nem is létezik!

A másik helyen volt, de éppen kifogyott!

A harmadik boltban erővel azt bizonyígtatták nekik, hogy manapság jóízű úri hölgy nem is vesz egyebet, mint irlandi csipkét, mert csak az a divat.

A negyedik, ötödik, hatodik helyen elébök tettek egész halom mindenféle gyönyörű csipkét s kijelentették nekik, hogy az mind magyar gyártmányú csipke.

Mariska és Etelka már-már hajlandók lettek volna vásárolni belőle, de Emma, akinek volt egy kis gyakorlata ebben a dologban, meghúzta a ruhájukat és a fülükbe súgta:

- Nehogy vegyetek belőle! Csak el akarják hitetni velünk, hogy magyar. Ismerem jól, ez velencei csipke!

Hét óra is elmúlt már, réges-régen besötétedett egészen s a négy leány még mindig ide-oda futkosott az utcákon, boltból ki, boltba be.

Végre kifáradva, kimerülve, bosszusan mentek ki-ki haza. Csipkét nem találtak sehol.

- Tudjátok mi a magyar ipar? - dörögte Mariska haragosan.

- Mi, mi? - kérdezték a lányok.

- Az, amit sehol se lehet kapni! - felelte Mariska, s magában már el is határozta, hogy ő bizony, hazafiság ide-oda, irlandi csipkét fog venni a ruhájára.

Titokban ugyanezt gondolta magában Etelka is, csak hogy ő a velencei csipke mellett foglalt állást, míg Ilonka búsan mondott le mindenféle csipkéről s már előre is sírni szeretett volna, hogy milyen csunya lesz a ruha, mindenféle dísz nélkül.

Csak Emma nem csüggedt. Biztatta a lányokat, hogy majd megkérdezi ő az édesapját, honnan tudnának szert tenni valódi magyar csipkére?

Hát bizony a válasz nem volt valami biztató.

- A csipke-ipar, - mondta Máray úr, - még a kezdetét éli Magyarországon. Olyan könnyen hozzájutni, mint a külföldi áruhoz, amellyel elárasztják az országot, nem lehet. De azért mindjárt zúgolódni és leszidni az egész magyar ipart nem szabad. Ez épen olyan volna, mintha türelmetlenül, haragosan kifakadnának egy kis gyermek ellen, aki még csak most tanul járni, hogy miért nem tud versenyt futni a felnőttekkel? Ugy-e, hogy a kis gyermeket is türelmesen, szeliden, szeretettel gyámolítani, segíteni kell, hogy előbb tanuljon meg járni, erősödjék, izmosodjék meg, majd fog aztán ő is versenyezni a többiekkel, ha megért rá, ha eljött az ideje. Természetellenes fejlődést semmivel sem lehet siettetni. A csipke-ipart még csak most kezdi nálunk meghonosítani néhány lelkes magyar hölgy és magyar férfi. Azt követelni tehát, hogy minden boltban végszámba lehessen már kapni, mint a külföldi portékát, bizony még nem lehet. Oda kell mennünk a forráshoz és ott beszerezni. Ha pedig ez nincsen módunkban, - úgy vagy nem veszünk egyáltalában semmiféle csipkét és inkább lemondunk róla, sem hogy külföldiért adjunk pénzt, vagy pedig - készítünk magunk. Még pedig nem bécsi divatlapok után majmolt mintákat, hanem keresünk, kutatunk eredeti, régi magyar mintákat és azokat horgoljuk, varrjuk vagy hímezzük, úgy miként szükségünk van rá. És ha így tennének a magyar leányok nemcsak a csipkével, hanem minden egyéb holmival is, ha minden ház előtt sorompót állítanának a külföldi áru elé - tíz esztendőn belül úgy felvirágozna, megerősödne a magyar ipar, hogy bátran versenyre kelhetne a külföldivel.

Emma nagyon komolyan hallgatta édesapja lelkes szavait. Aztán besietett szobájába és még nagyobb buzgalommal látott hozzá a csipkekészítéshez, mint eddig.

- Igaz, hogy ez csak egy porszem, - gondolta magában, - amit én ahhoz a nagy épülethez hordhatok. De ha minden magyar leány csak egyetlen kis porszemmél járul hozzá az építéshez, akkor is hamarabb fog haladni...

*

És így történt, hogy a húshagyó-keddi magyar bálon a négy leány »honi szöttes« ruhája mégse volt egészen egyforma, mint tervezték.

Mariska és Etelka finom külföldi csipkével díszítették föl, amely messziről lerítt, lekivánczolt a magyar gyártmányú kelméről. Az Ilonkái minden dísz nélkül nagyon is sötét, nagyon is egyszerű volt, míg az Emma ruháját a gyönyörű, sajátkezűleg készített csetneki csipke díszítette.

Mindenki megbámulta és mindenki megdicsérte s a leányok előtt mindjobban kezdett derengeni, hogy a magyar ipar megteremtéséhez valamennyien hozzájárulhatnak, ha többel nem tudnak, hát egy-egy porszemmel legalább!

(1900.)

A LÁTHATATLAN KERESZT

- Oh, Ágnes néni, én olyan boldogtalan vagyok! - zokogott Ilonka, odaborulva Ágnes néni ölébe, aki nagy karosszékében ült az ablak mellett s elgondolkozva tekintett ki az ablakon, kezében egy összehajtott papírlapot tartva.

- Miért? - kérdezte Ágnes néni csöndesen, megsimogatva Ilonka barna haját.

- Elrontotta, egészen elrontotta a varrónő a rózsaszín blúzomat! És holnap, Szilveszter estéjén nem vehetem föl!... Pedig ő is itt lesz, Ágnes néni... Ó!...

Ágnes néni nem felelt. Újra kinézett az ablakon, a papír megzörrent a kezében.

Ilonka egy darabig még sírdogált, szidta a varrónőt, aztán, hogy senki sem felelt neki, senki nem vigasztalta, fölemelte a fejét s neheztelve nézett Ágnes néniére.

- Mi bajod van, Ágnes néni? - kérdezte egyszerre. - Olyan sápadt vagy!

- Én is nagyon szomorú vagyok, - szólt halkan Ágnes néni. - Nem a blúzomat rontotta el ugyan a varrónő, hanem egy kedves ismerősöm halt meg, akinek a leánya - veled egykorú fiatal leány - most teljesen egyedül maradt. Pedig ő is nagyon beteg s aligha éri meg a tavaszt.

Ilonka egyszerre olyan különösen érezte magát. Megborzongott, mintha valahonnan messziről hirtelen megcsapta volna egy zord széláramlat, a könnyörtelen, kegyetlen élet hideg lehellelte... Egyszerre oly kicsinyesnek tűnt fel az ő előbbi nagy bánata s nagyon, nagyon elszégyelte magát...

- Ki az, Ágnes néni? - kérdezte nagyon halkan.

- Nem ismered őket, - felelte Ágnes néni, kibontva a kezében tartott papírlapot, mely egy gyászjelentés volt s újra végigolvasta. - Én is csak tavaly ismerkedtem meg velök, de rövid ismeretségünk alatt is nagyon megszerettem és végtelenül sajnáltam őket... Sajnáltam az életnek ezt a két szegény vándorát, akik nem vétettek semmit és mégis annyit szenvedtek.

- Beszélj róluk, - kérte Ilonka.

És Ágnes néni beszélt.

*

Azt tudod, hogy tavaly egy kis erdélyi fürdőben voltam, ahol a vendégek közt nagyon feltűnt egy szép, szőke fiatal leány, aki mindig az anyjával sétált. Magas, karcsú termetű volt, s haja aranyszínű, az arca fehér, szinte átlátszó, de két piros rózsa égett rajta s a szeme valami csodás, lázas fényben ragyogott. Mindig fehér ruhában járt.

Az anyjával úgy hasonlítottak egymáshoz, mintha testvérek lettek volna, csak hogy az anyja valamivel magasabb volt, a haja hófehér s az arcán nagyon, nagyon sok szenvedés nyoma.

Fürdőhelyen még sokkal kíváncsibbak az emberek, mint rendesen s mindenki szerette volna tudni: ki az az előkelő úriasszony, aki mindig feketében jár s ki az a leány vele, aki mindig fehér ruhát visel? Nem ismerkednek senkivel, nem vesznek részt semmiféle mulatságban, csak mintha egymásnak élnének.

A vendégkönyv csak annyit árult el, hogy: özv. Battay Miklósné és leánya, Budapestről. Ennyiből bizony nem lett senki okosabb. Találgatták, rebesgették ezt-azt egy darabig, aztán jöttek új, feltűnőbb vendégek s a magányos két nővel nem törődött senki.

Én véletlenül ismerkedtem meg velök.

Az erdőben sétáltak s odaültek arra a padra, amelyen én ültem. Közben hirtelen beborult és esni kezdett az eső. Menekültünk. Nálam nem volt esernyő, náluk volt kettő s a leányka udvariasan felajánlotta az övét.

Szivesen fogadtam el s amint sebesen mentünk egymás mellett, hallottam a leányka szaggatott, rövid lélegzését. Szomorúan néztem reá. Most megértettem a piros tűzrózsákat is az arcán. Szegény leány! Csak féltüdővel lélekzett!

- Anyuska, - kiáltott a lányka aggódalmasan az anyjára, aki pár lépéssel előre sietett, - ne szaladj olyan nagyon. Tudod, hogy az árt neked!

Az asszony megállott és mosolyogva nézett vissza. Az ő arcán is ott égett ugyanaz a két piros tűzrózsa, mint a leányáén...

Gyakran sétáltunk ezután együtt Battaynéval és a leányával, Magdával. Nagyon megszerettem őket. Volt valami csendes, bús, szelid komolyság bennök, ami úgy vonzott hozzájuk. Olyan hangulatot ébresztettek bennem mindig, mint a magányos, csendes, őszi alkonyat, mikor a nap utolsó sugarai aranyszínre festik a hulló leveleket.

Láttam, hogy ők is vonzódnak hozzám, s több bizalommal vannak, mint a futólagos fürdői ismeretségeknél szokás.

Egy délután ismét az ebédlőben üldögéltünk. Magda mellett a padon egy könyv feküdt.

- Mit olvas? - kérdeztem s szinte önkénytelenül a könyv után nyulva, fölnyitottam.

Magda ijedten kapott utána. Már késő volt. Éppen egy arcképre nyitottam rá, egy fiatal ember arcképére, mely a könyv lapjai közé volt rejtve.

Magda elpirult és zavartan nevetett.

- Oh, bocsánat, - kiállottam én is nevetve, - nem láttam semmit, igazán nem láttam semmit!

- Hiszen csak az unokatestvérem, - mondta Magda, még mindig olyan pirosan, mint a rózsa.

- Édes kis lányom, - szólott az anyja, megsimogatva szőke haját, - megmondhatod, nincs benne semmi, amit titkolni kellene. Most még csak az unokatestvéred, de egy év múlva, ha Isten segít, több is lesz! Bizony, csak siess és erősödj meg teljesen, mert én is táncolni akarok a lakodalmadon, egy év múlva!

- Egy év múlva! - ismételte Magda. Az arca mosolygott, de a szeme mintha tele lett volna könnyel. - Oh Anyuskám, még hamarabb is, csak te légy előbb egészen egészséges! Hiszen nekem nincs is semmi bajom!...

Hirtelen fölkelt és elment virágot szedni.

Anyja hosszasan nézett utána.

- Lássá, - fordult aztán hozzám, - az az egy szerencse, hogy a szegény gyermek nem tudja, milyen beteg? Mindig azt hiszi, hogy én vagyok beteg, pedig én ezzel a kis köhögéssel élélhetek száz esztendeig is. De az ő korában nagyon veszedelmes.

- Oh dehogy, - igyekeztem vigasztalni, - hiszen éppen azért, mert fiatal és erős, könnyen kiheverheti.

- Ugye? - kapott rajta a szegény asszony s egészen kiderült az arca. - Ugye, ön is azt hiszi? Hiszen ezer és ezer példa van reá. Igen, igen, meg kell, hogy gyógyuljon. Lássá kérem, olyan fiatal még és mégis annyit szenvedett már. Lehetetlen, hogy ne legyen ezután boldog. Még nem volt tizenhétéves, mikor a vőlegénye, az esküvő előtt alig pár héttel, főbelötte magát. Sohase tudtuk meg, miért. Szegény leánykám, majd meghalt bánatában. Évekig úgy járt-kelt az emberek között, mint az élő halott. És közben meghalt még két testvére is; én is bete-

geskedni kezdtem. Bizony, az Isten igen sokat mért reá... Most alig egy-két éve, hogy gyógyulni kezdett kissé a lelke... Az unokatestvére, egy derék, jó ember beleszeretett és megkérte. Magda is megszerette. - És ime, most, mikor a boldogság előtt állana, egyszer csak meghült és beteg lett... A tüdője... Oh Istenem, azt hittem, a szívem meghasad... Aztán jobban lett, de az orvos azt mondta: egy évig várni kell. Oh, ha ezt a gyermekemet is el kellene veszítenem, az egyetlent, az utolsót... tudom beleőrülnék! Nem élném tul...

- De asszonyom, - csendesítettem le, - hiszen Magda éppen nincs oly színben, mint a halálos beteg. Ez csak muló baj, amelynek semmi komolyabb következménye nem lesz!

A szegény asszony, zsebkendőjét szája elé tartva, igyekezett visszafojtani köhögését. De a maga bajával nem is törődve, úgy integetett felém:

- Ugy-e, ugy-e, hogy jobban lesz?

Magda meghallotta anyja köhögését és sietve jött oda.

- Megint nagyon sokat beszéltél, anyuskám, - korholta szelid gyöngédséggel. - Most köhögsz, ugy-e? Hozzak egy pohár vizet? Oh, hogy kell ügyelnem erre az én kis anyuskámra! Menjünk haza, cseppeket adok be neked.

A jó asszony mosolyogva állt föl s felém fordulva, intett nekem.

- No lássa, milyen jó, hogy ő azt hiszi: én vagyok beteg.

Egy félóra múlva Magda ismét kijött, egyedül.

- Lefektettem édesanyát, - mondta, - egy kis láza van megint.

Megfogtam a kezét. Forró volt.

- Hát maga, édes Magda? Talán jobb volna, ha szintén bemenne a szobába. Kissé hűvös van.

- Oh, nekem nem árt, - felelt. - Édesanyám azt hiszi, hogy beteg vagyok, de én érzem, nincs semmi bajom. Egy kis köhögés, meg egy kis gyöngeség, az nem tesz semmit. De az anyámat féltém. Még egészen fiatal asszony volt, mikor édesapám meghalt. Tüdővészben halt meg. Hárman maradtunk gyermekek. Én voltam a legkisebb. Anyánk nevelt minket sok bajjal, gonddal. És két idősebb testvérem, mikor husz-huszonkét éves lett, mind a kettő meghalt. Szintén tüdővészben. Anyám is beteg... Lehet, hogy én is az vagyok. Akkor halálra vagyunk ítélve mi is, mind a ketten...

Közbe akartam szólni, vigasztalni, reménységet önteni a szegény leánykába, de gyorsan folytatta:

- Csak egyet nem szeretnék: hamarabb meghalni, mint az édesanyám... Mit csinálna szegény, egyes-egyedül a világon? Ki ápolná, ki gondozná? Különben lehet, hogy csak képzelődöm: s mi tulajdonképpen nem is vagyunk betegek... Oh, hiszen úgy szeretnék élni és boldog lenni! Úgy szeretnék férjhez menni ahhoz, akit szeretek!... Oh, úgy képzelem néha, hogy soha, soha sem fog eltelni már ez az esztendő!...

Önkénytelenül is végigsimítottam aranyfényű haját, úgy, ahogy az édesanyja szokta.

- El fog telni, Magda, meglátja, milyen hamar eltelik.

Magda fölemelte a fejét.

- El fog telni, tudom. De azt hiszem, mi ketten, édesanyámmal nem érjük meg a végét. Azt hiszem, mi csak ámítjuk magunkat és egymást, - az egymás iránt való szeretetből...

*

Mikor elutaztam, vidám arcot mutatva vettem tőlük búcsút. Úgy búcsúztam tőlük: a viszontlátásig! De éreztem, tudtam, hogy nem fogom szegényeket látni többé ebben az életben soha.

Elkisértek egy jó darabig az út mentén. Aztán én kocsira ültem s ők visszamentek. Sokáig néztem utánuk a kocsiból.

Egymás kezét fogva haladtak a sötétülő úton, az alkonyuló nappal szembe. Az egyiknek hófehér, a másiknak aranyfényű haja csillogott a napfényben. Távol a fekete fenyőerdő mint ismeretlen sötétség árnya borongott. Az ég széle vörös volt; előttem, a megnyíló völgyben a nap még fénylett az országuton. És ők, egymás kezét fogva, vállukon a láthatatlan kereszttel, némán, csöndesen haladtak az ismeretlen sötétség birodalma felé...

*

Ágnes néni már rég elhallgatott, de Ilonkának úgy tetszett, mintha még mindig hallaná a hangját. Nem hallatszott ebben a hangban semmi szemrehányás s ő mégis úgy érezte, mintha valamit vétett volna, mintha nagyon hálátlan lett volna a jó Isten iránt, aki még eddig nem tette vállára a láthatatlan keresztet...

Halkan, mélyen felsóhajtott s a szemében egy könnycsepp csillant meg. De ez a könnycsepp nem az ő önző, kicsinyes hiúságának szólt, hanem annak az ismeretlen, távoli leánytestvérnek, aki egyedül, gyötrelmes szenvedések között, vállán a láthatatlan kereszttel, vándorol korai sirja felé.

(1901.)

KESERÜ LECKE

- Etelka, kelj föl!

- Már kelek, édesanyám, - felelt Etelka, felült ágyában, aztán megfordult és tovább aludt.

Egy óra múlva, mikor anyja a konyhából bejött és még mindig nem látta Etelkát sehol, ismét benyitott a hálószobába.

Etelka még javában aludt.

- De Etelka! - kiáltott anyja feddőleg s megrázta a leányka vállát. - Mi dolog ez megint? Hát sohase fogsz már leszokni a lustálkodásról?

Etelka felült és álmosan dörzsölte a szemét.

- Mindjárt felkelek, anyuskám, - dűnnyögte s nagyot ásított.

Anyja sóhajtva nézte.

- Mi lesz belőled, Etelka, - szólt szomorúan. - Ez a későn fölkelés megrontja majd az egész életedet! Mindennel elkéssel, minden dologoddal elmaradsz. Más már kifáradt a napi munkában, mikor te még ásitozva heverészel az ágyban.

- De hiszen most szünidő van, anyuskám, - duzzogott Etelka.

- Csakhogy te alszol akkor is, mikor iskolába kell menni, - szólt anyja. - Alig tudlak fölkelteni, holott tudod, hogy kötelességed hív; az utolsó percben ugrasz ki az ágyból s kapkodsz jobbra-balra s rendesen elkéssel az iskolából!

Etelka szégyenkezve sötötte le a szemét.

Most, mikor már künn volt az ágyból, s frissen megmosakodott, maga is restelte, hogy olyan későn kelt föl.

- De mikor olyan jól esik aludni, - sóhajtotta mintegy mentségül.

Este kilenctől reggel hétig éppen elég egy akkora leánynak, mint te vagy, - felelt anyja. - Hála Istennek, teljesen egészséges vagy, nincs semmi bajod, tehát az egészséged nem kívánja meg, hogy annál többet aludj. Szégyeld magad, hogy olyan lusta vagy.

Haragosan ment ki a szobából, Etelka meg kedvetlenül, unottan öltözködött fel s kiment az ebédlőbe.

Már mindenki megreggelizett, az asztal le volt szedve, csak az ő kávéja volt még ott, de egészen kihült, kifli sem volt mellette. Azt bizony a kis Micike elcsente és megette.

- Kérek egy kiflit, - szólt kimenve anyja után a konyhába.

- Sajnálom, nincs több, - felelte anyja.

- De Micike megette az enyémet, s nekem most nincs a kávé mellé semmi.

- Sajnálom, édes lányom. Én most már az ebédet készítem, s nincs rá időm, hogy a te reggelidről gondoskodjam. Miért nem reggeliztél te is akkor, mikor a többiek?

Etelka szinte sírva ment vissza az ebédlőbe. Mérges is volt, de éhes is, hát csak megitta a kávéját üresen.

Aztán kiment a kertbe, hogy megkeresse testvéreit.

Befutotta az egész kertet, de sehol senkit nem talált.

- Erzsike, Jankó, Micike, - kiáltotta, de nem felelt senki.

- Bizonyosan megint kimentek az erdőbe! - gondolta magában bosszúsan. - A haszontalanok, engem nem is hívtak! Most mit csinálok egész délelőtt?

Duzzogva ült le egy padra és nagyon haragudott testvéreire. Az nem jutott eszébe, hogy Erzsike kétszer is járt benn és költögette, de neki nem akarózott fölkelni.

- Csak tudnám, merre mentek? - töprenkedett magában, s aztán elindult, hogy megkeresse őket.

De a poros országúton oly meleg volt, már délfelé járt az idő s oly hévvel tűzött alá a nap, hogy Etelkának majdnem megfájult a feje. Persze a többiek korán reggel mentek el, mikor még nem volt olyan meleg, s most a jó hűvös, árnyas erdőben hűsöltek.

Etelka olyan piros volt, mint a főtt rák, meg éhes, is, mint egy farkas, mikor fele útját megtette. Akkor jött szembe véle az egész kis csapat, vigan dalolva, vadvirággal, zöld lombfüzérrel tele aggatva, az üres elemózsiás kosarakat lóbálva kezökben.

- Nini, a hét alvó! Jó reggelt, Mátyás király restje! - kiáltották már messziről eléje s ki nem fogytak a nevetésből, csipkedésből.

Etelka duzzogva, bosszúsan fordult vissza velök.

El volt rontva az egész délelőttje, el az egész napja.

És ez így ment nap-nap után. Alig volt egy vidám napja az egész szünidő alatt. Mikor pedig iskola ideje volt, mindegyre megdorgálták, mert rendesen elkésett az első óráról.

Még sem tudott leszokni a későn fölkeléstől.

Csak duzzogott mindig és sírt, ha megrovásban részesítették, de az egyszer sem jutott eszébe, hogy csak komolyan akarnia kellene és elhagyhatná rossz szokását.

*

Tizenhatéves lett Etelka. Már nem járt többet iskolába. Ő volt a legidősebb s anyjának segített a háztartásban. Azaz csak kellett volna segítenie, mert reggelenként, mikor a legtöbb dolog van minden háznál, Etelka most is édesdeden aludt. Igaz, hogy délfelé aztán kettőzött szorgalommal igyekezett volna helyreépítozni mulasztását, de bizony az nem igen sikerült.

Egy este szomorú sürgöny érkezett Etelkáékhoz. Haldoklik a nagyapa, aki annyira szerette őket. Látni kívánja még egyszer unokáit, jöjjenek azonnal.

Etelka magánkívül volt bánatában.

Ő volt a nagyapa kedvence és ő is nagyon szerette az édes, jó nagyapát. Azonnal utra készültek valamennyien, édesanya és apa is és csak azon imádkoztak, hogy még életben találhassák.

A vonat reggel öt órakor indult.

- Etelka, aztán kelj föl idejében, - intette anyja a lefekvéskor. - A vonat nem vár s aki nincs kész kellő időre, azt itthon kell hagynunk.

- De édesanyám, - méltatlankodott Etelka, - csak nem teszed föl rólam, hogy elalszom ilyenkor az időt!

Másnap hajnalban azonban, mikor költögették Etelkát, álmosan nyitotta ki a szemét.

- Hány óra? - kérdezte felülve ágyában.

- Négy óra, - felelt Erzsike, ki már teljesen készen van.

- Akkor még egy negyedórát alhatom, - szólt Etelka, - egész éjjel nem hunytam be a szemem, s most annyira fáj a fejem...

- Elkésél, Etelka! - sürgette Erzsike, de akkor már Etelka mélyen aludt.

Tíz perc múlva Erzsike megint felköltötte Etelkát.

Etelka föl is kelt, de a cipőjét a kezében tartva, megint elaludt. Mindenkinek dolga volt, nem értek rá többet Etelkával törődni s a kocsi már előállott, mely a vasúthoz vitte őket, mikor Etelka lázasan magára kapkodta ruháit.

- Már késő, - kiáltott rá apja, - ha még egyetlenegy percet is várunk rád, lekésünk a vonatról. Holnap reggel utánunk jöhetsz egyedül. Ma nem indul több vonat.

Etelka kétségbeesve nézte, mint szállnak föl mind a kocsira. Ő egy szoknyában és fél cipővel a lábán állott a szoba közepén; a másik cipőjét a rettenetes sietségben nem találta sehol.

És elutaztak nála nélkül...

Etelka levetette magát a földre és úgy sírt kétségbeesve, szívszaggatóan... és azt hitte, nem mulik el soha ez a rettenetes nap, ez az éjszaka, amelyet sírva, kezét tördelve virrasztott át.

De a lecke még nem volt teljes, még ennél rettenetesebb is következett.

Másnap délben, mikor megérkezett, már nem találta életben a nagyapát. A többiek mind elbúcsúztak tőle, mindegyiket megcsókolta és megáldotta, csak Etelka nem volt sehol.

- Hol van Etelka? - kérdezte többször is nyugtalanul, elhaló hangon a szegény öreg, s mindig egyre az ajtó felé nézett.

De Etelka nem jött, csak másnap délben érkezett meg, mikor nagyapát már ott találta hidegen, némán, a ravatalon...

Ezt a szörnyű időt nem felejtette el Etelka soha többé.

Alaposan kigyógyult lustaságából és megtanult akarni.

Édesanyjának ott kellett maradnia néhány hétig még a testben, lélekben összetört nagymamánál, s ez idő alatt Etelka egyedül vezette otthon a háztartást.

Megtanult korán fölkelni és soha, egyetlenegyszer sem mondta többet, mikor reggel fölkeltek:

- Csak még egy negyedórát alszom!

(1901.)

KIADÓ SZOBA

Ebéd után Ida elindult lakást keresni.

Óh, mennyire unta! Tulajdonképpen túlzás volt azt állítani, hogy lakásra van szüksége. Csak kiadó szobát keresett. Kiadó szobát; a magányos emberek válogatott kellemetlenségekkel fűszerezett rideg lakását.

Ez az egy szabad délutánja volt egész héten. Kelletlenül, kedvetlenül indult hát útnak s elhatározta, hogy dehogy fog sokat válogatni. Csak az utca legyen csendes és a ház s a szoba tiszta, egyebet nem kíván.

De mintha a véletlen ellene esküdött volna; egész délután szaladgált, mászkált lépcsőn föl, lépcsőn le, olvasott kapukon libegő kétes ortográfiájú hirdetéseket, értekezett goromba házmesterekkel és nyájasan mosolygó szobaasszonyokkal és mindannyiszor megriadva távozott.

Már kezdett alkonyodni és még nem volt lakása. Pedig estére szeretett volna be is költözni, mert egész héten nem lesz aztán ideje a költözésre.

Az ilyen óraadó szegény fehér rabszolgának úgy kell beosztani az életét, ahogy lehet.

Elcsigázva, kifáradva tért be a Sándor-térről csak úgy találomra egy kis utcába, maga sem tudta hova.

Az utca tulsó felén egy csinos, egyemeletes, sárgára meszelt házat látott, az megtetszett neki. Átment. Ott is libegett a kapun a lakáshirdető cédula.

Bement az udvarra s egyszerre valami olyan jóleső érzéssel lélegzett föl.

Szép, tiszta, nagy udvar volt, olyan külvárosi udvar, kiporondozva, kisöpörve és óh Istenem, két akácfa az udvaron!... Szép, sugár, lombos, fiatal akácfa, telestele fehér fürtös, nyíló, illatozó virággal. Olyan volt mindegyik, mint egy-egy virágkosár és aki ott állott alatta, arra ráhullatta virágait és az szabadon szívhatta be édes, friss, mámorító illatát.

Öt perc múlva Ida már az egyik kiadó szoba tulajdonosa volt, amelynek ablakai odanyíltak éppen az akácillatos udvarra.

A háziasszony ugyan eleinte himezett-hámozott, hogy ő csak fiatalembereknek, tanulóknak, egyetemi hallgatóknak szokta kiadni a szobát, mert hölgyek így, meg úgy, sok igényük van, követelők. De Ida csakhamar megnyugtatta azzal, hogy ő tanítónő, keveset van itthon, igényei egyáltalán nincsenek s nem kíván egyebet, minthogy a gyermekek ne doboljanak és trombitáljanak éppen az ajtaja előtt s reggel a cipője és ruhája legyen kitisztítva, mire fölkel.

Aztán elsietett, hogy már előre becsomagolt kis poggyászát elszállíthassa új lakására.

Az udvaron végigmenve, fölmosolygott az akácfára.

De jó is lesz, mindennap látni egy kis zöld lombot és beszívni azt az ismert édes illatot, amely itt is éppen oly bőségesen árad ki azokból a fürtös fehér virágokból, mint hajdanában otthon, a kis kertben, a vadszöllővel befuttatott ház előtt.

A kapuban megállt, hogy megnézze a házszámot.

Megnézte s aztán megdörzsölte a szemét. Másodszor is megnézte. Pedig fölösleges volt. Egészen jól látta először is. Faragó-u. 8.

Valami különös érzés futott végig rajta.

- Hátha tévedek, - gondolta aztán magában. - Talán nem emlékszem már jól reá. Hiszen elég régen volt... Mindenesetre meg fogom nézni még ma este. Bizonyos, hogy nagyon különös véletlen volna...

Pedig úgy volt...

Elrendezgetett mindent a kis szobában, mely lámpavilágnál elég barátságos volt; fölaggatta a képeket a falra, elhelyezte könyveit a könyvespolcra, ruháit a szekrénybe, aztán leült az asztal mellé, fölnyitott egy kis cseresznyefadobozt és egy kék szalaggal összekötött levélcsomagot vett ki belőle.

Kioldotta a szalagot és megnézte a legelső borítékot.

- Balog Kálmán dr. ügyvédjelölt úrnak, Budapesten, Faragó-u. 8., I. emelet, 18. ajtó.

Vette a gyertyát és megnézte az ajtónak számát: 18. szám volt.

- De különös véletlen! - mormogta magában fanyar mosollyal s körülnézett a szobában, amely bizonyára nem változott semmit, éppen semmit, évek óta, csak megkopott egy kissé, a bútorok megfakultak, rozszantabbak lettek, de valószínűleg úgy áll minden azon a helyen, ahogyan legelőször berendezte a háziasszony kiadó szobának, fiatalemberek, magános nők, diákleányok részére...

Bizonyára éppen ennél az asztalnál ült Balog Kálmán dr. ügyvédjelölt úr és írta a szerelmes leveleket egy kislánynak, aki ott messze, lent a hegyek között szívszorongva leste, várta a levélhordót, amint végigjött a hosszú udvaron, kezében a rózsaszínű levéllel...

És itt álltak a könyvei a polcon, a ruhái a szekrényben, itt nézett ki az ablakon ugyanerre a két virágzó akácfára az udvaron és ott a fal mellett a keskeny faágy, amelyben egykor - hite szerint - ő róla álmodozott...

Egyszerre benépesedett a kis szoba.

Föltámadtak a régi emlékek, amelyeket Ida olyan mélyre elásott már, előjöttek az asztalból, az ágyból, a padlóból, kibujtak a cseresznyefadobozból a levelek közül és ott keringtek, kavargtak körülötte, hogy majdnem beleszédült.

Ime itt van Balog Kálmán dr. úr, aki most már tekintélyes, előkelő fővárosi ügyvéd, háztulajdonos, feleséges ember, - de most ime csak a szegény küzdő ügyvédjelölt, aki irogatja a szerelmes leveleket annak a vidéki kisleánynak.

- Ida, édes kis Iduskám, te vagy az én boldogságom, te vagy az én üdvösségem! Küzdök érted, dolgozom érted, kivívlak magamnak az élettől, a sorstól és eljövök utánad büszkén, boldogan, szerelmesen! Vársz-e reám?

- Várok reád, Kálmán, ha kell tíz évig is. Várok türelmesen, hűséggel, szerelemmel...

És várt.

És közben írta a leveleket neki, a vigasztaló, bátorító, édes leveleket, amelyeknek minden sora a szerető leánylélek megnyilatkozása volt és amint címezte a borítékot: - Balog Kálmán úrnak Budapest, Faragó-u. 8. sz., I. em. 18. ajtó - mindig maga előtt látta azt a házat, amelyben Kálmán lakik és megcsókolván a levelet, mielőtt útnak indította, köszöntötte a két akácfát, amely benéz az ő ablakán.

Aztán az idő telt s Kálmán levelei kimaradtak.

Nem történt semmi különös, semmi új dolog, sőt nagyon is sablonos, mindennapi volt az egész. A principális úr leánya nem volt sem fiatal, sem szép, de az iroda nagyon jól jövedelmezett s midőn az apósa meghalt, Kálmánra hagyta az egészet, sőt azonkívül még egy háromemeletes házat is.

Ennyiért bizony megbocsájthatja az ember a feleségének, ha csúnya is, meg vén is, és házsártos is.

Az esküvője előtt Kálmán, mint gavallér ember, visszaküldte az Ida leveleit s megnyugtatta magát, hogy majd csak megvigasztalódik Ida. Ilyen kis csalódásokba nem igen szoktak belehalni a leányok.

Ida nem is halt bele, csak éppen hogy tönkre ment az élete.

A szívét bezárta a levelekkel együtt, amelyeket nem tudott elégetni s évek múlva, mikor teljesen egyedül maradt, valahogy fölkerült a fővárosba óraadó fehér rabszolgának, aki jár házról-házra, buksi gyerekek fejébe csöpögtetni a tudományt, mert hiszen élni csak kell, ha az ember nem akar éhen meghalni.

Kálmánnal nem találkozott soha többé. Budapest elég nagy város ahhoz.

És nem találkozott az emlékeivel sem. Elásta őket jó mélyen s behintette őket a mindennapi élet hamujával.

És ime most, amint előrajzottak ismét és körülvették, valami különös érzés fogta el a lelkét.

Már nem fájt többé az, ami egykor oly gyötrelmet okozott s a leveleket olvasgatva csak az jutott eszébe, ami szép és jó volt.

A nyitott ablakon át beáradt az akác édes, szelid illata és ő behunyt szemmel, összekulcsolt kézzel álmodta vissza fiatalságának tiszta, igaz, mélységes szerelmét. Érezte, tudta, hogy Kálmán is szerette őt egykor, fiatalságának tiszta, romlatlan érzésével s hogy itt, ebben a szobában az övé volt egész szívvel, lélekkel, gondolattal, érzéssel.

És csöndesen, nyugodtan feküdt le ugyanabba az ágyba, ahol egykor Kálmán ő róla álmodott.

*

Odalent az utcán egy mogorva, kedvetlen pár halad. A színházból mennek haza.

- Igazán nem értelek, - zsémbel az asszony, - minek teszed te minden alkalommal ezt a nagy kerülőt! A körúton sokkal hamarabb jutunk haza.

- Szeretek errefelé járni, - felel a férfi. - Megszoktam, mert erre laktam legénykoromban. Abban a házban, ni - egy sárgára festett egyemeletes házra mutatva. - Két akácfa van az udvaron. Ott nagyon boldog és elégedett voltam.

- Ostobaság! - dünnyög az asszony és tovább ballagnak mogorván, kedvetlenül.

(1902.)

A KIS DOKTOR

Bozontos szakállú öreg apó, fehér fejkötős öreg anyó ülnek együtt az ő kis szobájukban, őszi alkonyatkor, kandalló tüze mellett.

Duruzsolnak, tanakodnak, tünődnek, de Istenem, úgy tünődnek, töprenkednek, ahogy csak az öreg, öreg emberek tudnak.

Szól öreg anyó:

- Bizony, bizony...

Felel öreg apó:

- Hm! Hm!

Aztán hallgatnak egy darabig.

Szól megint öreg anyó:

- Az almásrétesből sem evett délben. Pedig hogy szereti...

Felel öreg apó:

- Beteg... beteg... Látnivaló, hogy beteg...

- Pedig tagadja. Az arca halvány.

- És milyen karikás a szeme!

- Nem is nevet úgy, mint azelőtt...

- Nem is dalol...

- Vajjon mi baja lehet? -

- Doktort kellene hivatni!

- Még halálát érjük!...

Megszólal valaki a szögletben:

- Öreg apó, öreg anyó, meggyógyítom én a Lizikét.

- Ne te ne, macska, hát te itt vagy? Hát aztán, hogy gyógyítod te meg a Lizikét?

- Bizzák csak rám, nagyapó! Tudom én, mi a baja. Meg aztán tudom az orvosságot is! Jó doktor vagyok én!

- No, nézzétek csak a kis macskát! Még hogy ő doktor! Oh te Jucika, te!

Jucika azonban nem nevet, csak ravaszul hunyorgat a szemével. Neki ugyan nincs doktori diplomája, de a helyes kislány eszével régen kitalálta, mi a Lizi nénikéjének a baja? Sokszor mérgesen toppantott is a lábával. Hogy lehet az az Ödön olyan mafla. Úgy van, mafla. Csak jár, jár a házukhoz ide s tova mindjárt három hónapja, pontosan beállit minden második nap, mint a másodnapos hideglelés, aztán csak meresztgeti a szemét Lizikére és nincsen annyi bátorsága, hogy kirukkoljon a mondókájával.

Persze Jucika szinte hallja, amint Ödön magában morfondiroz:

- Én szegény fiú vagyok, Lizike meg gazdag leány. Hogyan merhetném én... Hiszen még ránézni is alig merek!

De azért ugyancsak néz reá, Lizike pedig napról-napra türelmetlenebb, idegesebb és halványabb lesz.

- Na hát, ha Ödön is gyáva, Lizike is gyáva, majd fog ezen a dolgon segíteni ő, Jucika. Beáll majd doktornak!

Estefelé, mint minden második nap, pontosan megjelenik Ödön. Uzsonnánál ülnek éppen; ott van Terka néni is, akitől Ödön ha lehet, még jobban fél, mint nagyapóéktól. Mert Terka néni mindig azt hangoztatja:

- Lizihez legalább is egy gróf, vagy egy báró illene. Ilyen szép és gazdag, előkelő leány nem szabad, hogy alább adja!

S a szúrós szemével olyan kellemetlenül néz Ödönre, hogy a szegény fiú legjobban szeretne a föld alá süllyedni.

Nem is igen mer Terka néninek válaszolni senki. Csak Jucika szólal meg most az egyszer nagy hetykén:

- Mit, báró vagy gróf? Ahhoz majd én megyek! Lizike megelégszik Ödönnel is. Ugy-e, Lizike?

- De Jucika, micsoda nevetlenség ez! - szörnyülködik Terka néni; öreg apó meg krárog, öreg anyó is összecsapja a kezét ekkora nevetlenség hallatára.

Lizike azonban elpirul, olyan szép piros lesz, mint a bazsarózsa s a szeme szögletéből Ödönre pislant, de egy szóval sem mondja, hogy nem úgy van.

- Ezt a leányt nevelőintézetbe kell adni - jelenti ki Terka néni.

- Hogyis ne, - felel Jucika, - nem vagyok én gyermek. Én már tizenöt éves vagyok. Bizony ideje már, hogy Lizike férjhez menjen, hogy én legyek a nagy leány. Igazán nem is tudom, miért nem kéri meg Ödön, pedig egészen bizonyosan tudom, hogy Lizike szívesen hozzá-menne! Vagy talán csak az én beleegyezésemet várjátok, gyerekek? No, ha csak az kell, hát: áldásom reátok!

Szelesen felugrik, a hátuk mögé fut, s két kezét áldólag terjeszti ki az Ödön és a Lizike feje fölé.

Terka néni szörnyülködésében és megbotrántkozásában szólni sem tud, csak levegő után kapkod; öreg apó majd kiejti a pipát a szájából, úgy nevetetne ezen a bolondos kis fruskán. Csak öreg anyó, az ő nyugodt, okos szemével lát egyszerre át a szitán s biztatólag mosolyog Ödönre, aki szegény, zavarában alig tudja kinyögni, hogy hát igen, hogy a Jucika kisasszony csak tréfál, s belőle most bolondot akar üzni, de haj, ő a szíve vérét is odaadná, ha ez a tréfa valóra válhatna...

- Én is, - suttogja alig hallhatóan Lizike, s ha lehet, még pirosabb lesz az arca, mint azelőtt volt.

*

No, hát nem is halványodott egyhamar el. A kis doktor receptje csakugyan bevált. Lizike hamarosan meggyógyult teljesen, s úgy kivirult a boldogságtól, mint egy harmatos, üde rózsa.

- Nem vagyok én hiénaszívű nagyapó, - dörmög az öreg apó a Terka néni szemrehányásaira, hogy miért adja ilyen éhenkórász kis hivatalnokocskához az unokáját. - Ha szeretik egymást, miért ne legyenek boldogok egymással?

- Úgy van, - bólintgat öreg anyó is és gyöngéden néz öreg apó ráncos arcára. - Mi is szerettük egymást és boldogok voltunk...

- Úgy van, - kotyog közbe Jucika. - Én is ahhoz fogok férjhezmenni, akit szeretek!
- Hallgass, macska, - dörög öreg apó s egy barackot nyom a kisleány fejbúbjára.

(1902.)

VOLT EGYSZER...

Egészen olyan ez a történet, mint egy mese. Mese a szegény árva leányról és a királyfiról.

Egyszer volt...

Tehát figyeljetelek ide, mondom a mesét.

Volt egyszer, hol nem volt, nem az Óperenciás tengeren túl, hanem valahol közelebb, volt egy szegény ember. Annak volt egy leánya. Szép, szőkehajú, feketeszemű leány, szelíd és kedves, jó és szorgalmas. Irénnek hívták.

Egyszer hirtelen meghalt a szegény ember. Valami kishivatalnok volt a vármegyénél, bizony nem maradt semmi vagyon utána. Irén némi csekély kis összeget kapott kegyelemből, aztán fölötte a csillagos ég, az égből apja, anyja örökdő szeme és a jó Isten, a földön pedig senkije és semmije.

Valamihez kellett kezdenie, hogy megélhessen. Rokonai nem voltak; nem is fogadta volna el különben senkitől, hogy irgalomból eltartsa.

- Fiatalkor vagyok, erős és egészséges, - mondta magában, - dolgozni fogok!

Igen, de mit. Abban az időben még nem nevelték a leányokat önálló kereseti pályára, csak itt-ott tudtak elhelyezkedni, akik arra reászorultak, egy-egy családnál mint társalkodónő, anyahelyettes, háziasszony támasza, vagy nevelőnő, akinek diplomája volt.

Irénnek nem volt; arra pedig, hogy még ezután kezdjen tanulni, sem ideje, sem pénze nem volt.

Ekkor édesapja egy régi barátja megkérdezte: nincs-e kedve felolvasónőnek, társalkodónak, betegápolónak menni egy öreg, beteges úrnőhöz, aki egészen egyedül él falusi birtokán, s az év nagy részét fürdőn tölti.

Irén hálával és örömmel fogadta el az ajánlatot.

Igy került az öreg Nemesfalvy Boruth Lászlónéhoz, - és itt kezdődik az én mesém...

*

Abbáziában, - ami akkor még Magyarországhoz tartozott, - egyik elsőrendű szállónak a tengerre néző szobájában ültek együtt Irén és az öreg asszony.

Nagyon meleg volt. Egyetlen szellő sem mozdult a levegőben. A tenger, a kék Adria, simán és mozdulatlanul pihent, mint egy óriási tükör.

A szobában, bár minden függöny le volt eresztve, mégis szintén érezni lehetett a nyomasztó meleget.

Irén, Boruthné mellett ülve, hangosan olvasott fel, kellemes, csengő hangon, de kissé fáradtan.

Boruthné körülbelül hetven éves lehetett; hófehér hajjal, kissé halvány, szenvedő kinézésű, de jóságos arcával, igazán szép öregasszony volt. Különösen a szemében, fényes, tiszta szemében, tükröződött vissza egész lelke. Annyi jósággal, annyi szeretettel tudott nézni, ahogy csak azok tudnak nézni, akiknek nagyon jó szívük van és akik nagyon sokat szenvedtek.

Figyelemmel hallgatta Irént, de a meleg elbágyasztotta s akarata ellen is szeme mindegyre lecsukódott.

- Hagyja abba az olvasást, édes lányom, - mondta, - fáradt, ugy-e?

- Oh nem, nagyságos asszonyom, de untatom, ugy-e? Rosszul olvasok?

- Dehogy, dehogy. Csak ez a meleg nagyon elbágyaszt. De nem akarok aludni. A nappali alvás nem tesz jót nekem. Akkor éjjel nem tudok aludni. Inkább beszélgessünk. Mondja csak, mikor is kaptunk utoljára levelet Istvántól?

Irén szeme önkénytelenül is felragyogott.

- Május huszonnyolcadikán. Akkor azt írta, hogy körülbelül nyolc-tíz nap múlva jön. Annak holnap lesz éppen egy hete.

- Azóta bizony írhatott volna megint. Sőt már el is jöhetett volna. De hát persze, a hugom és az ura nem szívesen engedik el a fiukat. Ők se látták két hosszú évig! Csak három hónapja, hogy hazajött külföldről. Istenem, hogy megemberesedett az a gyerek!... Hozza csak ide fiam azt a képet!

Irén készséggel ugrott fel, s az íróasztalról egy bekeretezett fényképet vett fel és adott az öregasszony kezébe. Utolsó levelével együtt küldte ezt a képet István. Szép, férfias arc nézett a képről szembe, éppen olyan nyílt, jóságos tekintetű szemmel, mint a nagynénjéé.

Irén két év óta, amióta az öregasszony felolvasónője, társalkodónője, titkára, betegápolója, háztartásvezetője volt, nap-nap után hallotta emlegetni ezt a fiatalembert. Már úgy ismerte, mintha együtt nőtt volna fel vele. Boruthné nagyon szerette egyetlen unokaöccsét és élénk levelezésben is állott vele, illetőleg Irén írta a leveleket az öregasszony nevében.

Amióta a legujabb arcképe itt volt, együtt nézegették naponta néhányszor. Irén előtt mintha megelevenedett volna ez a derék, rokonszenves arcú fiatalember, akiről mindig csak szépet és jót hallott. Akinek már ismerte egész gyermekkorát, tudta, hogy milyen jó tanuló volt, s milyen gyöngéd, figyelmes és szeretetteljes szülőivel és nagynénjével szemben. És az öregasszony mostanában mintha szándékosan beszélt volna róla még többet Irénnek, akit úgy megszeretett, mint az édes leányát.

Kopogtattak az ajtón, s a sürgönykihordó lépett a szobába.

Egy kissé megijedtek, mint azok szoktak, akik ritkán kapnak sürgönyt, s Irén keze megremegett, amint felbontotta.

- Ma este érkezem Fiuméba, holnap reggel a legelső hajóval Abbáziában leszek. István.

*

És másnap megérkezett.

Az öregasszony és Irén lenn várták a mólón. Irén már messziről ráismert Istvánra, ki a hajó szélén állott, s amint megpillantotta őket, kalapját lengette az öregasszony felé.

De mikor kikötött a hajó és István kiszállott, Irén szerényen hátravonult, hogy ne zavarja őket.

A kis Visky Lottika, egy jó ismerősüknek leánykája, aki anyjától elszabadulva, egyenesen hozzáfutott, éppen jókor ért oda.

- Irén néni, Irén néni! - kiáltott a gyermek, Irén ruhájába kapaszkodva, - jöjjön, menjünk fürdeni!

Irén megfogta a gyermek kezét és visszavezette anyjához s pár percre ott maradt mellette. Láta, amint István karonfogta az öregasszonyt s szerető gyöngédséggel vezeti föl a parkba.

Aztán lassan elindult utánok ő is.

- Ki volt az a fiatal leány, kedves néném? - kérdezte István. - Mikor megérkeztem, ott állott melletted, aztán egyszerre eltűnt.

- Mindjárt meg fogsz vele ismerkedni, édes öcsém. Irén volt, Losonczi Irén, az én gondviselőm, kis őrangyalom. Két éve már hogy mellettem van, azóta testem-lelkem megnyugodott.

Hiszen tudod, mennyit szenvedtem a sok rossz társalkodónő, ápolónő és házvezetónő mellett, akik váltakozva gyötörtek, csaltak, visszaéltek gyöngeségemmel, bizalmammal! Irén olyan, mintha a leányom lenne, szerető, gyöngéd, jó szívű teremtes, amellelt szerény és szelid, türelmes és nagyon figyelmes. Sokszor azt gondolom magamban, hogy az Isten, aki oly korán magához vette egyetlen leányomat, őt küldte nekem kárpótlásul, hogy ne legyek egészen egyedül öreg napjaimra. Szegényke teljesen árva és vagyontalan. Légy jó hozzá, mert nagyon félénk és mégis nagyon sok büszkeség van benne s könnyen azt hiheti, hogy lenézed.

- Gondom lesz rá, hogy ezt ne higgye rólam, - felelt István mosolyogva. - Akit kedves néném úgy megbecsül s szereti, mint a leányát, az nekem testvérem.

És csakugyan, István attól a perctől kezdve, hogy nénje bemutatta őket egymásnak, oly figyelmes és udvarias volt hozzá és oly elfogulatlanul barátságos, mintha már régi jó ismerősök lettek volna.

Lassanként Irén félénksége is kezdett tűnedezni s István hamar fölfedezte, hogy nénje nem túlzott; Irén csakugyan olyan természetes, egyszerű, nyíltszívű teremtes volt, aki sohasem tudott tettetni, s Istvánra csodálatos megnyugtató hatással volt minden szavából megcsillanó jó szíve s az öregasszony iránt tanusított önfeláldozó gondossága.

Két napja volt már ott István, s Boruthné egyre csak attól tartott, hogy hamar meg fogja magát unni velők. Mert ők olyan visszavonultan éltek, senkivel sem érintkeztek, s Irénnek egyedüli szórakozása a fürdés volt.

De István csak nevetett, mikor nénje kérdezte tőle, hogy nem unja-e magát?

- Amíg én a tengert látom, kedves néném, addig nem tudom, hogy mi az unalom!

- Én is annyira szeretem a tengert, - szolt Irén, - le nem tudom írni, milyen hatást gyakorolt reám, mikor először megláttam. És azóta napról-napra mindig jobban szeretem. Órákig el tudnék gyönyörködni benne és mindig új és új szépségeket fedezek föl...

- Jöjjön hát, gyönyörködjünk kissé együtt benne, - szolt István, felállva a padról, amelyen ültek. - Menjünk egyet sétálni a tengerpartra.

- Nem, azt nem lehet, nem hagyhatjuk egyedül önmagát, - szolt Irén fejét rázva.

Az öregasszony jóságosan mosolygott.

- Csak menjenek, gyermekem. Én addig itt maradok a parkban és hallgatom a zenét. Magának is jót fog tenni egy kis mozgás, hiszen folyton mellettem ül.

- Itt szeretek a legjobban, - szolt Irén, hálával megcsókolva a kezét.

Aztán engedelmesen felállt és István felé fordult.

- Hát menjünk, de csak nagyon rövid időre.

Az öregasszony gyönyörködve nézett utánok, amíg láthatta őket. Olyan szép egy pár volt. Valamit gondolt magában. Valamit, amit nagyon szeretett volna, ha teljesül. Mert lelke mélyéből óhajtott, hogy öccse jó feleséget találjon, nem egy nagyvilági, hiú, üreslelkű divatbábot, hanem olyant, akinek szíve van, aki igazán, önfeláldozóan tud szeretni, s aki meg tudja becsülni és boldoggá teszi őt...

Irén és István lementek a tengerpartra, a Volosca felé vezető útra.

A levegő csendes és nyugodt volt, az ég felhőtlen, kék, de a tenger mégis apró fodrokban hullámozott. Csodaszép volt ez a fodros víztükör, amelyben csillámló fénnel megtörve verődött vissza a leáldozó nap. A távolban Veglia szigete mint egy kékes ködgomoly emelkedett ki a tengerből. A fehérvitorlás halászbárkák, mint valami óriási pillangók úsztak a vizen, az evezős csónakok meg apró cserebogarak gyanánt lepték el közel a parthoz a tengert.

Itt-ott egy-egy sárga vitorlás velencei bárka is feltűnt. A matrózok majomügyességgel kúsztak le és fel a köteleken és irányították a vitorlákat a kedvező szélnek.

Irén úgy érezte magát, mintha álmodna. Vajjon ő az csakugyan itt István mellett, akiről annyit hallott és akit úgy vágyott megismerni? Akit olyan jónak, olyan kiválónak gondolt - és akit íme még jobbnak, még kiválóbbnak lát, mint ahogy képzelte...

Eleinte keveset beszéltek; többnyire a tengert nézték, annak csodálatos változataira figyelmeztették egymást. István aztán az utazásairól kezdett egyet-mást beszélni, Londonról és Párisról és terveiről a jövőre: hogy miként akarja nagykiterjedésű birtokát ő maga vezetni, gazdálkodni és munkálkodni a föld népe és a haza javára.

Irén áhitattal hallgatta.

Észre sem vette, hogy egy kis társaság jött velük szemközt. Egy fiatalasszony és egy csodaszép fiatal leány, utánok két férfi, az egyik idősebb, a másik fiatalabb. Egy kisleányka is volt velük, aki, midőn észrevette Irént, feléje futott s egy marék mezei virágot nyomott a kezébe.

- Ezt most szedtem, Irén néniem adom! - kiáltott a gyermek.

Irén lehajolt és megcsókolta. Kissé zavarba jött és mélyen elpirult, amitől aztán még nagyobb zavarba jött, mert egyáltalán nem tudta volna megmondani, hogy miért pirult el.

A kis társaság azonban nem állott meg, hanem csak köszöntek és tovább mentek. A fiatal asszony barátságosan, de a szép leány nagyon hidegen, alig biccentette meg a fejét s rövid, szűrő pillantást vetett rá. A két férfi kalapot emelt, István is megemelte kalapját.

- Hát mégis csak vannak ismerősei itt, - jegyezte meg aztán, amint tovább haladtak. - Kik voltak azok?

- A fiatal asszony a kis Visky Lottika édesanyja, Visky Gusztávné, az a magas, szőke úr a férje, a leány meg a Viskyné testvére, Lászlófi Erna, az öreg úr azt hiszem az apjuk.

- Itt ismerkedett meg velük?

- Nem. Együtt jártam Budapesten a Lászlófi-leányokkal a felsőbb leányiskolába, a Zirzen-intézetbe. Tulajdonképpen csak Ellával, Erna egy osztállyal feljebb járt, mint mi. Itt véletlenül találkoztunk Ellával és nagyon megörültünk egymásnak. Erna úgy látszik ma érkezett meg az apjával. Ella már régen várta őket.

- Milyen gyönyörű szép leány!

- Igen, gyönyörű. Akkor is az egész iskolában legszebb volt. Különösen a haja valami csodálatos. Olyan, mint az égő arany!

István szerette volna, ha Irén még többet is beszél Lászlófi Ernáról, de úgylátszik, nem tudott, vagy talán nem akart többet mondani. Csak még egyszer ismételte:

- Gyönyörű szép leány!

Arról a sok kellemetlenségről és keserű percről hallgatott, amit ez a szép leány okozott neki az iskolában.

Lászlófi Erna mindig bosszankodott, hogy hoga miért barátkozik a szegénysorsú, egyszerű kis Kovács Irénnel, akinek az apja csak valami kis megyei hivatalnok, míg az ő apjuk miniszteri tanácsos. Méltóságos úr. És ők gazdagok is, Kovács Irénnek meg nincs semmije. Még az iskolába is mint ingyenes tanuló jár.

És lám, persze hogy igaza volt Ernának, hogy mindig óvta Ernát ettől a barátkozástól. Íme, mi lett Kovács Irénből, felolvasónő, olyan cselédféle, - mondta Erna. - Ők pedig? Az apjuk, Lászlófi András maholnap államtitkár lesz, az Ella férje országgyűlési képviselő, - a leg-

előkelőbb dzscentri-családból való, neki pedig most van egy báró kérője. Már félig-meddig hozzá is ígérkezett, a báró legalább már menyasszonyának tekinti, de ő még vár - talán jöhet egy gróf is!...

*

Végtelenül meg volt lepve Irén, mikor vasárnap délelőtt, amint az öreg Boruthnéval a fürdő felé ment, Ernát és Istvánt együtt látta sétálni a parkban.

István korán reggel elment hazulról, s valahogy szerét ejtette, hogy megismerkedjen Viskyékkel. Fürdőhelyen az ilyesmi könnyen megy.

Nagyon megtetszett neki már első látásra a szép Lászlófi Erna, s miután csak két hétig szándékozott Abbáziában maradni, hát sietett megismerkedni vele.

Boruthné arca kissé elfelhősödött, amint meglátta őket együtt, de nem szólt semmit.

Elment Irénnel a fürdőig, ott egy árnyékos helyen leült. Ott szokta mindig bevárni, amíg Irén megfürdik. Most tanult Irén úszni is. A jó asszony kívánta, hogy tanuljon, mert az nagyon egészséges és Irénnek ugyancsak szüksége van rá, mert mellette kevés mozgásban van része.

Amint kilépett Irén a fürdőkabinból, látta, hogy Erna és Viskyné is ott vannak. Éppen akkor jöttek. Viskyné azonnal elébe sietett és nagyon barátságosan üdvözölte, a kis Lottika meg, mint rendesen, egyenesen a nyakába ugrott.

Lassú, kissé lusta lépésekkel közeledett feléje Erna is. Irén kissé elsápadt, mert félt, hogy Erna bántó lenézéssel fog köszönni neki, vagy a hajdani csipős megjegyzésekkel bántja meg.

De ellenkezőleg; Erna oly nyájas mosollyal köszöntötte, mintha a legjobb barátnők lennének.

Irén nem tudta mire magyarázni ezt a meglepő szívélyességet, de aztán úgy gondolta, hogy Erna bizonyára megfélemedezett az iskolai évek apró-cseprő kellemetlenségeiről és most, mint nagy leánynak, sokkal több műveltsége és jó szíve van, semhogy a társadalmi rangkülönbséget éreztesse vele.

Az eszébe sem jutott, hogy Erna, Istvántól kérdezősködve, megtudta, hogy Boruthné mennyire szereti Irént, - és most, miután az előkelő, gazdag öregasszony kedvét meg akarta nyerni, elsősorban is Irénnel akart barátságot kötni.

Ilyen számítást Irén soha föl nem tett volna senkiről, mert az ő tiszta, egyszerű szívéből, egyenes, nyílt természetéből olyan távol állott minden ravaszkodás, hogy mást sem hitt volna erre képesnek.

Együtt mentek be a vízbe. Erna fehér nyersselyem úszóruhájában olyan volt, mint egy gyönyörű márványszobor. Olyan nyugodt és hideg is.

István már szintén benn volt a vízben, s meglátva őket, feléjük úszott.

Nincs nagyobb gyönyörűség, mint a fürdés a tengerben. A sós, tarajos hullámok mintha lágyan ringatnák az embert; a part mentén a puha, sima talaj, finom fővénnyel, mint a selyem. Apály idején, még aki nem is tud úszni, messze bemehet, minden veszedelem nélkül. És fönt a ragyogó kék ég és köröskörül amerre a szem ellát, a csillogó, ezer színben villódzó tenger, amely mintha körülölelné az embert és szinte hívná, unszólná, hogy ringassuk magunkat rajta.

Erna és Viskyné gyönyörűen úsztak, különösen Erna, oly csendesen és nyugodtan, mint egy hattyú.

Istvánnal együtt messze beúsztak a tengerbe, egészen a legutolsó korlátig. Irén csak két fejet látott, amint elmerengve utánok nézett.

Ő még kötélén tanult úszni; különben se mert volna talán oly messzire eltávozni a parttól. Ámbár, úgy érezte, ha ott volna István, akkor nem félne semmitől.

Amint kijöttek a fürdőből, frissen és vidáman, felüldülve, Erna kibontotta haját, amely vizes lett, hogy a napon megszárita. Mint egy égő aranyfátyol hullámozott végig hátán; a nap fényében szinte szikrázott. Oly gyönyörű volt, hogy mindenki megfordult utána.

Ő úgy ment előre, mint egy királynő, büszkén, hátravetett fejjel, látszólag tudomást sem véve a bámuló pillantásokról.

Karonfogta Irént - ő milyen szánalmasan jelentéktelennek látszott mellette Irén! De erről sem látszott tudomást venni Erna, hanem tüntetőleg kedvesen beszélgetett vele, míg odaértek, hol az öregasszony ült.

Itt Irén el akart köszönni, de Erna megfogta a kezét.

- Ugyan kérlek, mutass be, - szólta, behizelgően kedves hangon. - Ella nővérem annyi szépet beszélt a jó néniről, hogy igazán szerencsémnek tartanám, ha megismerhetném.

Irén - bár ösztönszerű vonakodást érzett, - nem tehetett egyebet, bemutatta s Erna mély meghajlással, nagy tisztelettel csókolt kezét Boruthnének. Nem látszott semmi keresettség, semmi mesterkéeltség benne. Oly egyszerű előkelőséggel, annyi lebilincselő kedvességgel tudott viselkedni és beszélni, hogy azonnal megnyert mindenkit.

Eközben odaértek a többiek is.

Az öreg Lászlófi Andrást is bemutatták Boruthnének és kiderült, hogy ők már régebben ismerték egymást.

A fehérhajú, de még mindig daliás Lászlófi András hajdan buzgó táncosa volt a szép Boruthnének, még leánykorában. Boruthné ugyan mosolyogva azt állította, hogy Lászlófi akkor még kis diák volt, de Lászlófi ez ellen udvariasan tiltakozott.

Igy tréfálkozva és vidáman beszélgetve értek fel a parkba.

A fürdés jó étvágyat csinál, s betértek villásreggelizni az egyik vendéglőbe.

István kitűnő hangulatban volt, oly vidám, olyan beszédes, mint már régen nem. Kizárólag Ernával foglalkozott s észre sem vette Irént, aki csendesen, hallgatagon ült az asztal végén.

Senki sem törődött vele.

Boruthnét egy kissé bántotta ez a dolog.

Ő tudta, hogy Irén mit ér, tudta, hogy milyen igazi kincs rejlik a szívében és szeretne volna, ha mindenki éppen úgy megbecsüli ezt a leánykát, mint ő és a rangkülönbséget nem hagyják fölénybe jutni a szív nemessége fölé.

Erna, az ő finom megfigyelőképességével, leghamarább vette észre az öregasszony hangulatát.

Azonnal odafordult Boruthnéhez, s az ő kedves, behizelgő hangján szólta:

- Ugy-e édes, aranyos nénikém, elengedi holnap délután Irént velünk arra a kirándulásra?

- Nem, nem, szó sem lehet róla, - szólta közbe gyorsan és szokatlan erélyességgel Irén, - nem megyek, nem hagyom egyedül önagyságát még egy órára sem!

- De hát miért nem tarthatna velünk önagysága is? - kérdezte Lászlófi. - Ha én vállalkozom erre a kirándulásra, akkor önagysága csak még inkább vállalkozhatik rá!

- Miről is van tulajdonképpen szó? - kérdezte mosolyogva Boruthné. - Nem figyeltem oda, mikor megbeszélték.

- Azt terveztük, - sietett István átvenni a szót, - hogy holnap délután, a két órai hajóval át-megyünk Fiuméba és onnan kocsin Castuába. Gyönyörű az út odáig. Ott megnézzük a régi várudvart, a templomot, s a csonka tornyot, honnan a legszebb kilátás nyílik az egész vidékre. Onnan aztán a másik uton egyenesen vissza Abbáziába, kocsival. De én természetesen csak akkor veszek részt a kiránduláson, ha kedves néném és Irén kisasszony is velünk jönnek!

- Ez zsarolás! - nevetett Boruthné s tréfásan megfenyegette Istvánt.

- Igazán nem fárasztó kirándulás, - szólt közbe Viskyné. - Bátran részt vehet, kedves néni. Én már megtettem egyszer az idén. Kényelmes kocsin megyünk és az út pompás!

- A legeslegkényelmesebb hintót fogjuk kikeresni a nénikének, - csicssergett kedvesen Erna, - és körülrakjuk párnákkal, kendőkkel. Ó, meg tetszik látni, gondoskodunk róla, hogy jól érezze magát!

Boruthné végre mosolyogva egyezett bele és Irén hálásan tekintett reá.

Oly végtelenül boldog volt, hogy részt vesznek a kiránduláson. Hiszen ő még tulajdonképpen nem is látott semmit a környékből, s azt hitte, azért örül, hogy most egyik legszebb részét fogja meglátni.

Pedig valóságban - és ezt önmaga sem tudta, - azért volt olyan boldog, hogy ott lehet, ahol István.

Mert azt sejtette, hogy István akkor is elment volna, ha ők nem mennek...

*

Gyönyörű idő kedvezett másnap a kirándulásnak.

Csendesen siklott a hajó végig a tengeren, amelyen nem mozdult egy fodrocaska sem.

Irén a korláton áthajolva gyönyörködött az opálszínű vízben, amely a hajó közelében sötét, ibolyakék volt, míg távolabb ezüstszínben játszott.

István és Erna kissé távolabb ülve beszélgettek egymással, míg a többiek Boruthné mulattatták, aki látszólag jól érezte magát a jó társaságban.

Fiuméba érkezve, két kényelmes hintó várt reájuk, melyeket Lászlófi és István előre megrendeltek.

Az egyik kocsiba Boruthné, Viskyné, Irén és Lottika helyezkedtek el, a másik kocsiba Lászlófi, Erna, István és Visky Gusztáv.

István rendezte így és egyiknek sem volt kifogása ellene, legkevésbé Ernának, aki csak úgy ragyogott a szépségtől és jókedvtől.

Fehér ruhát viselt ma is, mint mindig, amely legjobban illett arcához és aranyszín hajához, s fehér kis csipkekalapot, vadrózsával díszítve. Igazán olyan volt, mint egy tündér. Boruthné is gyönyörködve nézte.

- Hiszen ha jó leány és boldoggá teszi Istvánt, legyen meg az Isten rendelése, - gondolta magában és elfojtott sóhajjal tekintett Irénre, akinek gyöngéd, rózsás arca mintha tegnap óta halványabbá vált volna.

De Irén ma szokatlanul vidám és jókedvű volt. Hiszen ma egész nap látni fogja Istvánt - mit kívánhatott volna ennél többet?...

A vidék gyönyörű volt. Egyfelől a virágzó szőlőültetvények és kertek, másfelől a minden fordulónál előbukkanó tenger, távolban a tulsó parton Volosca, Abbázia, Ika és Lovrana, apró kártyavárhoz hasonló házaival.

A levegő is csodásan enyhe volt. Az éjjel egy kis eső esett, éppen elég arra, hogy a port fölszívja és a levegőt felfrissítse.

Másfél órai kocsizás után fölértek Cartuába, a kis isztriai helységbe, amelynek legfőbb nevezetessége a gyönyörű kilátás.

Kiszálltak a kocsiból és fölmentek a dombra, a templomhoz. Lászlófi vezette Boruthné, Viskyné a férje karjába kapaszkodott, István udvariasan nyújtotta karját Ernának. Irén a kis Lottikával előre szaladt. Aztán nagyranyló szemmel, némán, szinte áhitattal állt meg a templomudvar alacsony kőkorlátja mellett.

Felséges onnan a kilátás.

Lenn, mint egy hirtelen mélyedésben, a virágzó völgyek, babér- és olajfa ligetek és ott a távolban a kék Adria, amely a messzeségben egyesülni látszik a kék éggel. A babér- és olajfa ligetekben mintha a rég eltűnt istenek árnya bolyongana...

Irén egész lelkével szívta magába a szinte szíváfájdítóan szép képet; alig vette észre, hogy a többiek is ott vannak körülötte, csak István ijedt kiáltására rezzent föl.

Erna ugyanis, pajkosságból-e, vagy feltűnési vágyból, vagy kiszámított kacérkodásból, fölállott a keskeny korlátra, s egyszerre úgy tett, mintha elszédült volna és le akarna esni.

István rémülten kiáltott fel, utánacapott és átkarolva leemelte a kőkorlátról. Erna nevetett, Boruthné azonban, aki figyelemmel kísérte Ernát, rosszalólag csóválta meg a fejét.

Ő azonnal észrevette a szándékosságot ebben a jelenetben, s ez nem nagyon tetszett neki. István azonban egészen sápadt volt a felindulástól, s mindenki észrevette, hogy Erna nem közömbös előtte. Nem is mozdult el mellőle egész idő alatt.

Késő este volt már, mire hazaértek.

Boruthné fáradt volt s azonnal ágyba feküdt. Irén melléje ült s beszélgettek.

Feltűnt azonban Irénnek, hogy az öregasszony most nem beszél Istvánról. Azelőtt mindegyre reávitte a beszélgetést, most pedig, mintha szándékosan kerülne, nem említi sem őt, sem Ernát.

Vacsora után bejött hozzájuk István s ő is odaült ágya mellé.

Az ablakot kinyitották; friss szellő lengedezett a tenger felől, s felüdítette a kissé fülledt levegőt. A csillagok beragyogtak az ablakon és visszatükröződtek a tenger kék vizében.

Istvánnak is nemsokára feltűnt az öregasszony hallgatagsága.

- Nagyon fáradt, kedves néném? - kérdezte gyöngéden. - Kimenjek inkább? Pihenni akar?

- Nem, nem, édes fiam, csak maradj. Olyan jól esik, hogy itt vagy, - hogy itt vagytok melletttem mind a ketten, akiket szeretek.

István hálásan tekintett Irénre.

- Bizony, kedves Irén kisasszony, mondta, - soha eléggé meg nem köszönhetem azt a gyöngéd figyelmet és jóságot, amellyel kedves nénémet gondozza.

Irén elpirult örömében és zavarában.

- Csak kötelességem teljesítem, - szólt halkán. - De a szívem szerint lehetetlen is máskép.

És lehajolva megcsókolta az öregasszony kezét.

- Mondd csak őszintén, kedves öcsém, - kérdezte hirtelen Boruthné, - jól érzed magad itt Abbáziában? De őszintén felelj, nem bántad meg, hogy eljöttél öreg nénédet meglátogatni?

István szeme felragyogott.

- Hogy is képzeled ezt, kedves néném! Ellenkezőleg, nagyon, nagyon örülök, hogy eljöttem. Hiszen ha csak kedves nénémmel lehetek, mindenütt jól érzem magam. És itt minden várakozáson felül még ez a kedves társaság is... Lászlófi Erna...

Hirtelen elhallgatott. Őszinte, becsületes lelke nem tudott tettetni. Érezte, ha tovább folytatja, kimondja, ami a szívét annyira betölti ujjongó, végtelen s mégis oly félénk boldogsággal.

Boruthné a lelkében olvasott.

Gondolta, jobb lesz, ha túlesnek most a dolgon, itt, Irén előtt. Sejtette, hogy a szegény leány szenvedni fog, talán vérzik is a szíve, de remélte, hogy Isten megsegíti majd és ad erőt neki, legyőzni önmagát.

- Szeretted Lászlófi Ernát? - kérdezte egyszerre Istvánhoz fordulva.

- Szeretem, - felelt István egyszerűen és őszintén. - Bevallom, hogy legelőször szépsége bilincselte le, s csak azután kezdtem keresni a lelkét. De azt hiszem, benne megtaláltam azt a leányt, aki engem igazán boldoggá tudna tenni. Azt hiszem, hogy éppen olyan jó, mint amilyen szép. És boldoggá tesz az a gondolat, hogy úgy látom, én is rokonszenves vagyok neki... Talán... talán... szeret is... Igen, azt, hiszem, nem csalódom... szeret... Oh kedves néném, ha csakugyan úgy lenne, ha csakugyan szeretne engem, saját magamért, minden érdek nélkül... Hiszen tudja, hogy én mindig azt kerestem a nőben, hogy szíve legyen, Nem bánnám, ha akármilyen szegény, akármilyen egyszerű származású, de egész szívet adjon nekem, miképpen én is egész szívemet adom annak a leánynak, akit életem társául választok... Azt hiszem, Ernában megtaláltam...

- Adja Isten, édes fiam, - sóhajtott Boruthné és megszorította öccse kezét.

Irén halványan, némán ült ott. Emberfeletti erővel uralkodott magán, hogy el ne árulja magát, hogy hangosan fel ne sikoltson.

Összekulcsolt kézzel, némán imádkozott az Istenhez erőért és édesanyja szellemét hívta segítségül, hogy álljon mellette halálos fájdalmában, mert most tudta csak meg, hogy Istvánt szereti, egész lelkéből.

És volt ereje szeliden mosolyogni, midőn István feléje fordulva tréfálkozva kérdezte:

- Nos, mit mond ehhez, kis barátnőm?

- Isten áldását kérem önre, - felelt őszinte szívből. - Imádkozni fogok, hogy boldog legyen.

És este, amint kis szobájában egyedül maradva, térdre roskadt, valóban csak azért imádkozott Istenhez, hogy tegye boldoggá Istvánt és őrizze meg a csalódástól.

Mert Viskynétől tudta, hogy Erna már odaigérte kezét egy bárónak és félt tőle, hogy Istvánt csak bolondítja, unalmában kacérkodik vele és csupa hiúságból majd gyógyíthatatlan sebet üt az ő becsületes szívére.

Mert ismerte Ernát és azt is tudta róla, hogy nem azok közé tartozik, akik igazán tudnak szeretni.

És összekulcsolt kezét a fénylő csillagokhoz emelve, onnan kért tanácsot, hogy mit tegyen?

Azzal tisztában volt, hogy sem Istvánnak, sem Boruthnének nem szólhat, hiszen úgy tűnne fel, mintha rágalmazni akarná Ernát.

Nem tehet hát egyebet, minthogy kéri az Istent, adja Erna szívébe csak századrészét annak a nagy szeretetnek, melyet ő érez és amelyet el kell rejtenie, úgy, hogy senki a világon észre ne vegye.

*

A kirándulás, úgy látszott, mégis megártott Boruthné egészségének, mert azóta folyton gyöngélkedett.

Irén nem távozott mellőle egy percet sem.

István megosztotta idejét nénje és Viskyék között, de - dicséretére mondhatni, - majdnem annyi időt töltött beteges nénjénél, mint a szép Ernánál.

Csak mikor már jobban érezte magát Boruthné, akkor szánta el magát, hogy egy egész délutánt tőle távol töltsön el.

Cirkvenicába készültek Viskyék kirándulni és István is velük ment.

Kopár, puszta helyen fekszik Cirkvenica, tulajdonképpen nincs sok természeti szépséggel megáldva. Olyan, mintha még a fák is kövé váltak volna ott. De a tengeri út odáig gyönyörű és a fürdője is nagyon kellemes. A nagy szálló meg, amely közvetlenül a tengerpart fölött emelkedik, oly impozáns, nagy és szép, mint valami királyi kastély.

Erna és István folyton együtt voltak. István nem is igen figyelt semmire és ugyancsak zavarba jött volna, ha valaki megkérdezi tőle, látta-e közben Portore festői szép kikötőjét, vagy a tinhalászokat, kik a tengerparton, hosszú póznákra erősített kosárban, napokon át lesik a tinhalakat.

Nem látott ő semmit, csak Ernát nézte, mintha két ragyogó szemén át be akart volna hatolni a lelkébe, hogy meglássa: mi a jó benne, mi a rossz?

De azt Ernánál nem volt oly könnyű kikutatni!...

Fürdés után elmentek sétálni.

Közben megnézték a László-gyermekmenedékhelyet, melyet egy régi kolostorból alakítottak át, szegény, beteges gyermekek részére, kiknek üdülésre, tengeri fürdőre volt szükségük.

Az egyik apáca vezette őket a boltíves, hűvös folyosókon és termeken keresztül, készséggel megmutogatva nekik mindent.

Mikor a kertre nyíló folyosóra értek, éppen akkor jöttek haza a gyermekek sétájukból, egy apáca vezetése alatt.

Szegény, beteges, sápadt kis gyermekek voltak. Tisztán, de a legtöbben bizony szegényesen voltak öltözve. Némelyik nyomorék, sánta is volt s egy szegény kis féllábú fiucska mankón bicegett.

De az arca mindegyiknek ragyogott a boldogságtól, az örömtől.

Szép rendben, kettős sorban mentek az ebédlő felé, ahol jó vacsora várta őket, s a vendégeket meglátva, hangos szóval köszöntek nekik:

- Dicsértessék...

Egyik-másik közülök odafutott és tisztességtudóan kezét is csókolt a szép nénikének.

Viskyné azonnal elvegyült közéjük, megsimogatta arcukat, beszélgetett velük; különösen egy halvány arcú kisleánykát becézett, aki félénken simult az apácahoz. Szegénykének a nyaka meg volt dagadva és kis gyermekarcát egészen öreggő tette a szenvedés.

Erna unatkozó, kellemetlen arccal fordult el s kisietett a folyosóról a kertbe.

- Brr, de utálatos ez a sok beteges, vézna, nyápic gyerek, - szólt Istvánhoz, aki azonnal utána ment. - Nem értem, hogy tud Ella szóba állani velük. Még valami ragadós betegséget kaphat az ember tőlük!

István megütközve nézett reá. Egy pillanatra valami kellemetlen érzés támadt szívében és nagyon szeretne volna, ha Erna nem mondja e szavakat.

Visszafordulva még látta, amint az a szegény, öreges arcú kisleány a kedves nővérhez simulva haladt végig a folyosón, s a fiatal, szép, szelíd arcú apáca gyöngéd szeretettel mosolygott reá. Az nem találta utálatosnak és nem félt, hogy valami ragadós betegséget kaphat tőlük...

De most aztán sietniök kellett le a kikötőhöz, ha el akarták érni a hajót, hogy még ma visszamehessenek.

Bármennyire siettek azonban, nem tudtak idejében odaérni és még jó messzire voltak, mikor látták, hogy a hajó már indul.

Nem volt más hátra, ott kellett tölteniök az éjszakát, mert ez volt az utolsó hajó. Másnap reggel hét óráig nem indult több.

István szívesen ment volna csónakon is vissza, mert tudta, hogy néne nyugtalankodni fog, de senki sem vállalkozott három-négy órai tengeri útra csónakon; így hát ő is maradt.

A nagy szállóban megvacsoráztak és ott is nyitattak szobákat.

Gyönyörű szép csillagfényes este volt. Vacsora után még sokáig sétáltak a tengerparton.

Erna, aki észrevette a kellemetlen hatást, melyet délutáni szavai Istvánra tettek, igyekezett, hibáját helyrehozni és oly elragadóan kedves volt, különösen apjával szemben annyi gyermeki szeretetet és gyöngédséget tanusított, hogy Istvánt egészen meghatotta.

El is határozta, hogy mihelyt alkalom lesz reá, bevallja Ernának szerelmét és megkéri a kezét. Igazán nem volna értelme tovább várni.

Már tizenkét óra felé járt az idő, mikor valamennyien szobáikba vonultak. István még kinn maradt a terraszon, hogy egy cigarettát elszívjon. Titkon remélte, hogy talán Erna is ki fog jönni, - de Erna nem jött. Egy idő múlva csengetett hát a pincérnek, aki elvezette szobájába, a második emeletre.

De nem tudott még lefeküdni.

Szíve annyira tele volt, annyi hangulat, annyi érzés volt benne, hogy szinte lehetetlennek tartotta, most az ágyba lefeküdni és aludni.

Lecsavarta a lámpát, kinyitotta az ablakot és kihajolt.

Nézte a csillagokat az égen, amelyek úgy ragyogtak, csillogtak, mint valami drágakövek és nézte a tengert, amelynek sötét, rejtelmes vizén csak itt-ott villant meg a scombri-halászhajó bárkájának lámpafénye.

Egyszerre mintha nevét hallotta volna kimondani.

A levegő oly tiszta, átlátszó, csöndes volt, hogy minden hangot élesen meg lehetett különböztetni.

Figyelni kezdett.

Csakhamar két női hangot hallott, közvetlenül ablaka alatt. Erna és Viskyné beszélgettek. Szobájuk véletlenül éppen az Istváné alatt volt. Ők sem tudtak még aludni s szintén kihajolva az ablakon, beszélgettek.

Nem is jutott eszébe, hogy hangjuk, bár halkán beszélnek, a csendes éjszakában távolabb elhallatszik, mint nappal.

István nem akart hallgatózni és visszavonult, de e pillanatban ismét nevét hallotta. A kíváncsiság mégis csak visszatartotta.

- István nagyon derék, komoly úriember és nem helyes a viselkedésed vele szemben, - hallatszott a Viskyné hangja.

- Ugyan kérlek, ne papolj nekem mindig, - felelt Erna, de milyen más hangon, mint ahogy vele beszélgetni szokott. István alig ismert ebben a kiméletlen, majdnem nyers hangban az Erna édes, behizelgő, kedvesen csicsergő hangjára.

- Tudom én, hogy mit teszek! Nincs szükségem a te erkölcsi prédikációidra. Csak nem tűröm el, hogy egy ilyen jött-ment, senki és semmi lány, aki csupa számításból behizelegte magát annál a kurtaeszű vén asszonynál, most aztán a nyakába varrja magát annak a jámbor, az orránál tovább nem látó embernek, s így aztán betolakodják a mi körünkbe!

- Milyen igazságtalan vagy te szegény Kovács Irénnel szemben! Most is éppen úgy, mint régen az iskolában. Ő bizonyára nem hizelegte be magát számításból Boruthnénál, hanem megszerette őt jó szívének egész odaadásával. Nem szabad mindig csak rosszat feltételezni mindenkiről. Az pedig, hogy a nyakába akarja varrni magát Istvánnak, egyszerűen nem igaz! Csak az olyan szívtelenek mondhatják ezt, mint te vagy!

- Persze, mert te szentimentális érzelgésből mindent másképp láatsz. Hiszen csak rá kell nézni arra a lányra, hogy meresztgeti a szemét Istvánra s az ember mindjárt tisztában van vele.

- Erna, Erna, még akkor is, ha Irén csakugyan szeretné Istvánt, inkább sajnálni kell, mint gúnyolódni vele. Mert ő - ha szereti - akkor bizonyára egész szívével szereti, minden számítás, minden érdek nélkül. Ismerem én Irént. És ha te igyekeznél úgy elképzelni Istvánt, hogy észre se vegye Irént, mondd, számot vetettél-e magaddal? Miért igyekszel őt mindenáron meghódítani, mikor a bárónak már félig-meddig menyasszonya vagy, hozzáigérkeztél - és most Istvánnal kacérokodsz, olyan feltűnő módon. Ő, látom, komolyan vesz téged s valószínűleg ma vagy holnap megkéri a kezéd. Mit fogsz neki válaszolni?

- Ugyanazt, amit a bárónak. Hogy várjon!

- És egyszerre két embert teszel bolonddá! Szégyeld magad Erna. Mondd meg őszintén, szereted-e Istvánt?

- Az teljesen fölösleges is volna. Tökéletesen elég, ha ő szeret engem. Különben arra kérlek, ne avatkozz bele az én dolgomba. Tudom én, hogy mit teszek. Ha ez engem mulattat, senki-nek semmi köze hozzá! Semmi szükségem sincs a te örökös prédikációidra!

- Te éppen olyan kiméletlen vagy velem, mint szegény jó anyánkkal voltál!...

Hallatszott a Viskyné hangján, hogy könnyekkel küzd; aztán egy ablak csapódott be - és többet nem hallatszott semmi.

Mintha kővé vált volna, úgy állt István az ablaknál. Nem tudott mozdulni, csak állt ott sokáig.

Egy csillag futott le az égről, azt nézte; és akkor, mintha a szívében megpattant volna valami, az erős férfi kezébe rejtette arcát és két keserű könnycsepp szaladt végig ujjai között... Megsiratta rombadőlt boldogságát, fájdalmas csalódását és szívének édes, szép álmát, amely most ime, mind szertefoszlott...

Alant pedig az ablaknál, nyugodtan, öntelten mosolyogva állt Erna.

Szövögette tovább terveit és nem is sejtette, hogy azalatt egy derék, becsületes férfi szíve a csalódástól, kiábrándulástól mélyen megsebezve, átkozza azt a pillanatot, midőn őt először meglátta...

*

Viskyék el nem tudták képzelni, mi történhetett, hogy István másnap hirtelen elutazott Abbáziából és csak Viskynéhez intézett pár sorban búcsúzott el tőlük. Ernának kézcsókját küldte, de egy szóval sem tett említést arról, hogy föl fogja-e Budapesten ismét keresni.

Erna sokáig töprengett ezen a hirtelen távozáson. Sejtette, hogy valami történt és utoljára is Irén intrikájának tulajdonított mindent.

Szegény Irénre pedig ezalatt nagyon szomorú napok következtek.

Szíve majd megszakadt, az István fájdalmát látva, aki oly feldult arccal, sápadtan érkezett vissza Cirkvenicából, hogy azonnal látták, valami nagy baja van.

Elmondott mindent, úgy ahogy történt, kivéve amit Irénről hallott és kérte nénjét ne haragudjon, ha ő azonnal elutazik, de nem tudna többet Ernával találkozni. Még látni sem akarja többet.

Boruthné sóhajtvá bocsátotta útnak.

Nem így képzelte ő azt a két hetet, amelyet együtt akartak tölteni.

Irén pedig az életét is odaadta volna érte, hogy megváltsa vele az István szenvedését. Eszébe sem jutott örövendezni azon, hogy Ernából így kiábrándult. Ő csak azt látta, hogy István szenved, bár férfiasan igyekszik leküzdeni fájdalmát és mindent megtett volna érte, csakhogy ismét boldognak lássa.

- Hátha téved, - szólt, jó szívével menteni igyekezve Ernát. - Talán nem is úgy értette Erna, mint ahogy mondta. Beszélnie kellene vele őszintén, s ha kimagyaráznák magukat, még minden jóra fordulhatna. Ne ítélje őt elhamarkodva el!

István bámulva nézett reá. És ezt a leányt gyanúsította és rágalmazta Erna oly csunyán?

Most még rosszabb színben tűnt föl előtte az a szép leány, akiben olyan kevés szív volt.

- Ne beszéljünk róla többet, - kérte Irént. - Ma elutazom és remélem, nemsokára el fogom felejtani, mint egy rossz álmot. Én nem tudok szeretni valakit, akit nem becsülhetek.

És elment...

Lehajtott fejjel, komoran és hallgatagon távozott, nem úgy, miként jött, vidáman, mosolyogva...

Irén az ablakból nézett utána, amíg csak láthatta. Aztán, mintha kiveszett volna a fény a világból, behunyta a szemét.

Mindennek vége volt.

Egyetlen öröme, egyetlen boldogsága volt, ha láthatta. Elment... Most már mindennek vége...

Boruthné egészsége is napról-napra gyengült. Mintha valami rossz előérzet gyötörte volna, haza kíváncozott. Haza, az ő erdélyi kis falujába, ahol szebb a napkelte és naplemente, mint bárhol a világon, ahol nincsenek cikornyás, mesterséges virágültetvények, mint itt, ahol széles, egyenes jegenyefasor vezet az ősi kuriához és ahol a fehér, oszlopos tornácról messze el lehet látni a szántóföldekre és virágos rétekre...

Ott, ott született abban a vörös cserépfedelű, fehéroszlopos tornácú ősi kuriában, ott élte le, mint fiatal asszony legboldogabb éveit, ott is kíván meghalni... A babérfák és olajfák, az óriási pálmák és magnólia bokrok itt nem sutognak oly édes, bűvös-bájos regéket, mint otthon a sötétzöld, hosszú jegenyefák s az a két öreg szomorúfűz ott, a családi kriptá előtt..

Haza, csak haza...

Hosszú, fáradságos utazás után végre hazaértek.

Az öregasszony ágyba feküdt, nem is kelt fel többé.

Úgy állíttatta ágyát, hogy kiláthasson onnan, az ablakon át, a ringó kalászos mezőre s az erdőre, a hegy ormára. Nagyon szenvedett, de nem panaszkodott, nem türelmetlenkedett soha. Csendes, szelid megadással türt és Irén, aki önfeláldozóan ápolta, lelke mélyéig meghatva, igaz szeretettől eltelve, imádkozott Istenhez gyógyulásáért.

De nem lehetett megmenteni.

Ősszel, mikor a szomorúfűz sárguló levelei lassan hulldogáltak a kriptá fölé, azt mondta az orvos Irénnek:

- Jó lesz értesíteni a rokonokat; jöjjenek azonnal, akik még életben akarják látni!

Amióta István Abbáziából elutazott, - öt hónapja volt már annak, - csak kétszer, vagy háromszor írt, rövid, de azért vidám, derűs hangú leveleket, amelyekben a multra még csak célzást sem tett, hanem főleg csak arról írt, mennyire el van most foglalva a birtokának átvételével, amelyet nem akar többé bérbeadni, hanem maga akar gazdálkodni.

Irén sürgönyére azonnal visszasürgönyözött, hogy szülőivel együtt érkezik.

Még életben találták az öregasszonyt, de már annyira gyöngye volt, hogy nem tudott szólni. Megismerte őket, reájuk mosolygott, Istvánnak gyöngén megszorította a kezét s aztán csendesen elaludt...

A temetés után Irén bement szobájába s kezdte összecsomagolni kis holmiját.

Nem sírt. Sokkal jobban fájt a szíve, semhogy sírni tudott volna. Úgy érezte, mintha második anyját veszítette volna el. Másodszor lett árva, másodszor lett hontalan...

Érezte, tudta, hogy itt többé nincs helye. Nem akarta megvárni, amíg, bármily tapintatosan is, értésére adják, hogy itt többet nincs szükség reá.

Volt egy kis megtakarított pénze, azzal Budapestre akart utazni és ott valami állást, elhelyezkedést keresni. Isten kezébe ajánlta sorsát, hiszen más nem is volt senkije, aki törődött volna vele...

Már majdnem teljesen készen volt a csomagolással, midőn kopogtattak ajtaján.

- Szabad, - mondta halkan.

István lépett be és az édesanyja, Boruthné testvére, Tamási Sándorné. Irén elsápadt. Azt hitte, azért jönnek, hogy tudtára adják, hogy már elmehet.

- Éppen csomagoltam, már készen is vagyok kérem, - szólt bátortalan hangon, - mindjárt indulhatok is.

- Hova akar menni, lelkem? - kérdezte Tamásiné barátságosan. - A hangja éppen olyan volt, mint a testvéréé, s a tekintetében, a szemében is volt valami, ami emlékeztetett reá.

- Budapestre megyek, aztán... aztán... keresek valami elhelyezkedést, - felelt Irén, alig bírva visszatartani könnyeit.

- De hát miért nem akar tovább ittmaradni?

- Itt nincs már többé szükség reám.

- Dehogy nincs. Amíg mi itt vagyunk, nekünk ugyancsak szükségünk van magára, ugy-e István? Mi nem tudjuk itt semminek a helyét, nem ismerjük a szokásokat, semminek a módját, egészen gyámoltalanok volnánk maga nélkül ebben a nagy házban. Aztán még egyet. Én biztosan tudom, hogy testvérem gondoskodni akart magáról. Ha nem tette, úgy csak azon mult, mert nem hitte még oly közelinek a halálát. Várja meg, míg ezt elintézzük.

- Hálásan köszönöm, nagyságos asszonyom, - felelt Irén. - Három havi fizetésem még bent van, azt kérem, de egyebet nem fogadhatok el semmit. Ne mondhasa senki, hogy önzésből, vagy érdekből szerettem az én drága, jó asszonyomat, második anyámat... Ha még szükség van itt reám, úgy maradok, amíg kell. Aztán kérem, engedjenek távozni, úgy, amint jöttem, csak az ő drága emlékét vive magammal...

Tamásiné szeméből kicsordult a könny. István pedig odalépett Irénhez és megfogta a kezét.

- Igazán nem akar ittmaradni semmiképen? Akkor sem, ha én kérem?

Irén megremegett. Nem tudott felelni, csak a fejét rázta.

- Úgy sem, mint az én menyasszonyom? - kérdezte István.

Irén azt hitte álmodik... Mi ez?... Lehetséges-e?... Hozzá szólnak így?...

- Látta, édes Irén, - folytatta István, - nem akartam akkor mindjárt szólani magának, nehogy azt higgye, talán csak daczból, Lászlófi Erna iránt való bosszúból akarom feleségül venni. Vártam, hogy teljen az idő s hogy saját maga győződjék meg róla, hogy Erna el van felejtve tökéletesen, azt a csalódást kihevertem teljesen, s áldom az Istent, hogy így történt, mert csak így ismerhettem meg a maga áldott, jó szívét. Azt akartam, hogy majd saját maga győződjék meg arról, hogy szeretem, igaz lelkemből s édes jó néném áldását kérjem mind a kettőnkre. De nem így történt. Szegény, édes jó nénénk halála ime siettette a dolgot. Ő nem érhetette meg azt, amit annyira szeretett volna, de most, amíg az ő lelke, hiszem, hogy itt van még közöttünk, kérdem, Irén, akar-e az én feleségem lenni?

Álom ez csupán Irén, ugy-e, azt hiszed, hogy csak álom?... Manapság nem történhetnek ilyen csodák...

Csak álom, hogy odamegy hozzád az István édesanyja is és átölel és mondja neked:

- Édes leányom!...

És ha megcsókolod a kezét álmodban és álmodban érzed az István kezét kezeden és álmodban hallod, mikor mondja:

- Édes menyasszonyom!...

- - - - Nem álom ez Irén, hanem valóság, igaz valóság, amely olyan szép, mint egy mese...

Mese az árva leányról, akire gondot viselt a jó Isten...

(1902.)

BÚNHÓDÁS

Katinka megsemmisülten állt a szoba közepén.

A sors kiváló kedvezésének tartotta volna, ha a föld hirtelen megnyílik előtte és ő elsüllyedhet, vagy az ég reászakadna, hogy se ne lásson, se ne halljon semmit.

De sem a föld nem süllyedt el, sem az ég nem szakadt reá és neki látnia kellett édesapja haragos arcát és édesanyja könnyben úszó szemét és hallani, amint oly szomorú, oly szívtéptő hangon sóhajtott:

- Katinka, te nagy bánatot okoztál nekünk!..

Apa ridegen, komoran szólt:

- Eredj szobádba. Ma nem akarlak látni többé. Holnap majd megtudod, mit határoztunk felőled.

Katinka némán, lesütött fejjel ment szobájába. Nem lázadozott, nem ellenkezett, nem védte magát. Tudta, érezte, hogy megérdemli szülői haragját, talán még nagyobb mértékben, mint ők maguk is sejtik.

Ő, Tölgyessy Katinka, szülőinek szemefénye, büszkesége, a legjobb tanuló az iskolában, aki mióta csak a betűket ismerni tanulta, mindig a legelső volt az osztályban, most mikor már nagyleány sorba kezd jönni, megbukik a vizsgán! Megbukik, még pedig annyira, hogy ismételnie kell a hatodik osztályt!

Egy rövid év elég volt arra, hogy a legjobb tanulóból hanyag, lusta, rendetlen leány váljék, ki nemcsak földadataival nem készült el soha, hanem mindegyre elmulasztotta az órákat, az iskolába majdnem mindig elkésve érkezett, s a tanítás ideje alatt figyelmetlen és szórakozott volt.

Hova lett az »ernyedetlen szorgalom?...« Hova lett a »dicséretes magaviselet?...«

És ez a szégyenletes bukás Katinkánál nemcsak azt jelentette, hogy ismételnie kell az osztályt, hanem azt is, hogy elveszíti az ösztöndíjat, melyet eddig élvezett.

Két leány- és egy fiútestvére tanult még rajta kívül, s miután apjának vagyona nem volt, szerény hivatalnoki fizetéséből bizony csak úgy tudta neveltetni őket, hogy ő is, meg az öccse, Imre ösztöndíjat kaptak, mint a legjobb tanulók.

Most az övének vége!

Milyen teher szakadt ezáltal szegény jó apja vállára!

Katinka ráborult az asztalra s keservesen sírva sóhajtozta:

- Óh Eszti... Eszti...

Igen, ha jól meggondolja a dolgot, Eszti az oka mindennek. Bárdos Eszti, az ő legjobb barát-nője. A múlt ősszel a táncórákon ismerkedett meg vele. Eszti már nem járt iskolába; végezte a négy polgári osztályt s most otthon volt a nagynénjénél, aki különben beteges asszony volt és nem sokat törődött vele. Eszti kedvére jöhetett-mehetett amerre neki tetszett; szülei nem éltek, s árva, de gazdag leány volt.

Katinka módfölött megszerette az önálló, előkelő, vidám, mindig jókedvű s mindig mulatni kész Esztit. Nagy barátságot kötött vele, s minden szabad idejét vele töltötte.

Édesanyjának nem nagyon tetszett ez a barátság, s eltiltotta tőle Katinkát.

Azonban Katinka, ahelyett, hogy belenyugodott volna édesanyja parancsába, elkövette azt a megbocsájthatatlan nagy hibát, hogy titokban találkozott Esztivel.

Reggelenként, mikor az iskolába ment, Eszti már várta az utcasarkon, s aztán együtt mentek nem az iskolába, hanem előbb egyet sétálni.

- Óh, még bőven van időd, - biztatta mindig Eszti, ha Katinka lelkipurdalást érezve, a Liceumba akart sietni. - Az óra siet, a tanár meg ugyis mindig késik. És ha végre egy-két perccel később mész, az sem olyan nagy dolog!

Persze, nem nagy dolog, ha egyszer-kétszer megesik, de hát mikor egy héten háromszor is?...

És a különös véletlen úgy hozta magával, hogy mikor Esztivel sétálgattak, mindig összetaláltak egy-két diákkal.

Ezekkel is a táncórán ismerkedett meg Katinka, s különösen az egyik, Domonyi Jani, nagyon tetszett Katinkának. Annak már volt egy kis bajusza is, s az idén készült az érettségit letenni, s azután - legfőlőbb egy-két év múlva - házasodni akart. És ezt oly komoly meggyőződéssel mesélte Katinkának, hogy még ő maga is elhitte.

Katinka tehát ábrándozott Janiról, sétálgatott Esztivel s így nem csoda, ha megtanulatlanul maradt a leckéje, szórakozott és figyelmetlen volt, egyre-másra hozta haza az intéseket - s végre is gyászosan megbukott a vizsgán.

És most ott ült szobájában és sírt keservesen.

Ezt mégsem hitte... ezt mégsem várta soha... s ez a szomorú tény, amelyen nem lehetett változtatni többé, teljesen megtörte.

*

A bűnhődés azonban még súlyosabb volt, mint Katinka hitte.

Másnap reggel apja kijelentette, hogy miután csak saját hibája miatt történt az eset, büntetésül az egész szünidőt itthon fogja tölteni s nem megy mint más évben testvéreivel együtt falura, a jó Márta nénihez.

És ez ellen nem volt föllebbezés.

Hiába esdekelt Katinka, hiába esdekelték testvérei is érette, édesapja kérlelhetetlen volt.

Egy szép júliusi nap elutaztak valamennyien s Katinka egyedül maradt otthon apával és édesanyával.

Egyedüli vigasztalása volt, hogy hosszú levelet írt Esztinek, melyben elpanaszolta szerencsétlenségét és bánatát és szomorú üdvözléseket küldött Janinak, akiért szíve most szenved és szerencsétlen.

Tudta, hogy Esztinél résztvevő kebelre talál, s ha senki sem, de Eszti meg fogja vigasztalni, hiszen ő a leghűségesebb, legjobb barátnő!

És csakugyan, Eszti azonnal el is sietett hozzá, karjaiba zárta, résztvevő könnyeket hullatott és biztatta, hogy ne búsuljon, ő is, Jani is itt maradnak egész nyáron és vigasztalni fogják balsorsában.

Ez enyhítette némileg Katinka bánatát.

Nem telt bele azonban egy hét, hosszú, mentegetőző levelet kapott Esztitől - Balatonfüredről.

- Nagynéném betegeskedik, s én kénytelen voltam őt elkísérni, - írta, - de hidd meg, hogy nem szívesen jöttem, szívem, lelkem ott maradt nálad. Reád gondolok mindig, ha sétálok, ha táncolok, ha kiránduláson vagyunk, ha a Balaton hullámai ringatnak, mindig csak reád gondolok... És mindig, mindig csak rólad beszélünk Janival, igaz, elfeledtem megírni, hogy Jani is itt van, az édesapjával. Neki is az orvos rendelte Balatonfüredet. Egész nap együtt vagyunk és beszélgetünk a régi jó időkről, mikor te is velünk lehettél...

Pá, édes drága Katinkám! Csókollak ezerszer, ne haragudj, hogy most nem írhatok többet, de sietnem kell öltözködni; táncmulatságra megyünk s nem szeretnék elkésni, hiszen tudod mennyire imádom a táncot. De téged mindennél jobban imád a te sírig hűséges forrón szerető barátnőd, Eszti.

Katinka kiejtette a levelet kezéből. Egyszerre mintha hállyog esett volna le a szeméről.

A távolból tisztán kezdte látni az ő hűséges barátnője lelkét, jellemét.

Látta azt is, amint Janival vigan mulatoznak, táncolnak s róla ugyan dehogy emlékeznek meg, vagy ha beszélnek is róla, csak gúnyosan mosolyogva említik.

És csodálatos, nem fájdalmat érzett, hanem rettenetes szégyenkezést.

Hogy is tudott egy ilyen felületes, könnyelmű, léha gondolkozású leányt, mint Eszti, annyira a szívébe zárni, hogy miatta még a kötelességeiről is megfeledkezett?...

És főleg, hogy tudott, oh hogy tudott ő mint iskolás leány, ábrándozni egy diákról, folyton a sétálgatásra és mulatságra gondolni és elhanyagolni miatta a tanulást...

Csak most érezte, hogy tulajdonképen milyen nagy hibát követett el.

Összetépte az Eszti levelét, kiment szülőihez, bűnbánóan beismert mindent s aztán elővette könyveit, hogy szorgalmas tanulással helyrehozza minden mulasztását.

Felfogadta, hogy Eszti leveleire nem válaszol többet.

De erre nem is volt szükség. Eszti annyira el volt foglalva Balatonfüreden a mulatsággal, hogy bizony nem ért rá levelet írni, s eszébe sem jutott az ő »drága, imádott, a sírig forrón szeretett« barátnője!

(1902.)

VÉN LEÁNY

Hárman ültek együtt a doktorné kis szalonjában, három szép és fiatal asszony.

Teáztak és beszélgettek. A legcsinosabb és legmerészebb, Domonyiné, cigarettázott is.

Beszélgettek mindenféléről, ami asszonyokat érdekel: a gyermekekről, cselédekről, férjükről, távollevő jó barátnőikről - közben színházról, társaságról is.

Jókedvűek, élénkek és elégedettek voltak. És kissé kövérkések, - mint rendesen az asszonyok harminc és negyven év között.

Ekkor érkezett a negyedik vendég.

Az arcáról látszott, hogy leány. A termete is leányosan karcsú volt, - azaz dehogy karcsú, sovány volt szegény, kiaszott, mint egy naptól kiszáritott, megaszalt, ott felejtett fonnyadt liliomszál.

Ráncos, fonnyadt arca pedig ki volt festve fehérre és pirosra és a haja hosszú fürtökben le-bocsátva a vállára, úgy, mint ezelőtt negyven évvel viselték a tizenhatéves leányok. Az öltözete is fiatalleányos volt: fehér batiszt ruha, kék csokrokkal.

A három asszony gyorsan összenézett, midőn az új vendég belépett, azzal a bizonyos gyors pillantással, amelyet akkor szoktak az asszonyok váltani, ha egy másik asszonyon valami ki-nevetni való ruhát látnak.

Mindazáltal a háziasszony nagyon barátságosan sietett az új vendég elé. A másik két asszony is szeretettel ölelte meg.

- Isten hozott, édes Ilonkám! Milyen régen nem láttalak! Miért nem jöttél olyan sokáig?

- Nagyon el vagyok foglalva, hiszen tudjátok, - szólt Ilona leülve. - Minden nap este hat óráig vagyok a hivatalban. Most meg francia órákat is adok hattól hétig egy kisleánynak, héttől nyolcig meg egy másiknak angol órát. Csak vasárnap délután vagyok szabad. Akkor rendre látogatom az ismerőseimet.

Olyan csendesén, egyszerűen, szinte félénken beszélt; igazán nem állott összhangzásban a kifestett arcával és feltűnő öltözetével.

- De mondd csak, Ilonkám, miért fárasztod magadat annyira? - mondta Domonyiné igaz rész-vétellel.

- Miért? - kérdezte Ilonka és kerekre nyitotta a szemét. A szeme az még most is szép volt; nagy, fényes, dióbarna szem. Az a szelid, hűséges tekintetű kutyaszem, amely még akkor is szeretettel tud nézni, amikor könnytől nedves.

- Azért dolgozom, mert szükségem van rá és mert már megszoktam. Aztán szeretnék egy kis pénzt is félretenni magamnak, mikorra... - óh nem, nem tudta kimondani azt a szót: mikor megöregszem. Azt mondta inkább: - mikor már nem tudok dolgozni többet. Hisz senkim sincs, aki gondoskodik rólam.

A háziasszony közben teát töltött és mindenféle jóval kínálhatta Ilonát; de ő csak egy fél csésze teát ivott, cukor és rum nélkül.

- Köszönöm, nem tudok ilyenkor enni semmit, - háritott el magától minden kínálgatást.

Ennek a kifestett arcú, hamis szőkefürtös vén leánynak oly kedves, oly szelid, oly megnyerő, finom volt a modora, hogy látszott mind a három asszonyon, milyen szívesen beszélgetnek vele. És az első pár szónál már észre lehetett venni, hogy műveltebb és többet tud valamennyinél, anélkül, hogy a tudását fitogtatná.

De csak nagyon rövid ideig maradt. Aztán elsietett, mert ma vasárnap délután volt s többi ismerőseit is meg akarta látogatni. De Domonyinének megígérte, hogy az estét nála fogja tölteni.

Mikor elment, egy darabig hallgatva ült ott a három asszony.

- Igazán szörnyűség! - fakadt ki végre a kis doktornő. - Oly kedves, derék, jó leány ez a Hargittay Ilona és ezzel a rettenetes öltözködésével a legnagyobb zavarba hozza az embert!

- Valóban - szólt a másik asszony. - A multkor véletlenül találkoztam vele az utcán és együtt mentünk egy darabig. Igazán resteltem. Az emberek mind megfordultak utánunk. Olyan kinosan feszélyezett, hogy utoljára is elbúcsúztam tőle s bementem egy boltba.

- Igazán szomorú dolog, hogy valaki úgy nem tud a korához illően öltözködni. Ő még most is tizenhat évesnek tartja magát és azt képzei, hogy az emberekkel is el tudja azt hitetni. Pedig együtt báloztunk, nálamnál három évvel idősebb és mi tagadás, én már harmincnégy éves vagyok!

- Valaki meg kellene, hogy mondja neki, - kezdte ismét a kis doktornő. - Szépen, gyöngéden figyelmeztetni kellene őt. Talán rosszul esnék neki, de mégis jobb volna, mint engedni, hogy tovább is oly nevetségessé tegye magát, szegény jó leány. Domonyiné van vele legjobban, ő kellene, hogy megmondja.

Domonyiné, aki eddig hallgatott, újra cigarettára gyújtott s hátradőlt a hintaszékben.

- Jól van, - szólt, - ha kívánjátok, én meg is mondom neki. És biztos vagyok benne, hogy azonnal lemossa arcáról a festéket, kisimítja a haját a homlokából és sötét ruhát vesz magára, amilyen a korához talál. És nagyon, nagyon fogja restelleni a dolgot és otthon, mikor egyedül van, keservesen sírni is fog szégyenében, amiért éveken át oly nevetségessé tette magát. Azonban, ha így kívánjátok, én megmondom. De ti ismertétek valamennyien fiatal korában is Hargittay Ilonát. Hiszen együtt voltunk fiatalok, együtt báloztunk vele. Ő volt közöttünk a legszebb, a legkedvesebb, a leggazdagabb és a legelőkelőbb. A főispán udvarolt neki, Szentjóni Tihamér, az a délceg, szép ember, emlékeztek rá, ugy-e, akibe mindnyájan szerelmesek voltunk. De ő Ilonát választotta. El is jegyezte. Nagyon szerették egymást. Óh, milyen szerencsétlen voltam én akkor - mert én is imádtam Tihamért... Az eljegyzés után azonban nemsokára - hiszen erre is emlékezhetek még - valami politikai párbajban agyonlőtték Szentjóni Tihamért. Az az ostoba golyó... Ugyanabból a szerencsétlen politikai ügyből kerekedett ez a párbaj, amely miatt nemsokkal azután Hargittay elvesztette az egész vagyonát. A szó szoros értelmében, koldusok lettek. Az öreg Hargittay nem sokáig élte tul ezt a csapást, de Ilona fiatal volt és erős. Csak a regényekben szokott a bánat ölni. Ilona élve maradt, aki pedig él, annak enni is kell. Így lett Ilona telefonos-kisasszony. Előbb órákat adott francia és angol nyelvből, de abból nem tudott megélni.

Ő pedig nem csak meg akart élni, hanem az apjának az adósságait is ki akarta fizetni. És itt kezdődik az ő hősiessége, amire férfi sohasem lett volna képes, csak nő. Harcolt az élettel, oly bátor kitartással, mint azok a névtelen katonák, akik egy közös sírban porladnak. Tudjátok-e, mennyit költött havonként az élelmezésére, csak hogy a megtakarított pénzét odaadhassa az apja hitelezőinek? Öt forintot. Öt forintból lakott jól az a leány, aki oly kényelemhez, olyan bőséghez volt szokva, mint Hargittay Ilona. Évekig nem evett többet naponta egy kis levesnél, meg egy darabka kenyéرنél. Azért nem tud szegény most sem enni, pedig most már talán tehetné...

A két asszony hallgatott. Mind a kettőnek a szeme könnyes volt.

- És ezalatt eltelt az idő és Ilona megvénült. Nem panaszkodott soha sem a szerencsétlenségéről, sem arról a szomorú, kínos szenvedésről, amelyet csak az a leány ismer, aki szeretett és hű maradt. Elvesztett mindent az életben, ami boldoggá tehetett volna, csak az az egy emléke maradt meg, hogy fiatal és szép volt. Ezt az egyet igyekezett kétségbeesett erőfeszítéssel megőrizni. Mikor a ráncok jelentkezni kezdtek arcán, befestette, hogy ne lássa és azt hitte, hogy más sem veszi észre. Mikor a haja szürkülni és ritkulni kezdett, hamis fürtöket tűzött fel s úgy fésülködött, mint akkor, mikor még Szentjóni Tihamér élt. És azt képzelte, hogy most már senki sem veszi észre rajta az idő múlását s hogyha fehér ruhába öltözik, mindenki oly fiatalnak és szépnek látja, amilyen egykor volt, akkor, mikor még az élet boldogságot ígért neki. Ez az egyetlen illúziója, az egyetlen boldogság, ami megmaradt számára. Csak ha szét-tépjük ezt az illúzióját, ha felébresztjük ártatlan álmodozásából, akkor fogja rémülve észrevenni, hogy ő is csak egy olyan nevetséges, hóbortos vén leány lett, mint a többi, akiket az emberek olyan szíves örömmel és meglelégedéssel szoktak kigunyolni, nevetségessé tenni... Hát én ezt, ha helyesnek tartjátok, meg fogom neki mondani...

- Ne mondd meg, - szólt egyszerre mind a két asszony.

(1903.)

MI HÁRMAN

Legnagyobb örömöm volt, ha Liza néni fiókjában kutathattam. Mennyi érdekes dolog került onnan felszínre. Régi, divatból kiment legyezők, emlékkönyvek, rózsaszín szalaggal átfűzött emléklapok, csodálatos rajzokkal, melyek rendesen egy szomorúfüzet, alatta sírdombról, ábrázolt vagy egy nyíllal átlőtt szívet, előtte egy kesergő anygallal. Régi, megsárgult fényképek, melyeken a nők mind toronymagas frizurát, a férfiak meg csizmát meg zsinóros atillát viseltek. Drága arany és ezüst hímzések, melyeket ma lehetetlen volna viselni s ütött-kopott piros bőr-ridikülök, amilyenekkel hajdanában nagyanyáink utaztak.

Liza néni mosolyogva nézte, miként turkálók az ő drága kincsei között; csupán azt kötötte ki, hogy mindent éppen úgy rakjak vissza. Neki egyformán kedves emlék volt minden egyes darab.

Egyszer meglepetésemben hangosan kiáltottam fel. Egy kép akadt a kezembe, egy szép nagy kép, mely két kis lánykát ábrázolt, kibontott szőke hajjal. A kisebbik a nagyobbiknak ölébe dőlt, mosolygó, vidám arccal, míg a nagyobbik merengve nézett a távolba s egyik karjával egy kutyát tartott átölelve. A kép alá ez volt írva: Mi hárman.

- Liza néni, miféle kép ez? Kik ezek a szép kis lányok? - kérdeztem kíváncsian.

Liza néni sokáig elmerengve nézte a képet s lassan-lassan egy könny lopózott a szemébe.

- Ezt a képet az én boldogult vőlegényem festette, - szólt halkán. - Két halott emléke fűződik hozzá... Azért rejtettem oda, a fiókom fenekére, mert nagyon fáj a szívemnek az a szomorú emlék... De most mégis előveszem s ide teszem az íróasztalom fölé.

- Liza néni, mesélje el, kérem, - szóltam hozzásimulva.

És Liza néni mesélt.

- Nem hallottad soha emlegetni Dóra nénédet, ugy-e? Ő volt a legidősebb testvérünk; édesanyád nem is ismerte, azaz nem emlékszik reá, mert még csak öt éves volt, mikor Dóra meghalt.

Mi hatan voltunk testvérek. Anyád volt a legfiatalabb. Szülőink nagyon szűk anyagi viszonyok között éltek s így köszönettel vették, hogy egy gazdag néni Dórát magához vette. Hat évig volt Dóra távol a szülői háztól. Ez idő alatt egyszer sem hozta a néni haza s mi úgy nőttünk fel, hogy Dórát csak éppen emlegetni hallottuk, de nem láttuk soha.

Hat év múlva a néni hirtelen meghalt. Apánk elutazott a temetésre s ekkor hazahozta Dórát is. Milyen kíváncsian vártuk mi gyerekek! Vajjon milyen lesz az új testvér? Fog-e velünk játszani? A hintát az udvaron szeretni fogja-e? Lesz-e piros ruhája, mint nekünk s a tanító bácsi őt is tanítja-e majd?

Mikor megérkeztek, egy tíz éves, szőke, nyulánk leányka szállott ki a kocsiból, fekete ruhában. Anyánk sírva-nevetve ölelte, csókolta. Mi bámészkodva állottuk körül. Dóra testvérünknek olyan komoly, nagy fekete szeme volt, hogy én azonnal megszerettem s megkínáltam az én legkedvesebb Lili hercegnő babámmal.

- Nesze, Dóra, ezt neked adom. Ez a szép Lili hercegnő!

Ettől a perctől kezdve én voltam a Dóra legkedvesebb testvére. Mindegyikünket szeretett, de engem a legjobban. Pompás játékokat tudott, nagyon szeretett hintázní, szívesen eljátszogatott velünk; de látszott rajta, hogy legjobban érzi magát, ha a fiúk szilaj játécai helyett engem karon foghatott s a kertben sétálhatott velem. Csodálatos történeteket tudott mesélni. Aranyhajú király kisasszonyokról s törpe manókról, a virágok tündéreiből és elvarázsolt hercegekről.

- Honnan tudod ezt a sok szép mesét, Dóra? - kérdeztem tőle és ki nem fáradtam a hallgatásban, ő a mesélésben. - Olvastad, vagy hallottad valakitől?

- Nem tudom, Lizike, - felelt elgondolkozva. - Talán olvastam, vagy csak úgy elképzelem...

Akkor nem tudtam, csak később értettem meg, hogy az a sok szép mese mind az ő gazdag gyermeki fantáziájában termett meg, az ő költészettel tele lelkében, mely sajnos, sohasem bontogathatta ki teljesen tündérszárnyait.

Lakott a szomszédunkban egy kedves család, Gábor Imréék, akikkel nagyon jó barátságban voltunk. S nyári szünidőre hazajött a legnagyobb fiú, Gábor Pali, aki már hetedosztályos nagy diák volt, de azért úgy eljátszogatott velünk, mint egy gyermek.

Dórával azonnal nagyon jó barátságot kötöttek. Adott neki gyönyörű meséskönyveket olvasni s megajándékozta egy kedves kis kutyával, melyet Szávának hívtak.

Volt Dórában valami, hogy embert és állatot egyformán meg tudott nyerni magának. Aki csak közelébe jutott, mindenki megszerette. Száva is úgy ragaszkodott kis úrnőjéhez, hogy el nem mozdult mellőle.

Nekem nagyon rosszul esett, hogy Dóra most rajtam kívül mással is foglalkozik. Haragudtam Gábor Palira, Szávára, a meséskönyvekre és órákig elduzzogtam Dórával, aki pedig egyformán jó, szelid és türelmes volt hozzám mindig.

Lassankint azonban Szávával kibékültem, mert oly kedves, ügyes kutya volt, hogy nem lehetett rá haragudni. Pali betanította mindenféle mesterségre; tudott szolgálni, pálcán keresztül ugrani s nagyszerű volt nézni, mikor két lábra állva, orra hegyén türelmesen tartotta a darabka cukrot, amíg Dóra intett neki, hogy most bekaphatja.

De Dórával folyton duzzogtam és elhatároztam, hogy valamivel megbosszantom, amiért a meséskönyveit és Palit jobban szereti, mint engem.

Egy délután sétálni mentünk ketten Dórával és Szávával. Kimentünk a rétre, a kert mögött, Dóra magával vitte meséskönyvét s mikor leültünk egy fa alá pihenni, mohón kezdett olvasni. Én egy darabig Szávával játszogattam, de csakhamar meguntam.

- Dóra, mesélj nekem valamit, - kértem, melléheveredve a fűbe.

- Mindjárt, Lizike, mindjárt, - felelt Dóra. - Csak ezt végigolvasom előbb, olyan érdekes. Azután majd elmesélem.

Olyan bosszús lettem, mint egy elkényeztetett gyermek szokott.

- Nem kell a meséd, tartsd meg, - kiáltottam durcásan, felugrottam mellőle és elfutottam.

De nem mentem messzire, egy fa mögé bujtam s onnan néztem, mit csinál Dóra?

Meglepetve emelte föl a fejét, de aztán nyugodtan folytatta tovább olvasását... Pár pillanat múlva azonban letette a könyvet a fűbe s hangosan kiáltotta nevemet. Én nem mozdultam. Ekkor felállott, körülnézett, de engem nem vett észre. Aztán elindult, ellenkező irányban, hogy megkeressen, közben néhányszor még kiáltott is: Lizi, hol vagy Lizike? Száva hűségese ballagott utána.

Mikor már jó messzire voltak, előbujtam a fa mögül. A könyv ott hevert a fűben. Hirtelen fölkaptam... Egy gonosz gondolat ragadott meg. Ha ezt a könyvet, amelyet annyira szeretett Dóra, elpusztítom, ismét csak egyedül engemet fog szeretni, úgy mint azelőtt. Pali már visszautazott a városba. Szávát én is megszerettem, most tehát még csak a könyv van hátra. A vízbe fogom dobni!

Nem sokat tünődtem tovább. A rétet egy sekély kis ér szelte keresztül, néhány szomorú fűzfával a partján. Gyorsan futottam arrafelé, mert észrevettem, hogy Dóra meglátott és felém tart.

Száva hangosan ugatva futott utánam, mintha sejtette volna, hogy mi a szándékom.

Egy pillanat alatt ott voltam a parton, magasra feltartottam a könyvet és - zsupsz! - bedobtam az iszapos vízbe.

Ebben a percben ért oda Dóra is. Szinte megdermedve állt meg.

- Mit tettél, Lizike? - tördelte, egészen elsápadva - a meséskönyvem, a szép meséskönyvem...

Valamit akartam mondani, de már nem volt időm, mert a következő másodpercben Dóra leereszkedett a parton s ruhástól, cipőstül belépett a vízbe, hogy kihalássza a könyvet. Szerencsére a sekély víz alig ért övig, de azt hiszem abban a pillanatban Dóra beleugrott volna, ha akármilyen mély is.

Úgy megijedtem, hogy se szólni, se kiáltani nem tudtam. Dóra olyan vizesen, mint egy kis ürge mászott ki a vízből, kezében az elázott, szétment könyvvel.

- Siessünk haza, - szólt csendesen.

- Óh Dóra, ne haragudj rám, édes Dóra soha többet nem teszem, - kiáltottam zokogva s megfogtam nedves, hideg kezét.

- Nem haragszom, Lizike, - felelt szeliden. - Csak siessünk haza, mert nagyon fázom!

Otthon persze mindent el kellett mondani édesanyáknak. Dóra ugyan kijelentette, hogy én csak véletlenségből ejtettem vízbe a könyvet, de mikor anyám reám nézett és kérdezte: Igaz-e ez, Liza? - akkor én nem tehettem másként, sírva vallottam be, hogy akarattal tettem. De azt ismét Dóra kérésének köszönhettem, hogy nem büntettek meg nagyon szigorúan.

Tulajdonképpen csak akkor ébredtem tudatára, hogy Dóra milyen jó, nemeslelkű gyermek. Ettől kezdve még jobban ragaszkodtam hozzá s kész lettem volna érette akár a tűzbe is menni.

Fájdalom, soha sem nyílt alkalom, hogy be is bizonyítsam neki szeretetemet.

Nem tudom, a hideg fürdő ártott-e akkor meg, vagy máshol hült meg Dóra, de ősszel betegeskedni kezdett. Sápadt lett, olyan átlátszó, mint a viasz s folyton köhögött. De betegsége alatt is folyton jó volt és szelid, soha nem türelmetlenkedett. Lassanként elgyengült úgy, hogy járni sem birt. Ott üldögélt csendesen, egy nagy karosszékekben, fehér párnák között, fejét hátrahajtott a csodás, nagy fekete szemével elmerengett a messze távolba.

Néha nem mertük megszólítani; úgy nézett, mintha túl a fejünk felett, túl a fehér falon valamit látna, egy ismeretlen világot, tele dallal, napsugárral és rózsával... Szeliden mosolygott feléje és kinyújtotta a két karját, mintha szárnyak volnának s neki el kellene repülni...

És hiába követtek el szülőink mindent, hiába hívták a leghiresebb orvosokat. Mikor a tavasz eljött s az első hóvirág kinyílt, egy napsugaras délután, arccal az ablak felé fordulva, Dóra örökre lehunyta tengermélységű, nagy fekete szemét. Úgy hervadt el, mint egy korán letört, fehér rózsabimbó...

Éppen a temetés napján, mikor ott feküdt a ravatalon, fehér rózsakoszorúval fején, egy kis csomag érkezett nevére címezve.

Gábor Pali küldte ezt a képet, melyet emlékezet után festett, mint egy tavaszi üdvözlét a nagy városból, ahol ő most festeni tanult.

Szegény Dóra már nem gyönyörködhetett mind a hármunk jól talált képében... Sírva tartottam eléje, de ő már nem nyitotta ki szemét és nem mosolygott reám az ő szelid mosolyával soha, soha többé...

Szávát a temetés után néhány napig nem láttuk, hiába kerestük mindenfelé, nem került elő. Mikor pár nap múlva friss virágot vittünk Dóra sírhalmára, ott találtuk Szávát a frissen hantolt sírdombon, élettelenül... A hűséges kutya ott puszta el kedves kis úrnője sírján...

*

Sok év telt el azóta; az idő megengyhi a legnagyobb bánatot is, gyermekszívvel meg éppen könnyebb a felejtés. Lassanként elmosódott a Dóra emlékezete, csak később, mikor már nagyobb lettem, nyilalt át lelkemen mindig egy keserű önvád, szemrehányás. Vajjon nem én voltam-e Dóra halálának az oka? És ettől a gondolattól nem is tudtam szabadulni soha...

Gábor Palival évekig nem találkoztam. Külföldön tanult s mikor egyszer évek múlva hazajött, a gyermekkori játszótársak megszerették egymást s én menyasszonya lettem Palinak.

Akkor nagyon sokat emlegettük megint Dórát. Kimentünk együtt a sírjához s megmutattam Palinak azt a képet, melyet erekllye gyanánt őriztünk. Abban az időben olyan boldog voltam, hogy még az a gondolat sem bántott többé...

De a sors nem akarta, hogy boldogságom teljessé váljék. Pali meghalt, mielőtt a felesége lehettem volna... Akkor rejtettem el ezt a képet, mely folyton csak arra emlékeztetett, hogy a végzet éppen azokat vette el tőlem, akik szívemnek a legdrágábbak voltak...

(1903.)

NAGYON SZERETETT

Sehol a világon olyan jól nem érezte magát a két lány, Erzsike és Ilonka, mint mikor a nyári vakáción otthon lehettek a nagymamánál, Szenttamáson.

Olyan régifajta, öreg nemesi kuriában lakott a nagymama, özvegy Szenttamási Lászlóné, egyedül, már évek óta.

Mennyi szoba volt ott, hány folyosó, milyen nagy padlás és hűvös, tágas, nagy pince!

Hát még a kert, széles, árnyas utával, a kerek és szívalakú virágágyások az utak mentén, tele rezedával, violával, kisasszonypapuccsal, piros verbénával. Csupa olyan virág, melyek magvát minden ősszel nagymama sajátkezüleg gyűjti össze, s ő maga veti el tavasszal.

A kerítés mentén magasszárú georgina és nagytányérú napraforgó; az is mind régimódi virág, amilyeneket divatos, előkelő kertekben talán meg sem tűnének, de amelyek mind olyan szépek, olyan kedvesek, a régi jó világra emlékeztetők...

Szerette is őket nagymama, ápolta és gondozta s a veteményes kerten kívül a virágos kert volt előtte a legkedvesebb.

A kerten és gyümölcsösön túl terült el a füzesi rét, egy gyönyörű szép, nagy térség, tele vadvirággal, puha selymes fűvel. Kristálytisza kis patak kigyózott rajta keresztül, partjain ezüstszínű fűzfákkal. A fűzfák ágai itt-ott behajoltak a vízbe, mintha hosszú, hajlós, selymes száraikkal horgászni akarnának benne; apró, tarka pillék röpködtek körül és szivárványos szárnyú szitakötők. Nyílsebesen suhantak erre-arra át a fecskék; szárnyukkal mintha néha érintették volna a vizet, s amott távolabb hosszúlábú gólyamadár sétálgatott, komoly méltósággal emelgetve piros lábait.

Itt a patak partján szerettek leginkább időzni Erzsike és Ilonka.

Amikor csak tehették, leszöktek ide, teleszedték kötényüket mezei virággal, leültek valamely vastagtörzsű fűzfa alá s órákig el tudták nézegetni a fecskék cikázó suhanását, a szitakötők és pillangók vidám táncát a víz fölött.

Közben ábrándozgattak is, miként pipiske lányok szoktak. Szövögettek rózsás álmokat eljövendő boldogságról; a királyfiról, aki aranyos hintón jön az erdön át, vagy gyöngyházkagyló csónakon érkezik ott a ringó vizen, hogy magukkal vigye őket a Boldogság Meseországába, ahol aranykoronával a fejükön, rózsavirággal a kezükben ők lesznek a királynék...

Addig-addig ábrándozgattak és mesélgettek egymásnak, amíg megéheztek s akkor vidáman nevetve futottak a réten át, a kerten át, be a házba, egyenesen a nagymama karjaiba.

Fehérhajú nagymama szelíd, édes, szerető mosollyal fogadta őket. Egyiket az egyik, másikat a másik karjába ölelte.

- Éhesek vagyunk, nagyanyus! - kiáltozták a lányok, - virágot szedtünk, de azzal nem laktunk jól!

És odatették a sok vadvirágot a nagymama ölébe, aki tréfásan védekezett ellene.

- Minek nekem már a virág, gyerekek? Tegyétek vízbe, vigyétek a szobátokba, oda való az. És itt a kamrakulcs, ha éhesek vagytok, uzsonnázzatok meg. Ne mondjátok, hogy éheztek a Szenttamási nagymamánál!

Nevetve ölelték át a leányok a nagymamát s aztán mint a forgószél, rohantak tovább.

...Milyen jó is itt, a nagymamánál! Milyen jó is az, ha az embernek ilyen áldott, édes-kedves öreg nagymamája van!...

És a nagymama mélabús mosollyal nézett utánok.

...Milyen jó is az, mikor az embernek két ilyen szép, vidám, fiatal unokája van... Megifjodik a lelke tőlük s úgy érzi, mintha ismét átélné azt az időt, mikor még ő is vidám, fiatal és boldog volt...

*

A nagymama hálósobájában egy kép függött a falon. Szép, fiatal lányt ábrázolt, fehér ruhában; a szeme fekete volt, a haja szőke s piciny, piros ajkán szelid mosoly játszadozott.

Maga a kép nem volt valami művészi festmény, de az egész arcon oly végtelen báj, kedvesség és szelid jószág ömlött el, hogy az ember alig tudott betelni a nézésével.

Kezében - miként a régi festményeken szokás - egy szál rózsát tartott, ölében pedig finom, csipkés zsebkendője hevert.

Erzsike és Ilonka tudták, hogy ez a kép a nagymama egyetlen leánytestvérét ábrázolja, Katolnay Klárát, aki már rég-rég meghalt, még fiatal leánykorában.

A nagymama még most is siratja és gyászolja őt s könny szökik a szemébe, valahányszor beszél róla.

De nagyon ritkán beszél róla.

Csak megáll néha az arcképe előtt s halkán mormolja magában:

- Jó voltál, nagyon jó voltál... sokat szenvedtél... pihenj csendesen...

És minden esztendőben, augusztus tizenkettedikén, rózsakoszorút fon a kép köré és sokáig imádkozik és sír előtte.

Valamit hallottak volt emlegetni a leányok a Katolnay Klára életéről és haláláról s kérték is a nagymamát, hogy beszéljen róla, de a nagymama azt felelte:

- Majd ha nagyobbak lesztek, lányok. Most még korán volna. Majd mikor föl tudjátok fogni, meg tudjátok érteni: mire képes az önfeláldozó testvéri szeretet!...

Ez még régen volt, ezelőtt négy évvel.

Akkor Erzsike tizenkét éves volt, Ilonka tizenhárom.

Most már nagy leánysorba léptek, s augusztus tizenkettedikén, az évforduló reggelén nagymama így szólt hozzájuk:

- Erzsike, Ilonka, menjetek le a kertbe és szedjete virágot. Koszorút kötünk szegény jó Klárám arcképe köré és azután elbeszélem nektek az ő életének történetét.

A leányok sietve futottak le a kertbe, teleszedték kosarukat rózsával, violával, aztán mintha egyet gondoltak volna, kiszaladtak a rétre, hogy mezei virágot is szedjenek.

- Ebből külön kötünk egy koszorút és a mi nevünkbe fűzzük a kép köré - mondták egymásnak.

Vajjon itt állott-e hajdan Katolnay Klára is az ő testvérével, éppen ilyen vidáman és fiatalon, mint most ők ketten?... És az élet elfutott fölötte és nem hozott neki csak szomorúságot és bánatot és meghalt fiatalon, talán anélkül, hogy ismerte volna, mi az igaz boldogság?...

*

- Üljetek ide mellém, gyermekek, - mondta nagymama, miután körülfonták a képet virágfüzérrel, s alája is, a kis asztalkára, csinos virágtartókban elhelyezték a mezei virágokat. - Most el fogom mondani nektek Klára testvérem történetét. De ne várjatok valami regényes dolgot, nagyon rövid az egész és egyszerű.

Nagymama kezében egy kis, kopott zöld bársony kötésű könyvecskét tartott.

- Ez a Klára naplója, - szólt, a könyvre mutatva. - Halála után akadtam véletlenül reá a fiókjában. Akkor tudtam csak meg, hogy mit tett ő értem!... Az eleje nem valami érdekes. Csupa apró feljegyzések a mi mindennapi életünkből. Nagyon egyszerűen és visszavonultan éltünk birtokunkon, Katolnán. Anyánk már régen meghalt, s mi ketten segítettünk apánknak a gazdaságban. Klára különösen ügyes, életrevaló lány volt; ő volt a lelke az egész háznak; én gyöngébb, félénkebb voltam, különben is három évvel fiatalabb, mint Klára. Ő gondozott, becézgetett engem, olyan volt hozzám, mintha az anyám lett volna.

Tavasszal hazaérkezett a szenttamási szomszéd birtokos, a fiatal Szenttamási László. Látogatást tett nálunk, mint szomszédainál és nemsokára majdnem mindennapos lett a házuknál.

Hogy történt, magam sem tudom, de nagyon megszerettem Szenttamási Lászlót.

De ő nem mutatta és nem mondta egy szóval sem, hogy szintén szeret engem s én nagyon, nagyon búsultam; sokat sírtam, mikor azt hittem, hogy nem lát senki s betegeskedni kezdtem.

Klára faggatott, hogy mi bajom van s én végre bevallottam, hogy szeretem Szenttamási Lászlót.

Emlékszem jól, nyári alkonyat volt, kis szobánkban ültünk az ablak mellett s én Klára nyakát átkarolva, vallottam meg titkomat. Klára halálsápadt lett s kétszer-háromszor is végigsimitotta a homlokát.

- Nagyon szereted? - kérdezte aztán olyan különös, fojtott hangon.

- Nagyon, - feleltem én. - Meghalok, ha nem lehetek a felesége!...

- Nem fogsz meghalni, - biztatott szeretettel átölelve vállamat. - Én azt hiszem, Szenttamási szeret téged, csak nem mer nyilatkozni. Majd én beszélek vele és kiveszem belőle, mi a szándéka.

Estefelé, mint rendesen, ismét átlovagolt Szenttamási László. Én szobánkban maradtam, nem mertem mutatni magamat, mert ki volt sírva a szemem. Klára a kertben sétálgatott alá s fel Lászlóval.

Egyszer - éppen az ablakom alatt haladtak el, az ablak nyitva volt, s jól hallottam a Klára erős, szilárd hangját, amint mondta:

- Láss, én tudom, mit tesz az: szeretni és szenvedni. Én is szeretek valakit, akinek sohasem lehetek a felesége. De én erős vagyok, kibirom, de szegény kis hugocskám belepusztulna...

- Ki az, akit szeret? - faggatta László könyörgő hangon.

- Azt nem fogja megtudni soha senki, - felelt Klára határozottan. - Ez csak egyedül én reám tartozik. Van erőm egyedül elviselni szívemnek szomorú titkát, de férjhez menni nem fogok soha!...

Többet nem hallottam, mert tovább mentek és én megdöbbenve néztem utánok.

Hát Klára is szeret valakit? De hiába törtem a fejemet, ki nem tudtam találni, hogy kit? Klárát pedig tudtam, hogy hasztalan kérdezném.

Nem is sok időm maradt a töprengésre, mert Szenttamási bejött búcsúzni. Elutazott egy fél-évre s mikor visszajött, néhány hét múlva megkérte a kezemet.

Boldog menyasszony és még boldogabb asszony lettem. Az uram szeretett, elhalmozott gyöngédséggel s házasságunkat sohasem zavarta a legkisebb felhőcske sem.

Egyetlen bánatom volt, hogy esküvőnk után alig egy évre hosszas betegeskedés után meghalt az én drága Klára testvérem. Az orvosok nem tudták megállapítani betegsége okát, de én később megtudtam, hogy a szíve ölte meg.

Az a jószágos, önfeláldozó szíve, amelyet erősebbnek hitt, mint amilyen volt!...

*

Nagymama elhallgatott és egy könnyet törölt ki a szeméből.

Aztán odatette a kis kopott, zöld bársony könyvecskét a két leány kezébe.

- Olvassátok el ezt a néhány lapot itt, abból megtudtok mindent.

Még egy szomorú pillantást vetett a rózsákkal koszorúzott, jószágosan mosolygó arcképre s aztán kiment a szobából.

Erzsike és Ilonka meghatva kezdték olvasgatni a régi, kopott kis napló megsárgult leveleit, megfakult írásait.

*

1857. augusztus 10.

- Istenem, adj erőt! Légy velem! Ne hagyd el!

Szeretem Szenttamási Lászlót és valami édes sejtelen sugta mindig, hogy ő is szeret engem. Kiéreztem a hangjából, a mosolyából, a tekintetéből és boldog türelemmel vártam, hogy mikor fog szólni és megkérni, hogy legyek az ő szívének és házának asszonya...

És most térdreborulva adok hálát a mindenható Istennek, hogy még eddig nem szólt és minden igyekezetemmel azon leszek, hogy megakadályozzam, ha szólni akar...

Mert Ilonka is szereti őt, az én édes, szelid, gyöngyös kis virágszálam, aki belehalna, ha megtudná, hogy mi történik itt!...

Nem, ezt nem szabad megtudnia soha.

Kettőnk közül én vagyok az erősebb, én veszem hát vállamra a keresztet és viselem és szenvedek alatta, amíg a jószágos Isten kegyelme föl nem szabadít szenvedésem alól...

De mit tegyek?... Mit tegyek?...

Édes jó anyám szelleme légy velem! Mindenható Istenem, világosítsd meg elmémet, hogy eltaláljam a helyes utat s az én boldogságom árán boldoggá tehessek két embert, akiket annyira szeretek!...

Augusztus 12.

Megtörtént!...

Tegnap itt volt Szenttamási. Sokáig beszélgettünk. Bizalmasan elmondtam neki, hogy az én szívem már nem szabad, hogy szeretek valakit viszonzás nélkül s hogy nem fogok férjhez menni soha!

Óh, hogy nézett reám, milyen csalódással, milyen szomorúsággal - de a jó Isten erőt adott nekem s nem árultam el magam.

Aztán sokat beszéltem neki Ilonkáról s szavaimból megérthette, hogy Ilonka mennyire szereti őt. Nem szólt semmit, de láttam, hogy jól esett szívének ez a tudat.

Aztán elbúcsúzott. El fog utazni néhány hónapra. Ez a legjobb, amit tehet.

Imádkozni fogok a jó Istenhez, hogy mikor visszajön, úgy történjék minden, ahogy én óhajtom...

Egy kissé fáradt vagyok s valami olyan különös nyomást érzek az agyamban.

Azt hiszem, a visszafojtott könnyektől van...

Szeptember 28.

Most már szabad sírni, Klára!...

Kinyitom az ablakomat s kitekintek rajta. A csillagfényes estén messze el lehet látni az országútra. Az az út vezet Szenttamás felé! Azon vitték el ma délután az én édes kis virág-szálamat. Négy fekete pej volt fogva a fölvirágzott hintó elé... Mellette ült a férje, Szenttamási László...

Milyen szép volt az én kis Ilonkám! Én öltöztettem fel fehér menyasszonyi ruhájába, a koszorút és fátyolt is én tettem a fejére... Milyen édesen mosolygott könnyein keresztül, megölelt s a fülembe súgta:

- Bár lennél te is minél előbb olyan boldog, mint én, Klára!

Most már azóta otthon vannak!...

Milyen jó volna, csak ne fájna úgy a szívem!...

*

Itt vége szakadt a naplónak.

Csak egy összehajtott papírlap volt még benne.

A két leány szinte áhitatos félelemmel bontotta ki és nézte meg.

Egy gyászjelentés volt.

- Katolnay Klára, meghalt huszonkét éves korában, 1858. augusztus tizenkettedikén.

Erzsike és Ilonka könnyes szemmel néztek föl a rózsakoszorús képre.

- Nagyon szeretett... - suttogták halkán, mintha templomban lettek volna.

(1903.)

TALÁLKOZÁS

Márta kisasszony elhelyezkedett a vasuti fülkében, lefüggönyözte az ablakokat, bezárta az ajtót s elhatározta, hogy jó borralalót ad majd a kalauznak, csak hogy egyedül maradhasson.

Márta kisasszony vén leány volt és igen szerette a kényelmet. Magános, csinos kis otthonában, öreg, hűséges cselédjével nagyon jól érezte magát. Szép kis vagyona volt, abból gond nélkül élhetett. Voltak kedves, jó ismerősei, akik szerették, házi szegényei, akikkel jót tett és sok érdekes, jó könyve, melyeket szenvedéllyel olvasott. Azonkívül ott volt a huga, két aranyos, pirospozsgás egészséges kis fiacskájával, akiket Márta valósággal imádott.

Most is éppen őket látogatta meg; ott töltötte a húsvéti ünnepeket. És ez nagy dolog volt Mártától, aki nem igen szeretett kimozdulni kellemes otthonából, ahol olyan nyugodtan, olyan kényelmesen élhetett apró kedvteléseinek - és emlékeinek.

Mert hát természetesen emlékei is voltak a jó Mártának. Édes Istenem, melyik öreg leánynak nincsenek?...

Hervadozó szívének egyik titkos rejtekében melyik nem őriz édes-bús emlékeket virágos tavaszról, midőn napsugaras reggelen elindult a boldogság elé, ajkán dallal, kezében rózsákkal, szívében szerelemmel... És aztán nem találkozik, csak a boldogtalansággal és a csalódással. Ajkán elhal a dal, kezéből kihullanak a rózsák és szívében csak a rózsa tövise marad...

Évek jöttek, évek mentek, de a tövis mindig ott sajgott Márta szívében. Valahogy mindig úgy érezte, hogy az élete nem teljes, s voltak napjai, mikor ismét átélte rövid regényének szomorú fejezeteit.

Szeretett és szerették. Legalább ő úgy hitte.

Szép, délceg és vidám fiatalember volt Bándi Ödön; egy csapással elfoglalta a szelid kis Márta szívét. A Márta nagynénjénél ismerkedtek meg, falun. Az a két hét, amit ott együtt töltöttek, a keletkező, fejlődő szerelem poétikus idillje, ez volt a Márta életének tavasza.

Azután elutazott Ödön és sokáig leveleztek. Ezek a levelek voltak Márta minden boldogsága. Levélben kérte meg Ödön a kezét, levélben lett ő a menyasszonya.

Szegény Márta! Ennyiben is maradt!

Egyszerre a levelek kimaradtak s bár Márta egyre-másra írt, csak hónapok múlva jött egy rövid, siralmas, kifogásokkal tele levél, amelyben Ödön vérző szívvel jelenti, hogy kénytelen lemondani Mártáról.

Márta előbb meg akart halni; azután mindenféle fantasztikus terveket szőtt, hogy elutazik, felkeresi Ödönt, megkérdezi tőle: miért akarja elhagyni és addig könyörög, amíg ismét kibékül vele... Persze, ezeket a terveket lehetetlen volt valóra váltani. De azért nem tudta elhinni, hogy csakugyan vége mindennek. Hisz ő oly nagyon, oly igazán szerette Ödönt. Valami félreértés van a dologban, de majd ki fog derülni. Ő várni fog, türelemmel, szeretettel és Ödön egy napon el fog jönni az ő hűséges, szerető kis menyasszonyáért...

És mert levelet már nem írhatott többet neki, teleírta a naplóját szerelmes, édes szavakkal; úgy érezte, hogy olyankor mindig Ödönnel beszélget s mindig megcsókolta a nevét, mikor leírta.

Egy napon aztán azt olvasta az ujságban, a hymen-hirek között, hogy Bándi Ödön megházasodott. Egy gazdag földbirtokosnak a leányát vette el, aki sokkal gazdagabb, mint Márta...

Márta lezárta naplóját. Az utolsó lapra fölragasztotta az ujságból kivágott hymen-hirt s alája írta:

»Kacagjátok! Vége a komédiának!«

És ettől a naptól kezdve vén leány lett.

Eleinte még volt egy-két kérője, de egyikhez sem akart hozzámenni! Azután egyedül maradt.

És az évek elfutottak feje fölött és nem találkozott Ödönnel többé soha. A szíve lassanként lecsendesedett, már nem fájt úgy a mult emléke, s csak néha-néha jutott eszébe elveszített boldogsága. Legkevésbé gondolt pedig most arra, amint a vasuti fülkében kényelmesen elhelyezkedett, hogy két perc múlva Bándi Ödön fog oda belépni.

Azaz, dehogy lépett be.

Az ajtót valaki hevesen kirántotta s meglehetősen kiméletlen, ideges szitkozódással egy görnyedt, öreges alak vánszorgott be, két mankón, nehezen vonszolva magát. Utána egy fonnyadt, kedvetlen, beteges arcú kis fiucska jött s utoljára egy sápadt, kicsi, vézna asszony, akinek a két szeme olyan volt, mintha mindig könnyel lenne telve.

Az asszony a poggyászokat rendezte s a férfi folyton dörmögött:

- Persze, tőled ott állhattam volna a váróteremben egy óráig is! Te semmivel sem törődsz! Velem legkevésbé!

- De kérlek, - mentegetőzött félénken az asszony, - hiszen a poggyász után jártam.

- Hallgass! - szólt rá nyersen a férfi. - Ne tégy idegessé az örökös sopánkodásoddal. Add ide azt a kendőt. Takard be a lábamat. Fázom. Most bizonyosan meghültem. Ezt is neked köszönhetem.

Az asszony szó nélkül vette le a nagykendőt és betakarta a férfi lábát.

Azután elhelyezkedtek. Az utitársukra ügyet sem vetettek. Márta borzadva ismerte föl ebben a rommá vált alakban az egykor délceg, daliás Bándi Ödönt. Hirtelen lehuzta fátyolát arcára. Nem akarta, hogy Ödön is ráismerjen. De szükségtelen volt elrejteni magát, Ödön úgy sem ismert volna rá, mert két lépésre is alig látott, úgy meggyöngült a szeme.

Az asszony csöndesen meghuzódva ült a sarokban, de a férfinak folyton volt valami baja. Zsémbelt, dörmögött, a gyermek is nyugós volt, hol ez, hol az kellett neki s folyton kiszolgáltaták magukat az asszonnyal, aki szó nélkül, engedelmesen adott, tett-vett mindent a két zsarnok kedvére. Csak a szeme volt mindig olyan, mintha folyton könnyezne.

Úgy látszik, hogy a férfinak valami különös öröme lelt abban, hogy környezetét kinozza, mert midőn egyszer a fiucska valamiért sírni kezdett, hirtelen haraggal huzta meg a fülét, oly erősen, hogy a gyermek hangosan kezdett sikoltozni s az asszony alig tudta kiszabadítani.

Márta megborzadva ment ki a folyosóra. Úgy érezte, mintha valami nehéz álmodna. Nem, az lehetetlen, hogy ez legyen a valóság.

Az asszony pár perc múlva kijött utána.

- Bocsásson meg, kérem, - szólt hozzá, - a férjem nagyon ideges, beteg, nem tud néha magán uralkodni. Jó volna talán, ha ön más fülkét keresne; mi nem vagyunk kellemes utitársak.

Kissé keserűen mondta ezt, de egész nyugodtan, mint aki már hozzászokott mindenhez.

- Régóta beteg? - kérdezte Márta halkan, elfojtott hangon.

- Régóta. Már tíz éve.

- És mi baja?

Az asszony egy pillanatig hallgatott. Aztán, mint a zárkózott természetű, sokat szenvedett asszonyok néha szükségét érzik, hogy valakinek, valaki egész idegennek mindent elmondjanak, hirtelen beszélni kezdett:

- Az orvosok eleinte nekem nem akarták megmondani, hogy mi baja van. De én sok orvosi könyvet olvastam össze és kitaláltam. Hátgerincsorvadás. Oh, gyógyíthatatlan, tudom. Eleinte bízam a gyógyulásban, ő még most is bízik. Azért voltunk most Budapesten, megvizsgáltatta magát három tanárral is... De hiába... És mily borzasztó ideges... Hiszen látta, hallotta, ugy-e?... És gyermekeink... mind meghaltak kicsiny korukban. Ez is meg fog halni, tudom... Szegénykének a homlokára van írva.

- Szerette? - kérdezte Márta, szinte önkéntelenül megragadva a kezét.

- Szerettem - felelte a másik. - De bár ne lettem volna a felesége soha. Csak azóta tudom, hogy mi a boldogtalanság!...

- Ágnes! - hallatszott a férfi nyers, ideges hangja.

Az asszony összerezzent és sietve fordult be.

Márta nem mert, nem akart bemenni. Összekulcsolta kezét s odatámasztotta fejét a folyosó ablakának hideg üvegéhez.

Lassankint alkonyodni kezdett. A vonat gyorsan robogott végig ismeretlen tereken, mezőkön és völgyeken át. A félhomályban csodálatos alakot öltött minden. A füstfoslányok karikákba verődve tömörültek, majd szétváltak, pillanatig mint óriási szellemszárnyak szaladtak, repültek a vonat mellett, aztán kifáradva terültek szét a kopár, fekete mezőkön.

A távolból nagy, sötét hegyek merültek föl, erdőkoszorús fejekkel és elmúlt viharok emlékeivel...

És amint az ismeretlen tájak, sötét erdők és fehértaláros hegyek tovarepültek előtte, úgy merült föl és vonult el Márta szeme előtt szenvedéseinek minden emléke, gyöngé leányszívének keserű, soha ki nem hevert csalódása, álmatlan éjszakái, elsírt könnyei, soha be nem teljesedett reményei.

És látta odabent a másik nőt, aki szintén szeretett, szintén szenvedett, átvirrasztott álmatlan éjszakákat, elsírta minden könnyét és elveszítette minden reménységét...

Istenem, hát hogyan lehetséges az, hogy egy férfi két nőt is tud egyszerre szerencsétlenné tenni?... Az egyiket, mert elhagyja, a másikat, mert elveszi...

Márta mélyen, szinte megkönnyebbülten sóhajtott föl. Nem, nem. A boldogtalanságból neki a kisebb rész jutott. Ez a másik ott bent többet szenvedett. Az ő élete volt az álom, a másiké a valóság. Ő csak leányálmait siratta, de a másik az asszony mártirkoronáját viselte...

(1904.)

A MINDENTTUDÓ VENDÉG

Még a szívesen látott vendégnek is egyik legkellemetlenebb fajtája a »mindenttudó vendég«.

- De hát hogy lehet az? - csodálkoztok ezen ugyebár lányok, - hiszen az csak nem lehet kellemetlen, ha valaki mindent tud! Akármit kérdezzünk tőle, mindenre tud felelni, mindenről tud felvilágosítást adni, mindent meg tud magyarázni! Mennyi okos, helyes dolgot tanulhatunk tőle s milyen élvezet lehet az ilyen emberrel társalogni!

- No hát nem jól mondtam, lányok; nem a mindenttudó vendég kellemetlen, hanem a »mindent jobban tudó vendég«. Mindjárt be is fogom mutatni egy példával.

Ime, ez a csinos, jókedvű, barnapiros arcú fiatal leány Terka. Egy nagyobb vidéki városban lakik s most látogatóban van az unokatestvérénél falun. Az unokatestvére Rózsika, vele egyidős s miután egy intézetben tanultak, természetesen a legjobb barátnők.

Rózsika azt se tudja, hogy mutassa ki az örömét, mikor Terka megérkezik; az édesanyja is nagyon szívesen fogadja s a vendég tiszteletére kitűnő ebédet készít.

Terka nagyszerű étvággyal eszik s hogy bebizonyítsa, milyen jó gazdasszony ő, mindenhez hozzászól.

- Ez a leves nagyon jó, de mi nem így szoktuk készíteni. Sokkal több zöldséget teszünk bele. Tessék megpróbálni kedves néni úgy, ahogy én mondom: a sárgarépát külön megpirítani s aztán egy késhegynyi Liebig-féle húskivonatot hozzá adni. Meg tetszik majd látni, mennyivel jobb úgy! És a csirkét én mindig szalonnával szoktam megspékelni. Ha megengedi, kedves néni, holnap készítek egy pompás tésztát, megtanítom majd Rózsikát is rá. Kitűnő! Csak tizenkét tojás kell hozzá, fél kiló vaj és fél kiló cukor, no meg mandula, mazsola és csokoládé.

A néni kissé meghökken, de azért mosolyog s meg is engedi a két leánynak másnap, hogy ők készítsék el a tésztát. Előszednek mindent, ami a kamrában csak található, elprédálnak egy csomó cukrot, vaját, lisztet, stb., felfordítják az egész konyhát a szakácsnő nagy bosszúságára. Aztán, mikor már majdnem kész van a tészta, bekopogtat hozzájuk egy barátnőjük s hívja őket sétálni, jöjjenek gyorsan, mert a »fiuk« is már várják. Erre Terka és Rózsika csapot, papot felejtve, szerbe-félbe hagynak mindent, szaladnak átöltözködni, rábizva a tésztát a szakácsnéra és a sorsra. Persze, hogy odaégett az egész.

A lakást is sokkal jobban és csinosabban tudná Terka berendezni, mint ahogy most van. Ezt a divánt nem ide kellene tenni, hanem oda, a függönyöket már nem divatos többé így tenni az ablakra, hanem amúgy s az íróasztal előkelő házaknál nem ebben a sarokban szokott állani, hanem abban.

Hát még a ruhák, a legutolsó divat! Ott van csak igazán otthon Terka! Ő volt már többször is Budapesten, tehát nagyon jól van tájékozva, mit viselnek és mit nem.

- Ilyen szabású blúzt, mint ez a te rózsaszín blúzod, Rózsikám, senki sem venne már föl. Én át fogom ezt neked igazítani. Bontsuk szét, aztán kiszabom újra. Meglátsd, milyen csinos, divatos blúz lesz belőle.

Szét is fejtik, Terka ki is szabja, de nem lett bizony abból semmilyen blúz többet. Úgy, ahogy volt, még el lehetett volna nagyon jól viselni, de ahogy Terka elkészítette, úgy már fel se lehetett többet venni.

És a kertben a virágok, a gyümölcsfák, a majorságudvarban a csirkék, libák, tyúkok - Terka mindenhez ért, mindent tud és mindent jobban tud, mint a néni és Rózsika. Még a tehén-istállóba is bekukkantott s nagy buzgóságában Katit ki akarta oktatni a fejés mesterségében.

De mikor már a kávéfőzésbe is beleszólt, akkor már a néni mégis elveszítette a türelmét. A néni ugyanis az egész vármegyében híres volt arról, hogy ő főzte a legjobb, legzamatosabb kávé. Büszke is volt erre a tudományára s a viláért meg nem engedte volna, hogy valaki a kávéfőző masinához nyuljon rajta kívül.

Terka is dicsérte, hogy milyen jó, kitűnő a kávé, de ő még ennél is jobbat tud főzni.

- Ha megengedi, kedves néni, majd megtanítom Rózsikát, úgy, ahogy mi szoktuk főzni.

- Tudod mit, édes lányom, - mondta a néni bosszúsan, - tanítsd meg akkor, mikor ő lesz ott nálatok látogatóban. Amíg te vagy itt nálam, idd meg a kávé úgy, ahogy én szoktam főzni.

Terka el nem tudta képzelni: miért haragszik a néni, helyett, hogy megdicsérné őt azért, hogy olyan ügyes kisleány, aki mindent tud, - azaz mindent jobban tud!

(1905.)

VILMA

I.

- Az igazat megvallva, édes leányom, én nem szívesen engedlek el Ágnes néniékhez, - mondta Gálfi Tamásné, újra és újra átolvasva a kezében tartott levelet.

- De hát miért? - kérdezte Vilma, s már-már sírásra görbült a szája. - Hiszen Ágnes néni olyan szívesen hív, s te magad mondtad, anyuskám, hogy miután olyan jól letettem a vizsgát, szeretnél nekem valami örömet szerezni. Hát lehet-e nagyobb öröm, mint két hónapot olyan gyönyörű helyen eltölteni, mint ahol Ágnes néniék laknak! Az az óriási nagy kert és a gyümölcsös és közelben Fenyves-Füred, ahová minden délután átkocsizunk!... Oh, anyuskám, kérlek, engedj el! A doktor bácsi is azt mondta, hogy szükségem volna levegőváltásra!

- Igaz, igaz, - sóhajtott Gálfiné, - de attól félek, hogy csak kellemetlenség lesz a dologból. Te jó leány vagy, Vilma, szorgalmas, jó tanuló - de összeférhetetlen természetű. Ágnes néninek három fia és egy leánya van; én előre tudom, hogy te nem fogsz velük jól egyezni, s ebből csak kellemetlenség lesz, mert Ágnes néni nem olyan türelmes és elnéző, mint én.

- De anyám, hiszen én már nem vagyok gyermek, - szólt Vilma sértődve. - Csak tudom, hogyan viselkedjem három kamasz fiúval s egy velem egykorú leánnyal szemben. Különben, ha nem akarsz elengedni, hát azt se bánom, maradok itthon egész nyáron!

Aztán durcásan felkelt és kiment a szobából.

Anyja sóhajtván nézett utána. Igen, ez Vilma volt, az eszes, tehetséges leány, a legjobb tanuló az iskolában, aki egymásután nyerte a pályadíjakat az önképzőkörben, gyönyörű kézimunkákat készített, de aki mindenkivel összeveszett, aki más véleményen volt, mint ő; halálosan megsértve érezte magát, ha valamiért megrótták, s napokig durcáskodott, ha valaki évődött, tréfált vele. Mert a tréfát nem értette, mindjárt mindenért haragudott, s képes volt órákig sírni egy szó miatt, melyet pedig a másik nem is úgy értett, mint ahogy ő azt túlérzékenységében magyarázta.

Az iskolában osztálytársai csak egész röviden »sündisznó«-nak hívták. És valóban ez az éppen nem költői elnevezés kitűnően talált Vilmára, mert mihelyt valaki közeledni, vagy tréfálkozni akart vele, mikor ő rossz hangulatban volt, azonnal kifelé fordította a tüskéit, s védelmi állásba helyezkedett akkor is, mikor senki sem akarta bántani.

Ezuttal azonban jónak látta mégis nem sokáig duzzogni édesanyjával, hanem ismételtén kérésre fogta a dolgot s minden jót megígért, míg végre anyja beleegyezett, hogy a nyarat Ágnes néniéknél töltsse.

II.

Ágnes néni, Patai Istvánné, a Gálfiné testvére volt, aki éveken át, míg gyermekei kicsinyek voltak s beteges férje élt, teljesen visszavonult a világtól, sehova nem járt, senki vendéget nem fogadott s maga kezelte birtokát. Katonás, egyenes természetű, szókimondó asszony volt és gyermekeit szigorúan nevelte, ami bizony a három fiunál, akik jóformán apa nélkül nőttek fel, nagyon is szükséges volt.

Gábor, Imre és Gyula az időben éppen tizenhét, tizenöt és tizennégy évesek voltak, jó tanulók, derék, jó fiuk, de természetesen pajkosak, lármások, vakmerők, bátrak, néha bizony vásottak is. A szünidőket otthon töltötték, s nővérük, a tizennyolc éves Irén - mi tagadás - versenyzett

velők a pajkosságban, különféle csinyek kieszelésében. Nagyon is meglátszott rajta, hogy fiútestvérek között nőtt fel, mert olyan fiús volt, mint egy kis suhanc, ami sehogysem illett egy tizenhét éves leányhoz.

Azért hívta meg Ágnes néni Vilmát erre a nyárra, mert azt remélte, hogy az ő csendes, nyugodt, komoly modora jó befolyással lesz Irénre, aki, ha lesz egy jó leánypajtása, nem fog mindig a fiukkal hancurozni.

Eleinte nagyszerűen is ment minden.

A fiuk, mint valami fiatal lovagok, olyan udvariasak és figyelmesek voltak, s kifogyhatatlanok a különféle multságok, kirándulások kitalálásában és rendezésében. Irén és Vilma, akik gyermekkoruk óta nem látták egymást, elválaszthatatlan jó barátnők lettek, s Ágnes néni csendes derűséggel gyönyörködött a vigságban, jókedvben, amelytől hangos volt most az évközből is csendes udvarház.

Egy délután ki akartak kocsizni Fenyves-Füredre, a közeli kis fürdőbe, ahova különben majdnem mindennap kirándultak. Már valamennyien a kocsiban ültek, csak még Vilmára vártak, aki egy kissé megkésett az öltözködéssel. A keztyűjét kereste és nem találta sehol, mert Vilma egy kissé rendetlen is volt, sohasem tudta, hol, merre van a holmija.

Végre Gábor megunt a várakozást, leugrott a kocsiról s bement a szobába.

- Ugyan jöjj már végre! - kiáltott rá. - Mit cifrálsz annyit, mint egy páva?

- Én nem cifrálok, - felelt Vilma sértődve. - A keztyűmet keresem; nem találom sehol.

- Hát akkor jöjj keztyű nélkül, - heveskedett Gábor. Megfogta Vilmát karjánál fogva, magával húzta, s bármennyire ellenkezett is, felemelte a kocsiba. Aztán - mivel ő volt a kocsis - a lovak közé csapott és elindította a kocsit.

Vilma a haragtól, a felindulástól egészen sápadt volt; a többiek nevettek, élcelődtek, de ő összeszorította a fogát és nem szólt egy szót sem. Hallgatott az egész uton, hallgatott a fürdőben is, mialatt a sétányon sétáltak, s ez a komor, haragos némaság olyan kellemetlen volt, hogy sem a fiuk, sem Irén nem tudták utoljára, hogy mit csináljanak.

Irén nagylelkűen felajánlta a saját keztyűjét, Gábor ünnepélyesen bocsánatot kért, Imre gavallérosan elvitte őket a cukrászboltba, hogy fagyaltozzanak, mindez nem használt semmit. A fagyaltot ugyan megette Vilma, de azért tovább is meg volt sértve s tovább is zord, méltóságos némaságba burkolózott.

- Olyan mint egy megsértett anyakirályné, - súgta Gyula Imrének, Imre pedig elnevette magát s mindjárt hangosan közre is bocsájtotta a Gyula megjegyzését.

Mindnyájan kacagtak. Vilma pedig még jobban megsértődött. Vacsorázni sem jött ki a szobájából s egész éjjel sírt s olyan hangosan fujta az orrát, hogy Irén nem tudott elaludni tőle.

Három napi duzzogás után végre kibékült, de alig pár nap múlva már ismét meg volt sértve. Ezuttal senki sem tudta, hogy miért, csak az ebédnél vették észre, hogy Vilma - a Gábor kifejezése szerint - megint »lógatja az orrát«, - nem evett semmit, a kérdésekre csak egytagú feleleteket adott, s olyan szemmel nézett mindenkire, mintha halálos ellenségei lennének.

Senki sem képzelte volna, hogy ezuttal Ágnes néni maga sértette meg, mert reggel figyelmeztette, hogy mikor fésülködik, ne dobja a kihullott haját a földre, mert ez a legnagyobb rendetlenség jele, hanem gyűjtse össze s vesse a kályhába.

Vilma nemhogy megköszönte volna ezt a figyelmeztetést, hanem személyes sértésnek, meg nem érdemelt megalázásnak, megszégyenítésnek vette, s oly szerencsétlennek érezte magát, hogy legjobban szeretett volna azonnal összecsomagolni s hazautazni.

Másnapra kibékült ugyan megint, a saját kenyerén, mert senki sem kérdezte tőle, hogy mi baja, de azért sikerült mégis a hangulatot nagyon feszélyessé és kinossá tenni.

- Tudjátok-e, hogy ez tulajdonképpen nem kellemes, - mondta Gábor Irénnek s a két öccsének - hogy az ember mindig a Vilma kedélyhullámzásait kísérje figyelemmel, s örökösen azon töprengjen, vajjon nem bántja-e meg valamivel?

- Nem szeretem az ilyen nebántsvirágokat, akik mindent rosszhiszeműen fognak föl, - jelentette ki Imre.

- Mindig a sértett anyakirályné szerepét adja, - mondta Gyula.

- Ne bántátok Vilmát, - szólt közbe Irén, - olyan derék, jó leány; én inkább sajnálom őt, mert az igazán nagy szerencsétlenség, ha valaki azt hiszi, hogy őt mindig csak sérteni és megalázni akarják.

Gábor vállat vont.

- Ne legyen olyan tulérzékeny és tudjon különbséget tenni. Az életben majd nem lesz tekintettel mindenki az ő sérelmeire, s nemcsak magának, de másoknak is kellemetlenné teszi ezáltal az életét.

- Egy parányi jó kedély többet ér, mint három napi duzzogás, - bölcselkedett Imre, s ezzel bizonyára nagy igazat is mondott.

III.

Az Anna-bált Fenyves-Füreden is nagy fénnel készültek megtartani. Ágnes néni megengedte, hogy a leányok is, meg a fiuk is részt vegyenek benne, s Irén és Vilma lázasan kezdtek készülödni. Mind a kettőjük ruháján volt valami kis igazítani való, azonkívül Vilma, aki az ilyesmiben nagyon ügyes volt, mindkettőjük számára készített igen csinos kis csipkegallérokot.

Miután gyönyörű, meleg nyári idő volt, a kertben dolgozott, a nagy diófa alatt ülve, s magával vitt mindig tűt, ollót, gyűszűt, - szóval mindent, amire a varráshoz szüksége volt.

Az Anna-bál napjának reggelén azonban valami nagy kellemetlenség történt.

Ágnes néni haragosan jött elő a kertből s maga elé hívta a fiukat s a leányokat.

- Ki hagyta ezt lenni a kertben, a diófa alatt? - kérdezte egy nagyon finom, de egészen összerozsdásodott ollót mutatva fel.

- Én nem! - kiáltották valamennyien egyszerre, csak Vilma harapott az ajkába és haragosan kapta föl a fejét.

- Tegnap délután én varrtam a diófa alatt a csipkegallérokot, - szólt érdes hangon, - de biztosan tudom, hogy mikor bevégeztem, az ollót a helyére tettem, a varróasztal fiókjába. Nem tudom, ki vitte aztán le - valószínűleg csak azért, hogy nekem kellemetlenséget okozzon.

- Ugyan kérlek, ne pózolj, - szólt rá Ágnes néni, - ki akarna intrikálni itt ellened? Bizonyosan csak akartad helyére tenni, s ott felejtetted. Rendetlen vagy, feledékeny vagy, fiam, s most a drága finom ollóm teljesen tönkrement. Az éjjel esett az eső, s nézd, hogy megrozsdásodott az olló. Máskor, kérlek, ügyelj kissé jobban a magad holmijára is, a máséra is!

Ezzel az ügy el lett volna intézve, mert Ágnes néni a másik percben már elfelejtette haragját. Vilma azonban a visszafojtott könnyektől égő szemmel, a felindulástól reszketve, halálosan megsértve vonult vissza szobájába. Úgy érezte, hogy meg van alázva, megbántva, megszégye-

nítve. Hiszen ő utóvégre is vendég ennél a háznál, hogy merete tehát Ágnes néni őt úgy megszedni, mint egy rossz gyermeket, vagy egy cselédet! Hogy a rendetlensége és feledékenysége által okozott kárért tulajdonképpen neki kellene bocsánatot kérni, az eszébe sem jutott. Sőt ellenkezőleg, annyira belelovalta magát abba a gondolatba, hogy vele milyen sérelem esett, hogy mikor öltözködni kellett volna az Anna-bálra, vörösre sírt szemmel s megdagadt orral jelentette ki Irénnek, hogy ő nem megy.

Hiába volt minden kérlelés, engesztelés, Vilma makacs, zord hallgatásba burkolva duzzogott a divány sarkában. Utoljára is nem maradt egyéb hátra, minthogy valamennyien elmentek, s ő egyesegyedül maradt otthon.

Igaz, hogy egy óra múlva már megbánta makacsságát, s az üres, néma házban való ödöngés helyett sokkal jobban szeretett volna a fényes, vidám Anna-bálon mulatni és táncolni. Dehát úgy képzelte, tartozott ezzel a méltóságának, az önbecsülésének, hogy megmutassa Ágnes néninek, mennyire megsértette őt méltatlan rendreutasításával.

Ezzel szemben az Ágnes néni türelmének is vége szakadt.

Másnap, mikor Vilma a reggelinél is épp oly mogorva, durcás arccal jelent meg, így szólt hozzá:

- Édes leányom, én úgy látom, neked nem tetszik itt nálunk; csomagolj hát össze, én befogatok s a fiuk elkísérnek a vasutállomáshoz. Én neked is, magunknak is egy kellemes nyarat akartam szerezni, mikor meghivtalak, de miután látom, hogy neked sehogy sem tetszik itt, hát nem tartóztatlak tovább. Igazán sajnálom, mert egészen mást reméltem ettől a nyártól, de hát nekünk is kinos folyton figyelemmel kísérni ezeket a te kedélyhullámzásaidat, s mindig résen lenni, hogy meg ne sértsünk valamivel, s neked sem lehet kellemes olyan emberek között időzni, akikről feltételezed, hogy neked rosszakaróid s minduntalan bántani akarnak. Legjobbnak látom tehát, ha idejében elválunk egymástól, mielőtt még valami komoly kellemetlenség támadna.

Vilma majdnem sóbálvánnyá meredt Ágnes néni e beszédére. Erre igazán nem volt elkészülve. Ő azt várta, hogy ismét megkérleljék, engeszteljék, s ahelyett ime Ágnes néni egyszerűen tudtára adja, hogy megunta a kellemetlen magaviseletét, menjen tehát haza. Ismerte Ágnes nénit, s tudta jól, hogy ez ellen nincs fellebbezés s fejét lehajtva, némán engedelmeskedett.

Egyszerre, hirtelen, mint egy erős világításnál, egészen más színben látott mindent, s mintha hállyog esett volna le a szeméről, oly tisztán látta, milyen helytelen uton járt...

Váratlan hazaérkezésétől megijedt édesanyjának sírva, töredelmesen gyónt meg mindent, s azután a nyár hátralevő csendes, magányos napjaiban lelkében lassanként kialakult az a tudat, hogy ha az életben boldogulni akar, akkor meg kell tanulnia fegyelmeznie önmagát, alkalmazkodni az emberekhez s uralkodnia a természetén. És különösen megjegyezte magának az Imre bölcs mondását is, hogy: egy parányi jó kedély többet ér, mint három napi duzzogás!

(1905.)

A SZÁZADIK SZÜRKE LÓ

- Ugyan ne beszéljen nekem! Hiszen ez egyenesen nevetséges!
- Nézd Klárika, tudod, hogy én sem vagyok babonás, én is kinevetek mindenkit, aki a babonákban hisz, - de azért ezek az apró-cseprő kis leánybabonák olyan kedvesek - és - és - én tudok eseteket, mikor be is teljesedtek!
- Igazán? No ne mondd!
- Igen, igen, hiába gúnyolódsz! A nővérem tavaly András-napkor böjtölt egész nap, este hétágú papircsillagot tett párnája alá, a hét ágra hét férfinév írt föl, s hajnalban a párnája alá nyult és az egyik ágot leszakította - és - és -
- És?
- És Béla volt ráírva! És ugy-e, hogy egy esztendő sem telt bele és Béla lett a férje!
- Pusztán véletlen. De az is lehet, hogy a csillagnak mind a hét ágára Bélát írta föl, - hiszen már akkor udvarolt neki Balázs Béla!
- Oh, te hitetlen Tamás! De hát ahhoz mit szólsz, mikor Esztike Szilveszterkor gombócot főzött s minden gombócban egy-egy szelet papírra egy férfinév volt fölírva. Amelyik gombóc leghamarabb feljött a fővő vízben, azt kihalászta - és - na mondd tovább, hiszen te is jelen voltál!
- Na igen, Józsiás volt ráírva. Tréfából írtuk rá és csempéztük ezt a fura nevet az Elemérek meg Zoltánok közé, mert hiszen se nekünk, se Esztikének Józsiás nevű fiatalember ismerősünk nem volt.
- És Esztike majd megpukkadt mérgében, mert ő mindenáron Imrét akarta kihuzni, aki akkor udvarolt neki. Na, és aztán mi történt?
- Hát igaz, igaz; egy félév múlva megismerkedett Erdélyben, ahova a nagynénjét látogatni ment, Molnár Józsiással, azzal a dusgazdag székelly fakeskedővel, s két hónap múlva már megvolt az esküvő is!
- És most a világ legboldogabb kis székelly menyecskéje. Na látod. Hát ehhez mit szólsz?
- Azt, hogy ez is pusztán véletlen, valószínűleg akkor is Molnár Józsiás lett volna a férje, ha Imrét huzza ki a gombócból. Nézd Erzsikém, nem valók az ilyen csacsiságok a mai modern, dolgozó lányoknak. Ez jó volt és mulatságos volt akkor, mikor a lányoknak nem volt egyéb dolguk, mint ültek otthon és harisnyát foltoztak és várták a királyfit. Mikor az egyetlen életcéljuk, érvényesülési lehetőségük, pályaválasztásuk, életbiztosításuk a férjhezmenés volt. De ma!... Ma, mikor minden leány önálló intellektuel lehet és élheti a maga egyéni életét, ma igazán nem fontos a férjhezmenetel kérdése.
- És Forbáth Klárika, a kis önálló intellektuel, a kiváló iparművésznő, büszkén húzta ki magát, míg legjobb barátnője és örökké vitatkozó társa, Kolossi Erzsike, valami olyasfélét morgott, hogy de bizony ma is csak éppen olyan fontos a leányoknak a férjhezmenés kérdése, mint ezer vagy kétezer év előtt, csak éppen, hogy az egyik őszintén bevallja, a másik meg nem vallja be.
- Tudod mit, - tette hozzá aztán, - én még azt is bevallom most neked, hogy bizony én olyan kíváncsi vagyok arra, hogy ki lesz a jövődöbelim, hogy már több mint hat hete számlálom a szürke lovakat!

- Micsoda? - nevetett föl hangosan Klárka. - A szürke lovakat? Hát ugyan mi összefüggés van a szürke ló meg a te jövődöbelid között? Még ha szürke csacsit mondtál volna!

- Jó, jó, csak csufolódj, - duzzogott Erzsike, - most már aztán nem mondok többet semmit.

- Na, ne haragudj, drága kis pöttyöm! - kérlelte Klárka. - Soha többet nem nevetek, csak mesélj tovább a szürke lovakról. Borzasztó kíváncsi vagyok rá.

- Hát a dolog úgy áll, - kezdte fontoskodva Erzsike, - hogy mindig figyelni kell, akármerre járunk, a szürke lovakat és meg kell számolni őket s ha már a századik szürke lovat is meg-láttuk, a legelső férfi, akivel azután találkozunk és kezét fogunk - az lesz a férjünk!

Klárka minden ígérete ellenére, hogy komolyan veszi a dolgot, nem tudta nevetését visszatartani.

- Óriási! - kacagott újra meg újra. - Pompás! Nagyszerű! Csak azt szeretném mégis tudni, miért kell éppen, hogy szürke legyen az a ló!

- Mert az nagyon ritka, - magyarázta komolyan Erzsike. - Kérlek, én már hat hete számlálom és még csak tizenegyig tudtam fölvenni. Mikor lesz ebből száz! Pedig jaj, de kíváncsi vagyok, hogy ki lesz aztán az első, akivel kezét fogok!... Ez olyan izgalmas!...

*

Klárka még az uton is nevetett, mikor hazafelé ment, az Erzsike babonáján.

Milyen kis buták is ezek a lányok!

Hát hiszen szó sincs róla, tréfának, bolondságnak megjárja, tényleg van benne valami komi-kusan izgalmas, figyelni és számlálni a szürke lovakat, - de komolyan venni ilyesmit - hát ez már igazán abszurdum!

Úgy el volt merülve gondolataiba, hogy észre sem vette, amint az utcán keresztülment, hogy egy kocsi jött vele szembe.

- Hó, hahó! - kiáltozott a kocsis - és Klárka megriadva, ijedten ugrott félre.

- Nini! - mondta egyszerre magában és elmosolyodott.

Csinos, magas, sárga hajtókocsi volt, amely majdnem elgázolta s egy hetyke bajuszú, zöld vadászkalapos, barnaarcú fiatalember hajtotta a két tüzesvérű szürke lovat, amely eléje volt fogva.

- Két szürke ló! - mosolygott magában Klárka. - Mit nem adna ezért Erzsike, ha ő találkozott volna vele.

Megfordult és utána nézett Erzsinek; abban a pillanatban a fiatalember is megfordult s Klárka még látta, amint a kocsi tovarobogott, hogy a kalapját hirtelen lekapja és köszönti őt.

Klárka bosszankodott is, meg restelte is a dolgot és sietve ment tovább.

- Ez még azt képzelem, hogy őt néztem! - mérgelődött magában s már alig várta, hogy haza-érjen.

Most újra egy kocsi jött szembe - budapesti utcákon ez igazán nem csodálatos - de az volt a csodálatos, hogy ezt is egy szürke ló huzta.

- Már három darab! - számlálta magában Klárka. - Ott meg ni a negyedik! Ejnye, de furcsa, eddig észre sem vettem, hogy szürke lovak is vannak a világon. Úgy látszik, mégsem olyan ritkaság, mint Erzsike képzelem.

Másnap, mikor az utcán járt, önkénytelenül is figyelni kezdte, de nem látott egyet sem.

Ez egy kissé bosszantotta, mert föltette magában, hogy három-négy nap alatt százat fog megszámolni s aztán megtréfálja vele Erzsikét, de nem sikerült, mert egész héten nem találkozott egyetlen szürke lóval sem.

Ellenben a rákövetkező héten egy nap ötöt számlált meg.

- Hát ez igazán furcsa! - mosolygott magában, s hogy, hogy nem, egyszerre csak azon vette magát észre, hogy éppen olyan buzgón figyeli és számlálja a szürke lovakat, mint Erzsike s versenyeznek egymással, hogy kinek van több és ki lesz hamarabb készen vele.

- Egészen mulatságos játék! - nevetgélt vidáman Klárika, de persze eszébe sem jutott, hogy komolyan vegye a dolgot, mint Erzsike, aki minél közelebb jutott a századikhoz, annál lázasabb izgalommal és kíváncsisággal várta a további fejleményeket.

Már a kilencvennyolcadikat számlálta Klárika, midőn egy napon levél érkezett nagynénjétől, Kata nénitől, amelyben meghívta őt szüretre, Laci öccsével együtt.

Kata néninek gyönyörű nagy szőlője volt Magosfalván, Klárika és Laci paradicsoma nyáron át, míg kicsinyek voltak. Most meg, mióta Klárika nagyleány lett, no meg a filoxera nem ette meg a szőlőt, Kata néni a hajdani, hét vármegyére szőlő víg szüreteket kezdte visszaidézni.

Kata néni azt is írta, hogy szeretné, ha Klárika néhány nappal hamarabb jöhetne, hogy az előkészületekben segítségére legyen.

- Természetesen hamarabb megyek, - mondta Klárika öntudatos fölénnyel, - szegény Kata néni igazán nem is tudna elkészülni mindennel nálam nélkül. Holnap reggel indulok.

- Egyedül akarsz menni? - aggódott anyuska. - Inkább várd meg Lacit, hiszen holnapután már kikapja a szüreti vakációt.

- Ugyan anyuskám, - legyintett kezével Klárika, a nagy iparművésznő, a gyönyörű lámpa-ernyők és ízléses diványpárnák tündérkező tervezője és készítője, - csak nem tartasz még most is gyermeknek, hogy ne utazhatnék egyedül.

- De át kell szállani - vetette ellen szinte félénken anyus.

- Hát át fogok szállani, - fejezte be a társalgást Klárika, - most pedig megyek és sürgönyözök Kata néninek, hogy várjanak kocsival az állomáson.

Klárika szinte tánclépésben tette meg az utat a sürgönyhivatalhoz és vissza.

Soha még úgy nem örült a szüretnek, mint az idén.

- Nagyon ki vagyok fáradva, sokat dolgoztam, jó lesz egy kissé pihenni, szórakozni, - magyarázgatta magának nagy örömet, - de ha úgy kétszemközt felelt volna magának, be kellett volna vallania, hogy azért örül, mert Kata néninél mindig nagy társaság szokott lenni - és utóvégre, ha az ember egy intellektuel is, azért lehet egy kissé kíváncsi arra, vajjon a századik szürke ló után nem találkozik-e véletlenül mégis - a százegyedikkel...

*

Klárika másnap reggel csakugyan utnak indult.

Könnyű kis kézikosarával, elegáns, egyszerű szürke utiruhában, csinos kis sapkáját kissé féloldalra húzva, divatosan rövidre nyírt hajjal, ami olyan könnyűvé és kényelmessé teszi a fésülködést, típusa volt Klárika az önálló, praktikus, modern fiatal lánynak, akit külsőben, gondolkodásban, életfelfogásban, mintha egy egész világ választana el az alig néhány év előtti szelid, szerény, kissé félénk, kissé ügyetlen, bátortalan fiatal leánytípustól...

Óh, Klárika milyen fölényes mosollyal mérte le azokat az egykori leányokat, akikben nem volt semmi önállóság, s akikkel szeleburdi csitrik módjára minduntalan történt valami baleset!

No, vele ugyan nem történhetik semmi!

Ő tulajdonképpen, csak éppen, hogy az éveit révén fiatal leány, de különben már egész ember, komoly, dolgozó, önálló ember.

Amióta az iparművészeti iskolát elvégezte, éppen másfél éve, azóta otthon dolgozik.

Annyi megrendelése van, hogy alig győzi a munkát, s olyan szépen keres, hogy abból akár egy családot is eltartathatna.

Klárka büszke önérzettel vetette fel a fejét, ha erre gondolt.

Ami rajta van, azt mind a saját keresményéből vette, anyuskának is fizet az ellátásáért, - óh, ő már nem ingyen él otthon! Ami pénze pedig marad - és pedig jócskán marad -, azt mind félreteszi kelengyére, illetve rendre mindent beszerez magának, amiről tudja, hogy szükséges lesz.

Ezen a héten is vett egy vég finom vásznat fehérneműre; jövő hónapban meg ágyhuzatra valót fog venni...

Azután majd rákerül a sor a bútorokra is.

Mikor idáig ért gondolataiban Klárka, észre sem vette, nem is képzelte, hogy éppen ott van, ahol száz meg száz év előtt a korabeli leányok: a jövő kiszínezésénél, tervezgetésénél, csak éppen azzal a különbséggel, hogy a hajdani leányok ölbetett kézzel várhatták a királyfit, mert hisz nekik megvolt a »staffirung«-juk, a mai leányoknak pedig dolgozni kell, hogy megszerezzék...

*

A vonat nagyot füttyentett, egyet zökkent és megállt.

- Jesszusom, itt át kell szállnom! - riadt föl Klárka gondolataiból.

Sietve szedelőzködött össze és leugrott a vonatról.

Huszonöt perc volt még az átszállásra. Az alatt kényelmesen jegyet váltott s aztán sétálni kezdett alá s fel a perrenon.

Gyönyörű őszi idő volt.

A nap oly melegen sütött, mint nyáron s csak az oszlopokra fölfuttatott vadszölő bronzvörös és aranyárga levelei jelezték, hogy október van.

- Oh, milyen gyönyörű lesz odakünt a szőlőben! - gondolta magában boldogan Klárka, - milyen jól fog esni egy kis friss levegő! És remélem, kedves társaság is lesz együtt. Kata néni ért hozzá, érdekes, kellemes embereket összegyűjteni.

Hirtelen eszébe jutott valami és elmosolyodott.

- Még van tíz percem, - mondta magában, megnézve karkötő óráját s azzal gyorsan kisietett az állomás tulsó felére, ahol a kocsik állottak, az utasokra várakozva.

Végigment az egész soron, fürkészve tekintgetett jobbra-balra, de egyetlen szürke lovat sem látott.

Kissé bosszúsan húzta össze a szemöldökét, de csakhamar elmosolyodott ismét, s szeretne volna megfricskázni magát.

- Oh, Klárka, Klárka, de nagy csacsi is vagy te! - korholta önmagát, - hiszen te még rosszabb vagy Erzsikénél is! Ő bizonyára nem jött volna ki ide a lovak közé! De azt hiszem, ideje is visszamenni, mert még lekésem a vonatot!

Gyorsan visszament az állomás másik felére, ahol több vonat is állott, mert közben még egy érkezett be.

Klárának a vicinálisra kellett felülni, amely - mint az előbb megjegyezte magának - a második vágányon állott s ijedten látta, hogy az már éppen indulóban van.

Hirtelen nekiiramodott és szerencsésen fölugrott a már mozgásban levő vonat utolsó kocsijára. Nem történt semmi baja.

Nagyon sok utas volt, úgy, hogy nem tudott helyhez jutni.

Végig ment az egész kocsin, minden fülkébe benézett, már azt hitte, állva kell megtennie a majdnem másfél óráig tartó utat.

Végre az egyik fülkében fölfedezett egy ülőhelyet s azt elfoglalta.

- Milyen furcsa, hogy ma ilyen sokan utaznak! - gondolta magában. - Máskor alig néhány utas szokott itt lézengeni. Lehet, hogy ma vásár van Magasházán.

Föltette kis kosarát a hálóba, aztán elővett egy könyvet és senkivel, semmivel sem törődve többet, olvasni kezdett.

Úgy egy óra múlva megnézte az óráját, örömmel állapította meg, hogy húsz perc múlva már ott lesz.

Visszatette a könyvet kosarába s kiment a folyosóra, hogy közel legyen az ajtóhoz a megérkezésnél.

Kinézett az ablakon s valahogy egyszerre olyan különösnek találta az egész vidéket.

- De furcsa, hogy még nem látszanak sehol a szőlőhegyek! - gondolta magában, - hiszen már rég itt kellene hogy legyenek! Most jön Györgyfalva, az utolsóelőtti állomás, aztán Magasháza, de Györgyfalva előtt már jóval látszanak a hegyek!

Kihajolt az ablakon, a vonat már közeledett az állomáshoz, lassította menetét s még jóval, mielőtt megállott volna, Klárka már elolvashatta a nagy fekete betűket az állomásépület oldalfalán:

SÜLYSÁP

- Szent Isten! - sikoltott fel rémülten Klárka, - hiszen én visszamegyek Budapestre!...

Igen, csakugyan úgy volt.

Az átszállásnál eltévesztette a vonatot, s a Budapest felé induló gyorsvonatra ugrott fel...

És ezen már nem lehetett változtatni, segíteni semmit, a vonat kérlelhetetlenül vitte, vitte őt vissza Budapestre, ahonnan néhány órával ezelőtt oly büszkén, délcegen és öntudatosan indult el...

Sőt, mikor a kalauz végre előkerült, még a jegyre is tetemesen rá kellett fizetnie, mert hiszen a magosházi vicinálisra váltott jegye érvénytelen volt...

Óh, hát mit tesz ilyen helyzetben egy intellektuel, egy modern, önálló hölgy, egy iparművész-nő, aki oly gyönyörű lámpaernyőket és hímzéseket tud tervezni?

Ugyanazt, amit húsz vagy ötven év előtt is tettek kevésbé önálló bajtársai és testvérei a bal-sorsban - sírva fakadt.

Nagy, kövér könnyecseppek potyogtak a szeméből s mikor úgy egy óra múlva nagyon szerényen és nagyon kicsire összehúzódva becsengetett otthon, anyuska tulajdonképpen csak azért ijedt meg, mert olyan vörös volt az orra, hogy azt hitte, valami baj történt vele!

- Most már aztán meg fogod várni Lacit és együtt mentek, - jelentette ki erélyesen, mikor megtudta, hogy járt Klárika.

És Klárika nem mert ellenkezni; szó nélkül megsürgönyözte Kata néninek, hogy: - vonatról lekéstem, holnapután érkezünk Lacival együtt.

És még azt is lenyelte, hogy Laci másnap az egész uton olyan pártfogólag viselkedett vele, mintha ő lenne az idősebb és Klárika csak egy kisbaba hozzá képest.

- Mindennek csak a szürke ló az oka! - gondolta magában Klárika elkeseredve és elhatározta, hogy szakít azzal az egész ostoba babonával és nem számlálja többet a szürke lovakat.

Mikor megérkeztek Magosházára - ezuttal szerencsésen, - minden baleset nélkül, az állomáson nem várta őket senki.

Úgy látszik, a szüret már javában folyt, mindenki künn volt a szőlőben és senkinek sem volt ideje kijönni eléjük.

- Sebj! - mondta Laci gavallérosan fölkapva a Klárika kosarát - majd bemegyünk gyalog. Hiszen alig egy óra az út.

Nekiindultak hát az országútnak, de Klárika nem találta valami kellemesnek ezt a gyaloglást. Meleg is volt, por is volt, a feje is fájt kissé, de hát nem volt mit tenni egyebet, bandukoltak szép csendesen előre.

De alig mentek tíz percre, kocsit hallottak a hátuk mögött robogni.

Csinos, magas, sárga bricska robogott el közvetlenül mellettük, egy hetykebajuszu, zöld vadászkalapos, barna arcú fiatalember hajtotta, a két tüzesvérű szürke lovat, amely a bricska elé volt fogva.

- Kilencvenkilenc, száz! - mormogta magában felragyogó szemekkel Klárika s aztán meglepetésében hirtelen egy nagyot kiáltott, mert amint véletlenül a kocsisra nézett, egyszerre megismerte, hogy ez ugyanaz a fiatalember, akinek a két szürke lovával legelőször találkozott.

Megismerte-e a fiatalember is őt vagy nem, azt nem lehetett tudni, de hirtelen megállította a lovakat, s nagyon udvariasan felszólította őket, hogy parancsoljanak helyet foglalni a kocsiban, szívesen beviszi őket a faluba, ugysis odamegy.

Klárika vonakodott, de Laci nem mondatta magának kétszer, hanem már fel is kapaszkodott a kocsihoz, s leült a hátsó ülésen az inas mellé; így hát Klárika sem tehetett mást, ő is felült.

A fiatalember maga mellett csinált neki helyet a bakon, rögtön be is mutatkozott, de miután a gyeplőt és az ostort is fogta, nem adhatott kezét.

Kiderült, hogy a fiatalember - Sándorffy György, Kata néniékkal szomszéd birtokos, az idén vette át ezt a nagy bérletet, hogy a bricskát és a két szürkét nem régen vásárolta a budapesti állatkiállításon - pont aznap, mikor Klárika találkozott vele - s hogy most szintén Kata néniékhez megy szüretre.

Szinte hihetetlen, hogy olyan rövid idő alatt mennyi mindent lehet megbeszélni, milyen jól meg lehet barátkozni, s hogy Klárika milyen egyszerűnek és természetesnek találta, hogy ő most a Sándorffy György kocsiján robog be a présház elé.

- Kilencvenkilenc, száz! - mosolygott magában jókedvűen, a két szép tüzesvérű, ficáncoló lovat nézegetve. De amint a kocsi megállott a présház előtt, s a vendégek Kata nénivel együtt vigan éljenezve, köszöntgetve tódultak eléjük, egyszerre elmúlt a Klárika jókedve.

Ugyanis egy hórihorgas, vöröshajú fiatalember, a magasházi jegyző ugrott leghamarabb eléje, s a Klárika minden fondorlata és igyekezete ellenére is ő volt az első, akivel kezét kellett fognia.

- Jaj Istenem! - nyöszörgött magában Klárka, - hát ez lesz a jöendőbelim!

És tényleg, a jegyző úr egész nap nem tágtott mellőle és a régi ismeretség jogán oly buzgón udvarolt, hogy oda más közel sem férhetett.

Szegény Klárka úgy érezte magát, mintha a legrettenetesebb fátum teljesedett volna be rajta s magában minden szürke lónak a halálát kívánta.

Sándorffy vissza is vonult nagy duzzogva s egész nap jóformán feléje sem nézett, nyilván abban a hiszemben, hogy a jegyző úrnak régebben szerzett jogai - és komoly szándékai vannak.

De estefelé a fiatal leányok védőszelleme, aki éppen úgy örködik a modern intellektuelek fölött, mint az együgyű kis jámbor pipiskék fölött, valahogy úgy rendezte a dolgot, hogy Sándorffy elfogta Klárkának egy esdeklő, szomorú pillantását, amely feléje szállt.

És ez a pillantás, mint valami láthatatlan szál, odahúzta őt melléje, s mikor a fiatalság vacsora előtt sétára indult, egyszerre odaállott Klárka mellé, s egész röviden csak annyit mondott:

- Maga most velem fog sétálni, Klárka.

Karját nyújtotta Klárkának, s valahogy úgy fordult egyet, olyan erélyes mozdulattal, hogy a jegyző úr, mintha elsöpörték volna, úgy eloldalgott.

Klárka hálásan pislantott fel reá, s már éppen indulni akartak, mikor felharsant a Kata néni szigorú hangja:

- Leányok, kabátot, kendőt venni! Egy tapodtat sem mentek kabát nélkül.

Klárka is engedelmesen, mint a többiek, a fogashoz sietett, s gyorsan leakasztotta kabátját.

- Majd én viszem, - mondotta Sándorffy udvariasan, s a karjára vette. - Hiszen még nincs hűvös.

Elindultak a gyönyörű, csillagos őszi estében végig a jegenyefák mellett, a szőlőkertek alatt, előttük és mögöttük vigan daloltak a leányok és fiuk és ők ketten úgy csodálkoztak azon, hogy nekik annyi mondanivalójuk van egymásnak, holott csak reggel óta ismerik egymást és ez mégis olyan természetes volt és úgy érezték mind a ketten, mintha már nagyon régen ismerték volna egymást.

És a csillagok oly csodálatosan ragyogtak, fénylettek, a levegő tele volt az érett szőlő édes must szagával és valamelyik présházból víg kurjongatás és cigánymuzsika és énekszó hallatszott:

»Csak egy kislány van a világon«...

- Leányok! Fölvenni a kabátot! - harsant föl egyszerre a Kata néni erélyes, ellentmondást nem tűrő hangja. Az egész társaság mintegy vezényszóra megállt s a leányok szó nélkül engedelmeskedtek Kata néninek.

Klárka, mintha nem is ezen a világon lenne, olyan álmodozva állott ott s karját hátranyújtva várta, hogy Sándorffy rásegítse kabátját.

De Sándorffy csodálkozva nézegette, forgatta ide-oda, jobbra-balra a kabátot, s végre is zavartan kérdezte:

- Klárka, mi ez?

Klárka riadtan fordult hátra s abban a pillanatban azt hitte, hogy mindjárt reászakad a szőlő-hegy, vagy a csillagos ég...

Oh, leányok, képzeljétek csak, mi volt az a ruhadarab!

A kabátja helyett hirtelenében a Laci bricsesszét akasztotta volt le a fogasról, s most ezt akarta Sándorffy ráadni.

Azonban a csillagok ragyogtak-e olyan különösen, vagy Sándorffy is olyan álmodozó hangulatban volt, hogy még azt is természetesnek találta, hogy Klárika a kabátja helyett a Laci bricsesszét hozta magával, - elég az hozzá, hogy egyáltalán nem nevette ki Klárikát, hanem gyorsan összegömbölyítette a bricseszt egész kicsire és begyűrte a zsebébe. És még azon sem nevetett, hogy úgy dagadt ki a zsebéből, mint egy nagy gombóc...

És Klárika egyszerre olyan nagy, nagy hálát érzett iránta, de olyan nagyot és mélyet, hogy majdnem a könny kibuggyant a szeméből...

*

- Hát látod, Erzsike, - mondta néhány hét múlva a barátnőjének, mialatt boldogan forgatta ujján a csillogó kis karikagyűrűt, - hát látod, hogy semmi sem igaz abból a bolondos babonából! A századik ló után a jegyző volt az első férfi, akivel kezet fogtam - és mégis Gyuri lesz a férjem!

- Te nem számláltad jól, - mondta Erzsike elgondolkozva. - A két utolsó ló ugyanis ugyanaz volt, mint az első. Tehát az nem számít. Én is előlről fogom kezdeni. Valahol bizonyára eltéveszthettem, mert a századik szürke ló után az öreg viceházmester volt az első férfi, aki kezet fogott velem... Már pedig viceházmesterné nem akarok lenni... Ujra kezdem az egészet...

(1906.)

A JÖVENDŐMONDÓ

- Hallatlan! - mondta magában Mici, egy kissé bosszúsan csapva össze a könyvet, amelyet olvasott. - Hogy valakivel minduntalan történjen valami baleset, ez már igazán szinte hihetetlen. Meg is fogom írni Cilikének, hogy bármennyire szeretem is, mégsem érzem magamat bajtársának. Nem hiába neveznek engem »Komoly Micinek«, én bizony nem blamálom magam ilyenféle szeleskedéssel, vagy fölsüléssel. No, most hamar bevégezem ezt a kézimumkát, azután írok Cilikének!

Szerémi Mici tényleg nagyon komoly, helyes, rendszerető fiatal leány volt. Nemcsak ő tartotta magát annak; édesanyja is teljesen megbízott benne s ha elmentek hazulról édesapával, olyan nyugodtan hagyta rá a háztartást, mintha maga is otthon lett volna.

Most is már korán délután elmentek édesapával és a két kis fiuval a szomszédos Gy... fürdőre.

Mici nem akart velők menni, mert a kézimumkáját, melyet keresztanyja születése napjára készített, be akarta fejezni.

Szülői nyugodtan hagyták otthon s anyja megbizta, hogy estére majd jó vacsorával várja őket.

Nagyon meleg augusztusi délután volt. A napsugár perzselt, égetett mindent, ami csak az útjába akadt. Az emberek behuzódtak a jó hűvös szobákba s csak az járt a meleg, poros, tikkadt levegőjű utcán, akinek valami halaszthatatlan dolga volt.

A kisvárosi utcák különben sem nagyon élénkek, de most mintha igazán kihalt volna belőlük minden élet.

De Micire ez egyáltalán nem hatott kellemetlenül. Ő szerette a csendet, a magányt, különösen egy idő óta - igen, amióta olyan jól esett gondolkozni, elábrándozgatni valamiről, valakiről...

Most is - az igazat megvallva - nem azért nem ment a kirándulásra szülőivel, mintha az a kézimumka olyan borzasztó sürgős lett volna. Jó Isten, hiszen a Lina néni születése napja még olyan messze volt, addig ugyancsak ráért volna elkészülni azzal a diványpárnával.

De hát, miután tudta biztosan, hogy »Valaki« nem lesz ott, mert Valaki elutazott néhány napra, tehát Mici sokkal kellemesebbnek találta otthon maradni a jó hűvös szobában és ábrándozni, terveket szöni a jövőről... a rózsás, aranyködben úszó, boldogságot ígérő jövőről...

Ebéd után egy fél órácskát olvasott, most pedig ott ült az ablak mellett és szorgalmasan öltögetett.

Csend volt az egész házban. A cselédek a veteményes kertben gyomláltak; Mici teljesen egyedül volt.

Az utcáról néha be-behallatszott egy-egy parasztkocsi zörgése, s amint elment a ház előtt, sűrű porfelhőt hagyott maga után. De csakhamar elhaladt a szekér és csend lett megint.

Egyszerre csak mérges, haragos kutyaugatás verte fel a csendet.

Mici rögtön megismerte a Bodri mérges ugatását, ahogy csak akkor szokott ugatni és eszeveszetten rohanni a kapu felé, ha valaki idegen közeledik.

- Jaj, - gondolta magában Mici, - vajjon kit akar ez a csunya, mérges kutya megharapni.

Felugrott és gyorsan kiszaladt az udvarra.

Éppen idejében, mert Bodri már majdnem ráugrott egy vén cigányasszonyra, aki gyanutlanul nyitott be a kapun.

- Jaj, jaj, drága kisasszonykám, - szűkölt a cigányasszony halálra rémülve, - csókolom a kezsét, és a kutya meg akar engem enni elevenen! Jaj, jaj, jaj, segény kis purdéim, mi les veletek!

Mici elkergette a kutyát s csak azután kérdezte:

- Mit akar, néni?

- Aranyos kisasszonyka, - suttogta a cigányasszony, folyton Bodri felé sanditva, aki még mindig kurrogott, és vicsorgatta felé a fogait, - azért jöttem, hogy megmondjam magának a szerencséjét. De ez a csunya dög mindjárt felfal a szemével!

- Nem kell nekem szerencsét mondani, néni, - mosolygott Mici, - hiszen ezt maga úgysem tudja megmondani, a jövőbe csakis a jó Isten lát. Menjen hát tovább, Isten hírével!

De a cigányasszony nem tágitott.

- Dehogy megyek kisasszonykám, dehogy megyek addig, amíg el nem mondtam mindent, amit tudok. A kisasszonyka szerencséjét tudom! Egy szép szőke fiatalemberről, aki szerelmes a kisasszonykába és utról érkezik... csókolom a kezsét, tessék csak hamar hozni egy pohár vizet, abból fogok majd mindent kiolvasni, de ne itt, ja, jaj, itt mindjárt rám ugrik ez a rusnya dög...

Mici úgy érezte, mintha hipnotizálva volna, mikor a szőke fiatalembert említette a cigányasszony, aki úton van, s szinte önkénytelenül ment be a cigányasszonnyal a szobába, akiből most már úgy áradt a szó, mint a patak vize.

Behozatott Micivel egy pohár vizet, és egy fehér blúzt. Mici, mint egy álomban kereste elő azt az új, szép fehér hímzett blúzt, amely mult vasárnap volt rajta, mikor Valaki először mondott neki valamit, amitől a szíve megremegett...

A cigányasszony színültig teletöltötte a poharat vízzel, betakarta és felfordította.

A pohárban a víz csodálatosképpen megmaradt, nem ömlött ki egy csöpp sem.

Most a Mici füléhez tartotta a poharat; a víz úgy sistergett benne, mintha forna.

Aztán letette a földre, leguggolt melléje, hókusz-pókusz jeleket csinált, érthetetlen szavakat mormogott, egy darabig merően nézte a vizet, aztán megszólalt:

- A kisasszonykára haragszik valaki, akit a legjobb barátnéjának tart. Irigykedik... Irigyli a kisasszonyka szerencséjét. Irigyli, hogy a kisasszonykába szerelmes egy szép szőke fiatal-ember... össze is vezett a kisasszonykával...

Mici csak elámult. Hát ezt honnan tudja ez a cigányasszony?

Erzsike, a legjobb barátnéja csakugyan összeveszett vele. El nem tudta képzelni, miért haragudott meg rája, hiszen igazán semmi oka nem volt.

Hát ezért? Irigység... Féltékenység... És a szőke ifju, aki szerelmes belé... hát ezt honnan tudja? Hiszen nem szóltak még senkinek, csak egyesegyedül anyuska tudja.

- Most úton van a fiatalember - folytatta tovább a cigányasszony - de valami nagy akadályt látok... gáncsot vetnek... sok a rossz ember, óvakodni kell... Drága kisasszonykám, ezt a blúzt meg kell füstölni egy hónapig, minden éjfélkor, csak úgy teljesedik be a kisasszonyka szerencséje, s csak úgy lehet elhárítani a sok rossz ember gonosz indulatját. Én szívesen megfüstölöm a drága kisasszonyka helyett minden éjjel, finom, jószagos füvekkel... Egy hónap múlva visszahozom.

Már tette is be a blúzt a szatyorba s Mici szó nélkül hagyta. Hiszen egy hónap múlva biztosan visszahozza.

Aztán még a tenyerét nézte meg Micinek, s abból megjósolta, hogy nagyon sokáig fog élni, gazdag lesz és nemsokára férjhez megy.

Végül egy kis szalonnát és lisztet kért a szerencsemondásért.

Mici készséggel szaladt ki az éléskamrába, levágott egy jó nagy darab szalonnát, lisztet öntött egy zacskóba, s mikor visszament a szobába, a cigányasszony még azt is a lelkére kötötte, hogy el ne mulassza kilenc napig minden este harangzúgáskor körülszaladni a kút kávját, mert csak akkor teljeseedik be a szerencséje.

A cigányasszony a kapuban még egyszer figyelmeztette:

- Egymás után kilenc este harangozáskor körülszaladni a kút kávját. Csakis akkor teljeseedik be...

Mici csak nevetett, de a szívét valami édes melegség járta át s magában azt gondolta:

- Ha csak attól függne az én boldogságom, szívesen körülszaladnám a kút kávját nem háromszor, de tizenháromszor is!

Azután bement az ebédlőbe s miután attól a kis izgalomtól közben megéhezett, uzsonnázni akart.

Keresi a vaját és kenyeret, mely már oda volt készítve az asztalra, nem találja sehol. Ki vihette el? Hiszen nem járt senki a szobában. A macska nem lehetett, a Bodri nem lehetett. Jó Isten, ezt csakis a cigányasszony lophatta el, mialatt őt kiküldte egy pohár vizért, hamar a szatyorba dugta. Egy egész nagy fehér kenyeret, s egy kiló vaját! Óh jaj, mit fog ehhez szólani anyuska, ha megtudja!

Körülnézett. A szobából nem hiányzott semmi. Szerencsére semmiféle ezüstnemű, vagy más könnyen elemelhető holmi nem volt kéznél.

De egyszerre olyan melege lett, hogy majd elszédült. Eszébe jutott a szép fehér, csipkés blúza, amelyet sajátkezüleg adott oda a cigányasszonynak, és amelyet - oh egész bizonyosan - nem fog többet látni soha!...

Búsan ült le megint kézimunkája mellé, de bizony nem ment a munka. Folyton a cigányasszony járt az eszébe, meg a fehér blúz, meg mindaz, amit mondott. Hiszen mégis minden igaz volt! Hátha még be fog teljesedni...

Közben a meleg megszűnt. Alkonyodni kezdett. A cselédek feljöttek a kertből, Mici kiment a konyhába s a vacsora készítéséhez látott.

A konyha nyitott ajtajából oda lehetett látni éppen a gémes kútra.

Mici máskor is látta már ezt a gémes kutat, amióta megszületett, mindennap látta, de eddig jóformán észre se vette. De most valami olyan különös hatást gyakorolt reá, hogy mindegyre oda kellett néznie.

Milyen furcsa is egy ilyen gémes kút!

Az egész egy kereken ásott mély gödör, olyan mély, hogy a föld alsó rétegében levő víz felfakad és összegyülemlik benne. Hogy ne legyen piszkos és mocsaras a vize, köröskörül ki van rakva téglával. Fenn pedig körül van deszkázva, hogy esetleg valaki bele ne essen. Ezt a deszkázást hívják a kút kávjának. A kúttól körülbelül három-négy méternyire van egy erős, nagy magas oszlop, mely felső végén V alakú, ezt hívják a kút gémjének és innen kapta a gémeskút nevet. Az oszlop V alakú részébe egy erős, hosszú fatörzs van illesztve; ennek éppen olyan hosszúnak kell lennie, hogy a kút közepéig érjen. Erre erősítenek egy vékonyabb rudat, melynek olyan hosszúnak kell lenni, hogy elérje a vizet. Ennek a rúdnak a végére van erősítve a vödör, amellyel a vizet fölhúzzák a kútból.

Mici vacsorafőzés közben kétszer is kiment és közelről is megnézte a kút kávját.

- Nem fogom körülszaladni, - határozta el magában. - Hiszen ez tisztán ostobaság. Hogy ki-nevetnének, ha meglátnák! Ugyan azt is mondhatnám, hogy tornagyakorlatot végzek... Nem, semmi esetre sem teszem meg!...

Ezzel a szilárd elhatározással visszament a konyhába, s mikor alkonyat felé a közeli kis templomban megszólalt a harangszó, Mici, mintha puskából lőtték volna ki, úgy szaladt ki az udvarra, s kissé pirulva, kissé nevetve kezdett a kút körül körbe futni.

- Géza, - suttogta magában, - Géza... Bizony, Erzsikétől kitelik, hogy el akarja hódítani tőlem. De én ezt nem fogom megengedni.

A kút körül a kiömlött víztől meglehetősen iszapos, sáros volt a víz s Mici óvatosan kerülgette a pocsoltyákat, annál is inkább, mert kivágott cipő volt a lábán. Már a harmadik fordulót tette meg, mikor egyszerre csak látta, hogy a kapunál valaki bejön s egyenesen feléje tart.

- Géza! - kiáltott fel Mici örömeiben és meglepetésében, s abban a pillanatban megcsúszott, végigesett a földön éppen bele a legnagyobb pocsoltyába s az egyik lábáról nagy ívben röpült le a cipő, egyenesen bele a kútba.

- Remélem, nem ütötte meg magát? - kiáltotta ijedten a fiatalember, odaugorva Micihez és fölsegítve őt.

- Nem, nem, - hebegte Mici és e pillanatban jobban szerette volna, ha a cipője helyett ő esett volna bele a kútba.

Rettenetes! A ruhája csupa sár, a keze is, és érezte, oh érezte, hogy még az orra hegyén is van egy sárpötty. És a fél cipője benn a kútban és ő itt áll harisnyában, sáros ruhával, fekete pöttyös ábrázattal... Nem, ez borzasztó! Legjobb volna meghalni!

- A cipőm... a cipőm... - nyögte zavarában féllábra állva s szomorúan nézett bele a kútba.

- Dehát miért szaladgált olyan gyorsan a kút körül? - kérdezte Géza csodálkozva.

- Én, én, tornáztam, - rebegte Mici s a másik lábára akart állani, de idejekorán eszébe jutott, hogy ezen csak harisnya van és sietve huzta még jobban fel.

- Majd megpróbáljuk kihalászni a cipőt, - szólt nevetve a fiatalember, s kezdte a vödört lebocsátani a vízbe.

- Oh, hát mikor fogok már elsüllyedni? - gondolta magában Mici megadással, mert sehogy sem tudta elképzelni, hogy most mit tegyen, mit mondjon, hogyan tűnjön el? Ekkor, mint a megváltást, hallotta a kocsizörgést a kapu előtt s a két kis öccse hangos csatakiáltását, amellyel Bodrit üdvözölték.

Hazajöttek apusék!

- Isten hozta, kedves Géza öcsém! - köszöntötte apa barátságosan a fiatalembert, míg anyus csodálkozva nézett végig Mici sáros arcán és ruháján.

- Dehát mire halászik itt öcsémuram? - kérdezte apa Gézát, aki, miután a vödört eredménytelenül húzta föl, most egy hosszú rúddal kezdett horgászni a kútban.

- A Micike cipőjét halászom ki, - nevetett Géza; Mici pedig azalatt anyus védőszárnyai alá rejtőzve, búsan sántikált be a szobába, s miután a töredelmes gyónáson túlesett, a legmélyebb rokonérzéssel és megértéssel sóhajtott fel:

- Oh, Cilike, bajtársam és testvérem a balsorsban, most már megértelek! Én méltó utódod vagyok!...

(1907.)

KARÁCSONYI ÁLOM

A karácsonyfa gyertyái még égnék. Vidáman beszélgetve üljük körül az asztalt. A karácsonyi angyal ime ellátogatott hozzánk is... Úgy érzem, mintha még hallanám szárnyának suhogását, amint kirepült az ablakon... És az angyalszárny halk rebbenése mintha megérintené lelkemet... Visszaemlékszem egy régi karácsonyra, az elárvult fészekben az első magányos karácsonyra...

És akik most itt körülöttem ülnek, felnőtt emberek, egyszerre mind visszaváltoznak kicsiny gyermekké. Amilyenek akkor voltak, mikor az elárvult fészekben egyedül maradt az asszony három kicsi gyermekkel.

Az asszony ezen az első, magányos karácsonyestén is földíszítette a karácsonyfát a gyermekeknek és telerakta az asztalt játékokkal, úgy mint régen, azelőtt is. Nem akarta, hogy a gyermekek szomorkodjanak karácsony estéjén, mert hozzájuk nem jött el a Jézuska...

De a szíve fájt, rettenetesen fájt. És mikor már lefektette a gyermekeket, eloltotta a gyertyákat és ráborult a sötétség a kis lakásra és megszólaltak a harangok karácsony éjszakán, egyszerre csak fölkelt az asszony az ágyából - és kiment a temetőbe és megkereste az urát.

- Olyan régen nem voltál már otthon - súgta a fülébe, - miért nem jössz haza? Mit csinálsz itt?

A férfi kinyitotta a szemét és mélységes szomorúsággal nézett rá az asszonyára.

- Pihenek, - felelte csendesen.

- Nem fázol?

- Nem, nem érzek semmit.

- Jöjj haza. Nézd meg a gyermekeket.

- A gyermekeket? - kérdezte a férfi és fölcsillant a szeme. - Igen. Megyek. Megnézem őket.

Fölkelt, az asszony megfogta a kezét és aztán lassan indultak meg együtt a havas, fehér uton. A csillagok kemény, hideg fénnel ragyogtak alá az acélkék égről. Messze távolban látszottak az alvó város sötét házai. Olyan csend volt, mely egyenesen a szívekbe markolt.

A férfi és az asszony kézenfogva haladtak előre a sötét éjszakában. Keveset beszéltek csak, néha meg-megálltak és mosolyogva néztek egymásra, - úgy, mint régen. De amint mentek, mentek, az asszony mindjobban érzett valami dermesztő hidegséget. Ellankadt. Alig tudott már vánszorogni.

- Az én kezem olyan hideg, - mondotta szomorúan a férfi - és elhúzta a kezét.

- Nem, nem! - kiáltott az asszony. - Egyedül nem bírok menni, ha nem segítesz!

- Hajtsd ide a fejedet, - szólt a férfi csendesen és a szívére mutatott. - Ez meleg!

És az asszony odahajtotta a fejét a férfi szívére, amely meleg volt és dobogott, mint egy élő, szerető szív.

Aztán tovább mentek és elérkeztek haza. Amint beléptek a szobába, a férfi jóleső otthonossággal nézett körül.

- Itt minden úgy van még, mint azelőtt - mondta mosolyogva.

- Igen. Minden úgy van, miként te itthagytad...

- Hát ott az a hintaló a szögletben? Hogy kerül az ide? Hiszen az nem volt itt, mikor elmentem...

- A hintaló a kicsi fiadé, édes uram. Karácsonyra kapta. Azt mondtam neki: Apuka küldte az égből!...

- A kicsi fiamé?... Hát már olyan nagy, hogy fel tud ülni a hintalóra? Mikor én elmentem, oly pici volt... Még járni sem tudott...

- Jöjj be és nézd meg.

Az asszony kézenfogva vezette be az urát a másik szobába. Ott csend volt, mélységes csend, csak a gyermekek nyugodt, egyenletes lélegzetvétele hallatszott. A férfi megállott az ajtóban és kiterjesztette karjait.

- Gyermekeim, - sóhajtotta alig hallhatóan, - édes gyermekeim!...

És arcára egy pillanatra végtelen, földöntúli fájdalom árnyéka borult, félbeszakadt örömök, be nem teljesült álmok, be nem váltott remények sötét, vigasztalan árnyéka. De csak egy pillanatra. Aztán ismét földerült az arca és csillogó szemekkel hajolt a két leányka ágya fölé.

- Édes, édes kislánykáim! De régen nem is láttalak! Tavasz volt, mikor elmentem, nyíltak a virágok s a nap fényesen, melegen ragyogott... és most tél van, fehér hó borít el mindent...

A két leányka nyugtalanul fordult meg ágyában. Talán megéreztek édesapjuk közellétét. Megsimogatta az arcukat, aztán odament a rácsos kis gyermekágyhoz. A kisfiú bársonyos, puha arccal odasimult a fehér párnához, mint egy rózsaszínű virágszirom. A férfi mozdulatlanul nézte a gyermeket. Ez volt hát az ő büszkesége, az ő utolsó öröme, a viharsújtott fának utolsó hajtása... Akit annyira várt és akit oly nagyon rövid ideig láthatott...

- Ugy-e, milyen nagy lett? Ugy-e, hogy megnőtt, hogy megerősödött? - kérdezte az asszony fénylő szemmel. - És hogy hasonlít hozzád! Már tudja mondani: apa! És imádkozik a te arcképed előtt minden este... Most fel fogom kelteni őket, hogy játszanak veled.

Mindegyiket megcsókolta és úgy költögette őket:

- Gyermekek! Ébredjetek fel! Hazajött apuka!...

A két leányka egy pillanat alatt kiugrott az ágyból. Fekete, göndör hajuk borzasan csüngött a szemükbe; arcuk ki volt pirulva az alvástól s hosszú, fehér hálóingecskéjükben olyanok voltak, mint két karcsú liliomszál.

- Apuka! - kiáltott boldogan a nagyobbik és átölelte édesapja nyakát. - Én azt hittem, soha többet nem jössz már haza!... És milyen jó, hogy éppen ma látogatsz meg, karácsony éjjelén!

- Apuka, én nagyon jól viselem magam - csicsergett a kisebbik - és kaptam anyutól egy nagy hajasbabát és az iskolában jól tanulok!

A kisfiú is kinyitotta nagy, fekete, fényes szemét és csodálkozva nézett körül. A férfi fölkapta az ágyból és a szívéhez szoritotta, a meleg, dobogó, égő szívéhez, amelyet nem tudott megfagyasztani a sír sötétsége és hidege sem.

Aztán hajrá, megindult a játék, úgy, mint hajdan...

Apa végigfeküdt a szőnyegen és a három gyermek ott buckázott és hengergőzött rajta keresztül. Micsoda hangos nevetés, vidám sikongatás hallatszott... A kis legény odacipelte a nagy hintalovát, azt is meg kellett nézni apukának, aztán befogták a lovat egy szék elé, a szék volt a hintó, a két leányka beleült a hintóba, a fiucskát vállára ültette apa, úgy huzta a hintót, hajtotta a lovacskát!... Hej, nem volt ilyen hintója, ilyen kocsisa se égen, se földön senkinek!

Az asszony nézte, nézte őket s közben fát és szenet tett a kályhába, hogy meg ne fázzanak a gyermekek.

Hajnalodott. A téli virradásnak komor szürkésege mint valami nehéz ólomfüggöny borult az ablakra. A férfi hirtelen abbahagyta a játékot.

- Most mennem kell, - mondta csendesen és visszafektette a gyermekeket az ágyba.

- Elkísérlek, - mondta az asszony.

- Nem. Egyedül kell mennem. Maradj itthon és vigyázz a gyermekekre... Mindig... mindig... vigyázz reájok.

Még egyszer odanézett a három kis ágy felé, ahol a gyermekek már ismét aludtak mélyen, édesen, megsimogatta az asszony arcát és kiment az ajtón.

Olyan halkán, olyan csendesen, észrevétlenül ment, hogy senki sem hallotta, mikor az ajtó becsukódott utána.

Az asszony pedig az üres, hideg szobában leborult a földre, oda, hol az előbb a férje és a gyermekek játszottak és sírt, sírt keservesen...

És a férfi haladt előre halk, suhanó szellemlépésekkel a temetőbe. Kezét összekulcsolta a mellén, behunyta a szemét és arról álmodott, hogy ma éjjel, karácsony éjjelén a gyermekeivel játszott...

(1906.)

A FALON TÚL

Nem ismerem a szomszédaimat. A budapesti bérkaszányákban az egyetlen jó, amit az ember tehet, hogy nem tudja, ki lakik mellette. Hallom azonban minden alkonyatkor, hogy valaki zongorázik odaát. A falon keresztül egy kissé tompán, de azért elég jól áthallatszik. Éppen eléggé arra, hogy ha akarom, hallom, ha nem akarom, nem hallom.

Beethoven Cisz-moll szonátáját játsza valaki.

Kissé gyakorlatlan gyermekkéz lehet. Több buzgalommal, mint tudással játszik, több vággyal, lelkesedéssel és érzéssel, mint értelemmel. A tanítója valószínűleg nem is engedi meg, hogy ily nehéz darabokat játsszék, de ő bizonyára égő lelkesedéssel igyekszik minél előbb behatolni a zene mélységes tudományába.

Csodálatos. Mintha már valaha hallottam volna éppen ilyen játékot. Valaha... valamikor.

Vajjon ki játszhatik még éppen így?...

Megfordulok s szinte önkénytelenül nézek a falra, mintha keresztül akarnék látni rajta.

Ekkor... szép csendesen kétfelé nyílik a fal és én beláthatok oda.

Nini, hiszen ezt a szobát én ismerem! Nagy, világos, háromablakos sarokszoba, régimódi, cseresznyepiros ripszbutorokkal... A nagy faragott támlájú, fehér porcellánfejű szögekkel körített divány ott áll a fal mellett, előtte hatalmas, díszes faragású, polituros, masszív szalónasztal, - oh Istenem, - ilyeneket ma már nem is készítenek. Körülötte szimmetrikusan elrendezve, hat karcsúlábú, kecses szék és ami fő, két nagy, öblös, kényelmes karosszék, oh, olyan kényelmesek, olyan puhák, olyan nagyok, hogy akár lakni is lehetne bennük... Oh, drága, szép, régimódi, vörös ripszgarnitúra, gömbölyűfejű fehér porcellánszegekkel beszegezve körül... a mult vizéből kiemelkedve, mintha őrt állanának ott a fal mellett a tisztesség, becsületesség, jószág ősi hajlékában.

A nap besüt. Minden ragyog, fénylik és olyan barátságos, mintha mosolyogna. Az ablakban virágok közt kalitka, benne kis kanárimadár. Jó reggelt, Mándi!... Emlékszem rád, Mándi!... Itt van a szőnyeg is, a nagy, tarkavirágos szőnyeg az asztal alatt. Ismerem. Egyszer sokat utaztam rajta. A piros virág volt a keresztapák kertje. A sárga virág a szoba. A kerttől a szobáig milyen nagy utazás volt, jószágos Istenem!

És ott a zongora. A sarokban, a fal és az ablak között. Ez is nagyon régimódi, de szép, tiszta, zengzetes a hangja.

Előtte ül egy kisleány. Párnát kellett a székre tennie, hogy följérje a zongorát. Nem lehet több nyolc-tíz évesnél, de az arca, az olyan komoly, mint egy nagy emberé.

Leülök szembe vele és úgy nézem. Na, nincs rajta sok mit nézni, az igaz. Csak a szeme. Csupa szem az egész gyermek. De miért olyan bánatos a szeme? Oh, szeretném megverni, azért az okatlan szomorúságért. Mert tudom, most már biztosan tudom, hogy akkor igazán nem volt rá oka.

De honnan olyan ismerős nekem ez a komoly arcú gyermek... Tudom már. Én magam vagyok - nyolcéves koromban.

Határozottan bosszantani kezd ennek a gyermeknek az ostobasága. Kint süt a nap, verőfényes tavaszi délután van, az udvarról behallatszik a többi gyermek víg zajongása, hancurozása; ez meg itt ül a zongora előtt, olyan szomorú képpel, mintha a világ bánatát hordaná szívében és futtatja vékony, hosszú ujjait a billentyűkön, fáradhatatlan türelemmel, lázas kitartással,

mintha jövőendő életének boldogsága függene attól, hogy ő most itt üljön és korát meghazudtoló, nehéz zenedarabokat tanuljon be.

- Miért nem még játszani? - kérdezem tőle.

- Ezt meg akarom ma tanulni, - felel komolyan.

- De hiszen a többi gyermek mind künn van a kertben, az udvaron! Hallod, milyen vigan nevetnek, sikongnak? A nap süt. Most van a játék ideje. Eredj.

- Majd holnap, - felel csendesen és tovább zongorázik.

- Ostoba gyermek! De hiszen, ha a mát nem használod föl, a holnap soha, soha sem fog eljönni. Pedig látom, tudom, hogy szíved mélyén ott él a vágy és te is kikivánczol a napsugárra, oda, hol a többiek olyan vigan mulatnak. Csakhogy, sajnos, azok közé tartozol, akik mindig valami nehézséget gördítenek saját maguk elé, akik mindig csak a képzeletben élnek és soha a valóságot meg nem ragadják. Akik csak álmodnak és nem tudnak élni... De várj csak, majd segíték rajtad!

Hirtelen lezárom a zongora födelét.

- Most eredj játszani, - mondom, - ki a kertbe, a napra.

De a gyermek nem mozdul, csak néz rám, a szeme megtelik könnyel és aztán elkezd hangosan sírni, de oly keservesen, oly szívszaggatóan, mintha legalább is egy drága halottat siratna.

És én tudom, hogy ez nem tettetés nála, hanem szenved, valósággal szenved most...

- Szent Isten! - kiáltom bosszúsan, - dehát hogy lehet valaki ennyire érzékeny! Mi lesz belőled majd, ezen a szobán tul, odakünn az életben? No, ne sírj úgy, hát zongorázz inkább tovább...

- Már nincs kedvem hozzá, - felel halkán s igyekszik visszafojtani sírását.

Szeretném valamivel kárpótolni.

- Mondd, mit vegyek neked? - kérdem.

- Egy meséskönyvet, - felel földelülve, - azt, amelyikben a vizitünderről van egy mese.

- De hol találjuk meg azt a könyvet?

- Egyszer láttam egy boltot, ott megvan ez a könyv.

- Hát jöjj, keressük meg azt a boltot.

Megfogom a kezét és elindulunk. Milyen furcsa ez, hogy én így vezetem saját magamat kézenfogva. Mikor elindultunk, sok-sok rózsa nyílt az uton. Fehér, piros, halvány rózsaszínű...

- Szedj virágot, - szóltam.

A gyermek sóvárgó, vágyakozó pillantást vet a virágokra.

- Ma nem, - felel, - majd holnap. Ma siessünk, hogy azt a könyvet megvegyük.

- De holnap már hó földi be ezt az utat, a rózsák elnyílnak s te még a helyét sem fogod megtalálni, ahol egyszer virultak, - mondom.

De a gyermek nem hallgat reám, csak siet tovább. Néha megáll és tétovázva néz körül. Látom, hogy ő maga sem tudja, merre, hol keresse azt a helyet, ahol a Tündérmesés könyv, Tündérország van.

- Nézd, - mondom megállva egy-egy fényes kirakat előtt, - hiszen itt is van meséskönyv elég. Ez is szép mindegyik. Ebben is van tündérmese mindegyikben. Vegyük meg ezt.

- De én azt szeretném, - felel vágyakozással nézve a távol messzeségbe s lankadatlan kitartással siet előre.

Alig birom követni. Látom, hogyan vérzi meg minden kő a lábát, mert még annyi élelmesség sincs benne, hogy kikerülje a köveket s látom, hogy sebzi meg minden tüske, mert szinte vakon megy neki mindennek. A szeme folyton csak a távolban keresi azt a helyet, ahol a tündérmesés könyvet látta egyszer.

De nem találja...

És fáradtan, csüggedten leül az útszélre és én melléje ülök, éppen olyan fáradtan, éppen olyan csüggedten.

Látom, tudom, hogy ez az út, amelyen elindultunk, nem vezet az élet terített asztalához s mikor majd föleszmél és oda akar indulni, már késő lesz.

És látom, hogy gyűlnek majd össze a fehér fellegek, melyekből lassan, föltartózkodhatatlanul hull majd alá a hó és elborít mindent: a virágokat, amelyeket nem szakított le, a meséket, amelyeket nem olvasott el és Tündérországot, amelyet nem talált meg soha...

- Menjünk haza, - szól halkán, szomorúan a gyermek és hangja olyan, mintha tíz évvel lenne öregebb.

De nem tudom, merre forduljunk és nem tudja ő sem. Nem vezet már visszafelé egyetlen út sem s ahonnan elindultunk, könnyű szívvel, anélkül, hogy csak egyszer is visszatekintettünk volna, immár oda vissza nem térhetünk többé soha.

És csak álmomban látom meg néha a nagy, világos sarokszobát, ahol a nap besüt a cseresznyeszínű ripszbutórokra, a virágokra az ablakon és a kis kanárira.

És mikor meg-megcsendül egy-egy rég hallott, rég ismert dallam, akkor mintha álomban éreznék valami kinos, gyötrő érzést, hogy vissza kell oda vinnem azt a furcsa, ostoba kis gyermeket, akit elvittem onnan és akinek nem tudtam teljesíteni egyetlen vágyát sem, mert a mát sohasem látta és mindent csak a holnaptól várt...

(1907.)

EGY SZEM CSERESZNYE

A fiam vacsora után - csemegének - kapott tíz szem befőtt cseresznyét. A kis lurkó ezt nagyon szereti. Ragyog a szeme, mikor a befőttes üveget előveszem.

Mindazáltal nem eszi meg azonnal, hanem odahívja a kis barátnőjét, a szomszédék Sárikáját. Óh, Sárikát még a cseresznyénél is jobban szereti. Sárikának mindennap be kell jönnie hozzánk, mert különben Jankó búsul, nem találja a helyét. Legutóbbi bejelentése szerint csak azt sajnálja, hogy Sárika nem született itt nálunk, akkor legalább mindig itt lehetne.

- Neked adom a felét, - mondja olyan természetesen, mintha az nem is lehetne másképp. - Öt szem a tiéd, öt szem az enyém.

És megosztja vele becsületesen, igazságosan. Az nem is jut eszébe, hogy külön kérjen Sárikának s megtartsa magának, amit ő kapott. Nem. Jankó azok közül való, akik nyitott kézzel jöttek a világra s mindig megosztják a magukét azokkal, akiket nagyon szeretnek - és nem törődnek azzal, ha nekik kevesebb - vagy semmi se marad.

Erzsike, a nevelőkisasszony, aki már szeretné lefektetni Jankót, egyre sürgeti, hogy siessen. És Jankó, - siettében - az utolsó szem cseresznyét a földre ejti. Hirtelen fölkapja és szomorúan nézegeti, mert tudja, hogy ami a földre esett le, azt nem szabad megenni.

- Anyukám, anyukám, - jajveszékel - kérek egy másik szem cseresznyét helyette, mert ez a földre esett!

Felkelek, s előveszem a befőttes üveget, hogy kárpótoljam; sajnos azonban, a befőttes üveg már üres. Közben Erzsike tányért, kanalat is elszedett előle s rászól Jankóra, hogy elég volt, nincs több cseresznye, most jöjjön azonnal a fürdőszobába mosakodni s azután le kell feküdni.

De Jankó alkudozni próbál. Hát ha már cseresznyét nem kap, akkor valami egyebet kér helyette. Egy darabka cukrot adok neki, azt megeszi, azonban még nincs kibékülve a sorsával és tovább alkudozik.

Erzsike, aki már a fürdőszobában várja, mind türelmetlenebb lesz, s rákiált, hogy azonnal jöjjön ki, most nem kap semmi egyebet.

De Jankó úgy érzi, hogy vele most valami igazságtalanság történt, nem fogad azonnal szót, hanem még törleszkedik hozzám és esdekel még valamiért, egy kis csokoládéért, egy kis cukorért, - akármilyen, ami előtte most egyenlő értékű volna azzal a leejtett szem cseresznyével.

És engem ebben a pillanatban valami kinos, tehetetlen harag érzése fog el önmagam iránt, - mert a fiókom, amelyikben pedig rendesen rejtőzik valami édes kis csemege a Jankó számára, most éppen üres, teljesen üres. Nem tudok neki adni semmit. Erzsike pedig mind türelmetlenebb lesz, Jankó már majdnem sírva fakad, - szóval a helyzet kezd mind kritikusabbá válni.

Végre Jankó sok rábeszélés után szomorúan és lassan kiballag, nekem pedig a szívem mind nehezebbé válik.

Az az egy szem cseresznye...

De az ügynek még mindig nincs vége. A fürdőszobában, úgy hallom, tovább folyt a tárgyalás, mosdatás közben, ami pedig magában véve is egy igen szomorú aktus, de azért alkalmas pillanat, mert ilyenkor Jankó nem szaladhat el. Ezuttal Jankó komoly szidásban és megrovásban részesül, mert nem fogadott az Erzsike első hívó szavára szót. Pedig neki első szóra szót kell fogadni, mint egy kis katonának.

Mikor már az ágyban van Jankó, odahív magához.

- Anyukám, - mondja nagyon szomorú hangon, - Erzsike azt mondta, hogy nekem most választani kell két büntetés között. Azért, mert rossz voltam és nem fogadtam azonnal szót Erzsikének, büntetésül vagy nem kapok reggel süteményt, vagy nem szabad holnap Sárának egész nap eljönni hozzám játszani! Istenem, melyiket válasszam!

- Most csak aludj el, fiacskám, - próbálom vigasztalni, - majd reggel aztán megbeszéljük a dolgot.

- De én nem tudok addig elaludni, amíg nem választottam!... A süteményt is nagyon szeretem, de hogy Sárika holnap egész nap ne jöjjön el, azt én nem bírom ki!...

- Hát majd megeszed reggel a süteményt és aztán megkéred Erzsikét, hogy bocsásson meg s aztán majd Sárika is eljön.

- Azt nem lehet, anyukám, - tiltakozott Jankó. - Erzsike már annyiszor megbocsátott. Egyszer mégis csak meg kell hogy büntessen, ha rossz vagyok!... Mit csináljak?... Én úgy szeretem ezt a jó édes süteményt. De Sárát is szeretem!

A paplan alól odapislog a süteményre, amelyet kis tányérra téve mindig odateszek melléje az éjjeli szekrényre, hogy reggel korán, ha fölébred, mindjárt rágcshasson. Azt hiszem ez a korai első reggeli ízlik neki tulajdonképpen egész nap a legjobban.

- Most csak aludj el, fiacskám, - csittitom, megsimogatva az arcát, - majd holnap beszélünk róla.

Jankó visszafekszik, egy darabig nyugtalanul forgolódik ágyában, aztán egyszerre hirtelen fölül.

- Erzsike, Erzsike, - kiáltja olyan hangosan, ahogy csak bírja. - Én már választottam! Tessék kivinni a süteményt, mert hátha reggel elfelejtem, hogy meg vagyok büntetve és megeszem! Inkább nem kell semmi, csak Sárika jöjjön el... Anyukám, kérek, vidd ki azonnal a tányért.

Hogy a gyermek lecsendesedjék, megnyugodjon, megteszem, amit mond, kiviszem a tányért az ebédlőbe.

Sárika még ott ül az asztalnál s teljes lelki nyugalommal majszolgatja a cseresznyét, Erzsike meg olvas.

Valami megint és még jobban összeszorítja a szívemet. Mintha valamit a jövőből látnék, valamit, ami már a gyermekszobán túl van, valahol ott kint a nagyvilágban, ahol igazságtalanság történik valakivel... Valakivel, aki nagyon mélyérzésű, nagyon becsületes és nagyon tiszta, igazlelkű... Valakivel, aki nagyon tud hinni és nagyon tud szeretni és akinek ezért nagyon sok szenvedésben lesz része...

És azok, akikért és akik miatt majd oly nagyon fog szenvedni, azok nyugodtan, részvétlenül ülnek az élet asztalánál és talán tudni sem fognak róla, meg sem fogják sejteni, érezni, hogy két lépésnyire tőlük mi történik, mi megy végbe valakinek a lelkében...

És nekem, aki az életemmel megváltanám minden szenvedését, épp oly tehetetlenül kell majd néznem és éppen úgy nem tudom majd kárpótolni semmiért, miként most - azért az egy szem cseresznyéért!...

(1909.)

LÁTOMÁS

Egyszer, mikor a kisfiam nagyon beteg volt és én ott virrasztottam az ágya mellett, valami nagyon különös álmom volt. Több év is mult el azóta, de azért jól emlékszem: ezt álmodtam...

Egyedül állottam egy nagy, fekete pusztaságban. Valahol a távolban, messze a szemhatáron, valami sajátságos, szürkésszínű köd derengett. De köröskörül fekete volt minden és hangtalan, néma, szívdermesztő csönd.

Rettenetes volt ez a csönd, ez a némaság, mozdulatlanság és ez az egyedülvalóság.

Kinyújtottam a kezemet, hogy valamibe megkapaszkodjam, de nem volt sehol semmi, senki, csak a vastag, nehéz levegő, amely mint egy fekete palást takart be.

És én tudtam, éreztem, hogy ezen a feketeségen, ezen a hangtalan, dermesztő csöndességen át valaki közeledik, egy ellenség, egy rém, - aki ellen nekem védekezni kell. Meg kell védenem azt a fehér, rácsos kis ágyat, amely ott mellettem állott s amelyben nyugtalanul, lázasan pihegve aludt az én gyermekem, mitsem sejtve a veszedelemről, amely orvul közeledett feléje.

Minden idegszálamat megfeszítve figyeltem, de nem láttam semmit. Órák teltek el - vagy percek - feszült, gyötrelmes várakozásban, figyelésben. Sehol semmi, senki...

- Nem jön senki! - ujjongtam föl diadalmasan. - Megijedt tőlem!... Velem nem birkózhatik meg senki!... Én nem engedek ideférközni senkit!...

Az ágy fölé hajoltam és ebben a percben a fekete éjszakán keresztül valami vörös fény csapódott a szemembe s a távoli sötétségből lassú, suhanó lépéssel közeledett felém egy asszony...

A ruhája, az arca, a haja, a karja, keze bíborvörös fényben égett. Kinyújtott kézzel jött előre és én tudtam, hogy miért jön. A fiamhoz akar férközni. És láttam, hogy ez az asszony kőből van, vörös, kemény, hideg kőből, amely nem ismer sem irgalmat és kegyelmet, sem könnyet, sem mosolyt!...

Fejét feltartva, szemét lehunyva, kinyújtott karral, skarlátpiros köpenyét maga után húzva jött előre a vörös asszony, lépésről-lépésre közeledve. Reszketve néztem rá. Tudtam jól, hogy mit akar. A fiamat akarja. Az én egyetlen, édes, kicsi fiamat...

Hirtelen betakartam a gyermeket, hogy ne vegye észre s aztán eléje állottam.

- Ugy-e, engemet keresel? - mondtam neki mosolyogva. - Jöjj ide, legyünk jó barátok!

A bíborpalástos asszony nem felelt. Kinyitotta egy pillanatra nagy, vörös, keménynézésű köszmét, aztán megint behunyta és ment tovább. Ismét elébe állottam.

- Mit akarsz? Hová mégy?... Ott nincs senki... Maradj mellettem. Maradj velem! - kiáltottam esdekelve. - Nézd, velem tehetsz, amit akarsz, én nem sírok. Végighúzhatod a homlokomon, az arcomon kemény csontujjaidat... A nyakamon is... nem fogok kiáltani, ha fojtogatsz... Ne menj tovább... Ott úgy sincs senki... Igazán nincs senki!

A vörös asszony nem is figyelt reám, csak ment tovább, előre, csukott fülekkel és csukott szemekkel - egyenesen a kis ágy felé.

És ekkor rávetettem magam és kezdtem birkózni vele. Irtózva éreztem, hogy kőből van minden tagja és mégis úgy kisiklik a kezem közül, mint egy árnyék. Nem birtam megfogni.

De azért mégis birkóztam vele, hangtalan, néma, szörnyű küzdelemmel s mikor már-már azt hittem, hogy mégis sikerült legyőznöm, iszonyodva láttam, hogy csak az üres levegővel birkózom s a vörös asszony ezalatt a hátam mögött az ágyhoz került.

Kitárt karokkal vettem rá magamat a kis ágyra. Testemmel akartam megvédeni a gyermeket. De a vörös asszony keze az én testemen keresztül kérlelhetetlenül elérte.

Rőt, kemény kezével kúszva, lassan simogatta végig a gyermek arcát, amely érintése nyomán egyszerre tele lett bíborpiros tűzrózsával.

És én hiába fogtam meg a kezét, kisiklott kezemből s lassan kúszott tovább, végig a gyermek egész testén s azon mindenütt kivirágoztak érintése nyomán a piros tűzrózsák.

A gyermek nyöszörgött, jajgatott és én észvesztő gyötrellemmel néztem vergődését. Most a vörös csontujjak lassan közeledtek a gyermek torka felé s kegyetlen szorítással markoltak bele.

- Anyukám, anyukám, megfulladok... - hörgött a gyermek s nekem ezt is hallgatnom kellett és nem tudtam segíteni...

- Irgalom! Kegyelem! - sikoltottam, odavetve magam a vörös asszony lába elé. - Nekem nincs senkim, semmim ezen az egész világon, csak ez az egyetlen gyermekem! Légy irgalmas, légy kegyelmes... ne fojtogasd, ne gyötörd, ne kinozd!... Hogy van lelked egy kis gyermeket kinozni!

De a vörös asszony kőarcán egyetlen vonás sem mozdult meg s vérszínű, tűzben égő keze lassan, alattomosan közeledett a gyermek szíve felé.

Egyszerre jéggé dermedt a vér bennem. Tudtam, ha megmarkolja a gyermek szívét kemény csontujjaival, az édes, meleg kis szív azonnal megszűnik dobogni...

Irtózva, halálos rémülettel néztem fel a kegyetlen, irgalmat nem ismerő vörös asszony mozdulatlan kőarcára. Szeme még mindig be volt csukva, de azért a keze kérlelhetetlen biztonsággal siklott tova, mint egy piros kigyó a gyermek testén, egyenesen a kis szíve felé.

És ekkor gyorsan, gyorsan, szememet folyton a mozdulatlan kőarcra szegezve, kitéptem mellemről az én szívemet s lassú, óvatos mozdulattal csúsztottam oda a kemény csontujjak alá...

Szerettem volna ujjongva felsikoltani örömömben, boldogságomban. A vörös asszony nem vette észre, hogy megcsalták!...

A csontujjak kemény szorítással markolták meg az én véres, forró, dobogó szívemet a gyermekemé helyett s aztán lassan emelkedett fel a karja.

A gyermek kezdett lecsendesedni. Már nem vergődött és nyöszörgött olyan rettenetesen s a vörös asszony szinte észrevehetetlen, lassú lépésekkel távolodott el az ágytól, csontkeze között tartva a szívet, az én szívemet, amelyből még egyre hullott a vér.

És én ott feküdtem a kis ágy mellett a földön, meg voltam halva, de azért vidáman nevettem magamban a kőarcú asszonyon, aki a gyermek szíve helyett az anya szívét vitte el...

(1910.)

FÉLBEMARADT ELBESZÉLÉS

Egyszer egy nagyon szép novellát kezdtem el írni. Azt akartam, hogy olyan legyen, amiről tudtam, hogy tetszik a nyájas olvasónak. Volt benne egy daliás, hős lovag - lehetőleg örgróf - és egy liliumtermetű hösnő - mondjuk hercegnő. Nagylelkűen adtam egy valódi brüsszeli csipkezebkendőt a hercegnő patyolatkezébe, melyet gyöngysor fogacskáival tépdessett, miközben görcsösen vonagló termete a puha zsöllye dagadó vánkosai közé omlott... Az örgróf pedig villámló szemekkel...

Jaj Istenem! Egyszerre csak robajjal kinyilik az ajtó s bedördül rajta Lilike leányom egyik kebelbarátja, Jancsika, nővéremnek a kis fia. Még pedig orditva.

Nálam vannak vendégségben a kis öccsével, Bandival együtt.

Sejtem, hogy nem azért ordít, mert a novellámtól van megghatva, s mindjárt vallahatóra fogom: mi baja?

- Jaj, jaj, Lilike meghajapott! - bömböl rettenetesen. - Folyik a véj! Folyik a véj!...

- Hol harapott meg Lilike?

- Itt, itt, - nyögi keservesen, egyik ujját mutatva, amelyen nem látszik semmi harapás nyoma.

- És hol foly a vér?

- Itt! - nyöszörög, egy másik ujját mutatva, amelyen szintén nem látszik semmi. - Kösse be, papijjal!

Leszakítok egy darabka papirost, - annyival rövidebb lesz a novellám, - s az ujjá köré csavarom. Azonnal megszűnik minden fájdalma.

- Lilikének pedig mondd meg, hogy ő nem farkas, hát máskor ne harapjon meg.

A kis delikvens különben ott áll az ajtó mögött és bizalmatlan pillantást vet reám, mikor Jancsika elégedetten kiáltja neki oda:

- Lilike, a nénike azt mondta, hogy te nem vagy fajkas!

Békés egyetértésben vonulnak aztán át a másik szobába, s én ismét visszatérek liliumtermetű hősömhöz s a villámló szemű örgrófhöz.

Egyszerre valami gyanus zörejt hallok. Rosszat sejtve nézek körül. Csakugyan, Öcsi, a Lilike második kebelbarátja és hűséges lovagja, vészjósló csöndben ül a mosdószekevény előtt, csodálatosképen ezuttal egyedül, Lilike nélkül.

A mosdószekevényből különben kiszedte apa reggeli papucsát, abba beleöntött egy üveg kölni vizet, kinyitott egy doboz vazelint, azzal bekente az arcát, a haját, a ruháját és a piros cipőcskéjét, nagylelkűen az apa papucsának is juttatott belőle, aztán magára öntött egy doboz rizsport, végezetül pedig kézhez kerítette a glicerines üveget s belemártogatva az ujját, nyalagatta. Jó édes volt.

Öcsi különben arról nevezetes, hogy mindent megkóstol és a leghihetlenebb dolgokat találja ehetőnek.

Belekerült egy jó félórába, amíg tisztára tudtam mosdatni.

Lilike és Jancsika áhitattal nézték a műveletet s miután a fürdőszobában a vízvezeték különös vonzóerővel bír reájok, olyan buzgón segédkeztek Öcsike mosdatásánál, hogy nyakig lucskosak lettek, mert a zuhanyt is megeresztették. Én is kaptam belőle.

Mikor végre mind a hárman szárazra törülgetve s tiszta ruhába öltöztetve, letelepedtek az ebédlőbe, azonnal kórusban hangoztatták:

- Szalonnát kérek!

Három darabka szalonna, három darabka kenyér, olyan igazságosan elosztva, hogy még a legfőbb ítélőbíró sem találhatna semmi különbséget köztük. Három pár kis kezecke nyul egyszerre utána s három ragyogó, fényes szempár vizsgálja kíváncsian: vajjon nem kapott-e a másik nagyobbbat?...

Nem, hála Istennek, semmi véleménykülönbség nem támad közöttük s békességben kezdenek majszolgatni.

- Egy kenyeret, egy szalonnát; egy kenyeret, egy szalonnát, - intem őket, mikor látom, hogy szokás szerint a szalonna hamarabb fogy el, mint a kenyér.

Csakugyan: Öcsi füle hegyéig bezsírozva, leghamarabb jelentkezik: kérek a kenyérhez még egy kis szalonnát, aztán rendre mind a háromnak: hol a kenyérhez kell még szalonna, hol a szalonnához egy kis kenyér.

Végre azonban valamennyiöknek sikerül megoldani a nehéz rejtvényt, hogy egyszerre fogyjon el a szalonna is, a kenyér is. Ezután ismét egy mosdatási jelenet következik, amelyen minden különösebb katasztrófa nélkül szerencsésen átesünk, aztán egy csomag kártyát adok a kezökbe, hogy építsenek kártyavárat. Játsszani kezdenek s én megnyugodva akarok éppen ismét szóba állani liliumtermetű hösnőmmel s a villámló szemű örgróffal, mikor egyszerre két puha kezecke fonódik a nyakam köré s valaki édes hangon kezd kunyorálni:

- Mondj mesét, édes anyuskám, lelke!

Lilike ez, a kis hízogő macska. Lehet is neki ellentállani, mikor hátulról fölmászik a székre, aztán azzal a ragyogó, nagy fekete szemével olyan hamiskásan, olyan édesen mosolyog, s olyan csengő hangon hizeleg:

- Édes anyuskám, lelke!...

Már akkor a másik két gazember is ott áll előttem, Jancsika a nagy képeskönyve romjaival, Öcsike egy darabka gyűrött ujságpapírral a kezében.

Ők férfiakhoz illően határozott követeléssel lépnek föl:

- Mondjon mesét!

- Ebből mondjon, - jelenti ki Jancsika, ölembe terítve a képeskönyv romokat.

- Nem. Ebből mondjon, - nyilvánítja ki akaratát Öcsike, az ujságpapírt nyomva kezembe.

Ezen aztán egy kissé összekülönböznek. Jancsika meggyömösözi Öcsit, Öcsi ellenben mind a két kezével belemarkol a Jancsika göndör, szőke fürteibe, melyek vesztére teszik őt Murillo kis angyalaihoz hasonlón.

A megrendült európai egyensúlyt végre azzal állítom helyre, hogy megígérem: mind a két »könyvből« mondok mesét.

De még milyen mesét!...

Abban a mesében benne kell lenni a Bojtár kutyának, a tarka macskának, a gólya néninek, a virágos kertnek, keresztmamának, a kicsi vasutnak, a Lilike Mirra babájának, Piroskának, aki már iskolába jár s az összes néniknek és bácsiknak, akiket ők ismernek. Jaj nekem, ha csak egyet is kifelejttek. Nyomban rajtaérnek a sikkasztáson s az egész elölről kell kezdeni.

Öcsike különben hamar megunja a tétlen hallgatást és kicsoszog a szobából. Csakhamar Jancsika is utána ballag. Lilike a leghűségesebb hallgató. Kis arcát tenyerébe fektetve, csillogó szemmel hallgatja a Bojtár kutyus, a tarka macska és a gólya néni viselt dolgait...

Odakünn a másik szobában vészajtócsörgő csönd uralkodik.

Az ilyen nagy csönd mindig gyanús. Sietve nézek ki. Nem, nem történt semmi. Csak az asztalterítőt húzták le, s azon végig feküdve, Jancsika nagy buzgalommal készül éppen különböző cifra alakokat kivágni belőle az ollóval, melyet valahonnan kézhez kerített. Csak azért nem sikerült még, mert Öcsi megfogta a kezét és el akarta venni az ollót, mert ő akart előbb vágni.

Szerencsésen sikerül az ollót kiragadni kezükből, mielőtt kárt tehetek volna magukban és az asztalterítőben s biztatásomra hamarosan megbékülnek egy-egy darabka piros szalaggal.

Öcsike azonnal megkóstolja a szalagot s azután bajuszt ragaszt magának belőle; Jancsikának a göndör hajába kell csokorra kötni, mert ő most leányka, Lilike pedig a viharvert Mirra babát ékesíti fel vele.

Öt perc szünet következik.

A másik szobából hallgatom, hogy milyen kedvesen gügyögnek együtt. Lilike a legnagyobb, ő már adja a kis bölcsét és oktatja a fiukat.

- Ne edd meg a szalagot, Öcsi, az nem jó, inkább add nekem... Öcsi, ha nekem adod, én is adok neked cukrot, majd ha hoz keresztapa...

A kis kópé, milyen ravasz, látszik, hogy leány. Öcsike azonnal oda is adja a szalagot; ő, ha szépen kérnek tőle valamit, mindent odaad, de ha erővel el akarják venni, akkor nem hagyja a jussát.

Jancsikával ellenben bajosabban boldogul Lilike. Hosszabb tárgyalásra és alkudozásra van szükség, s mialatt ismét visszafordulok liliumtermetű hösnőmhöz, félfüllel még hallom a pusmogást.

De egyszerre éktelen sivalkodás és rettenetes visítózás veri föl a csendet. Rémülten szaladok ki, de az első pillanatban nem lehet egyebet látni, mint egy kalimpáló, sivító gomolyagot a földön.

Csak lassanként tudom megkülönböztetni, hogy Jancsika püföli Lilikét, Lilike püföli Öcsit, Öcsi püföli Jancsikát, s mindezt olyan szédítő gyorsasággal és lendülettel, hogy ember legyen, aki azt nem hiszi: egy szélmalom forog ott a földön.

Mikor nagynehezen szétválasztom őket, kiderül, hogy mind a hárman tetőtől-talpig be vannak kenve baracklekvárral.

A vallatásnál kiderül, hogy Öcsi felmászott a pohárszékre, ott hatalmába kerítette a lekváros üveget, s ha hajba nem kapnak fölötte, kinyalogatják az egészet.

Vésztörvényszéket készülök ülni.

- Na, de most már meg fogom verni mind a három rossz gyermeket! - jelentem ki komor arccal.

De már akkor a két nagyobbik bent van az ágy alatt, Öcsi pedig, a főbűnös, egyenesen a sarokba kocog, ahova enyhébb büntetések alkalmával be szoktam állítani. Úgy elmélkedik, hogyha ezuttal jószántából áll oda, megmenekül a szigorubb rendszabályok alkalmazásától.

- Gyere ki, Jancsika, - szólok be az ágy alá a lehető legkomolyabb hangon.

- Előbb Lilikét tessék megverni, - alkudozik Jancsika nagy lovagiatlansággal a gyöngébb nem iránt. - Lilike a nagyobb!

- De te fiú vagy! - veti ellen Lilike.

- Nem. Én leány vagyok, - jelenti ki erélyesen Jancsika. - Nekem piros szalag van a hajamban!

Valamiképen aztán - hosszas alkudozás után - miután teljes bűnbocsánatot ígértem nekik, - csak kikerülnek az ágy alól. Kegyesen hagyom magam megengesztelni, tisztára mosdatom őket, adok nekik játékot, főzőcskét, képeskönyvet, csak hogy csendbe legyenek és most már végérvényesen vissza akarok térni érdekes novellámhoz és könnyörtelenül becsukom az ajtót, hogy hercegnőm zavartalanul adhassa át magát érzelmeinek.

Keresem a beírt papírlapokat az íróasztalomon, de nem találok sehol. Az íróasztal alól azonban gyanus zörejt hallatszik.

Oda sem nézek: ugyis tudom mi történt.

Öcsi édesen mosolyogva ül az íróasztal alatt. Most már nem annyira lekváros, mint inkább tintás az arca. A kezében még egy pár darab papírfoszlányt szorongat. A száját azonban nem tudja becsukni.

Hogy is tudná, mikor belegyömöszölt egy villámló szemű őrgrófot, egy liliumtermetű hercegnőt, valódi brüsszeli csipkés zsebkendővel, dagadozó vánkossokkal és puha zsöllyével együtt!...

(1911.)

ANYÓKA A HIVATALBAN

- Kérem szépen, lehet-e beszélni az igazgató urral?

Senki sem felel.

- Kérem szépen, - ismétlődik a halk, alázatos kérdés - lehel-e beszélni az igazgató urral?

Az egyik őrök végre felemeli a fejét s kezével a szemben levő ajtó felé int. Az öregasszony mélyen meghajtja magát s arra tart.

Most előkerül valahonnan az irodaszolga is, kinyitja előtte az ajtót s a fal mellett levő nádfonatú padra mutat.

- Tessék ide leülni és várakozni - szól leereszkedőleg.

Az asszony ismét meghajtja magát s a pad legszélső végére ül.

- Én özvegy Illés Györgyné vagyok, kérem szépen - ismétli magában talán már századikszor mondókáját, melyet az igazgató úrnak készült előadni. - Tetszik tudni, az Illés János édesanyja. Oh, kérem szépen, az a szegény Jani, igazán nem vétett olyan nagyot... Én tudom, hogy ő milyen jó fiú... nem azért, mert az édesanyja vagyok, de valóban. - Jaj, mennyit nyitogatják azt az ajtót!... Talán ez az igazgató úr?... Nem, kiment megint. - Hát, kérem szépen, elmondom én az egész esetet úgy, ahogy történt. Le is írtam, itt van az írásom róla, de gondoltam jobb lesz, ha előszóval is elmondom. Hiszen tudom, hogy van az urakban könyörület... Különbén én csak igazságot kérek...

- Megint két úr! Milyen jókedvük van!... A fiam nem is tud róla, hogy én eljöttem érte könyörögni. Nem engedett volna el... Nem ő a hibás kérem szépen, hanem azok, akik belevitték. Azokat büntessék, ne az én fiamat... Ez nem igazság, uraim!...

- Puff! - Pardon!

- Ejnye, mordul az őrök úr az öregasszonyra, kinek előrenyújtott lábában úgy megbotlott, hogy majd orra bukott. - Tessék arrább ülni és ne éppen ide az ajtó mellé.

- Oh, bocsánat, engedelmet kérek, - rebegi az öregasszony, tovább csúszva a padon. Lábaik maga alá húzza s igyekszik oly kicsire összezsugorodni, hogy senkinek se legyen alkalmatlan.

Az őrök úr még sokáig dohog-morog magában s bosszús pillantásokat vet az öregasszonyra. Ej, ej, őrök úr, hát illik-e oly barátságatlannak lenni egy félénk öregasszonnyal? Szegény őrök úr, önnek bizonyára nincs édesanyja...

Most megint nyílik az ajtó. Borzasztó, hogy mennyit jönnek-mennek itt az emberek. A jó asszony egész ideges lenne, ha tudna; így csak meg-megrázkódik a hideg levegőtől, mely a nyitódó-csukódó ajtóból egyenesen rácsap.

Érdeklődve nézi ezt a sok urat, kik itt megfordulnak. Mindegyik egy-egy nagy csomó írást, papírost hoz vagy visz be a másik szobába. Bizonyára ott van az igazgató úr. Hozzá viszik be aláírás végett.

Oh az a mindennek fölött levő, hatalmas igazgató úr, kitől az ő fiának a sorsa is függ!

Hogyan is fog előtte megállani és könyörögni?... És újólapon ismételve kezdi magában mondókáját:

- Én özvegy Illés Györgyné vagyok...

De Istenem, már tíz óra! Több mint félórát várakozik és még senki sem mondta, hogy bemehet az igazgató úrhoz.

Megkérdezné az irnok urat, de az barátságatlan: nem meri. Vajjon mégis - merje-e?...

Félénken pislant a nagy íróasztal felé, hol az irnok úr most valami furcsa dolgot mivel.

Egy különös szerszámot ütöget nagy csörömpöléssel valami papirosokhoz s oly gyorsan jár a keze, mint a motolla.

Illésné még soha életében nem látott hivatalos bélyegzőt s öregasszonyok módjára roppant kíváncsi lesz látni, hogy mi az. De kérdezni restelli, sem oda nem mer menni, hogy megnézze.

Azonban most az irnok úr fölkel és kimegy. Illésné egyedül marad. Egy pillanatig haboz, küzködik magában, - de végre is a kíváncsiság erősebb benne, mint a félénkség.

Lassan fölkel, odamegy az íróasztalhoz s előrenyújtott nyakkal, kíváncsi érdeklődéssel nézgeti azt a szerszámot.

Ilyesmi lehetett a fiának is a kezében, amint magyarázta gyakran - de ő soha sem birta megérteni.

Szegény Jani... szegény jó fiú...

Illésné elérzékenykedik s gépiesen nyul a bélyegző után, hogy közelebbről megnézze.

E percben kinyilik az ajtó s belép az irnok. Az anyóka ijedten összerázkódva kiejti kezéből az ércbélyegzőt, mely nagy zajjal, csörömpöléssel esik le a földre.

- Csak... csak... meg akartam nézni... én... kérem szépen... engedelmet kérek, - hebegi az öregasszony félholtan az ijedtségtől s jól odaüti fejét az irnok úr fejéhez, amint vele egyszerre hajol le a szerencsétlen bélyegző után.

- Oh... bocsánat... engedelmet kérek - tördeli még jobban megrettenve s el van reá készülve, hogy most azonnal kiutasítják a szobából.

- Nem tesz semmit, - mormogja bosszusan az irnok. - Azonban tessék oda leülni és nyugodtan lenni. Hivatalos helyiségben minden a szemnek, semmi a kéznek.

Illésné alázatos köhintéssel foglalja el előbbeni helyét az ajtó mögött s ha lehetséges, még kisebbre húzza magát össze, mint azelőtt.

- Mégis csak jó ember ez az úr! - gondolja magában hálásan, míg lábai reszketnek az előbbi nagy felindulástól. - Hiszen azt is mondhatta volna, hogy távozzon innen!

Most megint három úr jön be, hangosan beszélgetve s egymást kínálgatva az ajtónál a belépéssel. Utoljára is mind a hárman egyszerre akarnak bemenni s közben majd eltapossák Illésné, ki azt sem tudja már, hogy hova dugja el a lábait.

A három úr vigan, nevetve megy be a másik szobába s a nyitva hagyott ajtón ismét jön be egy fiatalember írásokkal.

- Nem lehet bemenni - int az irnok.

- Miért? Mi van?

- Fegyelmi ülés!

- Ühm! - A fiatalember vállai közé húzza a fejét, mintha mondaná: de jó, hogy nem az én bőrömről van szó!

Azután hóna alá csapja az írásokat s ismét kimegy.

Az öregasszony összerázkódik a hideg levegőtől, mely a nyíló ajtón át beáramlik. Nem tudja, nem érti, miről van szó, csak nyugtalanul nézi az órát, mely immár tizenegyet mutat.

Hát már sohasem kerül reá a sor? Mikor fogják már mondani, hogy bemehet az igazgató úrhoz? Milyen rossz is az, hogy itt senkinek sem panaszkodhatja el baját, senki sem törődik vele!

Bizony nem, jó asszony. Hiszen úgy hozzá vannak már itt szokva a kérelmező, folyamodó, panaszkodó vénasszonyhoz, szegény emberhez, hogy senki sem ér rá velük törődni. Mindenki azt hiszi, hogy már a másik beszélt vele.

Az őrök úr megint kimegy s valamit kiált ki az ajtóból a szolgának. Az pár perc múlva egy nagy pohár habzó sörrel s egy zsemelével tér vissza, melyet az őrök úr jóízűen elkölt s aztán a széken hátradőlve, ujságot kezd olvasni.

Az öregasszonynak eszébe jut, hogy ő is éhes; ma még semmit sem evett, mert a nagy izgalomtól még reggelizni sem tudott. Az uton vett egy sósperecet, de azt sem tudta megenni; kettétörte s a zsebébe dugta.

Most megenné szívesen, de restelli.

Azonban mégis...

Titokban a zsebébe nyul, s letör egy darabkát, de nem meri a szájához vinni.

Az őrök úr észrevehetné, meg aztán hátha éppen abban a percben találnák szólítani.

De talán még megehetne egy darabkát... sebesen...

Gyors elszánással a szájába tesz egy falatot s igyekszik a lehető legelfogulatlanabb arcot öltve, alig mozgatva száját, lenyelni egy perecdarabkát.

Sikerült!

A jó eredménytől felbátorítva, most egy nagyobbat tör le s szerencsésen lenyeli azt is.

Nem veszi észre, hogy az őrök úr ujsága mögül éppen reá néz s alig tudja nevetését visszafojtani. Valóban, mulatságos látványt is nyújt a jó anyóka, amint óvatosan zsebébe nyulva letör egy darab perecet s azt gyorsan lenyeli. Az őrök úr határozottan komikusnak találja s alig várja már, hogy ebéd fölött elmulattassa vele pajtásait, ügyesen utánozva az öregasszony félénk, félszeg mozdulatait.

Illésné most már majdnem teljesen fölbátorodva, egy még nagyobb darabbal tesz kísérletet - de oh Istenem! - e pillanatban kinyílik a másik szoba ajtaja s jön ki az előbbeni három úr és ő legalább úgy látja, - egyenesen reá néznek.

A jó asszony a perecdarabot kezében nem tudja hirtelen hova rejteni s szeretne perecestől együtt a föld alá süllyedni.

De a három úr nem sokat törődik vele s vigan sietnek ki a szobából.

- Gyorsan végeztünk - mondják menetközben. - És nem is sok ötven forint büntetés. Többet is érdemelt volna! De humánusak vagyunk - igen, humánusak!

Illésné leverten rejti vissza a perecdarabot zsebébe. Már nem éhes... Igen, igen restelli az egészsét...

- Oh Istenem, Istenem! - töprenkedik magában. - Mi lesz már velem? Csak bár valakitől megkérdezhetném, hogy bemehetek-e már?

De mindenki oly közönyös arccal halad el előtte; hogyan merjen megszólítani valakit, mikor senkit sem ismer és őt sem ismeri senki...

Csak várni fog hát tovább, türelmesen, míg az igazgató úrnak ideje lesz őt fogadni. Ha kell, akár estig is itt ül; hiszen fiáról, egyetlen jó fiáról van szó...

A nagy falióra kongva üti el a tizenkettőt.

Künn is, benn is a szobákban élénk jövés-menés, ajtócsapdosás hallatszik. Az első ütésre az irnok úr is felugrik, zsebébe teszi az összehajtott hírlapot s a fogashoz sietve, gyorsan ölti magára télikabátját.

Az öregasszony kétségbeesve veszi észre, hogy vége a hivatalos órának.

- Kérem szépen - akarja végső elszántsággal megszólítani az irnokot - de már késő, az el-sietett...

Illésné egyedül marad. Most mit tegyen?

Hazamenjen anélkül, hogy valamit végzett volna? Nem, azt nem teheti, hiszen fia... Eh - bátorság! Nem vár tovább semmire, hanem bemegy az igazgató úrhoz.

Reszkető lábakkal, szívdobogva közeledik az ajtóhoz, de oly elszánt bátorsággal, mint mikor a madár szárnyait verdesve száll szembe az óriás ellenséggel, mely fészket fenyegeti.

Kopogtat, de nem felel senki. Még egyszer kopogtat - kissé hangosabban. Hasztalan.

Ekkor - végső elszántsággal - kinyitja az ajtót, belép s mélyen meghajtja magát.

- Kérem szépen - én - bocsánatot kérek - akarja kezdeni kérelmét az igazgató úrhoz. - De a szobában senki nincs.

Illésné meghökkenve néz körül.

Erre nem volt elkészülve. Most mit tegyen?

Zavartan lép vissza s a küszöbön szembe találkozik az irodaszolgával, ki seprővel kezében jön, hogy kissé összesöpörgessen.

- Kérem szépen - szólítja meg - az igazgató urral szeretnék beszélni. Hol találhatom?

- Az igazgató úr még tegnap este elutazott néhány napra, hivatalos ügyekben - mondja a szolga jólelkű bőbeszédűséggel - de a helyettese itt volt egész délelőtt, miért nem tetszett vele értekezni? Különben, ha az igazgató urral személyesen kíván tárgyalni, úgy tessék két-három nap múlva eljönni, akkor biztosan itt lesz. Ez a szobája, ni!

- Oh Istenem, - sóhajtja az öregasszony. - Most mit tegyek? Az én dolgom oly sürgős... Azt mondta a fiam, hogy talán már ma, vagy holnap - Istenem, jó Istenem... Én Illés Györgyné vagyok, kérem szépen, az Illés János édesanyja, kinek tetszik tudni...

- Oh, oh, igen, tudom, tudom - mondj a a szolga fontoskodó arccal s a seprőre támaszkodik. - Az Illés János - igen. Hallom, éppen ma délelőtt volt a fegyelmi ülés. Hallom, ötven forint birságra ítélték szegény fejét. No igaz, hogy csak rendre huzzák le a fizetéséből, de azért még sem szeretnék a bőrében lenni, mert tetszik tudni, itt minálunk igen szigoruan veszik az ilyesmit és az igazgatóság... No, no, mi a baj, kérem?

Illésné hangosan följajdul. Kezével int a szolgának, hogy hallgasson el s lassan elfordul.

Öreg, időtől, munkától és gondtól, virrasztástól meggyöngyült szeméből lassan gördül alá két könny ráncos, fonnyadt arcára. És homályos szemével a kilincset keresvén, oly szomorú, kétségbeesett pillantással tekint a nádfonatú padra az ajtó mögött, hol annyi órát kinlódott át ma hasztalan, - miként csak azoknak szeme tud pillantani, kik utolsó reményöket is elvesztették...

*

Az irnok úr pedig éppen e percben mulattatja asztaltársait a furcsa kis öregasszonnyal, ki ma egész délelőtt, Isten tudja miért, ott ült a hivatalszobában és perecet evett.

(1911.)

KÜLÖNFÉLE VÉLEMÉNYEK

Egy eljegyzési kártyát kaptam a héten egy vidéki kisvárosból, hol mult nyáron néhány hetet töltöttem.

Szivesen gondolkodom vissza arra a kedves, kellemes időre, a kis város ódon házaira, girbe-görbe utcáira, a sötét fenyőerdőkre, melyek körülövezik s a nagy hegyóriásokra, amelyek a háttérben mintegy egymásra könyökölve látszanak örködni a kis városka fölött.

Feltűnt nekem mindjárt az első napokban, hogy mennyi csinos, ügyes, takaros, szép fiatal leány van itt. És naphosszat az utcákon sétálgattak. Hol párosával, hol hárman-négyen összefogódzva, hol magukra, hol fiatalemberekkel mulatozva, hol elegáns utcai toaletteben, nagy virágos kalapokkal, hol egyszerű házi ruhában, de mindig olyan boglyas, idres-bodros frizúrával, mintha bálba vagy hangversenyre mennének.

Reggel már láttam, amint átszaladgáltak egymáshoz egy kis tere-ferére. Vagy az egyik ki-könyökölt az ablakon s a többiek odacsoportosultak az ablak alá s órák hosszat csacsogtak, nevetgéltek, hancuroztak. Délben, mikor a fiatalember a hivatalból jött ki, a leányok már ott sétáltak alá s fel a főutcán, a legszebb ruhájukban. Persze a fiatalember csatlakoztak hozzájuk s folyt aztán a vig beszélgetés, nevetés, udvarlás, bókolás, hogy csengett a főutca tőle. Ebéd után rendesen megint átszaladgáltak egymáshoz egy-két órára, megbeszélni a délelőtti eseményeket, öt óra felé meg valamennyien együtt mentek a városi kertbe - tenniszezni.

Ott volt aztán még csak az igazi vidám mulatozás. Csak vacsora idejére kerültek haza. Vacsora után meg, ha szép holdvilágos este volt, természetesen megint künn sétáltak az utcán, hiszen fiatal leányoknak olyan jól esik a holdvilágnál ábrándozni. Ha pedig esett az eső, no akkor okvetlenül egyiknél vagy másiknál összegyűltek, persze a fiatalember is, s ahol zongora volt, ott bizony még táncra is perdültek.

Igy folyt ez nap-nap után. Én meguntam nézni - ők nem unták meg a folytonos sétálást és egymáshoz való átszaladgálást, tereferélést, pletykálást, megbeszélést.

- Ugyan vajjon mikor dolgoznak valamit ezek a leányok? - gondoltam magamban, mert én még olyan régi módi felfogás szerint úgy képzeltem, hogy minden fiatal leány házias, dolgos, szorgalmas, takarékos és aki nincs tanulással, kenyérkeresettel elfoglalva, az legalább is az édesanyjának segít a háztartásban, maga varrja a ruháit, megfőzi az ebédet, rendbehozza a szobákat, megfoltozza a fehérneműt, harisnyát - szóval a fiatal energiáját, munkaerejét nem hagyja parlagon heverni, hanem felhasználja okosan, derekasan a maga és családja javára.

Egy délután megint ott gyülekeztek össze éppen az én ablakom alatt. Tenniszezni akartak menni s vártak egyik a másikra. Közben persze folyt a hangos vidám társalgás, nevetgélés, hancurozás.

- Várjuk meg Rózsikát is, - szólt az egyik.

- Nini, hát Rózsika még nincs itt? - kiáltotta a másik.

- Örökké elkésik!

- Menjünk nélküle, ne várjuk.

- De akkor nem teljes a párti. Nem játszhatunk.

- Eredj érte, Irén, hozd el. És szidd meg, hogy miért késelt el már megint.

- Megyek már, - ugrott egyet Irén. - Jöjjön velem Bartha, hozzuk el együtt a kis késlekedőt.

Irén és Bartha együtt mentek el, a leányok pedig kedvetlenül néztek össze. Bartha Kálmán fiatal mérnök volt, aki most nemrég került ide a vasutépítés alkalmából, a legjobb párti az egész városban, akiért a leányok valamennyien versengtek s akiért a legtollasabb, legmalomkerekebb kalapjaikat viselték s akinek a kedvéért még többet sétáltak s még hangosabban nevetgéltek, mint azelőtt...

Pár perc múlva visszajöttek Irén és Bartha Kálmán. Irén gúnyos mosollyal kiáltott már messziről:

- Rózsika nem jön. És képzeljétek mért nem jön! Sikálja a szobát!

- Sikálja a szobát! - kiáltották a leányok méltatlankodva s megvetéssel vonogatták a vállukat. - Rettenetes ez a Rózsika! Így lealacsonyítani magát!

- Igen bizony, - tüzelt Irén, - ott találtuk négykézláb az ebédlő padlóján mászkálva, előtte egy nagy dézsa forróvíz s ő könyökig feltürt ujjakkal, bekötött fejjel, sikálta a padlót, mint egy közönséges szolgáló. És még nevetett, mikor minket meglátott s a súrolókefét nyujtogatta felénk és azt mondta, hogy ma náluk nagymosás van, ilyenkor ő nem ér rá tenniszezni menni, később sem jöhet el, mert akkor meg a malacoknak ad enni, azután meg a vacsorát főzi meg.

- Nohát ez a Rózsika egy igazi közönséges teremtés, - szörnyülködtek a leányok s természetesen velők együtt a fiatalemberek is. - Hogy lehet, hogy úri leány így lealacsonyítsa magát! No, rajta ugyan nem látszik meg, hogy nemes familiából származik, két előneve is van! Olyanokat csinál, mintha parasztleány volna! Pedig nincs is rászorulva, hogy dolgozzék valamit. De meg is látszik a kezén, olyan vörös és nagy, mint egy közönséges cselédé. No hát én igazán nem értem ezt a Rózsit, de még az édesanyját sem. Mért kényszeríti a leányát ilyen cselédmunkára? Az ember valósággal pirul miatta! A multkor láttam, amikor ablakot mosott! Én meg láttam, hogy a kertben gyomlált! Az ilyesmi igazán nem illik. Aki úri leány, az maradjon meg úri leánynak! Az a jó gazdasszony, aki tud a cselédnek parancsolni és nem pedig maga végez cselédmunkát - a cselédet meg hagyja lustálkodni. Annyi bizonyos, hogy én, ha fiatalember volnék, feleségül nem vennék egy olyan vöröskezű leányt!

Igy hangzott ez össze-vissza, mindegyik mondott valamit, mindegyik tett valami megjegyzést, még a fiatalemberek is, akik úgy látszik egy véleményen voltak a leányokkal. Csak Bartha Kálmán hallgatott, nem szólt egy szót sem s mikor végre a csacsogó, nevetgélő, vidám társaság elvonult a tenispályához, ő udvariasan köszönt mindegyiknek és nem ment velők. Azt mondta, hogy nagyon sok sürgős dolga van.

*

E héten pedig kaptam egy eljegyzési kártyát abból a kis városból:

SÁNDORFFY RÓZSIKA
BARTHA KÁLMÁN
jegyesek.

Úgy látszik Bartha Kálmán mégsem volt egy véleményen a szép vidéki leányokkal s alighanem éppen akkor szeretett bele Rózsikába, mikor ott találta őt bekötött fejjel, feltürt ruha-ujjakkal, amint a súrolókefével sikálta az ebédlőszoba padlóját.

(1911.)

AZ ELVESZTETT TEKINTÉLY

Engem Magdának hívnak. Dunántúl lakunk; édesapa főbíró, van még két rosszcsont kis öcsém, Bandi és Ferkó, az egyik tizenkét, a másik tíz éves és amit elsősorban kellett volna leírnom, van egy drága, aranyos, édes jó anyuskám, a legjobb anyuska a világon, akit egyszerszerűen imádok, de aki - sajnos - engem most is csak pici kis leánykának tart!...

A nyarat mindig a Balaton mellett töltjük, ahol egy igen csinos kis villánk van, de kicsike, úgy, hogy csak magunk lakunk benne.

Az idei nyaralásunk azonban sok nehézségbe ütközött.

Ugyanis drága jó anyuskát kinzó izomzsábája miatt a hévizi iszapfürdőre küldte az orvos, s most aztán előállott a nagy kérdés: ki fogja vezetni az ő távolléte alatt Balatonbogláron a háztartást?

- Természetesen én - mondtam szerényen, de teljes önérzettel.

Anyuska rámnézett és elmosolyodott.

- Nem való még az én szeleburdi, felületes kis Magdám egy ilyen nagy háztartás vezetésére, - mondta, - hiszen nem tudsz te még főzni sem!

- De anyuska - jegyeztem meg diadalmasan, - hiszen most is a Jutka szakácsnő főz!

- Igen, - felelt anyuska sóhajtva, - sajnos azonban, Jutka nyárára hazamegy aratni, csak a kis cseléd, Kati marad itt. Az pedig éppen annyit ért a főzéshez, mint te! Meg aztán ezek a vásott fiúk! Uram Isten, milyen gazdálkodás lenne itt!

- Valahogy majd csak megleszünk, - nyugtatta meg apa anyuskát. - Meg aztán Magda igyekezni fog belegyakorolni magát mindenbe.

- Óh Istenem, - csóváltatta anyus a fejét, s nagyon bizalmatlanul nézett reám, - az igyekezet talán megvolna benne, de hogyha a barátnői fürdeni, vagy tenniszezni hívják, egész biztos, hogy csapot-papot, ebédet, mindent feledve, elszaladna! Mosatni eszébe se jutna, csak mikor már kifogyott minden tiszta fehérnemű, az Ilka kofa pedig mindent háromszoros áron sózna a nyakába!

Ez a bizalmatlansági nyilatkozat vérig sértette önérzetemet!

Tapasztalatokban gazdag tizennégy éves személyem tekintélye és méltósága forgott kockán ebben a - mint Miklóssy tanár úr szokta mondani - történelmi nevezetességű pillanatban.

Átéreztem, hogy minden attól függ: megkapom-e a mandátumot? Mert hiszen ez a fontos megbízatás engem egyszerre komoly hajadonná avatna, kinek tekintélyét mindenki respektálni fogja.

Mindenki! Apa, a fiúk, Kati szolgáló, a barátnőim, sőt még a vöröshajú Ilka kofa is, aki élelmiszerrel szokott bennünket ellátni.

No hiszen, csak merjenek gúnyolni, bántani a fiúk! Én leszek itt élet-halál (t. i. csirkehalál), éléskamra, lekvárosbödön, és szalámirudaknak ura!

Mindezt elgondolván, természetesen körömszakadtáig harcoltam »jogaim« megszerzéséért. Nem resteltem még a könnyek fegyverét is felhasználni, mely tudvalevőleg a leghatásosabb szer a szülői szívek megindítására.

- Igazán rosszul esik, hogy anyuka ennyire nem bizik bennem, - szipogtam sűrű könnyhullások között. - Igazán nagyon fáj!

Már nem tudom, ezen fegyveremnek köszönhetem-e vagy egyszerűen annak a ténynek, hogy apuskám a két rossz közül a kisebbiket választotta: inkább az én háziasszonyságom, mint anyuka szenvedése. Elég az hozzá, pártomra szegődött.

- Nézd édes fiam, - mondta anyukának, - semmi sem fontos, csak az, hogy te elmenj Hévizre és kigyógyulj kínzó fájdalmaidból. Mi majd megleszünk valahogy. Éhen nem fogunk meghalni, arról biztosítlak s tiszta ruhánk is lesz mindig, amit magunkra vegyünk. Magda majd igyekezni fog mindent úgy csinálni, ahogy tőled láttad, s ha nem is lesz minden éppen olyan mintaszerű rendben, mint mikor te itthon vagy, az nem fontos. Fő az, hogy te meggyógyulj!

- Igen, igen, - ujjongtam én is, anyuka nyakába borulva, - meglássa, minden jól fog menni!

- Jól van, hát tegyetek, ahogy tudtok - nyugodott bele végre anyuka sóhajtva. - A gondviselésre bízlak benneteket!

Ez az önkénytelenül előtört fohász nem volt éppen alkalmas arra, hogy megnyugtassa lázongó önérzetemet. De annál alkalmasabb volt megszilárdítani azon eltökélt szándékomat, hogy én ezt a hiányzó bizalmat és tiszteletet komolyságom és bölcsességem iránt ki fogom az emberiségtől (anyust és a fiukat is beleértve) csikarni.

Ezen nemes buzgalmamban már anyuka elutazása alkalmával oly fenséges komolysággal és méltósággal vettem részt a készülődésben, csomagolásban, mint amellyel Melchár tanár úr szokta kiosztani a mértani dolgozatokat.

Ez a komoly méltóság - melyet, megvallom, kissé a tükör előtt is tanulmányoztam, - egy pillanatra sem hagyta el fontos személyemet.

És egy darabig jól is ment a dolog. Anyuska elutazása után mi is elutaztunk s néhány napig egész simán ment minden, úgy hogy azt kezdtem már hinni: nem is olyan nagy dolog egy háztartás vezetése. Persze, mert anyuka egy papírra felírt minden tennivalót, s pár napra az ebédet és vacsorát is összeállította mind olyan ételekből, amelyeket Kati egyedül is meg tudott főzni.

De aztán... igen... aztán az történt, hogy az a papír, hogy-hogy nem, elveszett.

Ekkor némi zökkenések állottak be. Különösen az ebéd összeállítása okozott nagy gondot, mert soha sem jutott egyéb eszembe, mint dobostorta és csokoládékrém! Ezt pedig csak nem lehet mindennap ebédre adni!

- Kati, - mondtam neki egy reggel, mikor ő megint a mindennapi paprikáskrumplit és turós-dödöllét indítványozta, mint amelyeket önállóan el tudott készíteni - tud maga palacsintát sütni?

Kati vállát vonogatta.

- Még sohase próbáltam, de ha a kisasszony megmutatja, hogy kell és segít, hát majd megcsináljuk.

Teljes önérzettel és komoly méltósággal emeltem fel a fejemet.

- Igen, majd én megmutatom.

Egész délelőtt a konyhán buzgólkodtam. Még fürödni sem mentem el. Valami halvány sejtelem derengett bennem tej, tojás és liszt vegyülékéről és túróról meg cukorról.

Működésemmel kezdetén olyan büszke és önérzetes voltam, mint egy hadvezér, mikor már megnyerte a csatát. De büszkeségem és önérzetem az ebéd folyamán teljesen lelohadt, és szelid alázatnak adott helyet, midőn a tervezett palacsinta Kati szárnysegédem buzgó közreműködése és mindkettőnk keserves kísérletei dacára sem mint palacsinta, hanem mint Bandi

öcsém megjegyezte, valami csodálatos metamorfózis következtében mint tejfölös túró került az asztalra.

Miután mint tejfölös túró is a Balatonban áztatott kamaszgyomrok éhségének csillapítását ambicionálta, - bizony csak a jó apus közbelépésének köszönhettem, hogy az én háziasszonyi méltóságomat össze nem zúzták a falánk nebulók gúnynyilai...

- Csend legyen, gyerekek! - kiáltott apa erélyesen a fiukra, mikor azok egymást licitálták túl a gúnyos, csúfolódó megjegyzésekkel. - Akinek nem tetszik, ne egyék belőle! Ha majd még egyszer készíti Magduska, akkor jobban fog sikerülni. Hanem addig is Magduskám, csak készítsen inkább Kati mindennap paprikáskrumplit és dödöllét.

A fiuk morogtak, de az én tekintélyemet hála Istennek megmentette apus.

Megmentette... óh, de csupán azért, hogy nemsokára még alaposabban és most már végérvényesen tönkretégyem, megsemmisítsem... én magam...

Ez a gyászos esemény a következőképen zajlott le:

Ragyogó, meleg nyári reggel volt.

Éppen azon gondolkoztam, hogy mivel is kellene a mai délelőttöt eltölteni, mikor elémbe perdült Kati az ő szokásos durcás ábrázatával és a szokásos kérdésével:

- Mit főzzünk ma ebédre, kisasszonyka?

Ugy éreztem, mintha gyöngéden fejbekólintottak volna. Megint nem jutott eszembe egyéb, mint dobostorta és csokoládékrém.

De egyszerre felderült az arcom.

- Apuka nagyon szereti a rántott csirkét fejes salátával. Én is szeretem, - a fiukról nem is beszélek. Ma ebédre tehát rántott csirkét eszünk.

- Nincs itthon egy csirke sem, - felelt Kati vállát vonogatva. - Vasárnap megettük az utolsót, s azóta nem hozott a kofa. Én pedig nem megyek most keresni a faluba. Nem érek rá.

- Tudja mit, Kati, - szóltam nagylelkűen, - főzzön azt, amit maga legjobban szeret. Amire ráér és amit meg tud csinálni.

- Hát akkor tessék zsírt és hagymát kiadni a paprikáskrumplihoz, - felelt Kati rendíthetetlen nyugalommal s én sóhajtva vettem elő a kamrakulcsot.

- Szappant is tessék kiadni és a ruhát kiszámolni, - rendelkezett tovább Kati, - mert ma délután mosni akarok, a fiuknak nincs már egy tiszta harisnyájuk sem.

Még nagyobbat sóhajtottam. A világon a legborzalmasabb foglalkozásnak találok a mosni való ruhát kiszámolni. Ennél igazán sokkal kellemesebb egy érdekesítő regényt olvasni.

E percben a veranda lépcsőjén megjelentek Klárika és Rózsika, a két legjobb barátnőm.

- Öltözz fel gyorsan, Magdus! - kiáltottak be, - megyünk tenniszezni és aztán fürdeni!

Hirtelen becsaptam a kamraajtót.

- Majd kiszámolom a ruhát, mikor visszajövök! - kiáltottam oda Katinak, s azzal rohantam öltözködni.

Magamra kaptam szép kis fehér grenadin ruhámat, kezembe vettem a rakettet, s azzal szaladtam ki a verandára Klárikához és Rózsikához.

Apuka és a fiuk még a reggeliző asztalnál ültek; apuka ujságot olvasott, a fiuk meg az ötödik vagy a tizedik darab mézes kenyeret fogyasztották, mert most vettem észre, hogy a mézes bödönt ott felejtettem az asztalon.

- Majd elteszem, mikor hazajövök, - nyugtattam meg magam. - Ne haragudjatok, hogy megvárokztattalak, - fordultam aztán a lányokhoz fontoskodva, - de nagyon sok dolgom volt. Egy ilyen nagy háztartás vezetése bizony nem kicsiség!

A leányok ámulattal és őszinte tisztelettel néztek rám, s már éppen indulni akartunk, mikor feltűnt a végzet a láthatáron. Megjelent a veranda lépcsőjének alján a mi vöröshajú udvari élelmiszerszállítónk, Ilka kofa, a kis fiával egyetemben.

Az asszony egy kosár sárga barackot vett le a fejről, a fiú kezében három pár összekötött csirke csipogott.

Egyszerre eszembe jutott, hogy anyuska meghagyta volt, hogy baracklekvárt okvetlenül főzzünk be. Erre ugyanis Katit még tavaly megtanította, hát nyugodtan bízhatta rá. A csirkének meg éppen örültem. Mégis rántottcsirkét ebédünk tehát ma!

- No Magdaléna, - gondoltam magamban, - itt az idő, most vagy soha, megmutatni, milyen gyakorlott gazdasszony vagy! Had ámuljanak Klárka és Rózsika, no meg édesapa és a fiuk is!

A helyzet magaslatához illő komolysággal és fölénnel kérdeztem a kofától:

- Nos, Ilka, hogy vesztegeti párját annak a sovány kis csirkének? Micsoda? Hát nem restel ennyit kérni ezekért a kis verebekért? Hiszen ezeken nincs is mit enni, - indignálódtam nagyobb tüzzel, mint meggyőződéssel s mialatt az egyik pár csirkét kezembe véve nagy szakértelmet mutatva vizsgálgattam, félszeggel azt lestem: milyen hatással van erélyes fellépésem apusra, a fiukra és barátnőimre?

De csak Klárka és Rózsika voltak hálás és bámuló hallgatóim, apus és a fiuk oda se figyeltek.

- Hát a barack? Mutassa csak azt a barackot! - sürgettem Ilkát, alattomban remélvén, hogy majd csak sikerül a közfigyelmet bátor szereplésemre terelni. - Mondja, Ilka néni, nem restel maga ilyen tulérett, lágy barackot eladásra kínálni? Ugy-e azt hiszi, mert anyuka nincs itthon, az én nyakamba ezt a vackot is rásózhatja? - veszekedtem jó hangosan, a bámultatás reményében.

- De édes kis kisasszonyka, hisz ez való lekvárnak, a kedves mamája is mindig ilyen érett barackot rendelt, mert ehhez kevesebb cukor kell, - mondta oktatólag a kofa, s én rögtön éreztem, hogy igaza van.

Persze, persze, hogy lekvárnak ilyen érett gyümölcs való, anyus is mondta, most már emlékszem rá!

Bizony én bakot lőttem szakértelmem fitogtatásával és láttam, hogy a tekintélyem megint válságba jutott. A fiuk már kuncogtak, apa arcán is mosolyfélét láttam átsuhanni s Klárka és Rózsika is mintha már vigyorogtak volna!...

- Nem, nem, csak azért sem engedek! - gondoltam magamban és a lehető legnagyobb biztonságot erőltetve hangomra, harciasan kiáltottam a kofára:

- Ne okoskodjék! Engem nem lehet megtéveszteni, sem becsapni. Én értek a dologhoz. Nem kell ingyen sem a rothadt barackja, vigye vissza. Ezekért a sovány kis verebekért adok párjáért egy pengőt, - pedig még annyit sem ér.

Ilka kofa vérig sértve tátotta ki a száját, hogy valami nagy gorombaságot mondjon nekem, de ebben a pillanatban - zsupsz!... Jaj, jaj... égszakadás, földindulás... a világ elsötétült szemem előtt... Nagy földrengésben, amint a csirkével kezemben hadonásztam, megcsuszam a felső

lépcső szélén, s egy pillanat alatt legurultam mind a tíz lépcsőfokon. Közben elsodortam lábáról az alsó lépcsőn álló csirkés fiút, s teljes súlyommal belepottyantam a barackos kosár kellős közepébe.

Rémes látvány tárult a nézőközönség elé!

Gyönyörű fehér ruhácskám csupa sárga lekvár, mellettem a kis fiú torkaszakadtából ordít, lábából, melyet a kőlépcső megsértett, patakzott a vér.

Egy csirke agyonpréselve végsőt vergődött a homokban, a kofa kiabált, nyelvelt, hápogott, Klárika és Rózsika úgy kacagtak, hogy az oldalukat fogták, apus haragosan csapta le az ujságot, én pedig lesújtvá, szégyenkezve ültem ott a rögtönzött lekvárban némán tűrve, hogy az a két rosszcsont öcsém diadaltáncot járjon körülöttem...

Oh szerencsétlen nap, amelyen elveszett minden, minden, mint Mohácsnál, boritsunk fátyolt reá!...

Csak még annyit, hogy oda lett az én szép fehér ruhám és nem kaptam helyette másikat!... Évek óta gyűjtögetett vagyonkám ráment a kárpótlásra és a fájdalomdíjakra... A születésnapomra kapott finom cukorkák az ordító cserkészfiú zsebébe vándoroltak, mire a kis fiú minden fájdalma csodálatosképen azonnal megszűnt - és ami talán a legkeservesebb volt, oda lett, elveszett a tekintélyem!

Attól tartok, hogy mindörökre elveszett, mert eddig legalább még nem találtam meg!...

(1912.)

ELMARADT HÁZASSÁG

- Ha éppen tudni kívánod, kedves barátom, hogy miért nem házasodtam meg, hát elbeszélem neked.

A doktor úr hátradült székében, rágyujtott egy cigarettára és egy percre elgondolkozott.

- Te most valami érzékeny históriát vársz, - kezdte azután. - Csalódní fogsz, barátom. Nem volt semmi akadály, semmi komplikáció. Szerettem és azt hiszem, ő is szeretett. Minden tekintetben illetünk volna egymáshoz. A szülei sem ellenezték. Tulajdonképpen csak egy habostortán múlt a házasságunk.

A másik elnevette magát, de a doktor úr csak fanyarul mosolygott.

- Úgy van, barátom, egy habostortán. Amiből én még csak nem is ettem. De hallgasd meg a mesét, ha érdekel.

- Azt tudod, hogy nagy idealista voltam egész életemben. A nőben az igazi nőiességet kerestem mindig. Kettőt kívántam, hogy a feleségemben megtaláljak. Esze legyen és szíve legyen. Szerencsétlen lettem volna egy buta asszonnyal, de még szerencsétlenebb egy szívtelen nővel.

Fiatalabb koromban nem értem rá megházasodni. Szegény voltam s előbb ki kellett verekednem magamnak a sorsból a helyzetemet, megkeresni a kenyeremet, amelyet meg akarok majd osztani a feleségemmel.

Harmincnégyéves voltam már, mikor véletlenül megismerkedtem egy nagyon szép, fiatal leánnyal, Nádassy Ilonával. Egy barátom, Dénes István házában láttam meg először. A feleségének rokona volt s a farsangot náluk töltötte.

Háziorvosuk voltam Déneséknek. A fiatal asszony, Dóra, egy kis influenzát kapott. Háromszor, vagy négyszer mentem oda. Mindig találkoztam Ilonával, aki szerető gondos és figyelemmel ápolta a beteget.

- Ugy-e, édes doktor úr, - könyörgött Ilona, kedvesen összetéve a kezét, - meggyógyítja Dórát az atlétabálig?

Mosolyogtam. Olyan bájosan naivnak, kedvesnek találtam gyermekes könyörgését. Éreztem, hogy a szívem megnyílik s lassan belopja magát az az édes, szőkefürtű, mosolygó leányarc...

Dénesné csakugyan jobban lett az atlétabálra. És nem tudtam, hogy nevessek-e magamon, vagy haragudjak magamra, de frakkot öltöttem - és én is elmentem a bálba! Én, aki még fiatalabb koromban is lelkem mélyéből untam minden ilyen vásári sokadalmat.

Aztán elmentem a második bálba is, a harmadikba is; mindenüvé, ahol reméltem, hogy Ilonával találkozom. Szerettem őt és szívem ujjongott, ha csak láthattam. De sajátságos, olyan volt előttem mindig, mint egy ismeretlen szép virág. Csak gyönyörködtem benne, de nem tudtam volna megmondani, hogy milyen?

Sejtelmem sem volt róla, mi a jó benne, mi a rossz?

A mulatozó világ forgatagában, a bálók és estélyek zajos vigalmai közepette olyan ismeretlen maradt előttem, mint az első nap. Nem tudtam a lelkéhez férközni.

De azt észrevettem, hogy nem vagyok előtte közömbös. Velem szivesebben táncolt, mint másokkal, bár irgalmatlan rosszul táncoltam. Ha akárhányan voltak körülötte, hozzám mindig volt egy szíves szava, egy kedves mosolya.

És mikor hazautazott és én kértem, engedje meg, hogy tavasszal meglátogassam, elpirulva intett a fejével. Kitalálta, érezte, hogy miért akarok elmenni hozzájuk.

És vártam a tavaszt.

Virágfakasztó, rügybontó kikeletkor, az első bimbó virágbapattanásakor akartam meglátogatni. Otthon akartam őt látni, a családi körben, a házi tűzhely mellett, ahol bizonyára nem fog úgy föltűnni nekem, mint egy ismeretlen, idegen virág, s ahol elémbé tárja majd szívének, lelkének minden gazdag kincsét...

Husvétkor lementem.

Az apjának, Nádassy Ferencnek, szép birtoka volt, közel Budapesthez. Az egész nagy család ott lakott. Úgy fogadtak, mint ahogyan egy szívesen látott kérészt szokás fogadni, aki háztűznézőbe megy. Igazi, magyaros vendégszeretettel mindjárt ott is tartottak ebédre.

Ilona körülvezetett a gazdasági udvarban, megmutatta galambjait, testvére pedig, a tízéves Zsuzsika, a karomba kapaszkodva vitt el az ő drága kis csibéi és malacai közé. Aranyos, vidám, jókedvű gyermek volt, éppen olyan, mint a néneje.

Aztán a kertbe is lementünk, szép, árnyas nagy kertbe, tele igazi, kedves falusi virággal, violával, muskátlival, rezedával, kisasszonypapuccsal.

Egy kis vadszőlőlugas előtt egy öregasszony ült, nádfonatú karosszékekben. Sütkérezett a napon. Ráncos, fonnyadt arcára fekete csipkés fejkötő borított árnyékot.

Gondoltam, az öregasszony nem lehet más, mint a nagymama s tisztelettel megálltam előtte, hogy köszöntsem, de a két leány továbbment.

Az öregasszony csodálkozó szemmel nézett reám, mintha csak kérdezte volna: - Mit akarsz tőlem?

Oly zavart, oly tehetetlen, olyan szánandó volt szegény, hogy magam is zavarba jöttem és nem tudtam mit mondani neki.

Anyám jutott egyszerre eszembe, az én édes jó anyám, aki talán éppen ilyen öreg asszony lenne most, ha élne... Levettem a kalapomat, lehajoltam és megcsókoltam az öregasszony kezét. Nem tudtam, hogy ki, nem tudtam, hogy hová tartozik, de az édesanyámra gondoltam.

- Ugyan jöjjön már kérem, - kiáltott Ilona kissé türelmetlenül, egy jázminbokor mögül kidugva szép fejét. - Hiszen ez csak a nyanyó; neki ugyan nem szükséges bemutatnia magát.

Nevetett és aztán megismertetett a nyanyó élete történetével.

A nyanyó anyuska első férjének az anyja. Anyuska első férje alig egy évi házasság után hirtelen meghalt.

Azután három év múlva ment hozzá anyuska apához. De a nyanyó ott maradt nála. Már akkor is öreg volt és nem volt senkije. Pénze se volt. Anyuska könyörületből tartotta, mert különben az utcára, vagy a szegények házába került volna a nyanyó. Eleinte még jó volt, mondja anyuska, mert segített neki a háztartásban, nagyon jól tudott főzni és reánk vigyázott, minket gondozott, amíg kicsinyek voltunk, de most már úgy megöregedett, olyan kellemetlen vénasszony lett belőle, zsémbes és beteges, nem lehet semmi hasznát venni. Mindig csak enni szeretne, az ember nem is képzelné, hogy egy ilyen vénasszony milyen falánk tud lenni - és minden megárt neki! Annyi bajunk van vele, pedig nekünk tulajdonképpen senkink és semmink!

Mosolygó, vidám arccal mondta ezt, a szeme ragyogott és szép, szőke haja mintha szikrázott volna a napsugárban. De én egyszerre öregnek és fonnyadtnak láttam őt és ráncos, sárga, beesett arccal, mint az öreg, tehetetlen nyanyót.

Az ebédhez hívtak.

A nyanyó is utánunk tipegett. A két leány közül egyik sem ment oda, hogy a lépcsőn felsegítse. Úgy mászott fel szegény, majdnem négykézláb. Szép csöndesen, hallgatva meghuzódott az asztal végénél: a cseléd nyakába kötötte az asztalkendőt, mint egy kis gyereknek, amire bizony szükség is volt, mert reszkető kezével mindegyre végigöntötte magán a levest.

Senki sem vetett ügyet rá. Az egész családnál olyan megszokott dolog volt a nyanyó, hogy nem is törődtek vele. A cseléd tett ételt a tányérjára, vágta föl neki a sültet, és adott villát, kanalat a kezébe.

Csak egyszer nézett oda véletlenül Ilona.

- Na nézd, anyus, mit csinál megint az a Kati! - súgta oda az anyjának.

Már az ebéd végén voltunk s éppen valami habostortát hordoztak körül. Kati, a szobalány, az öregasszony tányérját is jól telerakta. A nyanyó, szinte remegve az örömtől, nyult éppen feléje. Ilona hirtelen felugrott és elkapta előle a tányért.

- Jól tudja, hogy semmi édességet nem szabad neki adni, - szólt dorgáló hangon Katihoz, s aztán vidáman, mosolygó arccal ült mellém vissza az asztalhoz, nem is törődve többet a nyanyóval.

Az öregasszony kezéből csörömpölve hullott ki a kanál. Oly végtelen fájdalmas, tehetetlen szomorúsággal nézett a tányér után, hogy a szívem mélyébe hatolt ez a tekintet. Öreg ember szomorúsága olyan, mint a korhadó vén fa hervadása! Neki nem virul többé új tavasz.

Az a fájdalom, mely most a szegény, vén nyanyó szívét facsarta, az ő fáradt, öreg szívének éppen olyan nagy lehetett, mint mikor egyetlen fiát siratta... most is lassan szivárgott alá két könnycsepp fénytelen szeméből és gördült alá barázdás, fonnyadt arcán...

Aztán, mintha tudta volna, hogy itt éppen olyan kérlelhetetlen hatalommal áll szemben, mint azzal, amely egykor fiát elragadta, szó nélkül lehajtotta fejét. Kezefejével megtörülte szemét s lassan, nehézkesen fölkelve az asztaltól, kicsoszogott az ebédlőből. Nem figyelt reá senki. De én egyetlen falatot sem tudtam többet enni.

És amint Ilona felém fordította ragyogó, rózsás, szép arcát, másodszor láttam fonnyadtnak, ráncosnak és rútnek és ragyogó szeméből az öregasszony halálosan szomorú tekintete villant felém...

*

Csak ennyi volt az egész, barátom. Elutaztam, és többet nem is mentem oda vissza, soha.

Mert ahányszor Ilonára akartam gondolni, mindig az öregasszonyt láttam magam előtt, aki egy pillanatra az édesanyámra emlékeztetett és aki iránt az a leány, akit szerettem, nem érzett se szálnalmat, se részvétet, se szeretet.

(1913.)

AZ UTITÁRSÁK

- Isten vezéreljen, lányom! Aztán írj mindennap!

- Irok, anyuskám, írok!

- Csókolom Lotti nénit és kéretem, ügyeljen rád!

- Isten veled, Lizike! Isten veled! Mikor hazajössz, hozz nekünk valami szépet Budapestről! Mulass jól! Mulass jól! - hangzott kórusban három kis gyermekszájából.

Fehér kendőikkel integettek a távozó vonat után, édesanya is integetett és mosolygott, pedig a könnyek elhomályosították szemét.

Lizike az ablakból nézte őket, a fátyolát is fölhajtotta arcáról, úgy mosolygott, integetett anyjának és testvéreinek, amíg csak egy kanyarulatnál el nem tűntek. Akkor gondosan lebo-csátotta sűrű fátyolát arcára s bement a kocsiba, melyet édesanyja előre lefoglalt számára. Női szakasz volt, kis fülke, melyben kívül csak még egy fiatal leány utazott.

Lizikének nagyon megtetszett az utitársa; olyan szép, szelid, szőke, fiatal leány volt. Lehetett úgy húsz-huszonkét éves. Barátságosan nézett Lizikére, aki poggyászát rendezgette s mikor egy kis kosárkát leejtett, hamar fölemelte s mosolyogva adta át.

Lizike szépen megköszönte s mivel előre tudta magáról, hogy úgy sem lenne képes három órán keresztül folyton hallgatni, hát inkább most mindjárt elkezdett beszélni. Ügyesen bemutatta magát utitársának, mert szeretne volna róla is tudni, hogy kicsoda.

- Halmos Lizike vagyok, Szolnokról, Lotti nénihez utazom, Budapestre. Lotti néni a nagynéném.

A másik lány elmosolyodott, ő is bemutatkozott:

- Gábor Ilona vagyok.

De hogy honnan jött, hová megy, miért megy, azt mind nem mondta el. Pedig Lizike rettenetesen kíváncsi volt, nem tehetett róla, már olyan volt a természete, hogy mindenre kíváncsi volt.

Nem telt bele egy félóra, ő már hűségesen elcsevegte, hogy az idén végezte el az iskoláit, még pedig mindent kitünően s most a nagynéni, aki egyuttal keresztanyja is, meghívta magához néhány hétre Budapestre. Színházba is elviszi majd Lotti néni és egy pár kisebb táncmulat-ságba.

- Óh Istenem, oda mégis inkább nem megyek!

- Miért? - kérdezte Ilona, aki szíves mosollyal hallgatta.

- Oh, kedves kisasszony, én olyan szerencsétlen vagyok! Nagyon, de nagyon csunya vagyok! Nézze csak, tele van az egész arcom szeplővel, ezek a csunya, nagy sárga szeplők elékte-lenítenek egészen! Nincs a világon több olyan szerencsétlen teremtes, mint én!

Fölemelte fátyolát és megmutatta az arcát. Valóban, meglehetősen szeplős volt a kis Lizike, - és ezt ő a legnagyobb szerencsétlenségnek tartotta a világon.

Ilona kissé elnevette magát.

- Ezért visel fátyolt? - kérdezte.

- Ezért. A fátyol alatt nem látszik annyira. Még télen nem látszik annyira, - de nyáron!... Borzasztóan bánt engemet ez a dolog. Annyit sírok miatta. Nem tud valamit, kérem, amitől elmulnának ezek a rettenetes szeplők?

- Nem tudok semmit, - felelte Ilona komolyan. - És nem is ajánlom, hogy használjon valamit. Nem olyan lényeges dolog az egész, mint képzeli.

Azt akarta mondani: - Nem kell olyan hiúnak lenni. - De mégsem mondta. Sajnálta volna megbántani kis utitársát.

Lizike durcásan vonogatta vállát.

- Magának könnyű, persze. Akinek olyan szép, sima, rózsás arca van, az nem is képzelem, milyen nagy szenvedés egy ilyen csunya arc! Mindig arra kell gondolnom!

Ilona nem felelt semmit, csak nézett szeliden, komolyan Lizikére, aki vigan fecsegett tovább.

- Az igaz, hogy amikor táncolok, olyankor elfelejtem. Roppantul szeretek táncolni. Én már voltam két házibálban is otthon. Hát ön, kedves kisasszony, szeret-e táncolni?

- Én még sohasem táncoltam, - felelt Ilona csendesen s mintha valami halvány szomorúság árnyá borult volna szelid, szép arcára.

Lizike olyan kerekre nyitotta ki a szemét, amint csak birta. Ez szinte hihetetlen volt előtte.

- Nem? Miért? Nem engedte talán az édesanyja?

- Nincs édesanyám, - felelt Ilona és most már egyszerre olyan komoly, öreg lett az arca, mint aki sok, sok szenvedéssel telt évekre pillant vissza. - A szülőim régen meghaltak. Egészen árva vagyok.

Lizikének úgy összeszorult a torka, hogy nem tudott, de nem is mert többet kérdezni semmit.

Ilona csendesen folytatta:

- Rosszul mondtam. Nem vagyok egészen árva. Hiszen van két jó testvérem. Mind a kettő férjnél van már. Éppen most jövök az egyiktől. Négy napi szabadságot kaptam, ott töltöttem el nála.

- Szabadságot? - ismételte Lizike, mintha nem jól értette volna.

- Úgy van. Én nem vagyok ám olyan kislány már, Lizikém, mint gondolja. Már két éve, hogy nevelőnő vagyok Budapesten, egy nagyon kedves családnál. Csak mert olyan kicsi, vékony a termetem, azért látszom olyan fiatalnak.

Lizike nem tudott mit mondani. Egy kissé zavartnak érezte magát.

Különösen az nem fért a fejébe, hogy a szegény nevelőnőkisasszony még sohasem táncolt. Bizonyosan nagyon szegények voltak és nem tanulhatott táncolni. Milyen szomorú sors, igazán! Bizonyosan nagyon sokat kell most is dolgoznia, fáradnia. Nagyon, nagyon szerencsétlen lehet szegény. Árva is, szegény is, dolgoznia is kell! Oh, de borzasztó sors! Talán még az övéénél is szomorubb, pedig eddig azt hitte, hogy nem lehet nálánál szerencsétlenebb teremtség a világon - a szeplők miatt.

Szíve érzését követve, oda ült Ilona mellé, s megfogta a kezét.

- Nagyon szerencsétlen, ugy-e? - kérdezte részvétellel.

Ilona csodálkozva nézett reá.

- Szerencsétlen? Dehogya! A jó Isten velem van! Nagyon boldog vagyok. Másik testvéremnek, akivel együtt lakom, két gyönyörű, aranyos kislánya van. Imádom azokat a gyermekeket. Aztán dolgozom, tanítok, megvan a kötelességem, amelyet teljesítek, - hogyan lehetnék szerencsétlen? Kérem a jó Istent, hogy tartson meg mindig ilyen boldognak, mint most vagyok.

Éles fütty hallatszott, a vonat állomáshoz közeledett. Ilona felállott és kiment a folyosóra, hogy megnézzze, miféle állomás.

Amint végigment a kocsin, Lizike szinte elkiáltotta magát. A szép, fiatal leány a jobb lábára erősen sántított. Ezért nem táncolt hát soha, szegény Gábor Ilona. Lizike szívét valami csodálatos érzés szorította össze. Úgy érezte, mintha valamiért nagyon, nagyon kellene szégyelnie magát.

Ime, őt egészséges, ép termettel áldotta meg az Isten; szülői, testvérei élnek, jó módban, gond nélkül, szeretettől környezve nőtt föl. Soha az életből egyebet, mint a jót nem ismerte. Most is szerető családi körbe megy mulatni, szórakozni. Olyan volt, mind e mai napig az élete, mint egy tündérmese.

És mégsem volt boldog. Sőt nagyon szerencsétlennek érezte magát. Hányszor keserítette és bosszantotta jó anyját is, mert folyton panaszkodott neki a szeplői miatt. Miféle hiúság volt ez tőle! Miféle hálátlanság a jó Isten iránt, aki mindent adott neki, ami csak jó és drága az életben!

Ime, itt van Gábor Ilona, akitől elvette apját, anyját; gazdag se volt, sok gonddal, bajjal küzdött és még csak testi épséggel se áldotta meg. Egész életén át kell viselnie egy igazi szerencsétlenséget. Hova törpül el mellette az ő kicsinyes hiúsága!

És Gábor Ilona milyen derült, nyugodt vidámsággal mondta:

- Nagyon boldog vagyok. Dolgozom, tanítok, teljesítem a kötelességemet és kérem a jó Istent, tartson meg mindig ilyen boldognak, mint most vagyok.

Még egyet füttyentett a vonat. Ilona sietve jött be.

- Kőbányán vagyunk. Két perc múlva beérünk az állomásra. Szedjük össze csomagjainkat.

A két leány készülődni kezdett.

Lizike nagyon elcsendesedett. Szeretett volna valamit mondani Ilonkának, de nem tudta, hogy mit.

- Isten áldja meg, kislány, - szólt Ilona, szívesen megrázva a kezét. - Aztán mulasson jól és ne busuljon sokat az arcocskája miatt.

Lizike hevesen megrázta a fejét.

- Többet soha, - szólt határozottan.

Aztán hirtelen eszébe jutott valami. Gyorsan levette a sűrű fátyolt kalapjáról és ledobta a földre.

- Többet sohasem fogom viselni, - mondta.

Ilona szeliden mosolygott.

Megérkeztek. A vonat megállott. Az utitársak elváltak, talán nem is találkoztak soha többet az életben és Ilona talán nem is tudta meg soha, hogy milyen jó befolyással volt ő egy hiú kislány lelkére, csak azért, mert jó, szelid, nemeslelkű és türelmes volt.

(1913.)

VERA

- Nagyanyus kérlek, valamit szeretnék neked egész bizalmasan mondani.

- Mondjad, Verám, mondjad!

- Nagyanyus, nekem egy pár nap óta anyuka nem tetszik.

Nagyanyus csodálkozva huzta föl a szemöldökét.

- Hogy érted ezt, Vera?

- Úgy, hogy néhány nap óta - azaz pontosan nyolc napja - mikor anyuka először benn volt a városban - mintha teljesen ki volna cserélve. Azelőtt mindig jókedvű, vidám volt, hogy eltréfált velünk, mikor sétálni mentünk Bobival még versenyt is futott, - most pedig mindig csak erőlteti a vidámságot, ó, én látom jól rajta, hogy erőlteti. És sápadt, a szeme beesett és alig eszik valamit... És éjjel nem alszik, hallom, hogy forgolódik az ágyban és olyan nagyokat sóhajt, hogy a szívem összeszorul belé... Nagyanyus... anyukának valami baja van!...

Nagyanyus megsimogatta a Vera fényes, fekete haját.

- Te ezt megfigyelted, kislányom?

- Hogyne, nagyanyus! Én mindig figyelem anyukát. Nagyanyus, én emlékszem, mikor apuka azt mondta nekem, hogy: ügyeljek anyukára. És én azóta mindig ügyelek reá.

Nagyanyus félrefordult, hogy Vera ne vegye észre, hogy a szeme tele lett könnyel.

Nyolc éves volt Vera, mikor az édesapja, a híres professzor, a kiváló tudós, Bernát Elek meghalt. Halála előtt magához emelte a kisleányát s a fülébe súgta:

- Verácskám, ügyelj anyukára!... Én elmegyek... és olyan egyedül lesz... Ne hagyd el soha... Vigyázz rá mindig...

- Vigyázni fogok reá, apuka!...

És a komoly arcú, csendes kis Vera soha sem felejtkezett el erről az ígéretéről. Pedig hat év telt el azóta. Most már Vera tizennégyéves, de olyan fejlett, erős, szép, nagy leány, hogy tizenhatnak is gondolná az ember. És mindig vigyáz anyukára, aki olyan kicsi, törékeny, virágszerű, mint egy kislány.

De Vera soha nem fölényes vele szemben, soha nem érezteti fensőbbtségét. Az ő »vigyázása« csak abban nyilvánul, hogy szívének minden szeretetével, gyöngédségével elárasztja anyukát és amennyire csak bírja, távol tart tőle minden kellemetlenséget, minden bosszúságot.

Hányszor fékezi meg a Bobi pajkosságát, hányszor simítja el a kissé féktelen fiucska csinyjeinek különféle következményeit és hányszor szól Kati néninek, az öreg, nagyhangú, lármás szakácsnőnek, ha az nagy dér-durral be akar valamiért rohanni anyukához: - Nézze, Kati néni, majd inkább én mondom meg anyukának. Mi baj van? Mi is kell csak? Igen, ez meg ez. Jól van, majd én elintézem.

És bemegy anyukához és elintézi vele, minden felesleges láрма, durrogás és csetepaté nélkül - és megkiméli anyukát a bosszúságtól, a kellemetlenségtől.

Csekélységek ezek ugyebár? De ilyen csekélységekben tevődik össze mindennapi életünk nyugalma, békessége, öröme és bánata, kellemetlensége és bosszúsága...

Mikor Bernát Elek, a nagynevű, kiváló egyetemi tanár oly hirtelen meghalt, özvegye, a fiatal, szép, kedves Márta asszony sokáig teljesen vigasztalhatatlan volt. Azt hitte, ezt a csapást, ezt a mélységes bánatot nem lehet elviselni...

De aztán az első évek mély szomorúsága, gyásza után ismét kibontakozott derüs, vidám kedélye. Megtanult ismét mosolyogni és örömet, vigasztalást talált gyermekeiben, akiknek fölnevelése immár egyedül az ő kötelessége lett.

Miután igen vagyonosak voltak - a professzornak több háza és egy szép nyaralója volt a Zugligetben, - szerencsére nem voltak anyagi gondjai. Azaz hogy gondjai bizony voltak, mert a házak kezelése, az adóügyek intézése, az árvaszék különféle korlátozó rendelkezései, az oldalági rokonok pereskedése bizony sok ügyel-bajjal járt s szegény Márta asszonynak néha ugyancsak főtt a feje, hogy mit hogyan intézzon el.

Szerencse, hogy a nagymama, aki szintén velük lakott, olyan praktikus, minden ügyes-bajos dologban olyan járatos volt, s úgy el tudott igazodni mindenféle csavaros paragrafus között, akárcsak egy ügyvéd. Rendesen ő mondta meg a leányának, hogy mit hogyan kell elintézni, s amit ő tanácsolt az mindig helyes, okos és praktikus volt.

A nyarat mindig künn töltötték zugligeti villájukban, mely a két gyermeknek egyenesen a paradicsomot jelentette. Sehol sem érezték olyan jól magukat, mint itt, ahol anyuka egészen az övék volt, reggeltől estig együtt lehettek vele, s anyuka olyan jól tudott velük játszani, mintha ő is gyermek lett volna.

*

És ezt a nyugalmas, csendes, derüs életet zavarta meg most valami.

Nem vette észre senki azt a felhőt, amely anyuka homlokára szállt, csak Vera.

Ezért ült most olyan gondterhelt arccal nagyanyussal szemben, mert érezte, hogy közölnie kell vele aggodalmát, hátha nagyanyus meg tudja mondani, mi bántja anyukát és tanácsot is tud adni, mit kellene tenni.

De nagyanyus most az egyszer nem tudott mondani semmit.

- Én is észrevettem már, szívem és kérdeztem is anyust, hogy mi baja van, de ő azt mondta, hogy semmi. Csak izgatja kissé a tárgyalás, mely a jövő héten lesz. Azt a nagy, négyemeletes házat perlik a rokonok, amelyet apukátok röviddel a halála előtt vett meg tőlük. Most azt állítják, hogy nincs kifizetve a vételár s követelik vissza a pénzt. Anyuka biztosan tudja, hogy ki van fizetve, meg is van róla az adásvételi szerződés és minden nyugta. Azért volt benn mult héten a városban, a lakásunkban, hogy az íróasztal fiókjából kivegye ezeket az írásokat s átadja az ügyvédnek.

- És megtalálta? Átadta?

- Azt mondta, minden rendben van. De azért úgy látszik, mégis nyugtalanítja a dolog. Peres ügynél sohasem lehet tudni, hogyan dől el.

Vera kezére támasztotta állát s olyan komolyan elgondolkozva nézett maga elé, mint egy felnőtt ember.

- De hát miért ment be anyuka tegnap újra a lakásunkba?... Mit keresett ott? És mikor hazajött, én láttam, hogy ki van sírva a szeme...

- Dehogy, kislányom. Te képzelődsz. Csak a szél fujta ki. Mondtam is. Hiszen emlékszel, milyen nagy szél fujt tegnap.

De Vera sehogysem tudott belenyugodni a dologba.

Este, mikor lefeküdtek és eloltották a villanyt, jól hallotta, hogy anyuka megint álmatlanul forgolódik az ágyban.

Nem bírta tovább, kiugrott ágyából, odanyult anyja mellé s karját nyaka köré fonta.

- Anyukám, lelkem, mondd meg nekem, mi bánt? Mi bajod van?

És anyuka sírástól elfojtott hangon felelt:

- Édes kislányom, hiába mondom el, ugysem tudsz segíteni rajtam!... Borzasztó, ami velem történt! Nem találom sehol azokat a fontos írásokat, amelyekre okvetlenül szükség van, hogy a pert megnyerjük... Már összekerestem mindenütt, az egész lakásban - nem találom sehol... Tegnap az izgalomtól el is ájultam, s úgy feküdtem ott egyedül több mint egy óráig, amíg magamhoz tértem... Oh, Verám... én attól félek, hogy mikor a csomagolásnál a felesleges papirosokat elégettem, véletlenül azt is a tűzbe dobtam.

Vera megszimogatta édesanyja arcát.

- És akkor mi történik, édesanyám?

- Elveszítjük a pert és a házat, amely már a ti nevetekre van írva!

- Hát aztán, anyukám? Nincs a világon olyan ház, amelyik megérdemelné, hogy te csak egy könnyet is ejts miatta. Igazán nem olyan fontos!

- De Verácskám, abban a borítékban, amelyekben azok a nyugták és szerződések voltak, még más nagyon fontos, pótolhatatlan írások is voltak... Az egész boríték, az összes írásokkal egy dobozban volt, most a doboz üres, Úgy látszik, az egészet a tűzbe dobtam...

- Anyukám, tudod mit, én holnap bemegyek a lakásba és megkeresem. Hátha én megtalálom.

Anyuka könnyein keresztül is elmosolyodott.

- Szívem, ha én nem találtam meg, akkor te aligha találod meg. És nemcsak az összes fiókokat és szekrényeket, hanem az egész lakásban minden zeg-zugot átkutattam már. Még a kályhából is kiszedtem a hamut. Nincs és nincs sehol...

- Engedd, hogy mégis megpróbáljam, anyukám.

Anyuka fáradtan intett.

- Nem bánom, szívem. Jöjj velem holnap, mert ugyis be akarok menni, hogy elől kezdjem a keresést... Pedig tudom, hogy kár a fáradságért már...

- Csak azt az egyet ígérd meg, anyukám, hogy ha csakugyan nem találjuk meg, nem emészted magad tovább, nem búsulsz és nem sírsz többet! Hidd meg, akár tíz emeletes házat is oda-adnék szívesen, csak téged lássalak vidámnak, jókedvűnek és mindig egészségesnek...

Anyuka nem felelt, csak magához ölelte Verát és forrón megcsókolta.

*

Másnap reggel csakugyan bementek a városba anyuka és Vera. Bobi is velük akart menni, azt hitte, hogy valami kellemes kirándulásra mennek és mélyen meg volt sértve, mikor Vera a leghatározottabban kijelentette, hogy semmi szükségük nincs ezuttal rá. Sőt anyuka is idegesen leintette, mikor Bobi mégis föl akart kapaszkodni az autóra.

Alig tudta nagyanyus megvigasztalni egy szelet csokoládéval az önérzetében megbántott ifjút.

Vera valósággal megdöbbsent, mikor a sötét, naftalinszagú lakásban felhuzta a redőnyöket és körülnézett. Össze-vissza volt dobálva minden, a fiókok kihuzgálva, a szekrények tárva-nyitva, a kályhák előtt a földön a hamu kiszórva, mindenütt az ideges, lázas keresgélésnek szomorú nyomai.

Vera mély részvéttel, szomorúsággal nézett édesanyjára. Milyen lelki felindulásban, milyen rettenetes izgalomban lehetett szegény anyuka, hogy ő, aki olyan rendszerető, nyugodt, ki-egyensúlyozott lelkű, így föl tudott forgatni, szanaszét dobálni mindent!

Márta asszony most is, még kalapját sem vetve le, lázas izgalommal, remegő kezekkel kezdett turkálni az egyik fiókban.

- Itt még nem néztem meg elég alaposan, - mormolta, - az éjjel jutott eszembe... Itt még-egyszer megkeresem...

Reszkető kézzel, ideges felindulásban dobált mindent össze-vissza.

- Nincs... nincs... itt sincs... Elégettem, egész biztosan elégettem, - tördelte kétségbeesetten s a könnyek végigfolytak az arcán.

- Anyukám, - ölelte át Vera, - drága anyukám, kérlek, hagyd abba, feküdj le egy kicsit ide a diványra, hunyd be a szemed és pihend ki magad. Te olyan fáradt, olyan ideges vagy, így nem lehet keresni. Nyugodj meg, csendesedj le, majd aztán újra kezdjük.

Anyuka engedelmeskedett, mint egy gyermek.

Vera lefektette a diványra, hozott egy pohár vizet, megitta, betakargatta, s aztán csendesen, nyugodtan, higgadtan nekilátott a keresésnek.

Legelőször is kihuzta azt az íróasztalfiókot, amelyben tudta, hogy az a bizonyos doboz, meg mindenféle írások, levelek, ujságlapok, adóívek, régi arcképek állottak. Bizony össze-vissza volt ott is dobálva minden.

Kivette a dobozt, megnézte, üres volt. Aztán egyenkint rakosgatta ki az összes ott levő holmit, s az első levélkötegek alatt, amit fölemelt, ott találta a barna levélborítékot az összes írásokkal.

- Anyukám! - kiáltott ujjongva, - itt van! Megvan!

Anyuka ledobta magáról a takarót és felugrott. Nem volt már semmi baja.

- Hogyan lehetséges az, kislányom? Hiszen én legalább százszor megnéztem ott és nem találtam!

- Mert te idegesen, izgatottan kerested, anyukám, hiszen láttam, még a kezed is reszketett! Én pedig nyugodtan, csendesen átnéztem mindent. Úgy kerestem, ahogy te tanítottál reá, hogy keresni kell!

Anyuka elnevette magát, a régi, vidám, jókedvű nevetéssel és magához ölelte Verát.

- Fogadni mernék, hogy nagyanyus most azt fogja mondani, hogy ezentul reád kell bízni az összes fontos írásokat és nem reám.

ÖT KÖTÖTŰ

A karácsonyi szünidőkre Iluskát hazavitte apja a zárdából.

Iluska nagyon boldog volt, hogy ismét otthon lehet, nagyon szerette szülőit és testvéreit, de mi tagadás benne, a zárdában mégis valahogy jobban, nyugodtabban érezte magát.

Olyan zaj, lárma, jövés-menés volt otthon mindig.

Két nagy leánytestvérénél mindig társaság, mindig multság, és apja, az ő édes jó apuskája nem is ért rá vele foglalkozni. Anyja is folyton a konyhában, kamrában, s a fiuk, kik azelőtt úgy eljátszogattak vele, most folyton vadászatról beszélnek és bálozásról és jönnek-mennek és kiabálnak nagy hangosan, vele meg alig törődnek.

Oh, az intézetben nem kiabál senki. Ott csend van és valamennyien szeretik egymást. A szelid, jó testvérek, a fehérhajú főnöknő. És a vidám, jókedvű kis leánysereg. Milyen szépen állnak föl mind, mikor belép Gabriella testvér az osztályba. És köszönnek neki hangos szóval: - Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus!...

És Gabriella testvér szeliden felel:

- Mindörökké ámen!

A karácsonyeste különben nagyon szép volt. Iluska nagyon sok játékot kapott. Mindenki megemlékezett róla valamivel. Igaz, hogy aztán nem sokat törődtek vele. Kimentek mind, az egész nagy vendégsereg a nagy szalónba táncolni, apja pedig leült az öregebb urakkal kártyázni.

Iluska leült egy sarokba s játékaival ölében csakhamar elaludt, s aludt addig, míg anyja felköltötte, szobájába vitte és lefektette.

Másnap egész délután egyedül maradt otthon Iluska.

Valamennyien elmentek egy szomszéd ismerőshöz multságba, ahova Iluskát, mint kislányt, nem vihették magukkal.

Játszott szépen egész délután, s mikor alkonyodni kezdett, leült a divány sarkába.

A szobában ott állt a nagy karácsonyfa. Még rajta van a sok színes, csillogó holmi, a játékok is ott hevernek körülötte. De Iluska szíve szerint nem is igen tud örülni semminek, mert amire leginkább vágyott, azt nem kapta meg.

Öt kötötűt szeretett volna és egy gombolyag pamutot.

Gabriella testvérnek megígérte volt, hogy egy pár kis harisnyát fog megkötni a szünidő alatt, egy szegény gyermek számára. De anyja csak mosolygott, mikor elmondta neki, hogy karácsonyra nem kíván egyebet, mint öt kötötűt és egy gombolyag pamutot.

- Egész szentimentálissá nevelik ezt a gyermeket ott a zárdában, - mondta férjének.

- Jó helyen van ott, - felelt rá apja elgondolkozva. Az öt kötötűt azonban nem kapta meg Iluska.

Nagyon búsult ezért s azon tűnődött, hogyan szerezhetné meg magának. Kérni nem merte senkitől, pénze nem volt, hogy megvegye. Elhatározta, hogy keresni fog. Lehetetlen, hogy az egész házban ne találjon öt kötötűt és egy gombolyag pamutot. Valami helyes gyermekosztóntól vezetve nem a díszes, ujonnan bútorozott szobákban kezdte meg a keresést, hanem ott hátrább, a folyosón túl, abban az egyszerű kis szobában, melyet úgy hívnak: az öregasszony szobája.

Azt a szobát ma már nem használja többet senki: megtették lomtárnak. Minden fölösleges cók-mókot oda raktak be.

De ha az ember oda benyitott, egy pillanatra mintha érezte volna a levendula-illatot. Mintha egy árny suhant volna át, egy fehérhajú öregasszony árnya, aki igyekezett volna rendet hozni a rendetlenségbe. Letörölni a port a sárga polituros, régimódi bútorról, arról az öreg bútorról, amely olyan kedves volt valaha... Letisztítani a pókhálót a falról, kimosni a függönyt, amely olyan hófehér volt egykor, ragyogó fényesre megtörölgetni azt a családi arcképet a falon: göndörfürtű kisfiú az édesanyja ölében...

Sok fiókos, öreg szekrény áll a fal mellett. Egyenesen oda siet Iluska. Valami homályos emlék élt lelkében, hogy valamikor onnan, azokból a fiókokból került elő minden, amire neki szüksége volt, amire kis szíve vágott.

Aki a fiókot kinyitotta és benne szelid türelemmel, édes szeretettel keresgélt számára, arra már nem emlékezett. Hiszen négy éves volt, mikor a nagymama meghalt. De a bűvös fiókra emlékezett.

Kihúzza. Össze-vissza van ott is hányva minden. Mintha kíváncsi kezek turkáltak volna benne, keresve, hogy nem találnak-e drága kincset, elrejtett ékszereket.

Nem találtak, csak haszontalan lim-lomot. Valakinek drága emlék, másnak haszontalan lim-lom. Egy nemzetiszínű kokárda, elsárgult levelek, szalaggal összekötve; apró gyermekruhák, egy iskolai írka nagy ákom-bákom betűkkel teleírva. És ezerféle más haszontalanság.

Egyik szögletben pedig egy kopott, régi imádságos könyv.

Iluska kezébe veszi és miként a zárdában megtanulta, áhitattal megcsókolja a megfakult aranykeresztet rajta. Aztán félreteszi. Milyen jó lesz majd ebből imádkozni. Az ő kis imádságos könyvét ugyanis tudja már könyv nélkül.

Aztán keres tovább. És ime, a sok lim-lom között csakugyan ráakad egy megkezdett harisnyára. A kötőtűk kissé bele vannak rozsdásodva. A pamut megsárgult. De olyan szépen, olyan rendesen volt kötve, mintha gyöngyszemek sorakoztak volna egymás mellé.

Az ötödik tű gondosan bele volt tűzve a gombolyagba. Úgy, miként utoljára tűzte bele az a kéz, amely azóta rég porrá vált künn a temetőben...

Iluska ujjongva kapja föl a harisnyát. Éppen akkorára volt kezdve, mint ő akarta. Négyéves gyermek számára. Egykor az ő számára kezdte el a nagyanya... De arról Iluska nem tudott.

Csak mint egy álomlátás suhan keresztül pillanatra egy kép emlékében; egy fehérhajú öregasszony nagy karosszékekben...

Oda ült ő is a nagy karosszékre az ablak mellett. A zsámoly is ott van; arra fölteszi a lábát. Aztán folytatni kezdi a harisnyát ott, ahol a fehérhajú öregasszony abbahagyta...

Ölében az imádságos könyv. Abból olvasgat közben; mert Iluska olyan ügyesen tud már kötni, hogy olvashat is mellette.

Az idő repül, észre sem veszi. Egy óra, két óra, nem számította, mennyi telt el. Eleinte nehezen megy a kötés, a rozsdás tűk miatt; de az ablak párkányán lecsiszolja s azután nincs semmi baj.

Odakünn meg keresni kezdik Iluskát. Nem találják sehol. Vajon hová kóborolhatott el?

Apja aggódva jár-keel szobáról-szobára. A folyosón azonban szinte önkénytelenül megáll és mintha csak kényszerítette volna valami, benyit abba a szobába, amelynek ajtaját már évek óta nem nyitotta ki.

Iluska ott ült a nagy karosszékekben az ablak mellett, ugyanott, ahol hajdan az édesanyja szokott üldögélni. Harisnyát köt és közben félhangon olvas az imádságos könyvből, - éppen úgy, miként hajdan édesanyja szokott...

Apja megáll egy percre a küszöbön, mintha álmodt volna. Először tűnik fel előtte, mennyire hasonlít a gyermek a meghalt édesanyjához, akire már évek óta nem gondolt.

- Mit csinálsz itt, Iluska? - kérdi halkán.

A leányka megrettenve néz rá.

- Ne haragudj, édesapa. Harisnyát kötök... Olyan sok szegény gyermek van, akinek nincs harisnyája... De ha haragszol, apa, akkor elhagyom...

- Nem haragszom, - felel csendesen az apa s szinte gépiesen veszi kezébe a könyvet kisleánya öléből.

Ráismer. Az édesanyja imádságos könyve. Az a kopott, régi könyv, amelyet annyiszor forgatott s amelyből egykor édesanyja annyit imádkozott az ő boldogságáért...

Valami összeszorítja a szívét. Úgy érzi, mintha egy árny suhanna át a szobán s a fehérhajú öregasszony lelke a szőkefürtös kisleány szeméből nézne rá, olyan komolyan, olyan gyöngéden, olyan szeretettel...

És a mogorva, az élettől megviselt férfi halkán, csendesen, szinte félve leül a kis zsámolyra s odahajtja fejét a gyermek ölére - úgy, mint egykor, régen az édesanyja ölére hajtotta...

(1925.)

KÉT GYERMEK

Korán reggel, még alig virradt, mikor a kis Jani fölébredt, fölült ágyában és körülnézett. A szobában még majdnem sötét volt.

Jani kidugta a lábát, de gyorsan visszahúzta megint s bebújt a takaró alá. Úgy tetszett, mintha Kati néni megmozdult volna ágyában.

Egy pillanatig csendesen feküdt Jani, majd ismét kidugta előbb az egyik lábát, aztán a másikat s leászott az ágyról, mint egy kis mókus. Nesztelenül surrant a másik rácsos ágyacskához, hol félig kitakarózva, rózsapiros arccal, nyitott mosolygó szájacskájával aludt Laci, olyan mélyen, édesen, miként egy négy esztendő emberke szokott.

Jani megfogta a vállát és kissé megrázta.

- Laci, Laci, kelj fel gyorsan!

Laci álmosan nyitja ki a szemét s körülnéz.

- Ébredj föl, Laci! Most megyünk el, tudod, ahova tegnap megbeszéltük. Ébredj föl, én addig felöltözöm.

Lábujjhegyen visszamegy ágyához, meztelen lábacskájával olyan neszt okozva, mintha rózsalevél hullana a földre. Gyorsan magára szedi ruháját, úgy ahogy tudja.

Végre készen van s visszamegy a Laci ágyához. Laci elaludt ismét. Türelmesen, szeliden kezdi költögetni.

- Ébredj fel, öcsike! Siessünk, mert késő lesz! Édesanyához megyünk, tudod?

Laci felül, panaszosan néz bátyjára és szemét dörzsöli.

- Inkább ne menjünk még. Egy kicsit még alszom. Csak egy kicsit még, Jani.

- Nem Laci, nekünk sietni kell.

- De én olyan álmos vagyok. És én nem tudok felöltözködni. És anyuka olyan messze ment!...

- Utána megyünk, Laci, - suttogja Jani és kitakarja öccsét. - Majd én felöltöztetlek. Tegnap reggel megnéztem, hogy öltöztet Kata néni. Én fel tudlak öltöztetni most.

Fölhuzza a harisnyát Laci lábára; igaz, hogy fordítva, de az nem tesz semmit. A kis cipővel már nehezen boldogul, mert gombos és nem találja meg a cipőgombolót.

- Így is jó lesz, ugy-e Laci? - kérdi egy kissé kételkedőleg nézve a nyitott cipőkre. - Próbálj meg járni. Nem fog leesni?

- Nem fog leesni, - visszhangozza Laci engedelmesen, leászik az ágyból s kis hálóingecskéjében fázódva áll meg bátyja előtt.

Ő mindig azt teszi, amit bátyja mond neki. Az jó, az helyes, az igaz és ő kötelességének tartja bátyját mindenben utánozni.

Végre valahogy elkészültek, a jó Isten látta csak, hogyan. Aztán megfogják egymás kezét és kiosonnak a szobából. Nem látja meg őket senki.

Kata néni, az öreg gazdasszony, ki a gyermekeket gondozza, mióta anyjuk meghalt, mélyen alszik. A cselédek se keltek még föl. Senki sem tud róla, hogy a két gyermek elindult kora hajnalban s egymás kezét megfogva, megindultak ismeretlen utakon, az édesanyjuk után.

Az édesanyjuk után...

Az öreg Péter, a kertész azt mondta tegnap, mikor Janinak sipot faragott:

- Föl kellene költeni az édesanyátokat! Hej ha tudná szegény, milyen árvák vagytok, milyen elhagyatottak, dehogy aludna olyan mélyen!

- Hát alszik édesanya?

- Alszik bizony!

- Én felköltöm, Péter bácsi!

- Hiába költöd, nem ébred fel.

- De én megpróbálom!

- Jó lenne! - nevetett az öreg Péter, úgy nevetett, hogy még a szeme is telegyült könnyel. Aztán a síp elkészült és odaadta Janinak. De Jani már nem örült neki.

Nagyon komoly lett. Látszott, hogy gondolkozik valamin. Megkereste Lacit, ki a gyermekszobában játszott, aztán összebujtak ketten egy szögletben és csendesen beszélgettek valamiről.

Másnap korán reggel aztán, mikor tudták, hogy senki sem láthatja meg őket, kiszöktek a szobából. És most ott mennek-mendegélnek a kerten át, a mezőn át, a felkelő nappal szemben, hogy felköltseik alvó édesanyjukat, aki már oly régóta alszik.

- Merre megyünk? - kérdezte Laci, mikor kiértek a mezőre.

- Egy árkon kell hogy keresztül menjünk, aztán egy kerítés mellett megyünk el, emlékszem. Aztán mikor az országútra kiérünk, egy olyan nagy kocsira ülünk, amelyik magától megy, tudod, villamos kocsira. Azzal sokáig, sokáig megyünk és mikor leszállunk a villamos kocsiról, akkor ott vagyunk a temetőben. Oh, én emlékszem, mikor édesapával ott jártunk.

- Egy nyúl! Nézd Laci, egy nyúl! - kiált egyszerre Jani, kinek élénk szeme mindent meglát.

- Egy nyúl! Egy nyúl! - kiált Laci, pedig ő nem is látja a nyulat. - Hol van?

- Ott, ott, nézd a kerítés mellett! Jaj, hogy hegyezi a fülét! Hopp, most felugrott, elszaladt! Fussunk utána!

Nekiiramodik a mezőnek, tüskén át, bokron át. Laci hűségesen utána topog; begombolatlan kis cipői majd lehullanak lábáról, messze elmarad bátyja mögött, de azért csak fut, fut, mint egy kis kutyácska a gazdája után.

Jani egyszerre megáll. A felelősség érzése felébred benne s mintha valahonnan nagyon távolról fülébe csendülne az édesanyja hangja:

- Vigyázz öcsédre, Jani!

Megfordul és elébe szalad.

- Elfáradtál, öcsikém? - kérdezi és szeretettel öleli át kis nyakát.

- Elfáradtam, - szepegi Laci.

- Ne fussunk olyan nagyon. A nyúl már ugryis elszaladt. Nézd Laci, így tett a fülével, ni! Aztán így ugrott!

Leguggol a fűbe, két karját a feje fölé tartja, az a nyúlnak a füle és ugrándozi kezd. Ő most nyúl. Laci azonnal utána. Ő is nyúl. Vigan nevetve hemperegnek a fűben, mintha csupán csak azért keltek volna föl virradatkor.

De Jani egyszerre elkomolyodik és föláll.

- Laci, - mondja, - siessünk. Késő lesz nagyon. Kata néni fölébred és utánunk jön.

Megfogja öccse kezét és sokáig hallgatagon, komolyan megy előre. Nem néz se jobbra, se balra, mintha virág se volna a mezőn, pillangó se repülne a virág felett.

A víg, szeleburdi, élénk Jani olyan komoly tudott lenni néha, mint egy öreg ember. Nagy, fényes, fekete szemével úgy el tudott nézni a messze távolba; talán látott ott valamit, amit senki más nem látott, vagy figyelt egy hangra, amelyet senki más nem hallott?...

Egyszerre csak, maguk sem tudták hogyan, kiérnek az utra. Csak azért nem tévedtek el, mert a kis nyaralótelepről akármerről ki lehel jutni az országutra. Ott van, ime, a villamos vasut útja, a fekete, hosszú sín pár végtelennek látszó vonala. De hogy most aztán merre kell menniük, jobbra-e, balra-e, azt nem tudták. Megálltak csendesen és vártak.

Valami fog történni, bizonyosan. Janinak olyan furcsán dobogott kis szívecskéje. Csak most jutott eszébe, hogy milyen nagy dolgot cselekesznek ők ketten most! Elindulnak, hogy megkeressék, felköltsek az édesanyjukat, akiről eddig mindenki azt mondta, hogy elutazott, felment az égbe. De tegnap Péter bácsi azt mondta, hogy alszik, fel kellene költönni. Ők fel fogják hát költönni, mert sokkal sokkal jobb volt még akkor, mikor édesanyja öltöztette, vetkőztette őket, játszott velük és imádkozott velük minden este. Mikor Janit ölében tartotta és Lacit a bölcsőben ringatta, úgy, mint azon a nagy képen, az ebédlőben, amelyet Jani annyiszor elnézeget, mikor nem látja őt senki sem...

Kerek dűbörgése és éles csengetés hallatszott. Ott jön ime a villamos kocs. A két gyermek várakozással telten áll az útszélen.

Csak annyit tudnak, hogy ők most oda föl fognak ülni.

De a villamos jön és el is halad mellettük. Nem áll meg. Jani kis szívét egyszerre úgy összeszorítja valami nagy fájdalom, mint mikor a felnőtt ember szívéből szakad ki a legdrágább reménysége...

Nem gondol semmire, csak vad futással iramodik a kocsi után. Neki azt el kell érnie, ő oda föl kell, hogy üljön.

Laci kiáltozva szalad utána, oly gyorsan, ahogy kicsi lába bírja.

Sem a kocsivezető, sem a kalauz nem figyelnek a két gyermek kiáltozására. Hallanak ők ilyesmit eleget. Pár lépéssel odább megáll a kocsi. Ott van a megállóhely. Jani lihegve, kiizzadva ér oda, éppen mikor a kalauz jelt ad a vezetőnek, hogy mehet tovább. Egy pillanat alatt felugrik és szédülve kapaszkodik meg a korlátban. Éppen jókor, mert már tovább indul a kocsi.

Ő fent van, szerencsésen, de öccse, hol maradt Laci?

Ott kiáltoz, sír szegény kicsike az útszélen, két kezét könyörögve emeli föl, arcocskája egészen sápadt a rémülettől.

- Ne hagyj itt, Jani!

Jani fején egy pillanat alatt átfut a gondolat: ha leszáll, nem ér ki a temetőbe, hogy felköltse édesanyját! De ha nem száll le, mi lesz a kis öcsikével ott az útszélen?... Ő hozta ki magával, neki kell ügyelnie tovább is rá.

- Vigyázz öcsédre, Jani!... - csendül egyszerre ismét fülébe a messze távolból az az ismerős hang.

- Laci! Laci! - kiáltja hangosan. Kitárja karját feléje s egy pillanat alatt leugrik a robogó kocsiról.

*

Maglódy, a gyermekek apja éppen ebédelt a kaszinóban, mikor egy táviratot hoztak a számára.

- Jöjjön azonnal, orvossal. Jani nagyon beteg. - Kata néni.

Maglódy lecsapta a kést, villát a kezéből.

- Kocsit hozzon, - kiáltott a szolgára, de nem tudta bevárni, míg az visszatér, hanem gyalog rohant el.

Legelőször is az orvoshoz futott. Szerencsére otthon találta. Ott megivott egy pohár vizet, arra kissé magához tért. Aztán kocsit hoztattak s utnak indultak.

Félóra múlva megérkeztek a nyaralóhoz. Az előszobában eléjük sietett az öreg Kata néni.

- Az ebédlőben fekszik Jani, - suttogta sírástól elfojtott hangon, - oda vittük, az a szoba volt legközelebb. Oh uram, legyen erős.

Maglódy elrohant mellette s benyitott az ebédlőbe.

A homályos szobában, a leeresztett ablakfüggönyökön átszűrődő halvány fényben meglátta a gyermeket. Ott feküdt a nagy ebédlő diványon rögtönzött ágyban, édesanyjának képe alatt, halványan, fehéren, mint egy hervadó kis fehér virág.

Szeme le volt hunyva, feje egészen be volt borítva vizes borogatással. Meg se mozdult, mikor édesapja letérdelt ágya mellett, gyöngéden nevére szólongatta s megfogta kis kezét.

Az orvos kikérdezte Kata nénit s megvizsgálta a gyermeket.

- Agyrázkódás, - szólt aztán komoran.

- Meg fog gyógyulni, ugy-e? - kérdezte Maglódy.

Az orvos nem felelt s Maglódy odarokkolt az ágy elé.

...Eltelt az egész nap és Jani nem tért magához egy pillanatra sem.

Maglódy nem mozdult el ágya mellől. Kimerülten, elkábultan, lélekben elgyötörve ült ott, kezére hajtott fejjel, szomorúan, egyedül.

Gyermeke meg fog halni. Az édes, szép gyermek, az első, a nagyobbik, akit vigasztalásul hagyott itt számára az édesanyja, elmegy utána oda, a sötétség országába, mert itt, a napfényes világban nem volt senkije, aki vigyázott volna rá...

A fiucska egyszerre felnyitotta szemét és körülnézett. De nem ismert meg senkit.

- Laci, - suttogja alig hallható hangon. - Laci, nem ütötted meg magad?

- Mi kell, drágám? - kérdezi apja, - föléje hajolva.

- Laci, - suttogja ismét a gyermek, - siessünk, Laci!

Révedező tekintete most apjára esik s mintha egyszerre visszatérne eszmélete.

- Ne haragudj, apuka, mi elindultunk, hogy felköltsük édesanyát... De olyan messze van... És Laci olyan kicsi...

Elhallgat; nagyon nehezebbre esik a beszéd.

- Valami történt, apuka, - kezdi ismét. - de nem tudom, hogy mi?... Nem ütötte meg magát Laci?...

- Nem, fiacskám, Lacinak nincsen semmi baja!

- Akkor jól van! - sóhajt a gyermek s fáradtan hunyja be a szemét. - Én vigyázok Lacira, apa!...

Egy perc múlva ismét felriad.

- Olyan sötét van itt, apuka!... Hol van Laci? Nem látom...

Maglódy kívánszorog a szobából. Mintha önkívületben volna, úgy megy tapogatózva előre, be a gyermekek kis fehér szobájába.

Laci ott ült az ágyában. Már le van vetkőzve, de még nem alszik.

Szegénykéről mindenki elfeledkezett. Kata néni s a cselédek a cselédszobában mesélnek egymásnak szomorú, izgató történeteket s a kis fiucska ott ült ágyában, nem tudott elaludni, mert nem takarták be, nem imádkozott vele senki és nem csókolta meg senki éjszakára.

- Apuka! - kiált örömmel, amint meglátja apját s feléje nyújtja kezecskéjét.

Apja odamegy hozzá és karjába emeli.

- Hova megyünk, apuka?

- Janihoz, gyermekem. Szegény Jani nagyon beteg. Akarod látni?

- Akarom, apuka. De én még nem is imádkoztam éjszakára!

- Imádkozol Janival együtt, gyermekem.

Halkan lép be a betegszobába s odaülteti a kis fiut az ágyra.

Jani megismerte kis öccsét, mosolyog rá szeliden, édesen, de már szólni nem tud.

A gyertya fénye ráesik a két gyermekre s a képre az ágy fölött. Odafent a képen az édesanya is mintha mosolyogna, szomorúan, fájdalmasan...

- Miért nem alszik Jani? - kérdezi Laci, aki olyan furcsának találja, hogy Janinak a szeme olyan különösen, meredten révedezik ide-oda.

- Imádkozzál vele éjszakára, fiam, azután aludni fog, - szól halkan apja, letérdel az ágy mellé s a vánkosba rejti arcát.

Laci engedelmesen összekulcsolja kis kezét és imádkozik, úgy, miként minden este szokott:

- Miatyánk, ki vagy a mennyekben...

Egyszerre félbeszakítja imádságát s apja keze után nyúl.

- Nem mondom tovább, apa, - Jani már alszik!...

...Aludt már...

(1925.)

ÉDESANYÁNK

Délután két óra volt. Karády Istvánné most jött haza a hivatalból. Letette kalapját, kabátját, hamar átöltözött házi ruhába, kötényt kötött s aztán lelkendezve sietett ki a konyhába.

Az ebédje, - egyuttal a vacsora is - félig már készen volt. Reggel, mielőtt elment, elkészítette, - most csak meg kellett melegíteni, meg egy kis krumplit főzni hozzá, - aztán ehetett.

De ez most egészen mellékes volt Karádynénak. Úgy, a konyhaasztal mellett ülve, hamar bekapott néhány falatot. A nagyobb részt, meg a húst gondosan félretette vacsorára.

Vacsorára már itthon lesz a fia is.

Karádyné - asszonyszokás szerint - sohasem törődött az étkezéssel, mikor a fia nem volt otthon.

Rendesen csak egy csésze kávé volt az ebédje s egy másik csésze kávé a vacsorája, - az elfoglalt, dolgozó asszonyok táplálkozása, ami mellett rendesen éhesek maradnak.

De Karádynénak ez teljesen mindegy volt. Csak az volt előtte fontos, hogy a fiának tudjon jó ebédet, vacsorát készíteni.

- Nekem már csak éppen annyira van szükségem, hogy ne maradjak tulságosan éhes, - mondogatta magának. - De egy fejlődésben levő fiut nagyon jól kell táplálni, hiszen azzal alapozza meg egész életére az egészségét, az erejét. Ha most koplal, akkor csenevész, vérszegény, gyomorbajos, ideges férfi lesz belőle.

És ebben tökéletes igaza volt Karádynénak.

Csupán az okozott nehézséget és sok-sok álmatlanul átvirrasztott éjszakát, hogy miből táplálja és miből taníttassa, ruházza?...

Karády Istvánné özvegyasszony volt, tizennyolc év óta. Férje, a híres tudós, tanár és botanikus, dr. Karády István, négy évi boldog házasság után egy napon hirtelen meghalt; botanizálás közben szívszélhűdés érte. Úgy hozták haza halva a Jánoshegyről, ahova a tanítványaival kirándult botanizálni.

Az újságok hasábos cikkeket írtak róla, a város dízsírhelyet adott, gyönyörű temetést rendeztek neki, még a közoktatásügyi miniszter is képviseltette magát a temetésen a titkárja által, s az özvegyhez halomszámba érkeztek a részvéttáviratok és levelek.

Karádyné úgy érezte magát akkoriban, mintha valami kábult álomban támoľogna, nem birt a valóságra tulajdonképen ráeszméľni.

Oly hirtelen zuhant reá ez a rettenetes csapás, mintha kő esett volna a fejére; teljesen elkábitotta.

A fia, - egyetlen gyermekük - négy hónapos volt akkor. Ő táplálta s valami ösztönös érzéstől vezetve, még a temetésen sem mert sírni, vagy kitörő fájdalomnak átengedni magát, mert félt, hogy az ő izgalma megárt a gyermeknek.

Hihetetlen erőfeszítéssel uralkodott magán, a könnyei befelé folytak a szívére. Nyugodt és csendes maradt akkor is, mikor a rokonok a hagyaték után érdeklődtek, s az ura íróasztalának fiókját kinyitva, nem találtak benne egyebet, mint egy félig kész tudományos munkát és hatvan koronát.

Ez volt Karádynénak minden öröksége, ebből kellett volna megéľnie, meg abból a kis kegydíjból, amit jó emberei kijártak számára. Mert Karády István olyan fiatalon halt meg, hogy özvegyének nem járt nyugdíj.

Karádyné mint egy bátor katona szállt szembe az élettel.

Tudta, hogy ennyiből nem lehet megélni, gyermeket nevelni; tehát elhatározta, hogy dolgozni fog.

Régi összeköttetései révén a Szövetkezeti Banknál kapott állást, amelyet elég jól fizettek, azonkívül másolással, fordítással, meg némi varrással, kézimunkával egy kis mellékkeresetre is szert tett.

Igy hát Karádyné elég türethősen berendezte az életét. A gyermek mellé fogadott egy igen megbízható asszonyt, aki egyuttal a háztartását is vezette, ő pedig járt a hivatalba, dolgozott s minden szabad idejét kizárólag a fiának szentelte, akit valósággal imádott.

A gyermeke iránt való nagy szeretet teljesen betöltötte az életét s az a nagy feladat, mely reá hárult, hogy kenyérszerzője, gondviselője, apja és anyja legyen egy személyben a fiának, annyira betöltötte egész lelkét, hogy sohasem maradt ideje a maga életével, a maga egyéniségével foglalkozni.

Nyugodtan, csendesen dolgozva élte a szürke hétköznapiakat és gyermeke révén annyi örömben volt része, amennyi aránylag csak keveseknek jut osztályrészül.

A kis István nagyon szépen fejlődött és Karádyné, intelligens asszony lévén, okosan és jól nevelte. Nem kényeztette el és hagyta szabadon fejlődni a lelkét. Csupán arra figyelt kínos gondossággal, hogy jószágot, gyöngédséget, szeretetet neveljen belé. Mert - az egy örökké élő seb volt a Karádyné lelkén - a férjétől sokat szenvedett azért, hogy az gyöngédtelen, akárhányszor hevességében goromba is volt hozzá.

A nagy tudós - bár igazán szerette a feleségét, - sohasem látta az asszonyban egyenlő társát. Bizonyos kicsinyléssel bánt vele, úgy, miként az alsóbbrendű lényekkel és sohasem avatta őt be tulajdonképeni benső, lelki életébe.

Ez végtelenül fájt az asszonynak s most úgy hitte, hogy fiában ezért kárpótlást fog találni.

Kis korától kezdve arra szoktatta, hogy a legnagyobb bizalommal legyen anyja iránt, hogy megoszson vele mindent, kis örömeit és bánatát éppen úgy, mintha egy darabka csokoládét kapott.

Viszont ő is mindenben igyekezett kimutatni a gyermek előtt, hogy milyen feltétlen bizalommal van iránta s tíz éves korában a fiucska már kis pajtása, jó barátja volt az édesanyjának, akivel mindent megbeszélhetett, mint a legjobb barátjával.

*

...És ekkor jött a nagy háború.

Karádyné a szenvedések egy új fajtájával ismerkedett meg.

A fia még csak tizenkétéves volt, tehát nem kellett attól rettegnie, hogy elviszik katonának. Ellenben a fokozottan bekövetkező drágaság miatt nem tudott kijönni a fizetéséből.

És megkezdte ő is azt a rettenetes küzdelmet, melyet a kisemberek folytattak a betevő falatért...

És ő egy magányos asszony volt, akit senki sem segített, senki nem támogatott s aki egyedüli kenyérkeresője volt magának és gyermekének. Lehajtottá fejét s panasz nélkül vállalt mindig több és több munkát magára, de a szíve vérezett közben, mert látta, hogy mindig kevesebb ideje marad a fiával foglalkozni.

És ahogy telt egyik év a másik után s a viszonyok nemhogy javultak volna, hanem fokozatosan rosszabbodtak, ő is haladt ugyanazon az uton, amelyen a hozzá hasonló középosztálybeli emberek haladtak, - lefelé.

Előbb a legszigorubban leszállította a kiadásait, megvont magától mindent, a szó legszorosabb értelmében. Még villamosra sem költött, inkább gyalog járt mindig. Azután elküldte a cselédet és kinos erőfeszítéssel, megerőltető munkával végezte annak a dolgát is. Hajnalban kelt, takarított, mosott, vasalt, főzött s éjfél után feküdt le. És járt pontosan a hivatalba. Csak asszonyok tudnak így dolgozni - a gyermekükért. De mindez nem volt elég. Lassanként el kellett adogatnia mindent, ami a régi jó időkből becses emlékei, értéktárgyai maradtak.

Végül már ott állott kopottan, kiüresedett lakással, keshedt, foszladozó ruhában, megöregedve idő előtt, megtörve a gondtól és a sok fáradtságtól, - de a fia nem nélkülözött soha semmit. Az ő részére kiverekedte, véresre pállott kezekkel, kiszáradó agyvelővel kidolgozta, előteremtette mindig, amire szüksége volt. Ő, ha koplalt is, de a gyermeke jóllakott mindig s a tizenkétéves kis fiuból, mire a megpróbáltatások ideje véget ért, tizennyolc éves, viruló, erős, szép ifju lett, aki ragyogó szemekkel, bátran és vidáman nézett szembe az élettel s egyáltalán nem látott semmit oly szomorú, sötét színben, mint az édesanyja.

Karádyné fájdalmas szomorúsággal vette észre, hogy amint nő és fejlődik a fia, azonképpen távolodik el lassan tőle és tér el új ösvényekre, ahova ő nem tudja már őt követni.

István, aki igen jó tanuló volt, letette az érettségét. A Szövetkezeti Bank igazgatója, aki jóakarójuk volt, megígérte, hogy alkalmazni fogja a bankban s az a tudat, hogy nemsokára segítségére lehet édesanyjának, oly nyugodt, fölényes biztonságot adott neki, amely - mint Karádyné elszoruló szívvel vette észre - napról-napra jobban kezdett hasonlítani az édesapja fölényességéhez.

Mielőtt állását elfoglalta, anyja ki tudta vinni azt is, hogy néhány hétre nyaralni mehessen, hogy kipihenje a vizsga fáradságait és új erőt gyűjthessen az új munkához.

Hogy ezért eladta utolsó ereklyéjét, egy kis gyémántgyűrűt, férjének a nászajándékát - ezt Istvánnak nem kellett tudnia.

- - - - -

Már várta őt haza. Ezért sietett ki oly lelkendezve a konyhába, hogy hamarosan jó vacsorát készítsen s egy-két finom süteményt, amit István úgy szeretett.

Karádynénak nagyon nehezére esett a főzés, fárasztotta már, de azért oly örömmel dolgozott, hiszen a fiáért tette s érette semmi munka nem volt sok.

Egyszerre ismerős lépések hallatszottak a folyosón, erőteljes, vidám, gyors lépések. Valaki kizárta az előszoba ajtaját s gyorsan, frissen besietett a szobába.

Karádynénak elállt a lélekzete. Megismerte a lépéseket. A fia volt, István. Hamarább érkezett meg, mint várta.

Első percben be akart rohanni, hogy a karjaiba zárja, - de aztán hirtelen mosolyogva megállott.

Hamar a konyhaasztalra rakta az elkészült tortát és süteményeket, csinosan elrendezett mindent s azután elrejtőzködött a konyhaszekrény mögé.

Hadd keresse a fiú! Milyen kedves meglepetés lesz, ha keresi, keresi mindenfelé, s kiált: - Anyukám, hol vagy?... Majd benyit a konyhába, meglátja a dúsan megrakott asztalt, s aztán víg nevetés közt fölfedezi az ő anyukáját, aki ilyen szeretettel várja...

Ezalatt István bement az ebédlőbe, onnan a hálósobába s miután sehol sem látta az édesanyját, hamarosan belenyugodott, hogy valószínűleg elment hazulról. Aztán nem törődve tovább semmivel, vigan füttyörészgetve megmosakodott, átöltözködött gyorsan, s cigarettára gyújtva, elment hazulról, valamelyik pajtását fölkeresni.

FURCSA ÖREGEK

- János, az Isten szerelméért! Félrecsúszott a nyakkendő!... Látod, nem engedted, hogy jobban megkösse! Olyan türelmetlen is vagy te, János!... Tudtam, hogy ez lesz a vége!... És most mindjárt jön a miniszter! Jaj, ha észreveszi!...

- Ejnye no... Nagyon félre van csúszva? Merre húzzam? Jobbra? Így ni, most jól van, ugy-e?

- Na, most meg egészen kioldoztad!... Jaj, mit csináljunk! Hogy kösse most meg itt, ennyi úri vendég előtt?

A két öreg vigasztalanul tekint egymásra. A helyzet roppant kritikus is, valóban. Körülöttük a pompás, ragyogóan kivilágított termekben előkelő, fényes társaság hullámszik alá s fel; urak, fekete frakkban, érdemjelekkel és érdemjelek nélkül, katonatisztek fényes egyenruhában s hölgyek suhogó selyemben, ékszerekkel elárasztva. Káprázatos volt minden, igazán.

Ők ketten meg ott állanak a hullámszó emberáradat közepette magánosan, mint a mesebeli sziget, melyet senki sem lát meg és senki sem keres föl, s megdőbbsenve, ijedten tekintenek egymásra és a szerencsétlen nyakkendőre, melynek hosszan alányúló csücskei János bácsi minden mozdulatára vigan libegnek erre-arra.

- Most mit tegyünk, kedves Katám? - mormogja zavartan.

- Menjünk egy másik szobába, ahol nincsenek annyian, ott majd rendbehozlak kissé. Hiszen úgy nézel ki, János, a miniszter el se fogja hinni, hogy a te fiad Miklós! Siessünk kérlek, mert mindjárt jöhet!

Végigmennek két-három termen is, de mindenütt jönnek-mennek, sétálnak a vendégek; libériás inasok nagy ezüst tálcákon frissítőket hordoznak szét: minden sarokban vidám nevetés, beszélgetés hallatszik. Most felharsan a nagy teremben a zene is s a siető, tolongó, táncoló, zsidongó vendégsereg között a két öreg majd elveszti a fejét.

- Istenem! - sóhajt Kata néne - csak a fiunkat látnám valahol, hogy vezetne el az ő dolgozó-szobájába. Ebben a nagy felfordulásban ki sem ismerem magam!

- Nini, hiszen itt jön a menyemasszony - kiált János bácsi örvendezve s egy zöldselyemruhás, gyönyörű, szőke hölgy felé siet, ki egy előkelő, borotváltarcú, méltóságteljes külsejű úr karján sétál végig a termen. A szép, szőke hölgy büszke, elégedett arccal mosolyog, az előkelő úr pedig hideg nyugalommal fogadja jobbról-balról a mély meghajlásokat.

- Kedves menyemasszony, Gabriella - szól János bácsi elébe állva s szívélyesen vállára téve kezét, - ugyan kérem, mutassa meg, merre van a fiam szobája. Nem találunk oda. Mi tagadás, egy kis hiba történt a nyakkendőmmel, látja - az öregem rendbe akarná hozni, mert őexcellenciája minden percben jöhet!

A szép asszony vérpiros lesz s ajkába harap, de mivel jó nevelése van, megpróbálja elrejtetni bosszúságát, bár szemei villámokat szórnak.

- Márton! - kiált oda egy éppen elhaladó inasnak. Aztán az öregekhez fordul. - Rendelkezenek vele, - s fejével hüvösen biccentve, tovább lebeg az előkelő úr karján.

János bácsi egy pillanatig úgy néz utána, mint akit hideg vízzel öntenek nyakon, de Kata néne szeliden mosolyogva fogja meg karját, mintha semmit sem vett volna észre.

Az inas egy távoli, csendes szobába vezeti őket s mialatt Kata asszony a szerencsétlen nyakkendőt megköti, János bácsi halkán dörmögi magában:

- Jobb szeretném, ha nem is volnánk itt!

- De ugyan miért, öregem? - kérdi Kata asszony, néhány láthatatlan porszemet verve le János bácsi fekete kabátjáról. - Miklósnak nagyon rosszul esett volna, ha ma sem jövünk el - ilyen ünnepélyes alkalomra! Igaz, hogy kissé idegenül érezzük magunkat ennyi báró, meg gróf, meg micsodás magasrangú ember között, de ha nem vagyunk itt, azt mondják az emberek, hogy Miklós szégyel minket s nem hívott meg. Pedig ő nem szégyel minket, ugye?

- Jól van, jól, - dörmögi János bácsi, - nem is azt mondom én. De hiába - valahogy mégsem érzem itt jól magam. Aztán már álmos is vagyok és éhes. Szeretném, ha már hívnának a vacsorához. Nagyokat ásít s megdörzsöli a szemeit.

- Szundikálj egyet, öregem, - biztatja az asszony. - Ide nem jön senki. Majd én fölkeltelek, ha a vacsorához hívnak. Látod, hiszen nem is jöttünk volna ma sem el, ha nem mondta volna Miklós, hogy a miniszter is itt lesz. De hát úgy illik, hogy mi is megköszönjük neki, hogy úgy szereti, pártfogolja a mi fiunkat. Hányszor mondta Miklós, hogy mindent neki köszönhet, rangját, vagyonát, fényes állását. Ezt a mai kitüntetést is, ezt az érdemkeresztet is neki köszönheti. Illő, hogy mi is megköszönjük neki.

- Igen, igen, - mormolja János bácsi félálomban, - a kegyelmes úr... megbecsüli, szereti Miklóst...

Jól elhelyezkedik a kényelmes karosszékekben, még dűnnöög valamit, aztán hátrahajtja fejét és elalszik.

- Szeretheti is! - gondolja magában Kata asszony büszkén. - Olyan eszes, ügyes, derék ember nincs is több a világon! Bezzeg, mikor Nagyenyedre vitte az apja taníttatni a kollégiumba, én már akkor is tudtam, hogy nagy úr lesz belőle. Pedig mennyit sírtam akkor érte! De jó az Isten s jól felvitte a dolgát! És én nem bánom, nem, egy csöppet sem bánom, hogy érette, miatta ott hagytunk mindent, eladtuk házunkat, földünket, mindent, mindent s ide jöttünk fel lakni, hogy közelebb legyünk hozzá. Igaz, hogy nagyon ritkán láthatjuk, mert hiszen ő úgy el van foglalva, nem ér rá gyakran meglátogatni minket, de én olyan boldog vagyok, hogy tudom, milyen szép palotában lakik, milyen gyönyörű szobákban!...

A jó asszony gyönyörködve jártatja körül szemét a fényes bútorzaton, a pompás, aranykeretű képeken a falon s a nehéz selyemfüggönyökön. Aztán odamegy a sarokba, ahol fiának az ágya áll, leveszi a takarót róla, csöndesen mosolyogva megigazítja a párnákat s lesimítja a lepedőt, úgy mint régen - régen, mikor fia csak akkor tudott jól aludni, ha ő vetette meg az ágát.

A távoli táncteremből halkan szűrődik át a muzsika. A szobában csend van s az az illatos, kellemes meleg, mi csakis a gazdag emberek lakásán, de soha, soha egy szegényes szobában nem található.

Kata asszony lábujjhegyen járkál még egy kissé a bútorok körül, kezével meg-megsimogat minden tárgyat, amelyhez gondolja, hogy a fia keze is hozzáér, aztán odaül szembe az urával egy másik kényelmes puha karosszékbe s ő is behunyja a szemét.

De csak egy pillanatra. A másik percben már nyugtalanul áll föl s megnézi az íróasztalon álló kis órát. Elszörnyülködve csapja össze a kezét. Tizenegy óra elmúlt. Hamar fölrázza az urát.

- János, János, ébredj már föl, fiam!

- Mi az, mi az? - riad fel az öreg. - Hiszen nem is aludtam.

- Dehogynem aludtál, lelkem. De siessünk, menjünk ki, már régen vacsora ideje van s bizonyosan nem ülnek addig asztalhoz, amíg mi is ott nem vagyunk. Nem illik annyit késlekedni!

Aztán odahagyva a nyugodalmas szobát, hol néhány percre csöndesen pihentek, karonfogva mennek vissza a fényes, zajos termekbe. Ott még javában folyt a tánc s a táncospárok forgatagja, majd elsodorja a két öreget.

- Pardon! - kiált egy szőke kis uracska, de már akkor jól rálépett a János bácsi lábára s ugyanazon percben Kata nénit is úgy sodorja magával, hogy a jó asszony nagyokat botorkálva hull egy diványra. Csak akkor tér magához, mikor egyszerre valami gyanus reccsenést hall. Ijedten ugrik fel s megdöbbenve pillantja meg egy gyönyörű rózsaszín strucc tollas legyezőnek a romjait. A szegény legyező Kata néne súlya alatt összeroppanva, éppen három darabra tört.

Kata néne ijedten próbálgatja összeilleszteni a darabokat, de miután sehogysem sikerül, csüggedten hagy fel a kísérletezéssel s körülnéz János bácsi után, aki még mindig sziszegve emelgeti a lábait és sántikálva igyekszik feléje.

- Szeretném tudni, itt van-e már a miniszter - dörmögi János bácsi. - Jerünk, keressük meg Miklóst, hadd mutasson már be neki.

Kata néne a legyező-történet óta nagyon elcsendesedett és szó nélkül követi urát, aki vitézül lépdel előre, a vendégek csodálkozó pillantásaitól kísérve.

Az egyik szobából kés-, villacsörömpölés, pohárcsengés hallatszik ki. A két öreg kíváncsian kukkan be oda. Ez a buffet volt, hol a vendégek, ki ülve, ki állva, egyedül, vagy társaságban kedve szerint evett és ivott, amit és amikor éppen akart.

- Nini, hiszen itt van Miklós, - kiált János bácsi örvendezve s egy kis asztalhoz siet, hol Miklós, Gabriella, az az előkelő borotváltarcú úr s még néhány előkelő hölgy és finom uraság ettek s karcsú pezsgőspoharakkal kocintottak.

- No te rossz fiu - kiált hangosan, - egész este kerestünk, sehol sem voltál látható! Hát itt van-e már a miniszter?

Miklós éppen olyan piros lett, mint az előbb Gabriella, zavartan hebeg valamit s gyorsan tanácsot tart magával, hogy tulajdonképpen mit tegyen most? Az előkelő urak és hölgyek kárörvendő mosollyal gyönyörködnek a Miklós úr zavarában, de mosolyukat illedelmesen elrejtik s teszik magukat, mintha semmit sem vennének észre.

- Na, Miklós, hát eljött-e már a miniszter? - tudakolja ismét az öreg úr. - Ha itt van, mutass már be, hogy köszönjünk a kegyelmes úrnak, amint illik.

- Később apám, most éppen nem lehet, - dadogja Miklós izzó homlokkal s kétségbeesetten erőltet derült mosolyt az arcára, óvatosan elkerülve felesége villámló pillantásait.

- No persze, persze, igazad van! - szól megnyugodva János bácsi. - Hát majd vacsora után. De mink is éhesek vagyunk ám! Kedves menyemasszony, mikor lesz a vacsora?

A két öreg e pillanatban csodálkozva veszi észre, hogy Gabriella kezdeményezésére az egész társaság felkerekedik, a székeket tologatják és kisuhognak a teremből.

Miklós sietve fordul az öregekhez.

- Apám, vacsorázzanak itt, egyenek a büfféből, ami csak tetszik, - aztán ha haza akarnak menni, csak szóljanak valamelyik inasnak, az autó rendelkezésükre áll.

A két öreg egy pillanatig zavartan néz utánuk. Olyan különösnek, olyan érthetetlennek tűnik fel nekik mindez. Az előbb még úgy meg voltak elégedve, olyan szépnek találtak mindent, olyan tiszta lelkükből örültek ennek a fényes, gazdag estélynek és Miklósnak, aki olyan nagy úr lett. Most pedig egyszerre úgy érzik, mintha valami nem volna jól, mintha valami fájna, valami nagyon rosszul esnék, de nem tudják tisztán, hogy mi az?

- Együnk-e valamit, Kata? - kérdi végre János bácsi halkan.

- Ne együnk semmit, János, - felel az öregasszony.

- Hazamenjünk-e?

- Igen, menjünk haza.

Csendesen, lassú léptekkel haladnak végig a fényes termeken; senki sem kérdi, hová mennek és senki sem veszi észre távozásukat.

Az előszoba ajtajánál éppen velük egyszerre akar kimenni egy kedves arcú fiatalember, olyan tiszta, nyílt tekintetű barna szemekkel, mint egy gyermek szemei. Udvariasan félreáll, az öregasszonynak engedve át az elsőséget s aztán egy darabig kínálgatják egymást János bácsival.

- De tessék, parancsoljon, - kérem, - de urambátyám.

Végre az öreg előremegy s aztán derült arccal fordul vissza:

- Ej, de rég nem hallottam ezt a megszólítást!

- Bocsánatot kérek, - szólt a fiatal férfi. - Rájár még a szám. Arra mifelénk még megvan ez a bizalmas megszólítás.

- Mifelénk is, - mondja az öreg úr. - De mióta eljöttünk Erdélyből, idefent nem hallottam.

- Én is odavaló vagyok! - szól élénken a fiatalember s mialatt az inasok előkeresik a felöltőket, bemutatja magát: - Zágoni László vagyok.

Az öregek egészen meg vannak hatva. Ez volt az első idegen, akivel ma este megismerkedtek.

- Méltóztassék várakozni egy percig, míg előhívom az autót, - szól az egyik inas.

- Nem kell! - felel János úr, felemelve fejét.

- Nem kell! - visszhangozza Kata asszony, éppen úgy, - gyalog megyünk haza.

- Merre tetszik menni? - kérdi Zágoni barátságosan, amint leérnek a havas, sötét utcára.

- Mi a Vár-utcában lakunk, bizony az jó messze van innen. De azért gyalog megyünk. Most már nem jár villamos.

- Én is gyalog megyek. Bizony nem igen telik kocsira. Ha megengedik elkisérem, onnan csak egy kis kerülő a lakásomig.

A két öreg kissé szabadkozik, nem akarják fárasztani, de aztán mégis örömmel elfogadják kíséretét, mert bizony már nagyon késő van s az igazat megvallva, félnek is egyedül. És a havas esőtől olyan sikos az út, hogy alig lehet haladni. Kata néne félénken lépdel, meg-meg-csuszamodik, de nem mer erősen az urába kapaszkodni, nehogy őt is lehúzza.

Zágoni csakhamar észreveszi.

- Ugyan kérem, fogadja el az én karomat is - szól barátságosan. - Úgy sokkal könnyebben haladhatunk.

Az öregasszony hálásan kapaszkodik karjába s aztán olyan frissen, vigan mennek tovább, mintha már régi ismerősök lennének.

Hideg szélroham söpör végig az utcán, s szemökbe szórja a havat. János bácsi megborzong s feljebb húzza kabátja gallérját. Kata néne ránéz s egyszerre megdöbbenve áll meg.

- Hol a meleg kendő a nyakadról, János? - kiáltja ijedten.

- Azt bizony otthon feledtem, kedves Katám! De nem tesz semmit, hiszen mindjárt hazaérünk.

- Onnan még jó messze vagyunk, - szól Zágoni, - de legjobb lesz, ha bemegyünk előbb egy kávéházba kissé melegedni. De addig is, itt az én kendőm, ez jó meleg, nekem úgy sem kell, hiszen én fiatalabb vagyok, nem árt meg a hideg.

Leveszi a selyemkendőt nyakáról s az öreg minden szabadkozása ellenére belebónyálja. Kata néne nem győzi köszönni neki és ő igazán nem fázik, amint a hideg éjszakában tovább haladnak. Édesapjára gondol, aki éppen ilyen idős már és édesanyjára, aki tavaly ősszel halt meg és csendesen alszik most ott messze a távolban, a hegyeken túl, zúgó fenyvesek alján...

Most éppen egy kávéház elé érnek s Zágoni indítványára bemennek. A jó meleg, a megrendelt párolgó tea és sonka, a két fázó, éhes öreget egészen felvillanyozza s vidámmá és még beszédesebbé teszi, mint máskor. A kávéházban alig lézeng egy-két vendég és ők oly vidáman, kedélyesen beszélgetnek és nevetnek, mintha csak otthon lennének, még pedig nem is a fővárosi szűk, sötét kis udvari lakásban, hanem ott az elhagyott, az egyetlen fiú kedvéért eladott ősi birtokon, a régi öreg udvarház oszlopos tornácán, ahonnan messze ellátni a hegyek felé...

Zágoni barátságos mosollyal hallgatja őket. Úgy érzi magát, mint mikor egy rég hallott gyermekkori dal csendül meg az ember emlékezetében: nem tudja honnan, mégis ismeri... nem tudja hol, de egykor hallotta...

Egészen természetesnek találja, hogy Kata néne bizalmasan elmesélgeti neki a Miklós gyermekkori csínyjeit és János bácsi eldicsekszik vele, milyen jó tanuló volt mindig a gyerek és hogy milyen nagyszerű karriert csinált - és ő is épp oly bizalmasan elmond egyetmást életéből, terveit a jövőre, édesanyja hirtelen halálát és szeretetét apja iránt...

Csak akkor jut eszükbe távozni, mikor már a kávéházat be akarják zárni.

- No kedves öcsémuram, - szól János bácsi, mikor hazaérve, a kapuban elbúcsúznak. - Az Isten áldja meg a szivességét! Úgy éreztem, mintha csak az én édes fiam kísért volna haza!

- Igen, igen, - motyogta Kata asszony, - Miklós is éppen így tett volna!... És remélem, nem fog meghülni!...

Zágoni szívélyesen szorit velük kezét s biztosítja őket, hogy világért sem fog meghülni. Nem is; hiszen jó szívéből elég meleg árad ki, annyi, hogy juttathat belőle másnak is s megenyhítheti vele két öreg ember keserűségét, akikkel a véletlen összehozta.

...Mikor pedig már lefeküdtek s a lámpát is eloltották, a két öreg még egyszer fölemeli fejét a párnáról s elégedett, boldog mosollyal ismétlik egymásnak talán már tizedikszer: - Te, ugye, még sohasem mulattunk olyan jól, mint ma, a Miklós fényes estélyén!...

(1932.)

ÁPRILIS

Molnár Juliska és Letenyey Klári a legjobb barátnők voltak, azonkívül unokatestvérek is. Az iskolában - a Szent Cecilia leányliceum II/a osztályában - különösen arról voltak nevezetesek és általánosan irigyeltek, hogy - mint kosztos diákok a drága, aranyos Ilka néninél, az osztályfőnöknél laktak - aki a nagynénjük volt.

Ezt a nagy szerencsét különben Juliska és Klári nem nagyon tudták kizsákmányolni, mert Ilka néni - talán éppen azért, mert nála laktak és mert rokonai voltak - velük szemben szigorubb volt és kérlelhetetlenül megkövetelte tőlük, hogy a leckéjüket mindig megtanulják s a magaviseletük kifogástalan legyen.

Hát hiszen nem is volt semmi baj; Klári és Juliska szorgalmasan tanultak, csak bizony, mi tagadás, nagyon pajkosak voltak.

Az iskolában még csak fegyelmezték magukat, de aztán otthon ki-kirobbant egy és más csínytevésük.

Főleg Antal bácsival volt mindig leszámolni valójuk. Antal bácsi - dr. Füzessey Antal - az Ilka néni férje volt, kedves, vidám, mindig tréfára kész bácsi, aki nagyon szerette ugratni a kislányokat s maga mulatott legjobban egy-egy sikerült tréfán.

Juliska és Klári most is forraltak valamit, mert adósoknak érezték magukat s azon tanakodtak, hogyan állhatnának bosszút!

Hogyne, mikor Antal bácsi tegnapelőtt este megkinálta őket úgynevezett kavicscukorral, valódi Gerbeaud-csomagolásban s nagylelkűen az egész kis dobozt nekik adta. Ujjongva csomagolták ki, de mikor beleharaptak a cukorkákba, kisült, hogy bizony az valódi, hamisítatlan kavics mind. Antal bácsi sétái közben szedegette és válogatta össze a Svábhegyen, a Hűvösvölgyben, a Zugligetben a szép kis tarka kavicsokat és sajátkezűleg csomagolta be egy régi Gerbeaud-dobozba.

Hát ezt az égbekiáltó felültetést meg kell torolni.

Az alkalom nem is késett soká.

Április elseje volt, az ugratások és tréfák hagyományos napja. De Antal bácsi, úgy látszott, teljesen megfélemedezett róla, mert semmivel sem ültette föl a kislányokat, akik különben is résen voltak s ugyancsak vigyáztak.

Délután, mikor már meggyőződtek róla, hogy teljes szélcsend van s Antal bácsi tökéletesen gyanutlan, szép csendesén besomfordáltak az ebédlőbe. Ilka néni az íróasztala mellett ült és dolgozatokat javított. Antal bácsi ujságot olvasott.

Klári és Juliska odaültek a sarokba a kis asztalkához, a rádió mellé s valamit motoztak rajta. Senki sem figyelt rájuk, mert hiszen máskor is szokták bekapcsolni a rádiót, ha hallgatni akarták.

- Nincs semmi érdekes műsor, - szólalt meg hangosan Klári, - most éppen öt perc szünet van.

- És azután azt fogják jelenteni, hogy: - öt perc szünet után műsorunknak vége, - jegyezte meg Juliska.

- Nem, azután következnek: Hírek, piaci árak és Morse-tanfolyam, - mondta Klári.

- A híreket majd meghallgatjuk, - szólt nyomatékosan és jó hangosan Juliska, - hátha valami érdekes dolog adja elő magát.

De hiába nézett Antal bácsira is, Ilka nénire is, nem sikerült a figyelmüket felhívni. Kissé lefőzve oldalogtak ki a szobából.

- Félek, fiaskó lesz belőle! - sugta Juliska Klárinak.

- Mindegy. Megpróbáljuk! - sugta vissza Klári.

Azzal besurrantak a szobájukba s ott rejtelmes, titokzatos módon húztak elő egy hosszú, hosszú zsinórt, mely az előszobán keresztül a másik szobából volt a fal mellett elvezetve s a vége egy rádió fülkagylóba volt erősítve.

Most Juliska halkán, csendesén becsukta az ajtót, Klári a zsinórt maga után húzva, a szoba legtávolabbi sarkába bujt s a kagylót nem a füléhez, hanem a szájához tartotta és elváltoztatott mély hangon olvasni kezdett egy ujságból.

Ilka néni egyszerre fölfigyelt. A rádió megszólalt.

- Halló, itt rádió Budapest! Kedves hallgatóink, most délutáni hireink következnek. A pontos idő: tizennégy óra negyven perc.

Más. Madridból jelentik: Vasárnap nagy zavargások voltak. A zavargásokat gyülekezések, majd tüntető felvonulások előzték meg. Más. Varsóból jelentik: A magyar-lengyel gazdasági közeledést tanulmányozó magyar és lengyel küldöttség többnapos tanácskozás után ma itt befejezte munkálatait. Más. Algirból jelentik: Egy úrvezető autójával véletlenül két majomcsorda közé került, amelyek egymással szemben állva, kőzáport zuditottak egymásra. Az autó alig birt elmenekülni. A párizsi lapok megjegyzik, hogy Algirban a majomcsordák állandóan hadakoznak egymással. Más. Közöljük hallgatóinkkal, hogy a budai Dunaparton néhány perccel ezelőtt nagy tűz ütött ki, amely rohamosan terjed.

Antal bácsi letette az ujságot a kezéből s ő is figyelni kezdett.

- Vajjon mi ég? - szólt Ilka néni aggódó hangon.

A rádió - mintha csak erre a kérdésre felelt volna - újra megszólalt:

- A Szent Cecilia leányliceum tetőzete gyulladt ki, még eddig ismeretlen okból. A tüzet legelőször a járókelők vették észre. Azonnal telefonáltak a tűzoltókért. Az iskola lakói csak akkor vettek róla tudomást, mikor a tűzoltók már megérkeztek. A lángok pillanatok alatt ellepték az egész épületet. Az oltási munkálatok nagy körütekintéssel megindultak. Kiküldött tudósítónk hallgatóinkat percenkint értesíteni fogja.

- Szent Isten! - rebegte Ilka néni, egészen elsápadva. - Hiszen ez borzasztó!... Milyen szerencse, hogy a gyerekek itthon vannak!

Antal bácsi felugrott.

- Megyek azonnal és megnézem, hátha valamit segíthetek...

Most újra megszólalt a rádió.

- Az utcát rendőri kordon zárta el. A tűz rohamosan terjed tovább. Az igazgatónőt az ablakon át mentették ki. A bennlakó növendékek egyenként ugranak le a mentőponyvába, tankönyveikkel együtt...

Ezt már nem is hallotta Antal bácsi, hanem úgy, ahogy volt, kalap nélkül, kabát nélkül rohant el, kettőt-hármat ugorva egyszerre a lépcsőkön. A kapuban körülnézett, intett egy arrafelé haladó autónak, beült s odakiáltott a soffőrnek:

- A Dunaparra, a leányliceumhoz, a tűzhöz. Olyan gyorsan, ahogy csak tud!

A soffőr egy percre csodálkozva bámult rá, de aztán kurblizott és gyorsan elrobogott.

Most újra megszólalt a rádió:

- A tűz tovább terjed. Már az egész épület ég. Két bátor fiatal leány, Molnár Julia és Letenyei Klára, az iskola két legkiválóbb növendéke, életök kockáztatásával mentették ki a lángok közül szeretett igazgatónőjüket...

- Te, ne mondj akkorákat, - hallatszott a hangszóróból halk, elfojtott hangon s erre Ilka néni egyszerre magához tért és felugrott. Azonnal tisztában volt mindennel. Lábujjhegyen ment ki az előszobába és csendesen benyitott az udvari szobába, a Klári és Juliska birodalmába.

Jól sejtett. Klári és Juliska a sarokban gubbasztottak s a rádió hangerősítőjébe bekapcsolt fülhallgatóba mondták be a rémhíreket, ami ilyenformán éppen úgy hangzott a hangszóróból, mintha egyenesen a Studióból jönne a híradás.

A két imposztor, mikor meglátták Ilka nénit, ijedtükben leejtették a kagylót s olyan bűnbánó arccal néztek reá, hogy Ilka néni hangosan elnevette magát.

Még mielőtt magyarázatra kerülhetett volna a sor, hazajött Antal bácsi.

- Én nem értem ezt az egész dolgot, - mondta csodálkozva, - autóba ültem, úgy siettem a tűzhöz, s mikor odaértünk a liceumhoz, hát hire sincs rendőrkordonnak, tűznek, mentőponyvának, még csak egy gyufaszál sem égett sehol. Be sem mentem, hanem rögtön visszafordultam. Most azonnal telefonálok a Studióba és megkérdezem, hogy mi volt ez? Téves információ? Vagy felültetés?

- Felesleges telefonálni, - nevetett Ilka néni, - itt van a megfejtés!

Azzal előpenderítette Klárit és Juliskát, akik szerényen meghuzódtak a háttérben.

- Hát mi volt ez, gyerekek? - kérdezte Antal bácsi csodálkozva, mert az első pillanatban nem értette a dolgot.

- Április, kedves Antal bácsi, ne tessék haragudni, április elseje van ma, - felelte egyszerre Klári és Juliska, szendén lesütött szemmel.

(1933.)

CIRKUSZ A SZOBÁBAN

Abban az időben a mi házunk nagyon nevezetes volt a kis városban. Ott lakott a generális.

Emlékszem jól a házunkra.

A hosszú, lejtős, macskafejű kövekkel kikövezett udvar végén volt egy kis kert, a kis kertben egy kis ház. Ez volt a mi lakásunk. Vadszőlővel volt befuttatva az oldala. Rezgőlevelű nyárfa az ajtó előtt, redvestörzsű, öreg akácfa a kertben. Júniusban, mikor az akácfa nyilott, fehér volt a kis kert.

- Havazik! - mondtuk s odaálltunk a virágzó akácfa alá.

És az illatos, fehér hó ráhullott fejünkre, nyakunkra és kinyujtott kis tenyerünkre. Oh, milyen pompás volt az! Soha azóta olyan friss, illatos, fehér hó nem hullott reám!

Elöl, a ház utcai részén, az emeleten, lakott a generális. Hatalmas, nagy úr volt abban az időben a generális a kis városban. Mindenki respektálta s mi egy kicsit féltünk is tőle, mert akkorákat ordított a folyosóról le az istálló felé, hogy visszhangzott tőle az udvar.

A lovász ilyenkor azonnal abbahagyta a lovak csutakolását és esze nélkül rohant ki az istállóból s az udvar közepén haptákba vágva magát, kiáltott vissza:

- Befehl, Excellenc!

Ez nagyon tetszett nekünk, mert ilyenkor rendszeren az következett, hogy a generális megint valamit ordított, Johann megint szalutált s aztán megint visszament az istállóba, felkantározta a lovakat, kivezette az udvarra, akkor lejött a generális és a generálisné, egy kövér, vörösképzű néni, sötétkék lovaglóruhában s fényes cilinderkalappal a fején, felültek a két szép fekete lóra, a lovász utánuk, egy barna lóra és kivágtattak az udvarról.

Hát ez egy külön látványosság volt a mi számunkra.

Azt hiszem, Sziléziából származott a generális; nem tudott egy árva szót sem magyarul. A nevét már elfeledtem, de a leányaira, meg a fiaira és a szép lovaira emlékszem jól.

A nagyobbik leányt Henriettenek hívták. Annak már vőlegénye is volt, egy szőkebajuszos főhadnagy. A fiut Ottmárnak hívták. Egy vad, rakoncátlan gyerek; tíz éves lehetett akkor, az én legnagyobbik bátyámmal egyidős. Nagyon jó pajtások is voltak. Együtt tanultak lovagolni a generális úr lovain és a bátyám állandóan az istállóban tartózkodott.

Mi leányok, nem nagyon szíveltük Ottmárt és féltettük tőle a kis házinyulainkat, melyeket olyan kegyetlenül fogott meg a fülüknél fogva. Úgy vinnyogtak szegénykéik olyankor és mi kiáltoztunk és sírtunk torkunkszakadtából, Ottmár pedig nevetett és csak annál jobban lóbázta szegény kis fehér nyulacskákat a levegőben.

Addig, amíg odajött Claire.

Claire volt a generális kisebbik leánya. Valamit mondott franciául és nagyon haragosan nézett reá, mire Ottmár elbocsátotta a nyulacskát és megszegyenülve sompolygott el.

Claire tizennégy-tizenöt éves lehetett akkor. Úgy emlékszem reá, mintha mindig rózsaszín ruhában lett volna s a sűrű, fekete haja rózsaszín szalaggal átkötve.

Vidám, pajkos, jókedvű leányka volt, eleven, mint egy kis ördög és szeretett velünk játszani, annak ellenére, hogy éppen mégegyszer olyan idős volt. Mi persze szörnyen öregnek tartottuk, de azért örültünk, ha közénk jött, mert annyi sok bolondos játékot tudott.

Mi akkor cirkuszt játszottunk mindig.

A gyermekszobában volt egy öreg, nagy divány. Ez volt a ló. Azon ugráltunk eszeveszettül, féllábra álltunk, miként a cirkuszban láttuk és dobáltunk papírvirágokat a nézők - a babáink - közé. A szegény divány végül is nagyzási hóbortba esett és elhitte magáról, hogy ő csakugyan ló, - mert végezetül a lószőr is kibujt belőle itt-ott.

Ezen a diványon mutatta be Claire is az ő tudományát.

*

Nagyszerűen tudott ugrálni. Még selyempapírral beragasztott abroncson is keresztülugrott, melyet az egyik testvérem és én tartottunk neki. Éppen, mint a cirkuszban. Kis ostorral ütögette a divány karját, az volt a ló lába és kiáltozott, hoppla, hopp!... Sűrű, göndör, fekete haja kibomlott, fehér arca kipirult; azt hiszem elragadóan szép, bájos lehetett, de mi nem nagyon méltányoltuk, hanem letaszigáltuk a diványról, hogy most már mi is akarunk lovagolni.

*

Minden szombaton este ott játszott a katonabanda a generális lakása előtt.

Ilyenkor Claire már délután öt órakor leküldte értünk az inast.

Kissé félénken tipegtünk föl a lépcsőn; mintha ösztönszerűleg éreztük volna, hogy ott, azokban a nagy, fényes termekben hűvösebb a levegő, mint nálunk. De a muzsika úgy vonzott, a réztányér olyan gyönyörűen csattogott, a nagy sárgaréz trombiták úgy búgtak, a katonák olyan szépen, feszesen álltak sorban, a lámpák úgy csillogtak, mint valami nagy szentjánosbogarak... hát persze hogy örültünk a szombatnak s mindig alig vártuk, hogy az inas értünk jöjjön.

Claire elénkbe futott a lépcsőházba, megszámolt: - egy, kettő, három, négy, öt - mind itt vagytok? - Aztán vitt be a szobába.

Ott sorban kezet kellett csókolni előbb a sok néninek és bácsinak, ezt nem nagyon szerettük. A generális úr egy-egy barackot nyomott a fejünkre s recsegetve dörögte: - Sapperlot, Ihr kleines Volk!...

Egy kis diványon ült Henriette is és a vőlegénye s még egy hirtelenszőke, vörösarcú fiatal tiszt. Henriettenek is kezet csókoltunk, ő kegyesen megengedte, a vőlegénye nem sokat törődött velünk, de a fiatal hadnagy egyszerre fölugrott Claire előtt és összezsapva bokáját, lángvörösre nyult arccal kezdett hadarni valamit németül, amiből mi egy szót sem értettünk.

Claire bosszúsan húzta össze a szemöldökét, hetyke, éles hangon felelt neki, - azt hiszem, valami nevetlenséget, vagy gorombaságot mondhatott, mert Henriette felszisszent s haragosan szólt rá. De Claire csak vonogatta a vállát, hátat fordított a fiatal tisztnak, hamar betértelt minket a szobájába és becsukta az ajtót.

- Jaj, de utálatos ember! - kiáltott megrázkódva s fölkapta a fejét, mint egy kis vad csikó. - És ez legyen az én sógorom? Brr! Nekem nem kell soha!...

- Nekünk sem! - kiáltottuk kórusban s utána rohantunk Clairenek, aki már fölugrott a diványra. Szép, új, zöldbársonnyal bevont divány volt, mely bizonyára sohasem álmodott arról, hogy valaha ló lesz belőle.

Claire feltörte a ruháját, mert igen hosszú volt s hajrá, megkezdődött a játék. A divány nagy volt s valamennyien elfértünk rajta. Claire úgy szökdécselt, hogy egy igazi ballerina sem különben.

A nagy zsisvajgásban, lármában észre sem vettük, hogy az ajtó kinyílt s Henriette bejött.

- Unerhört! - kiáltotta megbotránkozva - Claire! Nem szégyenled magad, nagy leány létedre itt ugrándoazol a gyerekekkel, mint egy bolond!

Claire dacosan vállat vont.

- Hagyj nekem békét, - kiáltott haragosan. - Én nem vagyok nagy leány, nem is akarok az lenni!

- Úgy? - felelt Henriette élesen. - Hát akkor majd úgy fogunk veled bánni, mint egy rendetlen rossz gyermekkel. Majd intézetbe küldünk, hogy illemre tanítsanak. Most pedig rögtön jöjj ki és kérj bocsánatot Ervintől, mert olyan goromba, neveletlen voltál hozzá.

Claire ökölbe szoritotta kezét.

- Nem megyek! - kiáltotta olyan mérgesen, mint egy kis pulyka. - Tudd meg, hogy utálom azt a majmot és nem fogok hozzá kedves lenni, még ha százszor is a sógorom lesz!

Henriette egészen magából kikelve kezdett kiabálni, mi megrettenve húzódtunk a sarokba és szepegtünk, hogy most mi lesz?... De ekkor bejött Henriette vőlegénye és csendesén szólt hozzá valamit. Erre Henriette lecsillapodott, karonfogta vőlegényét s kiment a szobából, de az ajtóból még visszanézett és megfenyegette Clairet.

Claire pedig ledobta magát a diványra. Az arca égett a fölindulástól és a haragtól.

- Menjetek haza, gyerekek! - szólt hozzánk. - Én ma nem tudok többet veletek játszani!...

*

Gyermekszokás szerint már majdnem meg is feledkeztünk erről a kis esetről, mikor egy délután sietve jött be hozzánk. Utiruhában volt, fején kis utazókalap. Mintha megnőtt volna; a ruhája is hosszabb volt. Egész nagylánynak látszott.

- Az Isten áldjon meg titeket, gyerekek, - búcsúzott, - engem nevelőintézetbe visznek. Nem tudom, mire való ez? De Henriette akarja. És én nem is bánom. Legalább nem látom többet azt a majmot! Csak azt sajnálom, hogy többet nem játszhatunk együtt cirkuszt!...

Nem is játszottunk többet soha együtt...

Egy félév múlva a generális urat is áthelyezték valahova Sziléziába.

(1933.)

HÁT IGY TÖRTÉNT

- Halló! Halló!

Nem felelt senki. Csak egy fekete rigó fütttyentett vigan s egy másik, meg egy harmadik felelt. Veszekedtek vagy társalogtak, nem lehetett tudni. Egy pintyőke is beleszólt s rögtön rá egy számostagú verébcsalád kezdett nagy hetykén csipogni és csiripelni, mintha az egész kert az ő kizárólagos birodalmuk lett volna, ahol senki másnak nincs joga megszólalni, csak nekik.

Az orgonabokrok lilafürtös ágai gondterhelten hajoltak meg a virágzó fürtök terhe alatt. - Mit tegyünk ezzel a rengeteg sok virággal? - tűnődtek magukban, - s aztán pazar bőkezűséggel ontották az illatot, - mert hiszen nem tehettek egyebet.

- Halló! - kiáltotta újra Ágota s kutatva nézett a bokrok közé. - Elbujtak, egészen biztosan elbujtak - gondolta magában elkeseredve s megsértődött - mint rendesen.

Már háromszor járta körül a nagy kertet s most mérgesen dobta le magát egy padra. Elhatározta, hogy nem keresi tovább a tisztelt társaságot, hanem haza megy. Őt ne tartsák bolonddá. Ugyis mindig az az érzése, hogy ő nem közéjük való, csak megtűrik maguk között.

Ebben a pillanatban egy éretlen zöld dió esett a fejére. Önkénytelenül is felnézett s ekkor meg pont az orrát találta el egy másik zöld dió.

A nagy diófa sűrű lombjai szétváltak, az ágak között néhány lábszár lett látható s éktelen sivalkodás, nevetés és visitás között, sűrű diózáporral bombázták meg Ágotát a lábszárak egyelőre még láthatatlan tulajdonosai.

Ágotából vad harci üvöltés tört ki. Föltüzte ruháját s a másik pillanatban oly ügyesen, mint egy kis majom, fölkúszott a diófára. Hogy mi történt ott fent az ágak és lombok között, azt nem lehetett tudni, - csak hallani, - meg sejteni.

Látni csak annyit lehetett, hogy éktelen sivalkodás között egymásután potyogott le négy torzonborz, össze-visszakuszált hajú, zöld foltokkal ékes, matróruhas gombolyag s egymás hegyén-hátán terültek el a puha, selymes, zöld fűben.

Most leugrott Ágota is és kezét csipőjére téve, mint egy kis amazon, diadalmasan tekintett az előtte kalimpáló gombolyagra.

- Na, kellett ez nektek? - üvöltötte harcias hangon. - Akartok még? - s megragadta az egyik kalimpáló lábat és húzni kezdte.

A gombolyag hirtelen szétvált, a különböző karok és lábak elhelyezkedtek tulajdonosaiknál az őket megillető helyre és csodálatosképpen négy pirosarcú, kacagószemű diákkisasszony állott a diófa alatt Ágotával.

A matróruhák szörnyen zilált állapotban voltak, a szőke és barna fürtök kócosan meredtek ég felé s az előírás szerinti barna patentharisnyákon több volt a lyuk, a szakadás, mint a patent.

- Díszes banda! - nevetett Ágota, végignézve rajtuk. - És ezek nevezik magukat negyedik gimnazistáknak!

- Csak te hallgass! - nyelvelt a legkisebbik, a kis pufók Sándor Melitta, közismert néven Gömböc. - Te vagy az oka mindennek! Miért jöttél olyan későn? Meguntuk a várakozást, valamivel csak kellett szórakozni. És különben a te ruhád is el van szakadva, ha tudni akarod!

Ágota ijedten nézett végig magán. A szép fehér piké matróruha elől végig volt hasadva, sőt mi több, egy hatalmas zöld folt is díszelgett rajta.

Ágota elsápadt. Édesanyja ma éjjel mosta és vasalta ki ruháját, ezt az egyetlent...

- Miért jöttél olyan későn? - zudult reá most a másik három leány is, Barabás Tekla és Margó és a házikisasszony, Horváth Ilona. - Most büntetést fogsz fizetni a csokoládé-pénztárba...

Ágota hallgatott. Csak nem mondhatja meg ezeknek a lányoknak, hogy azért késett, mert ebéd után mosogatni segített az anyjának. Hirtelen megszagolta a kezét. Jaj, ha megérik rajta a mosogatóvíz szagát! Pedig kölnivízzel is bedörzsölte!

- Fiukkal sétáltál, ugy-e? - kérdezte Tekla.

Ágota vállat vont.

- Ne bomoljatok! - felelt kurtán. - Lássunk inkább munkához. Hol vannak az alapszabályok, Ili?

- Itt! - kiáltott Ilona s kihuzott a zsebéből egy összegyűrt irkalapot. - Tegnap este kidolgoztam részletesen. Hallgassátok meg. Tehát: az egyesület címe: Az ötös fogat. Célja: Felszabadulás a szülői zsarnokság alól s a mai értelmi lényhez méltó lelki berendezkedés kapcsolatait meg erősíteni és fejleszteni a külvilággal való vonatkozásban...

- Ez gyönyörű! - lelkesedett Gömböc. - Csak nem értem egészen!

- Az felesleges is, - jegyezte meg Ágota. - Éppen az az érdekes, hogy mi sem értjük!

- Hogy mondhatsz ilyet? - sértődött meg Ilona. - Ez csak elég világos és értelmes! Felszabadulni a szülői zsarnokság alól! Én például már fel is szabadítottam magam. Egész határozottan kijelentettem anyunak, hogy ma délután nem megyek sétálni s angolul beszélni azzal az unalmas misszel, hanem itt a kertben fogok tanulni veletek!

- Könnyű neked! - sóhajtott Tekla. - Aki ilyen gyönyörű kertes villában lakik, a Pasaréten! A mi anyánk kinevetett, mikor azt mondtuk neki, hogy mi már nagylányok vagyunk, önállóak akarunk lenni!

- Oh, az én anyum oly megértő lélek! - dicsekedett Melitta. - Mi nagyon jó pajtások vagyunk. Úgy hívom őt: te Zsuzska, - aput meg: Karcsi! Minden este bridzsparti van nálunk és én is játszom, amíg csak el nem álmosodom.

A lányok irigykedve néztek Melittára. Ágota hallgatott. Ő soha sem beszélt arról, hogy az ő édesanyja milyen.

- De a legfontosabbról még nem is tárgyaltunk! - kiáltott most Ilonka. - Hol lesz a legközelebbi összejeövetel?

- Nálunk! Nálunk! - kiáltotta Tekla és Margó. - Most rajtunk a sor!

- Helyes! - zúgták kórusban a lányok. - És mi lesz a program? Megint felolvasás?

- Én úgy gondoltam, - kezdte kissé akadozva Margó, - hogy hívjuk meg Zoltánt, a bátyánkat és Ferit, meg Tibort, a két barátját, már nyolcadikosok, nagyszerűen táncolnak, nekünk is gyermekkori jó pajtásaink... Igen mulatságos fiuk...

Néma csend...

- Hát ami azt illeti, - kezdte Ilona, - az nem is volna olyan rossz. A multkor Melittánál éppen elég unalmas volt egész délután a sok felolvasás és okos beszélgetés.

- De hát az alapszabályokban benne van, hogy: fiuk kizárva! - szól közbe Ágota.

- Utóvégre az alapszabályokat meg lehet változtatni - mondta elgondolkozva Melitta.

- Persze, - bólintott Ilona, - hiszen úgy sem a belügyminiszter hagyta jóvá, hanem mi magunk.

- És már gyorsan ki is húzta az irkalapon a harmadik bekezdést: - Fiuk kizárva!

- Az én unokabátyám, Bandi is eljöhetne, - tette hozzá halkan. - Igaz, hogy még csak hatodikos, de roppant kedves gyerek, nagyszerűen tud utánozni mindenkit, annyit lehet nevetni rajta!

*

És úgy is történt. A legközelebbi vasárnap délután Tekláéknál jöttek össze. Meghívták az ismerős fiukat is - és nagyszerűen mulattak. A Tekla és Margó édesanyja, Barabás Elek országgyűlési képviselő felesége, vidám, kedves fiatal asszony, maga is versenyt mulatott a gyerekekkel, zongorázott nekik, gyönyörködött bennük, hogy milyen vigan táncolnak, ugrálnak, az uzsonnánál ott ült köztük az asztalnál s gondja volt rá, hogy mindenki sokat egyen a mindenféle sok jóból - szóval az anyai zsarnokság igen kedvesnek és kellemesnek bizonyult.

Az Ilona édesanyja, - mikor a következő vasárnap náluk volt az összejövetel, - már kissé szertartásosabbnak bizonyult, - hiába, ő méltóságos asszony volt, kormányfőtanácsosné, gazdag, előkelő asszony, de azért ő is zongorázott a gyerekeknek, hogy táncoljanak s este még lampionokat is gyújtatott a kertben. Szóval fényes gardenpartit rendezett a kislánya barát-nőinek és pajtásainak. Sőt, miután későig maradtak együtt, mindegyiket autóval vitette haza.

- Most már aztán rajtad a sor, Ágota, - mondták a lányok, - jövő vasárnap délután nálad jövünk össze.

- Igen, - felelt Ágota vontatva, - majd megbeszéljük!

Égő fejjel sietett haza. Tudta, hogy ennek előbb-utóbb be kell következnie. És most, hogy már nem lehetett elkerülni többet, kétségbeesve nézett körül a szegényes, kétszobás kis udvari lakásban. Hogyan hívhatja meg ide az ő előkelő gazdag barátnőit? Az ő édesanyja egy szegény özvegyasszony, csak a jó Isten tudja, hogy a szerény kis tanári nyugdíjból hogyan birta felnevelni, taníttatni egyetlen gyermekét.

Oh, Ágota tudta ezt jól, - tudta és fájt neki. Szégyelte, igen, szégyelte, hogy az ő édesanyja ilyen alantas munkát végez. Azért tanult és igyekezett olyan lázas szorgalommal, hogy csak minél előbb végezzen, minél előbb állásba jusson, hogy édesanyjának ne kelljen többet annyit dolgozni, cselédmunkát végezni.

De az osztálytársainak sohasem árulta el, sohasem panaszkodott, hogy ők milyen nehezen élnek. Nem is tudtak róla egyebet, minthogy az édesapja tanár volt, korán meghalt, Ágota jóformán nem is emlékszik rá s most az édesanyjával a nyugdíjból élnek.

A lányok nagyon szerették Ágotát, aki a legjobb tanuló volt és mindig szívesen segített nekik. Még harcias modorát is szerették, amellyel mindig kész volt a gyengébbek védelmére sietni s szükség esetén egy kis parázs verekedéstől sem rettent vissza. Azt sem vették tőle zokon, hogy olyan könnyen megsértődött, minden csekélységért. Persze ők nem tudhatták, hogy az a sértődés tulajdonképpen mindig csak tudatalatti védekezés volt, a szegénység, elnyomottság, megaláztatás öntudatlan védekezése.

És most ott ült Ágota a sötét szobában a diványon és sírt, sírt keservesen. A lámpát sem gyújtotta föl - sötétben jobban lehetett sírni.

Anyja a konyhában motoszkált, tett-vett, a vacsorát készítette. Ő tudta, miért sír Ágota: félig elmondta, félig kitalálta.

Most bement a szobába, fölgyújtotta a villanyt, halkan, csendesen megterítette az asztalt, aztán odaült Ágota mellé, megsimogatta a haját.

- Kislányom, azért ne sírj, - mondta csendesen. - Semmi okod nincs rá. Meg fogod hívni a barátnőidet jövő vasárnapra. Olyan sokszor voltál náluk, most neked is viszonznod kell...

- De anyukám, - zokogott Ágota, - én nem... azt nem lehet...

- Dehogyan nem lehet, - felelt az anyja. - Okos lányok azok, tudják, hogy nincs mindenkinek hatszobás lakása és villája a Pasaréten. Mi szegények vagyunk, igaz, de nézz körül, ezek a régi bútorok milyen szépek és a két szobánk mindig tiszta és rendes. Majd veszek még néhány cserép virágot, az nagyon díszíti a lakást. És szép asztalt fogok teríteni, előveszem a leg-szebbik damaszt-abroszt, amit neked tartogatok és a gyönyörű csipkés receterítőket, melyeket magam hímeztem. És jó, finom uzsonnát fogok nektek készíteni... meglásd, nem fogsz szégyent vallani!

Ágota zokogva borult édesanyja kezére.

- Köszönöm... köszönöm anyukám... de... de... én nem tudom, igazán nem tudom... azért még se... még sem lehet...

Nem tudta szavakba foglalni, amit érzett, ami ott gyötrődött a lelke mélyén. De szeme előtt megjelent a barátnői előkelő, úri ebédlője, a fehérbóbitás szobalány, aki halkán, nesztelenül szolgált föl, a kormányfőtanácsosné előkelő alakja, aki az asztalfőn trónolt s a Tekla és Margó szép, vidám, fiatalos anyja, aki együtt táncol és mulat velük, a Melitta anyja, akit Zsuzskának szólít a lánya és minden este bridzsezik vele s akit valóságos illatfelhő vesz körül... és mindegyiknek a keze olyan finom, hófehér, mint a patyolat és a fiúk olyan tisztelettel csókolnak kezét... És náluk nincs szobalány, aki fől szolgált... és az édesanyja keze vörös és érdes, szálkás, durva a sok munkától... mosogatástól...

Nem, nem, ide ne jöjjön senki...

Az édesanyja halkán felsóhajtott. Úgy olvasott az Ágota lelkében, mint egy nyitott könyvben.

- Meg fogod hívni a barátnőidet, kislányom és a fiukat is. Nem maradhatsz adós. Ha elfogadtad az ő meghívásukat, viszonznod kell. Nem engedem, hogy azt higgyék rólad, nem tudsz nekik egy uzsonnát adni. Csak hívd meg bátran, meglásd, nem fogsz szégyent vallani!

És Ágota meghívta vasárnap délutánra az Ötös fogatot és a hozzátartozó fiukat. Fogcsikorgatva, nem szívesen, de meghívta, minden jobb meggyőződése ellenére, mint ahogy a felnőttek is olyan gyakran tesznek és mondanak valamit minden jobb meggyőződésük ellenére.

- Mire is való ez az egész Ötös fogat komédia? - gondolta magában. - Az alapszabályok, a gyűlések, a fontoskodó megbeszélések? Hiszen mindez csupa ostobaság! Tulajdonképpen csak arra való, hogy mulassunk és táncoljunk a fiukkal és uzsonnázzunk... És nálunk... nálunk... mi lesz? Hogy lesz... Nem, én ezt nem bírom ki.

Kezébe rejtette arcát és összeszorította a fogát. Nem akarta végig gondolni, ami minduntalan felmerült a lelkében. Ki fog nálunk felszolgálni?... Ő?... Hiszen a barátnői meg sem mozdulnak otthon az asztalnál, csak intenek a szobalánynak, ha valami kell... Fehérbóbitás, fehérkötényes szobalány... Az ő édesanyját nem ismeri egyik sem a lányok és fiúk közül... és... és aztán... ha bejön... vagy nem jön be?... Nem, Ágota nem bírta végig gondolni.

Mogorva és kedvetlen volt egész héten, mogorva és kedvetlen volt még vasárnap is. Csak akkor derült föl kissé, mikor délután nagy zajjal és robajjal berontottak a lányok és fiúk és vidám nevetésük, kiáltozásuk felverte a kis lakás csöndjét.

- Jaj, de kedves itt nálad! - mondta Ilona műértő szemmel nézve körül. - Milyen sok szép régi holmitok van! Ez a kis szekreter éppen olyan, mint az én nagymamámé!

- Te horgoltad ezeket a szép terítőket? - kérdezte Melitta a divány és karszékek terítőit nézegetve.

- Nem, az édesanyám! - felelte büszkén Ágota.

- Mindjárt gondoltam, hogy te ilyesmire nem vagy képes, - mondta Melitta őszinte meggyőződéssel.

Nevettek. Ágota cseppet sem haragudott.

Máskor jól hátbaütötte volna Melittát az ilyen kijelentésért.

Miután zongora nem volt, sem grammofon, a Bandi indítványára társasjátékot játszottak. Olyan jól mulattak, mint a gyermekek, észre sem vették, hogy már hat óra lett.

- Most uzsonnázni kell, - gondolta magában Ágota és a szíve összeszorult.

Édesanyja nem mutatkozott egész délután.

- Menjünk ki az ebédlőbe, - hívta Ágota a társaságot - és üljünk az asztalhoz. Mindjárt hozzák a teát.

Mindnyájan kimentek, de senki sem ült le, csak álltak az asztal körül, mintha valamire vártak volna. Ágota szíve rettenetesen vert. Tudta, mire várnak. Arra, hogy az édesanyja bejöjjön és az asztalfőre üljön. Ó Istenem... de hát az ő anyja... az ő édesanyja... Nem, az lehetetlen... kopott, fekete ruhájában... érdes, vörösre dolgozott kezével... az ő anyja, aki a tanácsosnénak, akihez az első emeleten takarítani jár, úgy köszön, hogy: kezét csókolom!... Ó Istenem, Istenem... de borzasztó ez!...

- Foglaljatok helyet, - szól fojtott hangon és a sírás szorongatta a torkát, - foglaljatok helyet... azonnal hozzák a teát... Rögtön...

Azzal kirohant a konyhába.

A konyha közepén, tálcával a kezében ott állt az édesanyja. Kopott, fekete ruhája fölé hófehér, tiszta kötényt kötött és a fején, szép dús, ősz hajára szorosan rásimulva fehér szobalány bóbita. Úgy állt ott, szeliden mosolyogva, fátyolos tekintettel, szeretettel nézve Ágotára s a kezében úgy tartotta eléje a tálcat, mintha a szívét tartotta volna gyermeke elé, hogy puhábbra lépjen...

- Már viszem is a teát, kislányom, mondta halkan. - Minden rendben lesz, ne félj! Engem úgy sem ismer senki...

Ágota hangosan felzokogott...

Egy szempillantáson mult az egész... egy hajszálon csak... Szívében mintha egyszerre fölszaktadt volna valami.

Kivette a tálcat édesanyja kezéből, a konyhaasztalra tette, aztán egy gyors mozdulattal lekapta a bóbitát fejről, az ősz haját szépen gyöngéden lesimitotta, a fehér kötényt leoldozta derekáról, s aztán karonfogva húzta be magával az ebédlőbe.

- Majd én, anyám, majd én beviszem a teát, te oda ülsz az asztalfőre... Majd én kiszolgálók...

Az anyja nem tudott ellenkezni... Úgy érezte, mintha álmodna... szeméből kibuggyant a könny...

- Ha valamelyik nem csókol kezet az anyámnak, azt pofonütöm, - gondolta magában Ágota s harciasan állt meg az anyja mellett.

Felesleges volt.

Valamennyien felugráltak, mikor az őszhajú, könnyes szemű öregasszony belépett a szobába, a fiuk katonásan összeütötték bokájukat, mélyen meghajoltak és valamennyien tiszteletjesen kezet csókoltak, még a lányok is. Édesanyja kedves zavarral ült le az asztalfőre. Egy kissé elfogódott volt, egy kissé el is pirult - olyan jól illett a szép ősz hajához, - de aztán mélyen, felszabadultan sóhajtott fel.

Ágota behozta a teát, vidáman, mosolyogva kínálta körül a szendvicseket, süteményeket.

- Én vagyok a szobalány! - mondotta hangosan, jókedvűen, igaz szívből nevetve, aztán anyjára nézett és napfényes ragyogás gyult föl a szemében.

(1935.)

SUSANNE BOSSZÚJA

- Pi-pi-pipike-pipikém!... hangzott végig az udvaron s a hívó szóra szaladtak is elő a kis csirkék, a tarkatollú tyúkok, a pirostarajos sarkantyús vitéz kakas is siettette délceg lépseit.

Pirosruhas, fehérkötényes kislány szórta eléjük az eleséget.

- Nesztek, pipikék, nesztek, egyetek, - beszélgetett hozzájuk és közben elhessegette a verebket, melyek tolakodva ugrándoztak a kukoricaszemek körül.

- Na, gyere, te kis gyámoltalan, ne hadd magad, - biztatott egy kis fehér, soványka csirkét, melyet minduntalan elkergettek a többiek.

- Zsuzsika siess, mindjárt kilenc óra! - hallatszott az ablakból az intő szó.

- Igenis, anyukám, - felelt Zsuzsika, gyorsan kiöntve kötényéből az ízes eleséget, - mindjárt nekikezdek, csak a fejemet kötöm be.

Azzal szaladt be a szobába, ahol édesanyja éppen a frissen kimosott, kivasalt fehér horgolt terítőket gombostűzte rá a zöld ripsz karosszékekre és diványra.

- Én nem is tudom, miért kell neked éppen ma azt a csirkeölt takarítani, - aggodalmaskodott, mialatt Zsuzsika sietve kötötte be menyecskésen a fejét egy pirosbabos fehér kendővel. - Tizenegy órakor érkezik a vonat, hogy leszünk addig mindennel készen? - Szólj Verának, majd ő elvégzi.

- Nagyon jól elkészülünk, anyus, ne félj, - nevetett Zsuzsika, - akár egy tortát is elkészítek még addig, ha akarod. De a csirkeölt ki kell takaritanom okvetlenül, az öreg kotló már haragszik. És tudod, hogy azt nem bízom senkire. A csirkék adják az én tandíjamat, illő hát, hogy én gondoskodjam róluk!

Felragadt egy kis cirokseprűt és nevetve polkázott ki. Anyus mosolyogva nézett utána.

- Napsugaram, - mondta magában. - Ki hinné, hogy már hetedik gimnazista! És amellet a legjobb tanuló az iskolában! Nem hiába mondotta mindig az édesapja, hogy többet ér mint két fiú! Megáldott az Isten vele!

Zsuzsika pedig, mialatt az édesanyja így beszélt magában róla, - de azt el nem árulta volna a viláért sem előtte - könyökgig feltürkőzve, harcra készen állt meg a csirkeölt előtt.

- Minden jó volna, - gondolta magában, - csak ez az utálatos Amália néni és a fia ne jönnének éppen ma látogatóba. De holnap se, és holnapután se. Soha. Nem is tudom, miért van anyus olyan nagyra velük! Igaz, hogy apukának az édes testvére, de oh, milyen egészen más, mint drága jó apuka volt! Én bizony csöppet sem érzem magam megtisztelve, mikor a lorgnonjával végigmustrál s azt mondja nekem: ma petite Susanne!... Én nem vagyok Susanne! Én Zsuzsika vagyok. És az a Tibi! Hogy raccsol! Micsoda gigerli! Br... és ő is mindig úgy hív: Susanne!... Pipikéim, halljátok, mit szóltok hozzá? Susanne és nem Zsuzsika!

Mialatt így monologizált, természetesen szorgalmasan járt a keze. Egyenkint kiszedegette a padlódeszkákat, lesöpörte, letisztogatta, visszatette s mielőtt friss homokot hintett volna reá, benyult a kis seprővel, hogy az oldalakat is letisztogassa. Bizony jó mélyen kellett benyulnia, majdnem derékig bebújt maga is, csak a piros ruhája, fehérzoknis lábai látszottak ki a ketrecből.

Persze, ilyenformán nem hallotta az autótülkölést, nem hallotta a közeledő lépéseket sem.

Csak akkor visitott fel ijedten, mikor kibujt a ketrecből s ott állt előtte teljes pompájában Amália néni és Tibor. Mind a ketten hófehér ruhában, elegánsan, előkelően, finom parfümöt árasztva magukból, mintha csak egy divatlapból léptek volna ki.

Amália néni borzadva nézett végig lorgnonjával Zsuzsikán, Tibor egy hatodik gimnázista fölényével gúnyosan mosolygott, Zsuzsika pedig majd elsüllyedt szégyenletében, zavarában. Olyan maszatos, poros és csirkeszagú volt, hogy kezet sem mert nyujtani előkelő rokonainak, csak hebegett és dadogott valamit s közben még a füle is piros lett!

Szerencsére, mint a béke angyala megjeleni anyuska a hadszíntéren s betessékelte a vendégeket, akik tudtára adták, hogy nem vonattal, hanem autóval jöttek s csak éppen pár órát időzhetnek itt, aztán mennek tovább az akácosi uradalomba, báró Akácffyékhoz, ahová uzsonnára vannak híva!...

Zsuzsika szobájába rejtőzve toporzékolt mérgében.

Hogy Amália néniéknek pont éppen a csirkeólbán kellett őt találni! Milyen gúnyosan mosolygott az a majom Tibi! És hogy nézett ő ki, milyen maszatosan, szurtosan, mint egy utolsó szolgáló!

- Jaj, de igaza volt anyusnak, mikor nem akarta, hogy éppen ma csináljon ott nagytakarítást. De hát Istenem, az öreg kotlót már rá kellett ültetni a tojásokra!

Közben Zsuzsika megmosakodott, átöltözködött, s aztán nagyon fohászkodva ment be a vendégekhez. Végre is tudta, hogy mi illik s az apuka rokonait világért sem akarta megbántani.

Éppen arra nyitott be, hogy Amália néni előadást tartott anyusnak arról, hogy nem szabad ilyen póriasan nevelni a lányát s hogy végre is egy ilmici és kistarcsai Tarcsay-leány nem nőhet úgy fel, mint egy parlagi parasztlány.

Anyuska csak jóságosan mosolygott és nem mondott ellen Amália néninek, de Zsuzsika majd kipukkant, főleg, amikor a Tibor kicsinylő, fitymáló pillantásait látta, amellyel mindenén végignézett.

Ebéd után, amelyet különben igen jó étvággyal ettek végig, Amália néni egy kissé lepihent, Zsuzsika és Tibor pedig sétálni mentek a kertbe.

- Igazán nem értem, miért nem parkiroztatjátok ki ezt a kertet, - fitymálkodott Tibor, körül nézve - kisasszonypapucs, muskátli - ugyan kérlek, ki ültet ma ilyen virágokat! Látnád csak a báró Akácffyék parkját! Az aztán park! Csupa pálmák és kaktuszok és dracaenák és nyirott bokrok!

- Nekünk így is jó! - felelt Zsuzsika vállat vonva.

- És tennisz-ground sincs! - folytatta tovább Tibor. - Mondd, kérlek, hogy lehet egyáltalán tennisz nélkül élni? Én azt el se tudom képzelni! Mi ketten Nóra baronesszel vagyunk a legkitünőbb tenniszjátékosok az egész társaságban! Most is azért megyünk oda, mert egy nagyszerű verseny lesz. Egész biztosan én nyerem meg!

Zsuzsika nyelt egyet, de nem felelt semmit. Magában azonban azt gondolta:

- Jobban tetted volna, ha inkább tanulsz, mint tenniszezel, akkor nem buktál volna meg s most nem kellene ismételned a hatodik osztályt!

Tibor arra magyarázta a Zsuzsika hallgatását, hogy nagyon restelli a dolgot és szerfölött meg van hatva az ő előkelőségétől.

- Látod, Susanne, - mondta pártfogó hangon, - ha te csak egy kicsit megváltoznál, én szívesen bevezetnélek a mi társaságunkba. De így, beláthatod, hogy ez lehetetlen. Te olyan pórias vagy!

Zsuzsika nagyokat fujt mérgében, de azért nagyon szendén felelt:

- Ó, köszönöm jóindulatodat, de én igazán nem is vagyok méltó a te előkelő társaságodba tolakodni!

- Na-na, - vigasztalta Tibor, - hiszen utóvégre te is ilmici és kistarcsai Tarcsay-lány vagy. És nem is vagytok szegények. A mamával gyakran beszélünk róla, hogy tulajdonképpen sokkal jobb anyagi helyzetben vagytok, mint mi. Csak - ne haragudj, kedves Susanne, - ti egy kissé közönséges gondolkodásúak vagytok... Nincs bennetek semmi érzék a finomság, az előkelőség iránt... Mert mondd kérlek, hogy teheti azt meg egy úrilány, hogy bebujjon a csirkeketrecbe! Valósággal elszörnyedtünk a mamával együtt, mikor megláttunk. Ha Nóra baronesz meglátott volna, biztosan elájul!...

De most már nem birta tovább Zsuzsika.

- Na várj csak, - gondolta magában, - és hirtelen megállott.

- Kérlek, - mondta titokzatosan, - nekem nagyon fontos és komoly okom volt arra, hogy bebujjak a csirkeketrecbe. Valamit kerestem ott.

- Mit? - kérdezett Tibor érdeklődve.

- Hallgasd csak meg, - suttogta Zsuzsika még titokzatosabban, - egy szarka ellopott két roppant értékes briliánsgyűrűt és oda dugta el a csirkeólbá. Azt kerestem.

- És megtaláltad? - érdeklődött mohón Tibor.

- Nem értem el odáig, - felelt Zsuzsika, - egészen a sarokban van hátul, a lécz közé bedugva. Pedig olyan értékes két gyűrű! Egyiken akkora briliáns van a középén, mint egy mogyoró, a másikon meg egy csillag van kirakva, csupa gyémántokból! Te Tibi! Te nagyobb is vagy mint én és ügyesebb - hiszen aki úgy tud tenniszezni! Keresd meg a gyűrűket, az egyiket neked adom!

- Igazán? - kapott rajta lelkesedve Tibi. - De a nagyobbikat, amelyiken akkora briliáns van, mint egy mogyoró. Na gyerünk, gyerünk!

Azzal rohant le a ketrechez, Zsuzsika alig tudta követni s mohón kicsapva a lécajtót, egy pillanat alatt majdnem derékig bebujt a sötét ketrecbe.

- Ott, ott, jobbra, egészen hátul, - vezényelt Zsuzsika elfojtott nevetéssel.

De ebben a pillanatban Tibi nagyot ordítva kezdett kalimpálni a két lábával, mert az öreg kotló, megzavarva csendes tevékenységében, hangos, fenyegető kárálással ugrott vele szembe s olyan harciasan csapkodott feléje a csőrével, a szárnyával, hogy majd kiütötte a szemét.

- Jaj, jaj, segítség Susanne! - ordított Tibi, aki nem tudta, hogy mi történt vele s ijedtében belemarkolt a tojások közé.

Valahogy kihuzta a fejét a ketrecből, de önkívületében összeroppantotta kezében a tojásokat, melyeknek sárga tartalma úgy folydogált végig a hófehér, elegáns tenniszruhán, mint a kínai sárga folyó, összes mellékfolyóival.

A hangos kiabálásra, lármára, Amália néni szunyókálásából felriadva, kirohant az udvarra és sóbálvánnyá meredve állt meg a szörnyű látvány előtt, mely eléje tárult. Csak hápogni tudott, - szólni nem.

Tibi siralmasan nyögött, még az arca és keze is sárga volt.

A kotló még mindig fenyegetően kárált és csapkodott a szárnyával, Zsuzsika pedig ártatlan arccal állt ott és a visszafojtott nevetéstől céklapiros volt az arca.

Valahogy aztán tisztára mosdatták Tibit, de az előkelőségnek mára befellegzett éppen úgy, mint a hófehér tenniszruhának és a bárói tenniszversenynek.

A méregtől fuldokolva, igen dicstelenül autóztak haza.

Otthon Tibi némi anyai fenyítésben részesült, részint amiért annyira megfélemedezett magáról, hogy bebújt a ketrecbe, részint pedig azért - hogy ha már ennyire megfélemedezett magáról - miért nem volt olyan ügyes, hogy megtalálta volna azt a briliáns gyűrűt.

Zsuzsika pedig olyan hangosan és szívből nevetett, mikor édesanyjának elmesélte az esetet, hogy nem tehetett róla, anyuskának is vele együtt kellett nevetni.

(1935.)

AKIK NEM ISMERIK EGYMÁST

A kalauz már elcsengetett, de Márta ügyes lendülettel felugrott a zsúfolt villamosra, mely már indulóban volt. Na persze, majd éppen ma fog várakozni, mikor alig várja már, hogy otthon legyen. Diadalmasan nézett végig a sok közömbös idegen arcon. Ezek a szegény emberek nem tudják, hogy milyen kitüntetéstől, dicsőségtől sugárzó alak vegyül most itt közéjük. Nem tudják, hogy ő, ő: Dobroczy Márta, hetedik gimnazista nyerte a tehetségversenyen algebra-dolgozatával az első díjat. Legyőzte a fiukat - a lányokról nem is beszélve. Dicsőséget hoz az iskolára, dicsőséget a nevére... holnap már tele lesznek az ujságok... talán még meg is interjuvolják... talán az arcképét is közölni fogják.

Jaj, csak már otthon lehetne, csak már elujságozhatna mindent anyukának és apukának. Apuka gondterhelt arra hogy fel fog vidulni s anyuka, aki szegény olyan régóta betegeskedik, mindjárt jobban fogja magát érezni az örömtől...

Az sem utolsó dolog, hogy a Krammer Stefi meg fog pukkadni az irigységtől. Milyen hencegve mondta tegnap: - azért is én leszek az első! Meglátjátok, én fogok győzni! - És ma kiderült, hogy még utolsónak sem érkezett be. De mindig is olyan hencegő volt az a Krammer, megérdemli most a hosszú orrot.

Közben Márta sasszemei felfedeztek egy üres helyet egy kövér bácsi mellett s ügyesen előre-furakodva, gyorsan ledobta magát a padra, megelőzve egy idős nénit, aki szintén oda pályázott, de nem volt olyan serény és ügyes, mint Márta.

Márta elégedetten mosolygott magában. Ma minden jól sikerült. Csak az nem kellemes, hogy kissé szűk itt a hely. Ejnye, ez a kövér bácsi háromnegyed részét elfoglalja a padnak, úgy elterpeszkedik s a lábát is olyan kényelmesen nyújtja előre, mintha autóban ülne. Neki, Dobroczy Mártának alig jut egy keskeny sáv a pad szélén... Milyen udvariatlan is némely ember... Nem ártana megtanítani egy kis illedelemre.

Márta, könyökét kifeszítve, észrevétlenül csúszott kissé arrább, aztán még egy kicsit arrább, hogy így figyelmeztesse utitársát, hogy húzódják kissé össze.

- Meg fogom kérni anyuskát, engedje meg, hogy lefényképeztessem magam, - fonta tovább a gondolatait, - ha az ujságok kérnek arcképet, legyen egy rendes, szép képem. Azt hiszem a rózsaszín zsorzettruhám nagyon előnyösen fog állni...

- Ugyan ne fészkelődjék már annyit, - mordult egyszerre rá egy recsegő hang. - Nem tud nyugodtan ülni?

Márta felkapta a fejét. Meglepetésében nyitva felejtette a száját. Hozzá szóltak?...

Igen, igen, semmi kétség. Ez a kövér úr, aki úgy elterpeszkedik itt mellette, ez néz rá oldalról olyan vasvilla szemekkel, mintha fel akarná nyársalni.

- Úgy látszik, nem tanították meg, hogy kell a villamoson ülni, - morgott tovább az öreg úr, - úgy taszigál a könyökével, mintha le akarna lökni innen.

Hát ez már több volt, mint amennyit a Márta önérzete el birt viselni. Elfutotta a pulykaméreg.

- Hogy mer maga hozzám szólni? - rivalt rá önérzetes hangon. - Én nem engedem, hogy ismeretlen emberek megszólítsanak!

Az öreg úr gúnyos mosolyra húzta a száját.

- Na, na, - recsegett jó hangosan, - nehogy azt higgye, hogy udvarolni akartam magának. Csak figyelmeztettem, hogy üljön nyugton és ne taszigáljon a könyökével.

- Kikérem magamnak, hogy engem leckéztessen, - kiáltott Márta s még a füle is piros lett, mert valahogy úgy érezte, hogy az öreg úrnak tényleg igaza van, mert ő meglehetősen agresszív módon akart helyet szorítani magának. De ezt világért be nem ismerte volna.

- Ha kikérte, meg is kapta, - morgott az öreg úr igen udvariatlanul és egy nagyot fujt maga elé.
- Tanuljon meg rendesen ülni a villamoson.

A közelben álló és ülő utasok kezdtek felfigyelni a szóváltásra.

Márta vérszemet kapott. Meg volt győződve róla, hogy mindenki az ő pártján van, hogy vele most itt valami hallatlan inzultus történt s ezt ő nem hagyhatja annyiban. A büszkesége, az önérzete, a női méltósága szenvedne helyrehozhatatlan csorbát, ha most rögtön elégtételt nem venne magának.

Kihuzta magát, feltartotta a fejét s amennyire matrózbluzos ruhájától és két szorosra font szőke copfjától telt, olyan előkelően és megvetően nézett végig az öreg bácsin.

- Közönséges, goromba fráter, - sziszegte feléje, - egy kanászban több tisztesség van, mint magában. Én azt teszem, ami nekem tetszik. Semmi köze hozzá.

Az öreg úr megint fujt egyet.

- Igen, ez a mai fiatalság, - dohogott. - Tiszteletlennek lenni az öregekkel szemben, ezt igen, ezt tudják... De illedelmesen azt mondani, hogy: pardon! - azt már egy világért sem! Helyet a fiatalásnak! - kiabálják s hetykén, kihívóan, követelő modorral letaszítanak az embert még a villamosról is! Na, szomorú idők, hogy ezt meg kellett érnünk!

Az idős úrnő, akit Márta oly ügyesen megelőzött az előbb s aki most a szijba fogódzva ott himbálózott előttük, hevesen és helyeslőleg bólintott.

De nem szólt semmit. Más se szólt bele ebbe a szóváltásba. Közömbösen néztek félre. Senkit sem érdekelt az ügy.

Márta ajkát harapdálta haragjában. Vérig volt sértve. Érezte, hogy ezt nem hagyhatja annyiban s ha nincs itt egyetlen lovagias férfi, aki megvédelmezné őt e sértegetésekkel szemben, majd vesz ő magának elégtételt s megmondja jó hangosan a véleményét.

De mielőtt még egy szót is szólhatott volna, a villamos éppen megállóhoz ért s az öreg úr felcihelődött.

- Na tessék, - morgott, miközben kifelé kászolódott, - átadom az egész helyet a fiatalásnak. Az udvarias, jól nevelt, tisztességtudó fiatalásnak! A kisasszony különösen szép példánya ennek a mai fiatalásnak!

- Hát ez már mégis sok! - akarta mondani Márta, de hirtelen torkán akadt a szó.

Az öreg úr botra támaszkodva sántikált az ajtó felé. Látszott rajta, hogy alig tudja vonszolni szegény öreg lábait.

Az idős úrnő, aki most már leülhetett volna, mert volt hely, nem ült le, hanem az ajtóhoz ment és kinyitotta előtte az ajtót. A kalauz pedig, jóképű magyar fiú, leszállt a villamosról s úgy segítette le a két bottal vánszorgó öreg urat.

Márta úgy érezte, hogy mindjárt el kell süllyednie. Rettenetesen szégyelte magát. Egyszerre tudatára ébredt annak, hogy valahol valamit elhibázott s hogy nem úgy viselkedett, ahogy kellett volna.

- Ejh, - igyekezett magát mentetgetni, - ő volt az oka. Azért, hogy az ember matróruhát kénytelen viselni s összeszíjjazott könyveket cipelni, azért az emberben megláthatnák a felnőtt hölgyet s nem kellene az embert inzultálni. És az se igaz, hogy én neveletlen vagyok és tiszteletlen az öregekkel szemben. Csak... csak nem tehetek róla, ha provokálnak, akkor elfut

a méreg... De én nem is mondtam neki semmit, ő leckéztetett engem... és... és... mit nem adnék érte, ha mindez nem történt volna meg... és bebizonyíthatnám neki, hogy nem igaz, amit ő gondol a mai fiatalaságról... és én nem vagyok olyan... az én szülőim is öreg emberek és én hogy szeretem és tisztelem őket és... és elrontotta az egész napomat most.

Márta nagyot nyelt, kinézett az ablakon, de valahogy olyan fátyolos volt a szeme, hogy nem vette észre, mikor kellett volna leszállnia s egy állomással tovább ment. Most gyalogolhat vissza. Még ez is!...

És amint a havas uton szaporázta lépteit, mindenképpen igyekezett arra gondolni, hogy milyen kitüntetés és dicsőség érte őt ma - és nem tehetett róla, hogy tudat alatt folyton ott kellemetlenkedett benne az az érzés, hogy valami helytelent követett el, amit nem tud többet jóvá tenni soha.

*

Ha az ember tizenhét éves, még nagyobb dolgokat is hamarosan elfelejt, nemhogy egy kis összetűzést a villamoson.

Márta lelki egyensúlya már egy óra múlva teljesen helyreállt s másnapra már végképpen elfelejtette a dohogó, morgó, recsegőhangú öreg urat.

Az öreg úr is elfelejtette a hetyke, szőkecopfos kislányt. Volt neki egyéb gondja elég. A felesége beteg volt, az ujságban olvasta, hogy a nyugdíjból megint le fognak vonni és a lába nagyon fájt. Kiujult a reumája, kellett volna a Császárfürdőt használni... De miből?... Arra már igazán nem telt. És mikor? Hiszen neki kellett minden dolgot elvégezni a házban, ő takarított, főzött - még el is mosogatott. Csak nem engedheti a beteg feleségét dolgozni! Cselédet, bejárónőt meg nem tarthattak...

Persze minden másképp volna, ha Ilike még élne... Ilike, aki olyan szép volt és aki úgy szerette az öreg szülőit.

És addig nem ismerték a gondot, a nélkülözést sem. Ilikének már olyan szép állása volt a bankban. Az ő keresetéből és a nyugdíjból olyan jól kijöttek...

Ilike... Ilike... öreg napjaiknak utolsó fénysugara... A sorsnak milyen kegyetlen ostoba, érthetetlen rendelkezése volt, hogy neki, a fiatalnak, szépnek kellett elmenni s ők, az öregek itt maradtak egyedül, árván, kifosztva... Oh, milyen szívesen, milyen készséggel elmentek volna inkább ők helyette... Mi keresni valójuk is van már nekik ebben a nyomoruságos életben. A felesége azóta beteg és ő is alig vonszolja magát a fájós lábával.

Csoda-e, ha az ember mogorva, kedvetlen és haragszik mindenkire, de legjobban ezekre a mai hetyke, kihívó magaviseletű, lelketlen, fennhéjázó, elbizakodott fiatal leányokra, akik nyomába se léphetnek Ilikének... Ilikének, aki olyan jó, olyan gyöngéd volt s akinek a szívében annyi szeretet és jószág lakott, mintha csak egy földre szállt angyal lett volna... Talán azért is kellett neki oly hamar visszamennie Isten országába, mert nem volt erre a földre való.

Az öreg úr annyira elmerült szomorú gondolataiba, hogy nem nézett se jobbra, se balra.

A Császárfürdő felé ballagott, mert valahogy sok utánjárás és kilincselés után sikerült tíz darab ingyen iszapfürdőjegyet szereznie.

Az út nagyon sikos volt, délelőtt olvadt, lecsöpögött a háztetőkről a hólé s most megfagyott. Az öreg úr nagyon nehezen és kinosan lépkedett a két botjára támaszkodva.

- Maholnap már mankóra szorulok, - gondolta magában elkeseredve s megállt egy percre, hogy kifújja magát.

Szembe vele jött egy fiatal leány. Könnyű, ruganyos lépésekkel, szinte táncolva suhant tova a fagyos göröngyökön. Az arca vidám volt, mosolygó, ragyogott a jókedvtől. Két hetyke, szőke copfja most nagylányosan fel volt kontyba tűzve, matróruha helyett hosszú, rózsaszín zsorzssetruha libegett ki a köpönyeg alól.

Sietett, nagyon sietett Márta.

És olyan boldog, olyan vidám volt, hogy majd kibujt a bőréből.

Hogyne, mikor édesapja jutalmul jegyet váltott ma neki az Operába, a délutáni ifjúsági Mozart-előadásra. És anyuska megengedte, hogy a rózsaszín zsorzssetruháját vegye fel. És a lányok, három legjobb barátnője, várják az előcsarnokban, egymás mellett van a jegyük - és előadás után szabad cukrászdába menni és haboskávét isznak és annyi krémes meg csokoládés süteményt esznek, amennyi csak kell!... Oh milyen szép, milyen gyönyörű is az élet! És oh, milyen kedves is az a fővárosi közoktatásügyi szakosztály, hogy ezt a Mozart-propagandát megszervezte - és éppen a Varázsfuvolát adják elő, amit ő annyira imád - és éppen Failoni vezényel, akit szintén imád!... Csak el ne késsék az Istenért, egy percet sem, sietnie kell, még messze van a villamos megálló.

Ebben a percben megtorpant Márta, mert egy hangos kiáltást és zuhanást hallott.

Ijedten kapta föl a fejét és ő is nagyot kiáltott.

Egy testes, öreg bácsi, aki két botra támaszkodva bicegett vele szemben, megcsúszott a sikos járdán és végig esett - bele a hórakásba az útszélen.

Az utcán éppen akkor nem járt senki s az öreg úr tehetetlenül feküdt a hóban. Nem tudott egyedül felállani.

Márta egy pillanatnyi habozás nélkül sietett oda.

- Nagyon megütötte magát? - kérdezte részvétellel s megfogta a kezét, hogy fölsegítse. Remélem, nem történt semmi nagyobb baj? Tessék kérem rámtámaszkodni, én majd segítek.

Tornában, sportban edzett, erős, izmos kislány volt Márta, de azért ugyancsak nehezen bírta talpraállítani a szegény, kövér, öreg bácsit, aki egészen sápadt volt és remegett az ijedségtől.

Szerencsére nem tört el se keze, se lába, csak a hirtelen zuhanástól nagyon megrázkódott, szédült és szinte félve tekintett körül.

Márta a kezébe adta a két botját is, melyek messze elgurultak s aztán tovább akart sietni, de az öreg olyan ijedten és tehetetlenül állt ott, hogy nem bírta otthagyni.

- Tud kérem járni? - kérdezte részvétellel - vagy hozzak talán egy autót?

- Nem, nem, - tiltakozott az öreg úr. - Nincs semmi bajom. Majd hazamegyek magam. Köszönöm, hogy fölsegített.

Megemelte a kalapját s indult.

De valami olyan szomorú volt a nézésében és olyan kinosan, nehezen vonszolta magát, hogy Márta nem birt tovább menni.

- El fogok késni, - gondolta magában, - de nem tehetek másképp.

Odalépett az öreg úr mellé.

- Kérem, engedje meg, hogy segítek. Engedje meg, hogy elkísérjem hazáig. Nagyon sikos az út, hátha megint el találna esni!

Azzal egész egyszerűen karon fogta s erős kis kezével, biztos, határozott lépésekkel kezdte vezetni.

Az öreg úr nem ellenkezett. Hagyta, hogy Márta vezesse...

A szeme szögletéből oldalt ránézett és meglátta a ragyogó, fényes szőke haját. Egy pillanatra behunyta a szemét.

- Ilike... - mormolta magában, - Ilike...

Meleg kis kezét ott érezte a kabáton át, éppen a szive fölött. És a szive kezdett megenyhülni... Oh, hát vannak, vannak még a mai fiatalok között is olyan jók és kedvesek, mint Ilike volt...

- Hol tetszik lakni? - kérdezte most Márta barátságosan.

- Elég messze, kislányom, - felelt halkán az öreg úr. - A Zivatar-utcában. Ne is kísérlen tovább. Tudok most már egyedül is menni.

- A világért sem, - felelt vidáman Márta. Egész hazáig kísérem. Tetszik tudni bácsi kérem, az én édesapukám is öreg ember, vele is megtörténhetik ez a baleset, milyen rosszul esne nekem, ha tudnám, hogy senki sem kísérte haza.

Az öreg úr nem felelt semmit, csak önkénytelenül is megszorította karjával a kislány kezét.

- Köszönöm, - mondta aztán egy kis idő múlva.

- Legfeljebb elkésem az első felvonásról, - gondolta magában Márta és vállat vont. - Igazán nem is bánom.

És lassan, vigyázva mentek tovább a havas uton. Egyik sem ismerte meg a másikat. Egyiknek sem jutott eszébe, hogy már találkoztak egyszer, hogy egy fanyar, mérges öreg úr s egy hetyke kislány élesen összeszólalkoztak egyszer, kölcsönösen kellemetlenséget okozva egymásnak. Csak valami jóleső meleg érzést, csendes megbékülést éreztek mind a ketten, mint mikor az ember lelke mélyén a szeretet és jószág kezének simogatását érzi.

(1936.)

TEGNAP ÉS MA

Judith és az édesanyja úgy álltak szemben egymással, mint az ellenségek.

Pedig szerették egymást.

Judith tudta jól, hogy az édesanyja az egész életét csak neki áldozta, érette dolgozott, csak-hogy fel tudja nevelni, taníttatni s bármily nehéz munkával is, de mindent megszerzett, amire szüksége volt.

Judith eddig mindig hálás is volt érte, de most, egy idő óta, mióta önálló keresete volt, társaságba is járt, kissé körülnézett a mai világban, mintha tudat alatt valami hidegség ébredt volna benne. Mintha vállvonogatva mondta volna magában: - Hiszen kötelessége volt. Ha világra hozott, fel is kellett, hogy neveljen. Hogy apám olyan korán meghalt, s minden gond reá hárult, arról én nem tehetek. Ez nem ok arra, hogy én ne élhessek úgy, miként a mai lányok élnek.

Ezt mondták a kollegái is a hivatalban s ezt hangoztatták barátnői is a társaságban.

Judith eleinte megriadt, mikor ezeket a fejtegetéseket és egyéb »világnézeteket« hangoztatták előtte. De aztán megszokta és nemsokára igazat is adott nekik.

És most, most egyszerre kirobbant a sokáig hamú alatt parázsló ellentét. Haragtól kipirult arccal nézett szembe Judittal az édesanyja.

- Nem, ezt mégsem engedhetem meg. Sokat elnéztem neked, tudom, hogy más világ van most mint hajdan, belátom, hogy nem lehet a világot megállítani, tudom, hogy több szabad most a leányoknak, mint az én időmben, mikor én voltam fiatal. De vannak dolgok, erkölcsi felfogások, amelyek mindig, minden időben egyforma elbírálás alá esnek. Ha egész napi kirándulásra még a kollégáikkal és barátnőikkel, az ellen semmi kifogásom sincs, de hogy két leány és két fiatalember szombat déltől hétfő reggelig csónakházban töltsék a hétvégi pihenőt, az már tulmegy a szabadság határán..

Judith ajkába harapott és türelmetlenségében körmét rágta. Hogyan? Hát ezt kifogásolja az anyja? Hátha még azt tudná, hogy nem is négyen készülnek erre a kirándulásra, hanem ő egyedül megy Szombathy Istvánnal, az egyik kollégájával, a legkedvesebb, a legcsinosabbal, a legjobb pártival az egész hivatalban. Igaz, hogy sokáig tartott, amíg rászánta magát, csak akkor határozta el, mikor Szombathy haragosan rászólt: - Ugyan, ne keresse magát, mint egy régimódi szende bakfis! Ez nevetséges!

Ekkor győződött meg róla, hogy Szombathyt csak így lehet komolyan meghódítani. Neki a régimódi, prüd, szemlesütő, kényeskedő szobadisz virágok nem tetszenek, csakis a felszabadult gondolkodású, vidám, pajtáskodó, modern lányok, akikkel jól el lehet mulatni és akik nem fintorgatják az orrukat valami vaskosabb tréfán.

Egész bizonyos, hogy a kirándulás után Szombathy meg fogja kérni a kezét. Hiszen annyira kitünteti őt a többi kolléganők fölött. A hivatalból hazamenet mindig megvárja s csak őt hívja magával egy pohár sörre a közeli kis vendéglőbe. És milyen kedves sétákat tesznek esténként a Dunaparton egymásba karolva, ütemesen lépkedve együtt s vidáman tréfálva, nevetgélve... Mintha csak jegyesek volnának már... És milyen furcsa, kedves neveket adtak egymásnak: Ő Prutyi, Szombathy meg Pitykó...

És most az anyja meg akarja akadályozni ezt a kirándulást, amely biztosan meghozza a várvavárt döntő szót.

Megreszketett és elhessegetett magától minden kételyt.

- Anyám, - szólt határozottan, - kérlek, ne avatkozz az én dolgomba. Én tudom, mit teszek. Önálló vagyok, a magam keresetéből élek és ne felejtse, hogy nem vagyok tizenöt esztendő, hanem már huszonkettő. Ne akarj tovább gyámkodni felettem. A te felfogásod túlhaladott álláspont. Nyugodj bele, hogy most más világban élünk, mások az élet törvényei s ma nem élnünk mult századbeli, ósdi, avult erkölcsi felfogás szerint.

Losoncziné lehajtotta a fejét. Két könnycsepp gördült alá a szeméből. Érezte, hogy Judith legyőzte, lehangolta, s ha lelke mélyén nem is adott neki igazat, nem tudott tovább érvelni, vitatkozni. Az az egy szó, hogy - mult századbeli, avult, ósdi erkölcsi felfogás - szíven ütötte.

Igen, úgy látszik csakugyan az élet túlhaladt fölötte s ő ott maradt a tulsó parton magányosan, miként az öreg emberek mindig magányosan maradnak és a fiatalság vigan hahotázva vitorlázik tova olyan utakon, amelyeket ő sohasem ismert és sohasem fog helyesnek találni...

- Na anyus, - mondta Judith valamivel gyöngédebben, mintha egy kis lelkiismeretfurdalást érzett volna - azért ne keseredj el. Meglátod, a végén mégis nekem lesz igazam. Meg fogsz győződni róla. Most addig légy egy jó, szófogadó anyus és készíts holnapra egy-két nagyon finom, jó süteményt. Nagyszerű elemőzsiát viszünk magunkkal. Farkasétvágya van az embernek az evezéstől. A hátizsákomba fogunk csomagolni. Ugy-e, segítsz egy kicsit? Ezt a rózsaszín selyem pizsamát ki ne felejtjük. Ugy-e milyen gyönyörű? Most vettem.

Losoncziné félrefordította a fejét. Neki ez a divatos pizsamaviselet sem tetszett. De már belefáradt az ellenkezésbe. Judith pedig vigan csevegett tovább.

- Én most egy kicsit sétálni megyek, talán a Margitszigetre. Ne aggódj, ha kissé későn találnék hazajönni.

- Egyedül? - vetette közbe Losoncziné.

- Oh dehogy, - rázta meg kissé zavartan a fejét Judith. - Izé... Prutyi és Pitykó várnak rám. Együtt megyünk.

Losoncziné nem állta meg szó nélkül.

- Prutyi! Pitykó! Hát nincs más becsületes neve a barátnőidnek?

- Eh, - felelt türelmetlenül Judith. - Az egyik Katalin, a másik Zsuzsánna. De hát csak szebb így.

Losoncziné csak a kezével legyintett. Mindegy. Tegyen hát Judith, amint akar, neki már nincs hatalma megakadályozni őt, nem öröközheti felette, nem tarthatja vissza semmitől. Az ő ósdi, elavult erkölcsi felfogása messze elmaradt a mai fiatalság életfelfogása mögött.

Nagyot sóhajtott, kitörölt egy könnycseppet a szeméből s aztán megadással vette elő a Judith hátizsákját, hogy becsomagoljon.

Judith pedig azalatt sietve puderezte és ruzsozta be arcát, száját, s legszebb ruháját elővéve gondosan felöltözött. Az ajtóból sebtében visszakiáltott: - Kezét csókolom -, s aztán elsietett.

- Jaj, ha azalatt Pitykó elunta várni, - dobbant meg a szíve s heves szemrehányást tett magának: miért is vesztegetett el annyi időt az anyjával, céltalan és meddő vitatkozással. Hiszen meggyőzni úgy sem tudja. Csak ha célt ért, akkor fogja belátni az anyja, hogy neki volt igaza. Csak ha Pitykó megkéri a kezét, komolyan, igazán, - akkor fogja diadalmasan mondani: - Látod anyám, ma csak így lehet férjhez menni. Hiszen természetesen a mai lányoknak is csak az a céljuk, hogy férjhez menjenek. De nem a bálteremben, gardedámok árgus szemétől kísérve, társadalmi béklyók, akadályok és gátlások útvesztője között keres magának férjet a lány, hanem szabadon, nyíltan, képmutatás nélkül pajtáskodva, a fiukkal egyenlő jogokkal, felszabadulva választja ki és hódítja meg párját. Igen, igen, a mai fiatal emberek csakis az

ilyen gondolkozású lányok között keresnek élettársat, s minél közvetlenebb, szabadabb s gátlás nélkül való pajtáskodás a jelszava a mai fiuknak a lányokkal szemben.

- Oh, biztos vagyok benne, - füzte tovább gondolatait Judith, - hogy Pitykó rám sem nézne többé, ha nem olyan lennék én is, mint a többiek a társaságban... Jaj Istenem, de vajjon nem késtem-e el a találkozóról? Ahogy én Pitykót ismerem, egy percig sem vár tovább a megbeszélt időnél.

Megnézte karkötő óráját s aztán úgy rohant előre, hogy majd feldöntött mindenkit, aki szembe jött.

Végre, az egyik utcafordulónál meglátta Szombathy Istvánt, aki messziről észrevéve őt, nyugodtan megfordult s hosszú lépésekkel ment tova.

Judith utána rohant s utólérve őt, megragadta a kabátját.

- Hó-hó - kiáltott elfulladó lélekzettel. - Nem úgy verik a cigányt!... Állj meg pajtás!

Szombathy nevetve fordult vissza.

- Öt percet késtél, Prutyi. Büntetésül akartalak a faképnél hagyni, mikor láttalak lelkesedve szaladni.

- Büntetésül? - vágott vissza hetykélkedve Judith. - Na, majd adok én neked büntetést! Nesze!...

Jól hátbavágta Szombathyt, aki erre megragadta Judith csuklóját s akkorát csavart rajta, hogy Judith feljajdult.

- Na most gyerünk, - mondta aztán Szombathy nyugodtan. - És tanuld meg, hogy az utcán nem illik verekedni.

- Majd tőled tanulok illemet, - duzzogott Judith. - Éppen eleget prédikál erről a Mutter, nem kérek belőle még tőled is.

Hirtelen eszébe jutott, hogy ugyan mit szólna hozzá az anyja, ha hallaná, hogy tegeződik egy idegen fiatalemberrel? El se hinné, hogy ma ez így szokás, már az első találkozásnál tegeződnek a lányok minden fiatalemberrel.

- Na hát mi lesz? - kérdezte aztán gyorsan, elterelve gondolatait az anyjáról. Hát megyünk a Szigetre, vagy nem megyünk?

- Persze, hogy megyünk, - mondta Szombathy s belekarolt Judithba. - Ott fogjuk megbeszélni a holnapi kirándulás minden apró részletét. Elsősorban is az elemőzsiát. Készíts jó sok édes, csokoládés süteményt, azt nagyon szeretem.

- Eszembe sincs, - vágott vissza Judith, - majd tönkreteszem a szép kezem miattad. Különben sem rajongok a konyhaszagért. De azért lesz sütemény, ne búsulj. Majd készít a Mutter, az az ő dolga. A mienk az, hogy jó étvágyunk legyen.

- Abban nem is lesz hiány, - nevetett Szombathy. - Sőt, nekem máris van. Jöjj, beviszlek a cukrászdába, ha megígéred, hogy nem falsz igen sokat. Azután majd megyünk kicsit táncolni is.

Elindultak a cukrászda felé, de az egyik útfordulónál Szombathy egyszerre megtorpant.

- Állj! - szólt elfojtott hangon, s kihuzta karját Judith karjából. - Prutyi, tűnj el gyorsan. Ott jön az édesanyám és a kis hugom!

Judith értelmetlenül nézett rá.

- Hát aztán, mért tűnjek én azért el?

- Nem érted? Mindjárt szembe fogunk találkozni. Sejtlemem sem volt róla, hogy ők ma ide jönnek, különben nem hoztalak volna ide. Kérlek, távozz azonnal, gyorsan, mielőtt meglátnak.

Judith egészen elképedt.

- Dehát mért nem találkozhatnak velük?

- Nem érted? - fakadt ki Szombathy kissé nyersebben. - Nem mutathatlak nekik be. Mit szólnának hozzá, hogy te itt egyedül csatangolsz velem. Az anyámnak és Ilonkának fogalmuk sincs róla, hogy milyenek a mai lányok. Nem is óhajtom, hogy Ilonka valaha is olyan legyen, hiszen az én hugom!... Anyám meg éppen nagyon szigorú felfogású. Neked is kellemetlen lenne ez a kinos szituáció. Tehát csak gyorsan, gyorsan el balra...

Judith halálsápadtra válva meredt maga elé. Úgy érezte, mintha arcul ütötték volna. Megfordult és egyetlen szó nélkül sietett tova.

- Aztán holnap pontosan ott légy a hajóállomásnál, Prutyi, - szólt utána Szombathy.

Judith hirtelen visszafordult.

- Nem vagyok Prutyi! - kiáltott elfulladó lélekzettel, kiszáradt torokkal. - Én Losonczy Judith vagyok...

Azzal elrohant, mintha üldözték volna.

Szombathy egy pillanatig csodálkozva nézett utána, aztán vállat vont és odasietett anyjához és hugához.

Judith pedig egész testében remegve ment végig a hidon. Most már nem tudott szaladni, csak úgy vonszolta magát, a szégyen és megaláztatás terhével vállán.

Anyja ijedten nézett rá, mikor szinte beesett a szobába. Éppen a hátizsákot csomagolta.

Judith egyetlen szó nélkül kivette kezéből, s egész tartalmát kidobta a földre. Aztán odarokadt anyja elé, kezére hajtotta fejét s alázatos töredelemmel suttozta:

- Bocsáss meg, anyám...

(1939.)